

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Balla József rendőr alezredes

**A biometrikus adatokat tartalmazó úti és személyazonosító
okmányok biztonságnövelő hatása a határ- és közbiztonság
alakulására**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Prof. Fórizs Sándor PhD
ny. rendőr dandártábornok
egyetemi tanár, CSc

Budapest, 2013.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	4
TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA	5
A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA	7
KUTATÁSI CÉLOK.....	9
ÉRTEKEZÉSEM HIPOTÉZISEI.....	10
KUTATÁSI MÓDSZEREK.....	11
1. A BIOMETRIA MEGJELENÉSE A SZABADSÁG, A BIZTONSÁG ÉS A JOG SZOLGÁLATÁBAN	13
1.1. A SZABADSÁG, A BIZTONSÁG ÉS A JOG TÉRSÉGE.....	14
1.1.1. BEL- ÉS IGAZSÁGÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS.....	16
1.1.2. A HÁGAI PROGRAM, MINT A BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MÉRFOLDKÖVE.....	18
1.1.3. A STOCKHOLMI PROGRAM - A POLGÁROKAT SZOLGÁLÓ ÉS VÉDŐ, NYITOTT ÉS BIZTONSÁGOS EURÓPA	20
1.2. A BIZTONSÁG MEGHATÁROZÁSA RENDÉSZETI MEGKÖZELÍTÉSBŐL	21
1.2.1. STRATÉGIÁK ÉS BIZTONSÁG MAGYARORSZÁGON.....	26
1.2.2. HATÁRBIZTONSÁG.....	28
1.3. AZ 1. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA	34
2. BIOMETRIKUS ADATOK MEGJELENÉSE AZ OKMÁNYOKBAN	37
2.1. EGYSÉGES FORMÁTUMÚ ÚTLEVÉL AZ EURÓPAI UNIÓBAN.....	38
2.2. AZ EGYSÉGES OKMÁNY KÖTELEZŐ KIÁLLÍTÁSA.....	41
2.3. BIOMETRIKUS ADATOK MEGJELENÉSE AZ ÚTLEVÉLBEN ÉS AZ ÚTI OKMÁNYOKBAN	43
2.4. BIOMETRIKUS ADATOK MEGJELENÉSE AZ EGYSÉGES, SCHENGEN TÍPUSÚ VÍZUMOKNÁL.....	49
2.5. A 2. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA.....	54
3. SZEMÉLYAZONOSÍTÁS A RENDÉSZETI MUNKÁBAN	56
3.1. RENDÉSZETI CÉLÚ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MEGHATÁROZÁSA	59
3.2. A SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MÓDSZERE	61
3.3. A SZEMÉLYAZONOSÍTÁS VÉGREHAJTÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK	64
3.4. A SZEMÉLYAZONOSÍTÁS OKTATÁSA	66
3.5. SZEMÉLYAZONOSÍTÁS A HATÁRFORGALOM-ELLENŐRZÉS SORÁN	69
3.6. SZEMÉLYAZONOSÍTÁS A KÖZÚTI ÉS A KÖZTERÜLETI ELLENŐRZÉS SORÁN	70
3.7. A 3. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA.....	72
4. BIOMETRIKUS ADATOK ALKALMAZÁSA A SZEMÉLYAZONOSÍTÁSBAN.....	74
4.1. BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS.....	76
4.1.1. A BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS TÖRTÉNETE	77
4.1.2. ALKALMAZOTT BIOMETRIA INTÉZET	78
4.1.3. A BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS JELENTŐSÉGE.....	79
4.2. A BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MÓDSZEREI.....	82
4.2.1. DNS ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS.....	84
4.2.2. KÉZGEOMETRIAI ELEMZÉSEN ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS.....	85
4.2.3. RETINA AZONOSÍTÁSON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS.....	87
4.2.4. ARC-HŐTÉRKÉP VIZSGÁLATON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS	88
4.2.5. HANGANALÍZISEN ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS	89
4.2.6. ARCFELISMERÉSEN ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS	90
4.2.7. UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS	93
4.2.8. ÍRISZ AZONOSÍTÁSON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS	96
4.2.9. UJJ- ÉS KÉZÉRHÁLÓZATON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS.....	99
4.3. A 4. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA.....	100
5. A BIOMETRIKUS ADATOK GYAKORLATI ALKALMAZÁSA.....	104
5.1. A NEMZETKÖZI HATÁRRENDÉSZETI KONFERENCIA AJÁNLÁSA	105
5.2. A VÍZUMBIRTOKOSOK UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ AZONOSÍTÁSÁNAK KÍSÉRLETI PROJEKTJE	107

5.3. ÍRISZ AZONOSÍTÁSON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁSI TANULMÁNY, KÍSÉRLET.....	112
5.4. BIOMETRIKUS ADATOK ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS Néhány EURÓPAI UNIÓS ORSZÁGBAN.....	113
5.4.1. <i>PORTUGÁLIA</i>	114
5.4.2. <i>NÉMETORSZÁG</i>	115
5.4.3. <i>HOLLANDIA</i>	116
5.5. ADATBÁZISBAN TÁROLT UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MAGYARORSZÁGON.....	117
5.5.1 <i>A SCHENGENI INFORMÁCIÓS RENDSZER</i>	120
5.5.2. <i>EURODAC RENDSZER</i>	122
5.6. OKMÁNYBAN TÁROLT UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS.....	124
5.6.1. <i>BIOMETRIKUS ADATOK TÁROLÁSA</i>	124
5.6.2. <i>A BIOMETRIKUS ADATOK ALAPJÁN TÖRTÉNŐ AZONOSÍTÁSHOZ SZÜKSÉGES HITELESÍTÉSI ELJÁRÁSOK</i>	127
5.6.3. <i>OKMÁNYBAN TÁROLT UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS FOLYAMATA ÉS ESZKÖZEI</i>	128
5.7. AZ 5. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA.....	133
6. A KUTATÓ MUNKA ÖSSZEGZÉSE	135
6.1. ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK.....	135
6.2. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.....	137
6.3. A TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA, AJÁNLÁSOK.....	139
6.4. JAVASLAT A KUTATÁS TOVÁBBI FOLYTATÁSÁRA	140
BEFEJEZÉS.....	142
FELHASZNÁLT IRODALOM	144
PUBLIKÁCIÓK, TUDOMÁNYOS MUNKÁK, TANULMÁNYOK.....	144
EURÓPAI UNIÓS SZABÁLYOZÁSOK ÉS AJÁNLÁSOK	153
HAZAI TÖRVÉNYEK, RENDELETEK, HATÁROZATOK, UTASÍTÁSOK.....	157
INTERNETES HONLAPOK	159
A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE	160
MELLÉKLETEK JEGYZÉKE.....	162

BEVEZETÉS

„A határok összekötnek és nem elválasztanak, átjárhatóak és mégis biztonságosak.”¹

Az országhatárok kialakulásával együtt felmerült azok átjárhatóságának igénye is. A határok átlépésének szabályozott keretek között történő megvalósítására hivatott tevékenység az ellenőrzés volt és maradt a mai napig. Az ellenőrzés soha sem öncélú, hanem az állam kinyilatkoztatott politikai és gazdasági céljait szolgálja. Az államhatáron átlépő személyeket, szállítmányokat minden állam saját biztonsági és gazdasági érdekeinek megfelelően ellenőrizheti.

Magyarország számára 2007. december 21-én jött el az a pillanat, amely időpont mérföldkövet jelentett a határellenőrzésben, ugyanis ekkor lett több kelet-közép-európai országgal a schengeni térség² teljes jogú tagja, és szárazföldi schengeni belső határain³ megszűnt a határellenőrzés⁴. A légi határellenőrzésnél, a belső légi járatok⁵ határforgalom-ellenőrzésének megszüntetésére 2008. március 31-én került sor.

A schengeni belső határokon a határellenőrzés megszűnésével egy olyan biztonsági deficit keletkezett, amely az egyes államok belső biztonságát is veszélyeztetheti, ezért hatékony, kiegyenlítő (kompenzációs) intézkedéseket kell fogantatni.

A kiegyenlítő intézkedések témakörében folytatott egyeztető tárgyalások eredményeként az öt alapító tagállam⁶ 1990. június 19-én aláírta a Schengeni Végrehajtási Egyezményt (a továbbiakban: SVE), amely fő szabályként meghatározza, hogy a belső határok személyi ellenőrzés nélkül bárhol átléphetők. Az

¹ III. Nemzetközi Határrendészeti Konferencián résztvevő, 20 ország határrendészeti képviselői által elfogadott CHARTA, Siófokon 1995. május 2-3.

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály, 2011.

² A Tanács Határozata (2007. december 6.) a schengeni vívmányok rendelkezéseinek a Cseh Köztársaságban, az Észt Köztársaságban, a Lett Köztársaságban, a Litván Köztársaságban, a Magyar Köztársaságban, a Máltai Köztársaságban, a Lengyel Köztársaságban, a Szlovén Köztársaságban és a Szlovák Köztársaságban történő teljes körű alkalmazásáról (2007/801/EK).

Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:323:0034:0039:HU:PDF> 2012. 02. 10.

³ Ausztria, Szlovákia, Szlovénia

⁴ Határellenőrzés: a határforgalom-ellenőrzésből és határőrizetből álló tevékenység, kizárólag a határ átlépésére irányuló szándék vagy az átlépés esetén, minden más októl függetlenül.

⁵ Olyan, kizárólag a tagállamok területéről induló, illetve oda érkező légi járat, amely harmadik ország területén nem szakitja meg az útját.

⁶ NSZK, Franciaország, Belgium, Hollandia, Luxemburg

SVE értelmében a személyi ellenőrzésnek a belső határokon történő megszüntetése nem érinti a külföldiek tartózkodási és bejelentési kötelezettségét, illetve a szerződő felek jogszabályai által meghatározott, a teljes területükre kiterjedő rendészeti hatásköröknek az illetékes szervek útján való gyakorlását, sem pedig a jogszabályokban előírt igazolványok és okmányok birtoklására, viselésére és bemutatására való kötelezettséget.⁷

TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

Az Európai Uniónak (a továbbiakban: EU) egyik kiemelt feladata, hogy a huszonhét tagállam közel 500 milliós lakosságának biztosítsa a szabadságon, biztonságon és jogon alapuló térség megteremtését, amely a három elem egyensúlyán alapszik. Az EU tudatosan törekszik a biztonsági paradoxon és a biztonsági dilemma kiküszöbölésére, amely törekvéssel egyetértek, de ezzel együtt úgy gondolom, hogy az EU polgárai számára a legfőbb prioritást talán a biztonság jelenti, amely biztonságot folyamatosan fenyegeti és „ostromolja” többek között a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem, az emberkereskedelem és az illegális migráció is.

Az EU egyik legnagyobb kihívása, amellyel kénytelen szembenézni, az illegális migráció. Hiába az eddig tett mérhetetlen erőfeszítés, hiába a már több mint húsz éve megfogalmazott illegális migráció elleni fellépés. Azok az emberek, akik napról napra éheznek, minden egyes nap az életben maradásukért „küzdenek”, akik mérhetetlen nyomorban élnek, nem adják fel, és egy jobb élet reményében (mely jobb élet számukra „csupán” annyit jelent, hogy minden nap van mit enniük, és nem kell gyermekeik szenvedését végignézniük) „útra kelnek az ismeretlenbe”, amelyről azt hallották, hogy ott jó élni.

„Az illegális migráció, az új uniós tagokat, köztük hazánkat is évtizedek óta támadja, csökkenő intenzitással. Vannak ugyan „hullámvölgyek”, némely időszakban adódik nyugodtabb pillanat, azonban a jogtalanul beáramló külföldiek száma csak nem apad el. Az Európai Uniót – beleértve a klasszikus schengeni övezet országait is

⁷ Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió Államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határokon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről 1985. június 14-én kötött Schengeni Megállapodás Végrehajtásáról (Schengeni Végrehajtási Egyezmény). 1-3.§

Letöltve: http://www.euvonal.hu/kulugy/upload/M_26/rek5/4.pdf, 2012. 02. 10.

– több irányú „támadás” fenyegeti az illegális migráció területén és ezzel szemben igyekszünk megtalálni a lehetőségekhez mért legoptimálisabb ellenlépést. Minden ország, régió, térség más-más veszélynek van kitéve, máshonnan érinti a jogellenesen beáramló külföldiek tömege.”⁸

A híradások által a közvélemény napról napra, folyamatosan szem- és fültanúja annak, hogy hány fő illegális migránst fogtak el Magyarországon, Görögországban vagy éppen Olaszország partjainál. Az illegális migráció a mindennapi élet részévé vált. A jelenlegi ismeretek, információk és gyakorlati tapasztalatok alapján ez a helyzet a közeljövőben sem fog változni, és véleményem szerint hosszú távon is megalapozott megállapításként tekinthetünk Görbe Attiláné Zán Krisztina doktori (PhD) értekezésének bevezető gondolataira, amely szerint *„Migráció volt, van és lesz. A XXI. században az egyik legmarkánsabb globalizációs tényező a migráció, amely egyszerre gazdasági-társadalmi-szociális-etnikai-vallási stb. problémákat kiváltó, összetett jelenség, a nemzeti-regionális biztonságot fenyegető tényező, de forrása lehet a jólét fenntartásának, a népesség szinten tartásának, a statisztikák javításának, humanitárius megoldásnak. Összegezve: nehezen kezelhető, de kezelendő kategória.”*⁹

Magyarország a schengeni külső határain végzett határőrizettel és határforgalom-ellenőrzéssel, valamint a belső határokon megszüntetett határellenőrzés miatt keletkező biztonsági deficit kiegyenlítő (kompenzációs) intézkedéseivel - közöttük a mélységi ellenőrzéssel¹⁰ - már nem csak saját biztonságát hivatott garantálni, hanem a teljes schengeni térségét is.

„A határellenőrzés végrehajtása nem csupán azoknak a tagállamoknak az érdeke, amelyek külső határainál azt elvégzik, hanem valamennyi olyan tagállamé, amely belső határain megszüntette a határellenőrzést. A határellenőrzésnek elő kell segítenie az illegális bevándorlás és az emberkereskedelem elleni küzdelmet, és meg

⁸ Vájlók László: „A gyarmatok bosszúja”- Európába irányuló afrikai illegális migráció. Kutatási anyag, Budapest 2006., - p. 3.

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály, 2011.

⁹ Görbe Attiláné Zán Krisztina: A magyarországi migráció helyzete, kezelésének feltételei és lehetőségei. Doktori (PhD) értekezés, ZMNE Budapest 2010., - p. 4.

¹⁰ A rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX.21.) BM rendelet 65.§

A rendőr – önállóan vagy más hatóságokkal együttműködve – az ország területén jogellenesen tartózkodó személyek felderítése céljából a külső határon lévő határterületen kívül mélységi ellenőrzést végez. A mélységi ellenőrzés nem irányulhat a határforgalom ellenőrzésére.

Letöltve: http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140153.609626, 2012. 06. 14.

kell előznie a tagállamok belső biztonságát, közrendjét, közegészségügyét és nemzetközi kapcsolatait fenyegető veszélyeket.”¹¹

Magyarország a schengeni rendszerben jelentős, 1100 kilométer szárazföldi külső határszakasszal rendelkezik, amely a kelet-nyugati és a délkelet-északnyugati irányú illegális migráció útvonalában helyezkedik el. A határszakasz földrajzi elhelyezkedése meghatározza a határellenőrzési rendszer konkrét felelősségét, illetve az ország szerepvállalásának irányait és kereteit az illegális migrációban.¹²

Az ellenőrzési rendszer akkor nevezhető biztonságosnak, ha garantálja a biztonságra ható veszélyforrások időben történő felismerését, megakadályozza a nemzet- és közbiztonságra veszélyes személyek továbbutazását, valamint megelőzi és felderíti a jogsértő cselekményeket.

A biztonság fenntartásához és a szabad mozgás nyújtotta lehetőségek biztosításához elengedhetetlen, hogy mind az EU, mind a harmadik országok állampolgárainak személyazonossága kétséget kizáróan megállapítható legyen. A schengeni területen belüli szabad mozgás és tartózkodás térsége egy új típusú kihívásokkal érintett térséget is eredményezett, hiszen az illegálisan érkezők és tartózkodók mellett szükséges azon személyek kiszűrése is, akik legálisan érkeztek, de tartózkodásuk már illegálissá vált. A biztonság megkívánja, hogy mindenki azonosítható legyen, mind a schengeni külső határokon, mind a schengeni térségben.

A kérdés csupán az, hogy milyen módszerek, és milyen ellenőrzési mechanizmusok alkalmazásával lehet elérni a biztonságot úgy, hogy közben az EU állampolgárok szabad mozgásának jogát nem korlátozza, illetve mindenkinek tiszteletben tartja a személyiségi jogait. Ezt tekintem tudományos problémának.

A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

Értekezésem megírásánál az a cél vezérelt, hogy olyan, napjainkban időszerű kérdéssel foglalkozzam, amely egyrészt hatással van az igazoltatás és a határforgalom-ellenőrzés gyakorlati végrehajtására, másrészt pedig előre láthatóan

¹¹ Az Európai Parlament és Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK Rendelete a személyek határátlépésre irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról L105/1. Preambulum (6) bekezdés
Letöltve: <http://eur-x.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:HU:PDF>, 2012. 05. 15.

¹² Ritecz György: A magyar Határőrség szerepe az európai biztonságban. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények III., Pécs 2004., HU ISSN 1589-1674

módosításokat fog eredményezni az ellenőrzési technológiában is. Ezen megközelítésből kezdtem el 2005-ben a biometrián alapuló rendészeti célú személyazonosítás kutatását. A kutatási tevékenységem előrehaladtával azzal a ténnyel kellett szembesülnöm, hogy nagyon sok írásos mű keletkezett magáról a biometriáról, mint a személyazonosság megállapításához felhasználható eljárásról, ám ezek az eljárások - a kriminalisztikai azonosítás mellett - alapvetően a polgári életben alkalmazható beléptető, nyilvántartó rendszerek oldaláról közelítették meg a kérdést. Olyan hazai tudományos publikációkat, amelyek a biometrikus adatok alapján történő rendészeti célú személyazonosítással foglalkoztak volna, nem találtam.

Témakutatóm kezdetén már hatályos volt a Tanács 2252/2004/EK Rendelete¹³, amely a tagállamok által kiállított útlevélek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és a biometrikus adatokra vonatkozó előírásokat tartalmazza. A Rendelet a „kemény” jog elvét alkalmazva konkrét határidőkkel és pontos adattartalommal határozza meg az útlevélek formai és tartalmi követelményeit. A szabályozás az úti okmányok egységesítése terén nagy áttörést jelentett, hiszen az úti okmányok egységesítésének a jogszabályi hátterét már 1981-ben kialakították. Az Amerikai Egyesült Államokat ért 2001. szeptember 11-i terrortámadások okainak elemzése rávilágított arra a tényre, hogy a „forgalomban lévő” okmányokat relatíve könnyű hamisítani.

Mindezek hatására az Amerikai Egyesült Államokban törvényileg szabályozták, hogy 2004 júliusától csak azon országok állampolgárai utazhatnak be vízummentesen, amely országok bevezetik az elektronikus adattárolású és biometrikus adatokat is tartalmazó útlevelet.

A megszorítás alól az EU tagállamai sem kivételek, így a megadott határidőre szükségessé vált az új útlevélek kifejlesztése.

Ez volt az egyik alapvető kiváltó oka a Rendelet megalkotásának és elfogadásának is. Az úti okmányokban a biometrikus azonosítókat annak érdekében kell rögzíteni, hogy az útlevél, valamint az úti okmány és annak valódi birtokosa között megbízhatóan bizonyítható kapcsolat jöjjön létre.

A Rendelet kötelezettségéből adódóan Magyarország - a többi EU tagállamhoz hasonlóan - 2006. augusztus 29-től állít ki arcképet tartalmazó útlevelet (első

¹³ A Tanács 2252/2004/EK Rendelete (2004. december 13.) a tagállamok által kiállított útlevélek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról L 385/1.
Letöltve: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:385:0001:0006:HU:PDF>
2012. 06. 20.

generációs e-útlevél). A 2009. június 28-tól kiállításra kerülő útlevelek már tartalmazzák a tulajdonos ujjnyomat adatait is (második generációs e-útlevél).

A biometrikus adatok biztonságnövelő hatása akkor érvényesül, ha az ellenőrzésre jogosult hatóságok képesek ezen adatok okmányokból történő kiolvasására, értékelésére és összehasonlítására. A Rendelet az okmányok kiállításának határidejét állapítja meg, viszont a biometrikus adatok alapján történő ellenőrzés megkezdésének időpontjára vonatkozóan nincs kötelező érvényű határidő. Jelenleg minden tagállam saját belátása szerint dönti el, hogy mely időponttól alkalmazza a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítást.

KUTATÁSI CÉLOK

A forráskutatás során tett megállapításaim alapján azt a célt tűztem ki, hogy egy rendszerező, adekvát és alternatív megoldási javaslatokat is tartalmazó értekezést készítsék, amely tudományos alapot szolgáltat az általam érintett területek további elemzéséhez és kutatásához is.

A biometrikus adatok alkalmazása a személyazonosító és jogosultságot igazoló okmányoknál stratégiai kérdés a biztonság garantálása szempontjából, így ebből adódóan a kutatási céljaimat ehhez igazítottan határoztam meg, figyelemmel az elmélet és a gyakorlat korrelációs kapcsolatára is.

1. Kiemelt, stratégiai célként határoztam meg a schengeni térség biztonsága és a biometrikus adatok alapján történő azonosítás lehetősége és gyakorlati megvalósulása/megvalósítása közötti viszonyrendszer ok-okozati összefüggéseinek globális környezetben történő vizsgálatát, valamint annak bizonyítását, hogy a biometrikus adatok alkalmazása biztonsági kérdés, amely hatással van a schengeni térség belső biztonságára is.
2. Általános célként, megkülönböztetett figyelmet fordítottam a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtését célzó szerződések, programok áttekintésére abból az aspektusból, hogy a biometrikus azonosítók hogyan, milyen céllal jelentek meg azokban és milyen gyakorlati érvényesüléssel bírnak.
3. Kulcscélként, kulcskérdésként határoztam meg annak elemzését és értékelését, hogy a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtését célzó szerződések és programok hatására milyen változások történtek a

személyazonosító és jogosultságot igazoló okmányok (mint például: útlevél, vízum, tartózkodási engedély) tartalmi elemeiben, hogyan épülnek be azokba a biometrikus azonosítók.

4. Sajátos célom volt annak bizonyítása, hogy a személyazonosítás rendészeti célú, hagyományos módon, anatómia jegyek alapján történő végrehajtását befolyásoló szubjektív tényezők negatív hatásai csökkenthetőek a biometrikus jegyek alapján történő személyazonosítási eljárások révén.
5. Speciális célként jelöltem meg, hogy a témával kapcsolatos kutatások, projektek és vizsgálatok feldolgozásával és elemzésével rávilágítsak arra, hogy az adattárakban és az okmányokban tárolt biometrikus adatok alkalmazása hogyan valósulhat meg a rendészeti célú igazoltatás és a határforgalom-ellenőrzés során.
6. Személyes célom volt azon elméleti ismereteimnek és gyakorlati tapasztalataimnak az átadása is, amelyeket a választott témámmal összefüggésben szereztem, vagy részt vettem kidolgozó munkákban és projektek végrehajtásában.

ÉRTEKEZÉSEM HIPOTÉZISEI

- 1) Megítélésem szerint a biometrikus adatok alkalmazási igényének megjelenése a személyazonosításban szorosan összefügg a szabadság, a biztonság és a jog egyensúlyának megteremtésével, amely egyensúlyt a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtését célzó szerződések és programok hivatottak biztosítani, de az eddig meghozott intézkedések még csak részben képesek garantálni a biztonsági szint növekedését.
- 2) A tagállamok által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és a biometrikus adatokra vonatkozó előírásokról szóló 2252/2004/EK Rendelet hozzájárult az okmányok tartalmi elemeinek egységesítéséhez, és követendő példaként szolgál más jogosultságot igazoló okmányok biometrikus azonosító adatokkal történő ellátásához. A biometrikus adatok okmányokban történő rögzítése önmagában még nem tudja megszüntetni a biztonsági deficitet a hagyományos, anatómiai jegyek alapján történő azonosításhoz viszonyítva.

- 3) A rendőri igazoltatás és a határforgalom ellenőrzése során a személyazonosítás azonos tartalommal bír, és az „azonos” vagy „nem azonos” döntés meghozatalában az anatómiai jegyek alapján történő személyazonosítás nem tekinthető megfelelően biztonságosnak. A negatív szubjektív tényezők kizárása a személyazonosításból biztonságnövelő hatást eredményez.
- 4) Magyarországon a biometrikus adatok ellenőrzése a rendőri intézkedések során a hagyományos, anatómiai jegyek alapján történő azonosítást kiegészíti, és nem helyettesíti. A biztonsági nyereség a hagyományos eljárások és a biometrikus adatok ellenőrzési lehetőségeinek kombinációjából adódik. A biometrikus adatokkal ellátott okmányok helyszíni ellenőrzése során, gyanúok esetén, lehetőség van a biometrikus adatok alapján történő azonosítás végrehajtására.
- 5) A kötelező érvényű okmánykiállítási normákkal még nem teljes mértékben vannak összhangban az okmányellenőrzési mechanizmusok. A biometrikus adatokat tartalmazó úti és jogosultságot igazoló okmányok eltérő adatfelvételezési eljárásai különböző ellenőrzési mechanizmusokat feltételeznek. Az okmányok ellenőrzésére fordított anyagi befektetés jelenleg még nincs arányban és összhangban a biztonság növelésének szintjével.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

Az alkalmazott kutatási módszerekkel kapcsolatban, a téma jellegéből adódóan szükséges és törvényszerű a teljességre törekvő, holisztikus látásmód alkalmazása. Következik ez abból, hogy a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás több tudományágat is érint. Említhetők többek között a természettudományokon belül a biológiai tudományok, vagy éppen a műszaki tudományokhoz tartozó informatikai tudományok is. Fontosnak tartottam az interdiszciplinaritás elvének megfelelő megközelítést és feldolgozást.

Kutatómunkám során arra törekedtem, hogy a választott témát mind elméleti összefüggéseiben, mind a gyakorlati megvalósításra/megvalósulásra kifejtett hatásai alapján széleskörűen vizsgáljam. Ehhez kapcsolódóan a kutatási célok, az alkalmazott módszerek, a következtetések és a tudományos eredmények összhangjának és egységének megteremtésére is nagy hangsúlyt fektettem.

Az elméleti kérdéseket a kötelező érvényű jogi normákból kiindulva közelítettem meg, figyelemmel a gyakorlati megvalósítás lehetőségére, így kiemelt figyelmet fordítottam az EU bel- és igazságügyi együttműködésének rendjét közvetlenül szabályozó, illetve ahhoz közvetve kapcsolódó dokumentumok elemzésére, majd e módszerrel összhangban az elmélet és a gyakorlat összehasonlítására.

A forrásanyagok feldolgozása során az analízis és a szintézis módszereinek alkalmazását követően az indukció és a dedukció segítségével igyekeztem az általános törvényszerűségektől eljutni az általánosan elfogadható következtetések megfogalmazásáig. A kutatás objektivitásának biztosítása érdekében éltem az absztrakció nyújtotta lehetőségekkel is.

Az egyes személyazonosítási eljárások elemzéseinél alkalmaztam az összehasonlítást és a matematikai módszereket is.

A dokumentumelemzéseket minden esetben csak a kutatási témámhoz kapcsolódóan igyekeztem végrehajtani. Tettem ezt azért, mert nem csak egy összesítő, összefoglaló vagy rendszerező értekezés megírása vezérelt, hanem okozati összefüggéseket is tartalmazó, a témához szorosan kapcsolódó mű elkészítése.

Kiemelt figyelmet fordítottam a gyakorlati tapasztalatok összegyűjtésére, elemzésére, következtetések levonására és javaslatok megfogalmazására.

Konzultációt folytattam a témában jártas szakemberekkel, illetve gyakorlati tapasztalataimat is hasznosítottam és beépítettem az értekezésbe.

Az értekezés - az EU szabadság, biztonság és jog térségének megvalósulásán belül - kiemelten a biztonság kérdéskörével foglalkozik a biometrikus adatok alapján végrehajtható személyazonosítás oldaláról, ahol már kötelező érvényű, alkalmazandó eljárások vannak, ezért az Európában alkalmazott azonosítási eljárásokat vettem alapul.

A téma szerteágazósága és az értekezés terjedelmi korlátaira tekintettel az értekezés nem tartalmazza a biometrikus azonosítás technológiai, informatikai követelményrendszerét, illetve az ujjnyomat tárolás műszaki paramétereit.

Az értekezésben felhasznált szakirodalmat konkrét hivatkozásokkal, valamint a felhasznált szakirodalmi jegyzékben tüntettem fel, amit az "MSZ ISO690" szabályzás szerint készítettem.

Kutatásomat 2013. május 1-jén zártam le, így az azt követő jogszabályi változásokat és tudományos anyagokat az értekezés nem tartalmazza.

1. A BIOMETRIA MEGJELENÉSE A SZABADSÁG, A BIZTONSÁG ÉS A JOG SZOLGÁLATÁBAN

A biometriára vonatkozóan számos meghatározás létezik, amelyek tartalmilag szinte azonosnak mondhatóak:

- A biometria [gör.] biostatisztika, az élőlények, azok testrészei, valamint életfolyamataik kvantitatív vizsgálata, illetve statisztikai összehasonlítása, tudományos feldolgozása.¹⁴
- A biometria a személy mérhető fizikai és biológiai jegyei alapján történő azonosítás.¹⁵
- A biometria (ókori görög: bios = "élet", metron = "intézkedés") az embernek egy vagy több egyedi fizikai vagy viselkedési jellemzőjének mérésén alapuló azonosítása. A biometrikus adatok alkalmazása automatizált módszerek révén a személyazonosság megállapításához, a mérhető élettani (fizikai) és magatartásbeli (viselkedési) jegyek alapján, mint például az ujjnyomat vagy a hang.¹⁶
- Biometrikus azonosítás a személyazonosítás egyik fajtája, az ember egyénenként eltérő, mérhető biológiai jegyein, élettani vagy viselkedési jellemzőin (biometria) alapuló azonosítási eljárás.¹⁷

A fogalommeghatározások összegzése alapján, véleményem szerint a biometria legjobban úgy fogalmazható meg, mint mérhető testi, illetve viselkedésbeli jellemvonások, amelyek mérése alkalmas arra, hogy egy személy azonosságát ellenőrizni lehessen. Ebből következik, hogy a biometria az ember valamilyen olyan jellemzőjét, adottságát használja fel azonosításra, amely személyenként egyedi, ugyanakkor elektronikus úton is jól feldolgozható. A biometrikus azonosítás során ezekkel az emberi jellemzőkkel történik a személy azonosítása.

¹⁴ Egyetemes Lexikon. Nova kiadó 1994., ISBN 963 8185 872, - p. 123.

¹⁵ Biometrics at the Frontiers: Assessing the Impact on Society For the European Parliament Committee on Citizens' Freedoms and Rights, Justice and Home Affairs (LIBE), February 2005., EUR 21585 EN, - p. 31.

¹⁶ BIOPASS Study on Automated Biometrics Border Crossing Systems for Registered Passenger at Four European Airports, FRONTEX Libertas Securitas Justitia, Warsaw, August 2007., - p. 9.

¹⁷ Bunyitai Ákos: A ma és a holnap beléptető rendszereinek automatikus személyazonosító eljárásai biztonságtechnikai szempontból. Hadmérnök VI. évfolyam 1. szám, - p. 23.
Letöltve: http://hadmernok.hu/2011_1_bunyitai.pdf, 2012. 06. 29.

1.1. A SZABADSÁG, A BIZTONSÁG ÉS A JOG TÉRSÉGE

A szabadság, a biztonság és a jog olyan értékek, amelyek szerves részét képezik az európai társadalmi modellnek és meghatározó elemei az európai integrációnak. A szabadság, a biztonság és a jog térségének egy olyan egységes területnek kell lennie, ahol alapvető értéként érvényesülnek az Alapjogi Chartában foglalt emberi jogok, és az emberi méltóságot és más jogokat is a tisztelet övezi. A szabadságjogoknak a gyakorlását és a polgárok személyiségi jogait a nemzeti határokon túl is biztosítani kell, elsősorban a személyiségi adatok védelme útján.¹⁸

Az országok és államok közötti szabad mozgás gyakorlati megvalósulásának testet öltése Európa területén már az 1950-es évekre visszavezethető, amikor 1954. március 22-én az Északi Tanács tagállamai¹⁹ egységes munkaerőpiacot hoztak létre, illetve az egységes Északi Útlevel Unió révén megszüntették a közös határaikon a határellenőrzést, vagyis nem folytattak sem határőrizeti, sem határforgalom-ellenőrzési tevékenységet.

A Benelux államok, valamint Franciaország, Olaszország és a Német Szövetségi Köztársaság 1957. március 25-én a Római Szerződés aláírásával létrehozták az Európai Gazdasági Közösséget. A szerződő felek alapvető célja az volt, hogy megteremtsék az alapjait egy közös piac létrehozásának, ahol kölcsönösen biztosítják a személyek, az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgását. A közös piac megalakításának első lépése az 1958-ban létrehozott Benelux Gazdasági Unió²⁰ volt, amely alapján - az Északi Útlevel Unióhoz hasonlóan - 1960-ban szintén megszüntették közös határaikon a határellenőrzést. Ehhez a kezdeményezéshez azonban hosszú időn keresztül nem csatlakozott az Európai Gazdasági Közösség másik három tagállama. Az eltérő álláspontok közeledésére/közelítésére több kezdeményezés is történt, de a legjelentősebbnek az Európai Tanács 1984. júniusi csúcstalálkozója tekinthető, ahol nyilatkozatban rögzítették a szabad mozgás lehetőségét is.

„Az Európai Tanács a Fontainebleau-i Nyilatkozatban megfogalmazta az utas- és áruforgalom határellenőrzésének és vámellenőrzésének eltörlését a belső határokon. Ugyanakkor az Európai Tanács egy ad hoc bizottságot hozott létre a „Polgárok

¹⁸ Jaroslav Rapčan - Michaela Rapčanová: Az Európai Unió állampolgársága és a szabadság, biztonság és jog térségének összefüggései. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI., Pécs 2010., HU ISSN 1589-1674

¹⁹ Dánia, Norvégia, Svédország, Finnország, Izland

²⁰ Belgium, Luxemburg, Hollandia

Európája” névvel (Adonino-bizottság). Ez a bizottság egyrészt egy útlevelunió lehetőségét vizsgálta meg, amelynek célja az volt, hogy az EK-útlevelek birtokosai szabadon mozoghassanak, egészen a belső határon történő személyellenőrzés fokozatos megszüntetéséig. Másrészt feltérképezte azt, hogy a tagállamok polgárainak közösségi polgárként milyen jogokat lehetne biztosítani.”²¹

A Német Szövetségi Köztársaság és Franciaország az 1984. július 13-án aláírt Saarbrückeni Egyezményben megállapodtak abban, hogy közös határukon fokozatosan felszámolják az ellenőrzést. Valójában ez az időpont a schengeni térség kialakulásának kezdete. Még ebben az évben jelezték csatlakozási szándékukat a Benelux államok is az Egyezményhez.

Az öt állam képviselője 1985. június 14-én Luxemburgban, Schengen városában aláírta a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről szóló Schengeni Megállapodást, amely elvi szinten rögzítette a közös határokon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetése érdekében bevezetendő rövid, illetve hosszú távú célkitűzéseket és intézkedéseket.

A Megállapodás keret jellegű volt, amely rövid és hosszú távú intézkedéseket tartalmazott. Rövid távú intézkedésként határozta meg a szerződő államok közös határain alkalmazandó ellenőrzés könnyítését, amelyet 1985. június 25-től kezdődően fokozatosan vezettek be. A hosszabb távú, kiegyenlítő intézkedések az úgynevezett kompenzációs intézkedések voltak, amelyek lehetővé tették, hogy a belső határokon a határellenőrzés teljes mértékben megszüntethető legyen. „*A kiegyenlítő (kompenzációs) intézkedések lényege, hogy a személyforgalomban az ellenőrzést a közös határokon teljesen megszüntetik, és a külső határookra telepítik át. Ennek érdekében előzetesen összehangolják a tilalmakra és a szigorításokra vonatkozó jogszabályokat – különösen a kábítószeres, fegyveres, és robbanóanyagok, a szállodai bejelentések tekintetében – és megakadályozzák az olyan államok polgárainak jogellenes bevándorlását, amelyek nem tagjai az Európai Közösségeknek.*”²²

A Megállapodás csak a célokat fogalmazta meg, így a részletes szabályokat az 1990. június 19-én aláírt és 1995-ben hatályba lépett SVE tartalmazta.

²¹ Fejes Zsuzsanna - Sallai János - Soós Edit - Tóth Judit (szerk.) - Vájlók László: Schengenre hangolva. Európai Műhelytanulmányok 2007. 113. szám., - p. 4.

²² Szabó József: Az Európai Ideától a Schengeni Egyezményen át, Magyarország teljes jogú Schengeni csatlakozásáig vezető út - benne hazánk határrendészeti szerepvállalása. Határrendészeti Tanulmányok V. Évfolyam 1. szám, 2008/1, Budapest 2008., ISSN: 1786-2345, - p. 25.

1.1.1. BEL- ÉS IGAZSÁGÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Az EU-t létrehozó Maastrichti Szerződés 1993. november 1-jén lépett hatályba (1992. február 7-én fogadták el), amely kiemelt feladatként kezelte a bel- és igazságügyi együttműködést. A szerződés felépítését tekintve három pillért határozott meg, melyek közül a harmadik pillér az, amely a tagállamok közötti bel- és igazságügyi együttműködés kérdéseinek összehangolását hivatott garantálni, de gyakorlati megvalósulása kevésbé volt hatékony.

A hatékonyság fokozásának érdekében szükségessé vált a harmadik pillér átfogó reformja, amelyre az 1997. október 2-án elfogadott és 1999. május 1-jén hatályba lépett Amszterdami Szerződés vált hivatottá. Hatálybalépésétől számított öt éven belül központi célkitűzésként határozta meg „*a szabadság, a biztonság és a jog térségének*” megteremtését, amely közvetlenül kihat az uniós állampolgárok mindennapi életére. Az Amszterdami Szerződés többek között beemelte a Schengeni Egyezmények joganyagait is az EU keretei közé. Míg a Maastrichti Szerződés együtt kezelte a bel- és igazságügyi politikát, addig az Amszterdami Szerződés részben az első, részben a harmadik pillérben kezelte azokat, és hatásköri szempontból az első pillér alá tartozó politikák a megosztott hatáskörű politikák közé tartoztak, mivel többek között a közrend és a közbiztonság fenntartása továbbra is tagállami hatáskörben maradt.

Az 1999. október 15-16-án Tamperében megtartott Európai Tanács ülésén az Amszterdami Szerződésben rögzített célkitűzések végrehajtása érdekében egy 2004-ig szóló, ötéves jogalkotási programot fogadtak el, amely konkrét határidőkhöz kötötten tartalmazta a végrehajtandó feladatokat.

A tamperei következtetések a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtése érdekében rész-politikai célokat fogalmaztak meg, amelyek az alábbi területeket érintik:

- a személyek szabad mozgása;
- a vízum;
- az EU külső határai;
- a schengeni térség;
- a bevándorlás;
- a menekültügy;
- az igazságügyi együttműködés polgári ügyekben;

- az EU-állampolgárság;
- alapvető jogok;
- a rasszizmus és idegengyűlölet;
- a rendőri és vámegyüttműködés;
- a bűnmegelőzés;
- a szervezett bűnözés elleni közdelem;
- a külkapcsolatok;
- az EU-bővítés a bel- és igazságügyi együttműködés szempontjából.²³

Véleményem szerint a tamperei csúcs mérföldkőnek tekinthető abból a szempontból is, hogy gyakorlatilag itt került először definiálásra, hogy a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtése milyen területeken kíván intézkedéseket.²⁴ A rész-politikai célok vizsgálatából megállapítható, hogy részben a külső határok ellenőrzésével és az okmánybiztonság növelésével (vízum is) biztosítható a schengeni térségen belüli szabad mozgás lehetősége.

Az Európa Tanács 2001. december 15-i laekeni ülésén mintegy félidős mérleget vont a tamperei jogalkotási programról, és megállapította, hogy az előrelépés jelentősen elmarad a kitűzött céloktól, amely a közösségi akarat hiányára is visszavezethető. Továbbra is dominálnak a nemzeti érdekek, és a közösségi célkitűzések megvalósítása másodlagos szerepet kap.

A bel- és igazságügyi együttműködés terén 1993-tól, a Maastrichti Szerződés hatálybalépésétől meglévő közös tenni akarás hiánya miatti lemaradásban jelentős előrelépést eredményezett a 2001. szeptember 11-én az Amerikai Egyesült Államokat ért terrorcselekmény sorozat. A tagállamok részéről megnőtt a cselekvési készség aziránt, hogy közösen lépjenek fel a hasonló események megelőzése érdekében, és valóban képességnövelő hatást érjenek el a nemzetközi összefogás területén. A megfelelő együttműködés hiánya azonban még 2004-ben is valós kockázati tényező volt, amit az ötéves program értékelése is negatív kritikaként említ.

„A Tampere óta elért eredmények mérlegének az elemzése, valamint a következő időszak prioritásaira vonatkozó első elképzelések azt mutatják, hogy az Unió külső

²³ Tóth Árpádné dr. Masika Edit: A szabadság, biztonság, jog európai térségének reformja az európai alkotmányozás tükrében. Európai Műhelytanulmányok 2004., Miniszterelnöki Hivatal, ISSN 17861306, ISBN 963 9284 90 4, - p. 7.

²⁴ Sem a Maastrichti Szerződés, sem az Amszterdami Szerződés nem definiálta, hogy mit is kell konkrétan érteni a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtésén.

fellépésében nagyobb hangsúlyt kell kapniuk a jövőben a bel- és igazságügyi vonatkozásoknak, valamint jobban össze kell hangolni az Unió közös külső fellépését.”²⁵

Megítélésem szerint a Tamperei Program hatékonyan járult hozzá a határellenőrzés harmonizációjának előkészítéséhez, hiszen elsőként definiálta a beavatkozási területeket.

1.1.2. A HÁGAI PROGRAM, MINT A BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MÉRFÖLDKÖVE

A Tamperei Program folytatásaként az Európai Tanács 2004. november 5-i ülésén elfogadta a Hágai Programot²⁶, amely az úgynevezett második cselekvési programként hivatott kifejezésre juttatni a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének erősítését és a polgárok alapvető érdekeit és igényeit szolgálta. A Hágai Program a 2004-2009. közötti időintervallumra határozta meg a kitűzött cél megvalósításához követendő lépéseket. Mind a három részterületre konkrét iránymutatásokat adott.

Ez volt az első olyan program, amely a közösségi fellépések során számolt a biometrikus személyazonosítás lehetőségével és alkalmazásával. Tette ezt oly módon, hogy a különböző azonosítási eljárások egységes alkalmazását is igyekezett a személyazonosítás „szolgálatába” állítani, mint a Schengeni Információs Rendszert²⁷ (a továbbiakban: SIS II), a Vízuminformációs Rendszert²⁸ (VIS) és az Eurodac Rendszert²⁹. Mind a három rendszerben különböző céllal kerülnek rögzítésre ujjnyomatok, közös ismervük azonban, hogy mindhárom esetben a személyazonosság kétséget kizáró megállapítását szolgálják.

²⁵ A Bizottság közleménye az Európai Tanácsnak és a Parlamentnek, A szabadság, biztonság és igazságosság övezete: a tamperei program mérlege és az új iránymutatások, Brüsszel, 2.6.2004, COM(2004)401 végleges

²⁶ Hágai Program: A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének erősítése az Európai Unióban (2005/C 53/01)

²⁷ Az Európai Parlament és Tanács 1987/2006/EK Rendelete (2006. december 20.) a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SISII) létrehozásáról, működtetéséről és használatáról Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:381:0004:0023:HU:PDF> 2012. 06. 10.

²⁸ A Tanács Határozata (2004. június 8.) a Vízuminformációs Rendszer létrehozásáról (VIS) (2004/512/EK). 2012. 04. 10.

Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0512:HU:HTML>,

²⁹ A Tanács 2725/2000/EK Rendelete (2000. december 11.) a dublini egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjnyomatok összehasonlítására irányuló „Eurodac” létrehozásáról, L316/L

Az Európai Tanács a tagállamokat is felkérte arra, hogy a biometrikus azonosítókat a lehető legrövidebb időn belül integrálják az úti okmányokba, vízumokba és tartózkodási engedélyekbe, illetve az információs rendszerekbe is.³⁰

Ez a felkérés fordulópontnak tekinthető a tagállamok által kiállított okmányok formai és tartalmi követelményeinek egységesítésében, valamint a gyakorlati megvalósításban is. A Tanács rövid időn belül rendeletet alkotott a biometrikus adatok úti okmányokban történő rögzítésére.³¹

A Hágai Program végrehajtására az Európai Tanács Cselekvési Tervet³² fogadott el, amely 2006-tól tartotta megvalósíthatónak a biometrikus azonosítók széles körű használatát az úti okmányokban, a vízumokban, a tartózkodási engedélyekben, az EU állampolgárainak útlevelében és az információs rendszerekben.

Véleményem szerint a biometrikus adatok személyazonosság megállapításában betöltött jelentős szerepét támasztja alá az a tény is, hogy a Hágai Program megvalósítása ebből a szempontból sikeres volt, amit bizonyít az Európai Bizottság 2009-ben kiadott közleménye³³ is. A Bizottság megállapította, hogy a tagállamok 2006-ban bevezették a biometrikus adatokat tartalmazó útleveleket. A jogi keretek kialakítását követően megkezdődött a SIS és a VIS második generációjának kidolgozása, amelyek fokozottan támaszkodnak az új technológiákra, különösen a biometrikus azonosításra, és ezzel egyszerre járulnak hozzá a schengeni övezet biztonságának növeléséhez és az adatvédelmi követelmények maradéktalan érvényesüléséhez. A Bizottság ezen megállapításával egyértelművé tette, hogy a biometrikus adatok alkalmazásának a schengeni övezetre nézve biztonságnövelő hatása van.

Azt, hogy a biztonságnövelő hatást hogyan lehet a közösség szempontjából az egyes tagállamok által végzett ellenőrzések, személyazonosítások során biztosítani, mindig az alkalmazott ellenőrzési mechanizmusok határozzák meg.³⁴

³⁰ Hágai Program: A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének erősítése az Európai Unióban, (2005/C 53/01), 1.7.2. pontja

³¹ A biometrikus adatok okmányokban történő megjelenését részletesen a 2. fejezetben ismertetem.

³² A Tanács és a Bizottság cselekvési terve az Európai Unióban a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülése megerősítéséről szóló hágai program végrehajtásáról (2005/C 198/01)

³³ A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának A jog érvényesülése, a szabadság és a biztonság Európában 2005 óta: A Hágai Program és Cselekvési Terv értékelése, Brüsszel, 10.6.2009, COM(2009) 263 végleges

³⁴ A biometrikus adatok gyakorlati alkalmazását részletesen az 5. fejezetben ismertetem.

1.1.3. A STOCKHOLMI PROGRAM - A POLGÁROKAT SZOLGÁLÓ ÉS VÉDŐ, NYITOTT ÉS BIZTONSÁGOS EURÓPA³⁵

A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térség megteremtéséhez a tamperei és a hágai programokkal összhangban meghozott intézkedések megfelelő segítséget nyújtottak. Ezzel összhangban szükséges, hogy az EU megfelelően kezelje az új kihívásokat, ezért a két program folytatásaként indokolt volt a további menetrend kidolgozása, amelynek eredményeként a 2010-2014-es időintervallumra az Európai Tanács elfogadta a Stockholmi Programot. A Stockholmi Program az Európa előtt álló kihívások átfogó kezelése érdekében két területen javasolja a hatékonyság fokozását. Az egyik a szakpolitikai területek közötti együttműködés erősítése, míg a másik a partnerországokkal folytatott együttműködés fokozása.

Kiemelt jelentőségűnek tekintem a Stockholmi Program azon szellemiségét, amely szerint minden jövőbeni intézkedések középpontjába a polgárokat és azon személyeket kell helyezni, akikért az EU felelős. Ezen ideológiai megközelítés az intézkedések személyközpontúságát fejezi ki.

A Stockholmi Program a célkitűzések megvalósítása érdekében hat politikai prioritást fogalmaz meg:

- a polgárság és az alapvető jogok előremozdítása;
- a jog és jogérvényesülés Európája;
- védelmet nyújtó Európa;
- beutazás Európába és a globalizáció;
- a felelősségvállalás, a szolidaritás és a partnerség Európája migrációs és menekültügyi kérdésekben;
- Európa szerepe a globalizált világban (külső dimenzió).

A prioritások közül - az értekezés témájával összhangban - fontos kiemelni a beutazással kapcsolatos követelmények megfogalmazását. A külső határokon folytatott ellenőrzéseket úgy kell összehangolni, integrálni és erősíteni, hogy az megkönnyítse a beutazást az üzletemberek, a turisták, a diákok, a tudományos szakemberek, a munkavállalók, a nemzetközi védelmet igénylő személyek és más, az EU területére jogos érdekből belépni kívánó személyek részére úgy, hogy közben garantálja a biztonság növelését is.

³⁵ Stockholmi program - A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa (2010/C 115/01)

Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:hu:PDF>
2012. 03. 10.

A kettős cél megvalósítása érdekében a Stockholmi Program javaslatokat fogalmaz meg, amelyek hozzájárulhatnak és biztosíthatják a gyakorlati megvalósulást is. Javaslatok:

- egységes be- és kiléptető rendszer kialakítása;
- regisztrált utasprogram kialakítása;
- elektronikus utazásengedélyezési rendszer kialakítása;
- automatizált határellenőrzési rendszer kialakítása.

Véleményem szerint a javasolt intézkedések hatékonyan szolgálhatják a kitűzött célok érvényesülését, de az automatizált határellenőrzési rendszert indokoltnak és célszerűnek tartom differenciáltan, az adott ellenőrzési technológiához igazítottan megvalósítani. Nem lehet egységes rendszert alkalmazni minden határátkelőhely típusnál, mivel az ellenőrzés gyakorlati megvalósulásánál lényeges különbségek vannak, például a légi és a közúti ellenőrzési technológia között, amely különbségeket maximálisan figyelembe kell venni ahhoz, hogy valóban működő rendszer szülessen.

1.2. A BIZTONSÁG MEGHATÁROZÁSA RENDÉSZETI MEGKÖZELÍTÉSBŐL

Mint minden korszaknak, így a jelenkornak is megvannak a divatos szó- és fogalomhasználatai, amelyek a szükségesnél és indokoltnál sokkal gyakrabban fordulnak elő a mindennapi beszédben, a nyomtatott és elektronikus sajtóban, valamint más tömegkommunikációs híradásokban. Egyetértek Gazdag Ferenc azon megállapításával, hogy napjaink egyik divatos fogalma a biztonság, amellyel kapcsolatban találkozhatunk az élelembiztonsággal, közbiztonsággal, ellátásbiztonsággal, energiabiztonsággal, informatikai biztonsággal, adatbiztonsággal és még hosszasan folytatható a felsorolás.³⁶ Az internetes kereső több mint négymillió találatot jelez a biztonság kifejezésre, ami véleményem szerint egyértelműen alátámasztja a megállapítást. *„A biztonság szó ma az a varázsigé, amely nélkül nem létezik az emberiség. Mindenki biztonságra vágyik, de a biztonságnak ára van. Salgó László úgy fogalmaz doktori értekezésében, hogy a*

³⁶ Gazdag Ferenc: Bruce Schneier a biztonságról. Biztonságpolitikai Szemle, Nemzet és Biztonság, 2011/2. szám
 Letöltve: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gazdag_ferenc-bruce_schneier_a_biztonsagrol.pdf, 2012. 08. 10.

*biztonság áru, és mint minden árunak értéke van, pénzbe kerül, a piacra kerül, költenünk kell rá, fizetnünk kell érte. Oly annyira értékes áru lett a biztonság, hogy minden valamire való biztonságpolitikai, biztonságtechnikai szakértő jól megél abból, hogy a biztonság különféle szempontú vizsgálatát elvégezve ajánlatokat tesz annak megvalósíthatóságára a társadalom legkülönbözőbb területein.*³⁷

A nyolcvanas évek végéig a szocialista országokban a biztonságpolitika nem tartozott a széleskörűen használt fogalmak közé. Helyette gyakorlatilag a katonapolitika kifejezést alkalmazták, mintegy leszűkítve a biztonság problémakörét a katonai kérdésekre. A kilencvenes évek elejére felbomlott a Szovjetunió, majd megszűnt a Varsói Szerződés. Ezen két tényező hatására egy jelentős átrendeződés indult meg az addigi kétpólusú világrendben, ahol viszonylag nagy biztonsággal, előre lehetett tudni a várható fenyegetést. A biztonság komplex értelmezése - és vele együtt a biztonságpolitika fogalma - a rendszerváltás után nyert igazán létjogosultságot Európa keleti felén is.

Véleményem szerint a biztonság nehezen megfogalmazható és sokféle megközelítés alapján értelmezhető fogalom. A téma osztrák szakértője Heinz Gärtner egy 2005-ben kiadott írásában a biztonság fogalmának több mint száz különféle értelmezését gyűjtötte egybe.

A biztonság fogalmát a Magyar Értelmező Kéziszótár³⁸ veszélyektől mentes, zavartalan állapotként határozza meg.

Ennél sokkal részletesebb meghatározást ad a Hadtudományi Lexikon, amely szerint „a biztonság egyéneknek, csoportoknak, országoknak, szövetségi rendszereknek olyan állapota, helyzete (és annak tudati tükröződése), amelyben kizárható vagy megbízhatóan kezelhető az esetlegesen bekövetkező veszély, illetve adottak az ellene való eredményes védekezés feltételei”.³⁹

Elfogadva azt a megközelítést, hogy a biztonságot komplex módon kell értelmezni, egyetértek Teke András azon komplex biztonságról alkotott megfogalmazásával, amely szerint „A komplex biztonságot az „ember-technika-környezet”, vagy „intézmény-működés-környezet” egy rendszerként történő megközelítésével határolhatjuk körül. A komplex biztonság tehát mindazokat a

³⁷ Sándor Vilmos: Biztonság, Határbiztonság – Komplexitás, Kompetencia. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI., Pécs 2006., HU ISSN 1589-1674, - p. 1.

³⁸ Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest 2003.

³⁹ Hadtudományi Lexikon I. kötet. Budapest 1995., Magyar Hadtudományi Társaság, ISBN 963 04 5227 8, - p. 144.

kockázatokat fel kívánja deríteni, figyelembe kívánja venni és az ismeretszintből adódó lehetőségeinek felhasználásával meghatározni (számszerűsíteni), amelyek a komplex rendszer összetevőinek bármelyikéből származhatnak”⁴⁰

Álláspontom szerint, köznapi érelemben a biztonság alapvetően azt jelenti, hogy nem tapasztalhatóak olyan körülmények, amelyek hatására az életkörülményekben változás bekövetkezésétől kell tartani, vagy ha mégis, akkor intézkedések fogantatásával az eredeti állapot a lehető legrövidebb időn belül visszaállítható.

A biztonság statisztikai adatokkal is mérhető, amely nem biztos, hogy összhangban van az adott területen élő emberek biztonságról alkotott elképzeléseivel, biztonságérzetével. A XXI. században a biztonság mérésének leggyakoribb kifejezése az emberek szubjektív biztonságérzete. A biztonságérzet növelése garantálja a szubjektív biztonság megerősítését és ezzel együtt a közbiztonság fokozását is. Ebben a megközelítésben a biztonság középpontjában maga az ember áll. A biztonság az ő szemszögéből kerül megítélésre, azon szempontok alapján, hogy a lakókörnyezetében, munkahelyén, utazásai közben milyen biztonságra veszélyes cselekményekkel (mint például: betörések az utcájában, lopások a faluban, rablások az általa használt tömegközlekedési eszközökön, stb.) találkozott, vagy milyen cselekményekről hall. Az emberek célja az, hogy se közvetve, se közvetlen módon ne kerüljenek kapcsolatba jogsértő cselekményekkel.

Véleményem szerint a szubjektív biztonság fogalmának legpontosabb meghatározását Teke András adja, aki azt mondja, hogy *„A szubjektív biztonság a biztonságnak az egyéni tapasztalatok, az érintettség mértéke és minősége oldaláról való megközelítése, elsősorban a szubjektív érzékelés és értékelés folyamatainak jelentőségét hangsúlyozza, s így az emberek szubjektív közérzete alapján méri a társadalom fejlődését és az életminőség mértékét, abból kiindulva, hogy az átlagember tudja leginkább megítélni saját életminőségét.”⁴¹*

A fogalommeghatározással kapcsolatban fontosnak tartom megemlíteni, hogy az életkorból adódóan változik az emberek saját életminőségének szubjektív megítélése, amelynek következtében a szubjektív biztonságérzet meghatározásánál fontos kritérium a korcsoportok szerinti bontás.⁴²

⁴⁰ Teke András: Határrendészeti Igazgatás. Rendészeti Alap- és Szakvizsga Bizottság, Tansegédlet, Budapest 2008., - p. 15

⁴¹ u. o.

⁴² A skandináv életminőség modell az életszínvonal-, és életkörülmény-megközelítésen alapul, amelynek fókuszában az erőforrások fogalma áll, a hangsúly az életfeltételekből eredő tényezők

Az említett szubjektív biztonság megítélése, vagy ha úgy tetszik, akkor méréseken alapuló meghatározása központi elemként tekinthető a közbiztonság megítélése szempontjából. A közbiztonság pozitív megítélését nem csak az határozza meg, hogy az emberek úgy érzik szubjektíve, hogy biztonságban vannak, hanem az, hogy valóban, objektíve is biztonságban vannak.

„A modern európai felfogás szerint a közbiztonság olyan kollektív társadalmi termék, amely az egyének és közösségeik tevékenységéből, az állami szervek hatósági intézkedéseiből, a polgárok önvédelmi képességei és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakul ki. Ennek mérésére, elemzésére a fejlett demokráciákban egyre bonyolultabb és pontosabb módszereket alkalmaznak. Ilyenek például az áldozatok megkérdezésén vagy a lakosság széles köreiben végzett vizsgálatok eredményein alapuló elemzések.”⁴³

Finszter Géza a közbiztonságot egy olyan állami célként határozza meg az alkotmányos demokráciában, amelyért folyamatosan tenni kell, anélkül azonban, hogy a biztonság kikényszeríthető alanyi joggá válhasson és beteljesülése bárki számára elérhetővé váljon. Úgy véli, hogy a közbiztonság, mint államcél, szoros kapcsolatban van a társadalmi értékek büntetőjogi védelmével is.⁴⁴

A közrend és a közbiztonság fenntartása állami feladat, melynek megvalósítására alapvetően a Rendőrség hivatott, és folyamatosan, napi feladatként kell a rend és a biztonság fenntartását garantálnia, nem csak programok mentén.

„A rendőrségek nem teremtik, hanem megvédelmezik a biztonságot azáltal, hogy a fenyegető veszélyeket szakmai hozzáértéssel felismerik és az általuk gyakorolt hatósági kényszerrel elhárítják.”⁴⁵

A közbiztonság tartalmi elemeinek meghatározásával kapcsolatban osztom Kacziba Antal azon álláspontját, amely szerint a közbiztonság kollektív társadalmi termék, amely az egyének és közösségeik tevékenységeinek, az állami szervek

életminőséget alakító szerepére helyeződik. Az amerikai modell ezzel szemben elsősorban a szubjektív érzékelés és értékelés folyamatainak jelentőségét hangsúlyozza, s így az emberek szubjektív közérzete alapján méri a társadalom fejlődését és az életminőség mértékét.

Kovács Balázs: Életminőség - boldogság - stratégiai tervezés. Polgári Szemle, 2007.

Letöltve: http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=166, 2012. 09. 10.

⁴³ 115/2003. (X. 28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról

Letöltve: http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=76165.106426, 2012. 07. 08.

⁴⁴ Finszter Géza: A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai 2. számú előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához. A Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa, Budapest 2008.

Letöltve: www.police.hu/data/cms529192/alkotmanyos_es_kozjogi_elemzes.doc, 2012. 07. 09.

⁴⁵ Finszter Géza: A rendészeti funkciók és a Határőrség Integrációja. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VII., Pécs 2007., HU ISSN 1589-1674, - p. 21.

hatósági intézkedéseinek, a polgárok önvédelmi képességeinek és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakulhat ki.⁴⁶

Magyarország biztonságpolitikájára, a biztonságról alkotott elgondolásra, annak megvalósulására hatással van az EU-hoz történő csatlakozás és ezzel együtt az európai biztonsági stratégia⁴⁷ is. A stratégia számol azokkal a veszélyekkel és fenyegetésekkel, amelyek hatást gyakorolhatnak az EU biztonságára (például a határok átjárhatósága mellett megjelenő bűnözők mozgása és az illegális migráció).

Az Európai Parlament az európai biztonsági stratégiáról szóló állásfoglalásában kritikát fogalmaz meg azzal kapcsolatban, hogy a tagállamok még mindig nem képesek közös európai érdekek mentén gondolkodni és cselekedni. Továbbra is a nemzeti érdekeket részesítik előnyben, amellyel hátráltatják a közösségi jog érvényesülését és ezáltal az EU-t is, hogy nemzetközi szinten is meghatározó szereplővé váljon a biztonsági kérdésekkel összefüggő megállapodások terén. Kifejti azon álláspontját is, hogy a közösségi biztonsági érdekek magukba foglalják a polgároknak és a polgárok érdekeinek a határon belül és kívül történő védelmét, az EU szomszédságának biztonságát, a külső határoknak és a kritikus fontosságú infrastruktúráknak a védelmét is.⁴⁸

A Tanács által a 2003 decemberében elfogadott európai biztonsági stratégia kiegészítéseként 2010 februárjában a Bel- és Igazságügyi Tanács elfogadta a belső biztonsági stratégiát⁴⁹, amit az Európai Tanács 2010. március 25-26-án jóváhagyott.

A belső biztonsági stratégia iránymutatást ad egy európai biztonsági modell kialakításához, amely magában foglalja a bűnüldözési feladatokat, az igazságügyi együttműködést, a határigazgatást és a katasztrófavédelmet érintő intézkedéseket is.

Véleményem szerint az EU belső biztonságának szavatolásában jelentős szerepet tölthet be a biometria és más technológiák által teremtett lehetőségek kiaknázása az

⁴⁶ Kacziba Antal: A szabadság rendje- a közbiztonsági stratégia alapvetései. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX., Pécs 2008., HU ISSN 1589-1674, - p. 68.

⁴⁷ Az Európai Tanács által 2003. december 12-én „Egy biztonságos Európa egy jobb világban” címmel elfogadott európai biztonsági stratégia.

Letöltve: <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIHU.pdf>, 2012. 01.16.

⁴⁸ Az Európai Parlament 2009. február 19-i állásfoglalása az európai biztonsági stratégiáról és az EBVP- ről (2008/2202(INI)), (2010/C 76 E/13)

Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:076E:0061:0068:HU:PDF>, 2012. 07. 10.

⁴⁹ Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája, Az európai biztonsági modell felé. Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2010., ISBN 978-92-824-2685-2

Letöltve: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3010313HUC.pdf, 2012. 07. 10.

állampolgárok biztonságának növelése érdekében, olyan megoldások révén, amelyek az emberek magánéletének védelmére is szolgálnak.

1.2.1. STRATÉGIÁK ÉS BIZTONSÁG MAGYARORSZÁGON

Magyarország biztonságára elsősorban az euroatlanti régió biztonságának alakulása és a térségében végbemenő politikai és gazdasági folyamatok gyakorolnak hatást, de figyelembe kell venni a globális veszélyforrásokat is. Ezen veszélyforrások közé sorolhatóak az országok közötti ellentétek, az etnikai és vallási felszűtségek, a terrorizmus, a szervezett bűnözés vagy éppen a tömeges migráció.⁵⁰

A legnagyobb mértékű illegális migráció az 1990-es évek elején érte el Magyarországot, amikor az elfogott illegális migránsok száma meghaladta a harmincezer főt. Ezt követően egy csökkenő tendencia vált jellemzővé, amelynek következtében tizenhét-tizennyolcezer főnél normalizálódott a helyzet, és 2003-ban már alig több mint tizenháromezer illegális migráns került elfogásra.⁵¹

Az említett csökkenő tendencia 2008-tól kezdődően megfordult, és az ország teljes területén bekövetkezett összes migrációval összefüggő cselekmény számában (embercsempészség, közokirat-hamisítás, beutazási és tartózkodási tilalom megsértése, tiltott határátlépés, külföldiek rendszetével kapcsolatos szabálysértés) ismét jelentős növekedés volt tapasztalható. Ez a növekvő tendencia prognosztizálható 2013-ban is, hiszen az első négy hónapban csak a befelé irányuló migrációval összefüggő cselekmények számában közel 160%-os növekedés következett be. Az illegális migrációs cselekmények számadatait az 1. számú melléklet tartalmazza.

Magyarországon a biztonsági és védelempolitikai alapelvek 1998-as megszületése, majd 1999-es életbe lépése után, a Kormány 2002-ben a két választási forduló között fogadta el az ország hidegháborút követő első nemzeti biztonsági stratégiáját⁵², amelyet két év múlva újabb követett. *„Magát a felülvizsgálatot indokolhatta az időközben elnyert EU-tagság, amely azt is magával hozta, hogy*

⁵⁰ 94/1998. (XII. 29.) országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről

⁵¹ Gaál Gyula: Az embercsempész tevékenység megjelenési formáinak és módszereinek változásai a Magyar Köztársaság államhatárán 1991-2003 között. Doktori (PhD) értekezés, ZMNE Budapest 2005., - p. 5.

⁵² 2144/2002 (V.6) Korm. határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról

*figyelembe kellett venni az EU által 2003-ban elfogadott Európai Biztonsági Stratégia elemeit is.*⁵³

A Kormány 2004. március 31-i ülésén elfogadta az ország új nemzeti biztonsági stratégiáját⁵⁴, amely tartalmi elemeiben hasonlóságot mutat az EU Biztonsági Stratégiájával. A komplex biztonságra ható új politikai, gazdasági, társadalmi, közbiztonsági és védelembiztonsági hatások következtében Magyarország 2012-ben kihirdette új Nemzeti Biztonsági Stratégiáját, amelyben továbbra is biztonsági fenyegetésként értékeli a migrációt⁵⁵, amellyel szemben az egyik leghatásosabb fellépési lehetőség a schengeni külső határokon végrehajtott szisztematikus ellenőrzés.

Véleményem szerint tényként állapítható meg az, hogy az EU biztonságának, így Magyarországnak is egyik garanciális eleme a schengeni külső határokon végzett határellenőrzés egységes elvek alapján történő végrehajtása, ugyanis számos biztonsági kihívás természeténél fogva határon átnyúló jellegű.

„A határbiztonság is koherensebb fellépést kíván. Közös külső határokkal a csempészetet és a többi határon átnyúló illegális tevékenységet is európai szinten kell kezelni. Az EU külső határainak hatékony ellenőrzése tehát alapvető a szabad mozgás térsége szempontjából.”⁵⁶

Magyarországnak a migráció kezelésében jelenleg még, mint tranzitország kell hatékony és eredményes intézkedéseket foganatosítania, de fel kell készülni a célország szerepre is, amely teljesen más beavatkozási területeket is feltételez.

Úgy gondolom, hogy a biztonság szempontjából nemkívánatos személyek „távoltartása”, beléptetésének megtagadása a schengeni külső határon csak abban az esetben lehetséges, ha az ellenőrzési rendszer képes garantálni a személyazonosság megállapítását, a személyazonosítás kétséget kizáró végrehajtását. Az ellenőrzési rendszernek biztosítania kell az utazáshoz, a személyazonosság megállapításához használt okmányok egyszerű eszközökkel és módszerekkel történő elsődleges

⁵³ Ignáth Éva: A 2002-ben és a 2004-ben született magyar nemzeti biztonsági stratégiák összehasonlítása. - p. 1.

Letöltve: http://www.grotius.hu/doc/pub/WPNYUQ/2009_159_ignath_eva_nemzeti_bizti_strat.pdf, 2012. 03. 07.

⁵⁴ 2073/2004. (IV. 15.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról

⁵⁵ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
Letöltve: http://www.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf, 2012.07.10.

⁵⁶ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak Az EU belső biztonsági stratégiájának megvalósítása: öt lépés a biztonságosabb Európa felé, Brüsszel, 2010.11.22., COM(2010) 673 végleges

ellenőrzésének és vizsgálatának személyi és infrastrukturális feltételeit. A biztonság egy „nem létező állapot” megbízható személyazonosítás nélkül.

A biztonság kérdésköréhez szorosan kapcsolódik annak belső és külső dimenziója. A belső dimenzióról, amihez a közbiztonság is tartozik, már említést tettem. A közbiztonság alapvetően egy olyan statikus állapot, amit leginkább a bűnügyi fertőzöttség tud megváltoztatni és negatív irányba mozdítani. Minél nagyobb számban következnek be jogsértő cselekmények, annál alacsonyabb szintű a közbiztonság, vagyis annál kevésbé biztonságos. Természetesen figyelemmel kell lenni az elkövetett cselekmények súlyára és társadalmi veszélyességére is. A közbiztonságnak további vetületei vannak, így megkülönböztethető közösségi, helyi, területi, regionális, országos, integrált és globális közbiztonság is.

Értekezésem szempontjából a biztonság külső vetületének talán nagyobb jelentősége és szerepe van, mint a belsőnek. Vélem ezt azért, mert megítélésem szerint elsődleges célja egy országnak az, hogy a területére csak olyan személyeket engedjen belépni és ott tartózkodni, akik magatartása nem vezethet a közbiztonság romlásához, ezzel együtt a biztonságérzet csökkenéséhez. Ezen kívánt cél elérésének eszközének tekinthető a határbiztonság.

1.2.2. HATÁRBIZTONSÁG

„A határbiztonság Olyan állapot, helyzet, amely megelőző, visszatartó, szabályozó és ellenőrző jellegű komplex, kooperatív, koordinált tevékenység, intézkedés és magatartás által, vagy annak következményeként jön létre, továbbá az országra, illetve a közösségre nézve potenciális veszélyt jelentő, vagy nemkívánatos személyek, tárgyak, technológiák közösségi felelősségi térségbe való bejutási esélyének, a határokhöz fűződő érdekek érvényesítési szintjére mutat rá.”⁵⁷

A belső határok biztonságának értelmezése a határok nélküli térség vonatkozásában nehezen értelmezhető dolog, mivel pontosan az a lényege, hogy ezen belső határok ellenőrzés nélkül bármikor és bárhol átléphetőek, természetesen a szükséges okmányok birtokában. A tagállamoknak természetesen joguk van kockázatelemzésen alapuló, szűrőpróbaszerű ellenőrzéseket végezni az államhatárok

⁵⁷ Rendészettudományi szószedet, a magyar rendészeti szervek által gyakrabban alkalmazott szakmai szócikkek gyűjteménye. Készült az IRM Oktatási Főigazgatóság, valamint a Magyar Rendészettudományi Társaság megbízásából, Budapest 2008., - p. 178. (Irodalom: dr. Teke András. Magyar Rendészet 2005/2.)
Letöltve: <http://rendeszet.hu/rendeszeti-szoszedet>, 2012. 05. 17.

közvetlen közelében is, amellyel szemben kritérium, hogy nem lehet rendszeres. Ebből adódóan a határbiztonság a schengeni külső határokon garantálandó követelmény, mivel a külső határok biztonsága azt jelenti, hogy a külső határok a tagállamok számára megbízható szűrőként szolgálnak olyan tevékenységekkel és magatartásokkal szemben, amelyek veszélyeztetik az ellenőrzés és az őrizet hatékonyságát, a nemzeti vagy közösségi jog betartását. A külső határok biztonsága elválaszthatatlan a belső biztonság szintjétől - a határellenőrzéstől mentes, belső határok által összekötött közös térségben - és a tagállamok közrendjétől és közbiztonságától.

A határbiztonság garantálása nem azt jelenti, hogy konkrétan a határellenőrzés során foganatosított intézkedések révén valósul meg, hanem egy sokkal összetettebb, sokrétűbb, egymásra épülő és egymással ok-okozati összefüggésben lévő cselekvéssorozatok összessége. Ezen különböző tevékenységek egymást erősítő és egységet alkotó rendszerét nevezzük integrált határigazgatásnak.

„Integrált határigazgatás a tagállamok illetékes hatóságai által történő olyan egységes szemléleten alapuló fejlesztési, koordinált igazgatási tevékenység, mely a rendelkezésre bocsátott humán erőforrás, eszközök, technológiák, ismeretek lehetőségeinek felhasználásával a vonatkozó EU szabályok következetes, egységes alkalmazásával, a felügyeleti és ellenőrzési funkciók érvényesítésével magas szintű, határbiztonság megteremtésére és felhasználására irányul.”⁵⁸

Az Integrált Határigazgatási Modell (Integrated Border Management, a továbbiakban: IBM) fontos eszköze a tagállamok belső biztonsága garantálásának, és különösen az illegális bevándorlás, az ehhez kapcsolódó bűncselekmények és az egyéb, határon átnyúló bűncselekmények megelőzésének és felderítésének. Az IBM működőképessége a tagállamok együttműködésén, a közös teherviselésén is alapszik. A külső határok ellenőrzésében nem csak annak a tagállamnak van szerepe, amelyiknek az államhatára egybeesik a schengeni külső határral, hanem azoknak is, akik nem rendelkeznek schengeni külső határokkal. Ennek a szerepvállalásnak több megnyilvánulási formája is lehet, ilyen például a pénzügyi támogatás, humánerőforrás biztosítása vagy technikai támogatás.

⁵⁸ Rendészettudományi szószeret, a magyar rendészeti szervek által gyakrabban alkalmazott szakmai szócikkek gyűjteménye. Készült az IRM Oktatási Főigazgatóság, valamint a Magyar Rendészettudományi Társaság, megbízásából, Budapest 2008., - p. 217.
Letöltve: <http://rendeszettud.hu/rendeszeti-szoszeret>, 2012. 05. 17.

„Az Európai Közösség az IBM meghatározásával elsődlegesen a közösségi határrendészetet érintően egy teljesen új határellenőrzési politikát hozott létre. Korábban a határigazgatással összefüggő elgondolások, koncepciók fogalmi meghatározásai sem voltak egységesek az egyes államokban, így azok 2002-től történt újraértelmezésével már egységes gondolkodásmódot honosított meg.”⁵⁹

Az IBM a határellenőrzési politika minden egyes aspektusát felölelő rendszer egységes elnevezése. Ez a rendszer alapvetően négy egymásra épülő, egymást szorosan kiegészítő alapszűrő kombinációja, melyek egységes, követelményszintű alkalmazása teszi lehetővé, hogy azonos elvek mentén értékelje minden tagállam a saját határellenőrzési politikáját.

A négy alapszűrő⁶⁰:

1. A harmadik (származási és tranzit) országokban végzett tevékenység:

Az elsődleges fontosságú intézkedéseket foglalja magában, hiszen meghatározó szerep jut a delegált okmányszakértőknek⁶¹, összekötő tiszteknek, illetve a konzulátusok tevékenységének.

2. A két- és többoldalú, nemzetközi határrendészeti együttműködés:

A határbiztonság fokozásának hatékony eszköze a tagállamok és a szomszédos harmadik országok határrendészeti szervei közötti együttműködés.

3. A külső határokon foganatosított intézkedések (alapvetően a határellenőrzés):

Az IBM sarokköve egy jól funkcionáló határellenőrzési rendszer a tagállamok külső határain, amely kockázatelemzésen alapuló, szelektív és differenciált határforgalom-ellenőrzésen és aktív határőrizeti tevékenységen alapul.

4. A belső területeken végzett egyéb tevékenységek:

Az illegális migráció, illetve a hozzá kapcsolódó bűnözés nem földrajzi kérdés (ahogy azt már többször, több fórumon is hangoztatták a szakemberek): valóban nem ismer határokat, és az ellenük való eredményes

⁵⁹ Samu István: Az integrált határigazgatás szerepe a globális illegális migrációs áramlatok visszaszorításában. XVI. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia, Balatonalmádi, 2008. május 25.

⁶⁰ A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus frissített változata (7864/09), 2009., - p. 8.

Letöltve: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/hu/09/st07/st07864.hu09.pdf>, 2012. 02. 10.

⁶¹ Okmányszakértők összehangolt igénybevételére a Végrehajtó Bizottság 1998. december 16-i Határozata alapján van lehetőség (SCH/Com-ex (98) 59 rev.)

fellépés csak közös erővel, egy komplex belső biztonsági térség kialakításával és tagállamonkénti azonos értelmezésével valósítható meg

Témakutatóm során - a forráskutatások eredményeként - az IBM-mel kapcsolatos tudományos anyagok igen széles tárházával találkoztam, és mindenképpen szükségesnek tartok megemlíteni néhány szerzőt, akik Magyarország schengeni csatlakozásának felkészülése jegyében a Határőrségnél egyrészt úttörői voltak ennek a területnek, másrészt pedig szakértökké váltak, és színvonalas írásokkal gyarapították a szakirodalmat: Sallai János, Ritecz György, Kónya József és Gubicza József.

A négylépcsős szűrőrendszer további elemeinek meghatározására legrészletesebbnek Ritecz György megállapításait és felsorolását tartom, aki kellő alapossággal vette számításba azokat a körülményeket, amelyek hatást gyakorolhatnak a határbiztonságra, és ezáltal a hatóságok részéről reagálási képességet igényelnek.⁶²

Értekezésemmel összefüggésben az alkalmazandó intézkedések közül az alábbiakat tartom a legfontosabbaknak:

- Egységes formátumú okmányok alkalmazása (útlevelek, vízumok, tartózkodási engedélyek):

A közokirat-hamisítások számának folyamatos növekedése és a hamisítványok egyre kvalifikáltabbá válása megköveteli az egységes fellépést. Ennek érdekében szükséges, hogy a tagállamok az útleveleiket, személyazonosító igazolványaikat, vízumaikat és tartózkodási engedélyeiket azonos formátumban készítsék, és egységes elvek, eljárási mechanizmus alapján állítsák ki, amellyel hozzájárulnak az egységes elvek alapján történő ellenőrzések kialakításához és végrehajtásához is.

- Egységes vízumrendszer alkalmazása:

A meghatározott vízummentességi és vízumkötelezettségi körbe tartozó állampolgárokkal szembeni egységes fellépés kialakítása érdekében indokolt a vízumkiadásért felelős külképviseletek, hatóságok tevékenységének szabályozása, a szükséges adatbázisokhoz és információkhoz történő hozzáférés biztosítása. Ezzel biztosítottá válhat

⁶² Ritecz György: Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre. Doktori (PhD) értekezés, ZMNE Budapest 2002., - p. 43.

többek között az ellenőrző hatóságok részére a vízumtulajdonosok „vízum előéletének” ellenőrzése, vizsgálata, amely megakadályozhatja a vízummal történő visszaéléseket és a vízumok csalárd módon történő megszerzését.

- Kihelyezett okmányszakértők, okmánytanácsadók alkalmazása:

Szakértelmükkel, tanácsaikkal és javaslataikkal rövid (1 hét), közép (1 hónap) és hosszú (minimum 1 év) távon támogatni képesek a külképviseletek vízumkiadását, a kiinduló és tranzitországok nemzetközi repülőterein szolgáló rendészeti szervek tevékenységét. Kizárólagos cél a hamis, hamisított okmányok, illetve az ezeket felhasználó személyek felismerésében szerzett szakismeret, tapasztalat alkalmazása, esetleges átadása a fogadó ország határellenőrzésbe bevonható szervezetek munkatársainak;

„(1) A Szerződő Felek, közös helyzetértékelések alapján, összhangban az Európai Unió Tanácsának 377/2004/EK (2004. február 19.) számú, a bevándorlási összekötő tisztviselők hálózatának létrehozásáról szóló rendeletének releváns rendelkezéseivel, okmánytanácsadóknak az illegális migráció forrás- vagy tranzitországának tekintett államokba való kihelyezéséről állapodnak meg.

(3) Az okmánytanácsadók kihelyezése során az egyik Szerződő Fél megbízhat egy másik Szerződő Felet a konkrét intézkedések koordinációjával. Ez a koordináció lehet ideiglenes jellegű is.”⁶³

Véleményem szerint az egységes formai és tartalmi elemeket tartalmazó okmányok révén nem csak a legmagasabb szintű okmányvédelem érhető el, hanem az okmányok ellenőrizhetőségének szempontjából egy olyan képességnövelő hatás is érvényesül, amely révén az azonos biztonsági elemek eredetiségének ellenőrzése nagyságrendekkel kevesebb időt vesz igénybe. A tartalmi követelmények között szerepel a biometrikus adatok rögzítése és alkalmazása is, amely ellenőrizhetősége révén hozzájárulhat a biztonság növekedéséhez.

⁶³ 2007. évi CXII. törvény a Belga Királyság, a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, a Holland Királyság és az Osztrák Köztársaság között a határon átnyúló együttműködés fokozásáról, különösen a terrorizmus, a határon átnyúló bűnözés és az illegális migráció leküzdése érdekében létrejött Szerződés (Prümi Szerződés) kihirdetéséről, valamint ehhez kapcsolódóan egyes törvények módosításáról, IV. fejezet 20.§
Letöltve: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0700112.TV, 2012. 04. 20.

Megítélésem szerint az ellenőrzés időszükségletének csökkenése abból következhet, hogy az ellenőrzést végző személynek nem kell országanként minimum 6-7 okmány (pl. magánútlevél, diplomata útlevél, szolgálati útlevél, vízum, tartózkodási engedély, személyazonosító igazolvány, stb.) formai követelményeit és biztonsági elemeit ismernie, hanem ha megfelelően felkészült az egységes 6-7 okmány ellenőrzésére, akkor kijelenthető, hogy több tucat ország okmányát tudja biztonságosan vizsgálni. Például a Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtéren évente mintegy kétszáz ország állampolgára utazik. Az országankénti 6-7 okmány megjelenésével kalkulálva az ellenőrzést végző személynek mintegy 1200-1400 okmányt kellene ismernie, ami mindenki számára egyértelmű, hogy fizikai képtelenség. Abban az esetben viszont, ha ezen okmányok minden ország esetében formailag és tartalmilag azonosak lennének, akkor csak az említett 6-7 okmányt kellene ismerni, és mind a kétszáz ország állampolgárának okmányát, legalább a főbb tartalmi elemeiben, egyszerűen lehetne ellenőrizni.

Álláspontom szerint az EU integrált határigazgatási stratégiájának megújításánál továbbra is figyelemmel kell lenni a négy alapszűrő nyújtotta lehetőségek maximális kihasználására, ugyanakkor ezen intézkedések keretében kell integrálni a jóhiszemű utazók határátlépésének könnyítését szolgáló ellenőrzési technológiák kialakítását és működtetését, valamint a harmadik országok állampolgárainak be- és kilépésének idejét rögzítő rendszer működtetését is. A schengeni külső határ átlépési idejének pontos rögzítése, és valamennyi tagállam által, egy rendszer alkalmazásával nyomon követhető tartózkodási idő számítása jelentős előrelépést biztosít a jogszerű tartózkodási időt túllépő személyekkel szembeni egységes fellépéshez, azáltal az EU belső biztonságának növeléséhez.⁶⁴

⁶⁴ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az Európai Unió Határigazgatása terén teendő újabb lépések előkészítéséről. COM (2008) 69 végleges, Brüsszel, 13.2.2008.
Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0069:FIN:HU:PDF>
2012. 07. 15.

1.3. AZ 1. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA

Az EU kiemelt célkitűzésekként deklarált szabadság, biztonság és jog térségének megteremtése csak közösségi összefogással és intézkedési hajlandósággal lehetséges. Elméleti és jogalkotási szinten már mindenki számára elfogadható és világos beavatkozási területek kerültek megfogalmazásra és meghatározásra, amelyek gyakorlati megvalósulása révén lehetőség van egy olyan közösség kialakítására, ahol az emberek biztonságban érzik magukat, mert biztonságban vannak.

A forráselemzések alapján megállapítottam, hogy a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtését célzó intézkedések konkrét meghatározása révén a tamperei csúcs mérföldkőnek tekinthető. A rész-politikai célok vizsgálata megerősítette azon meggyőződésemet, hogy részben a külső határok ellenőrzésével és az okmánybiztonság növelésével (vízum is) biztosítható a schengeni térségen belüli szabad mozgás lehetősége.

A dokumentumelemzések révén alátámasztottam, hogy a biometrikus adatoknak jelentős szerepe van a személyazonosság megállapításában, amely megfelelően járul hozzá a schengeni övezet biztonságának növeléséhez és az adatvédelmi követelmények maradéktalan érvényesüléséhez. A biometrikus adatok alkalmazásának a schengeni övezetre nézve biztonságnövelő hatása van.

A biztonság növelését és a várakozásmentes határforgalom-ellenőrzést biztosító automatizált határellenőrzési rendszerrel kapcsolatban megállapítottam, hogy nem lehet minden határátkelőhely típusnál egységesen alkalmazni, és javaslatként fogalmaztam meg a differenciált, az adott ellenőrzési technológiához igazított alkalmazást.

Az egységes formai és tartalmi elemeket tartalmazó okmányokkal kapcsolatban megállapítottam, hogy nem csak a legmagasabb szintű okmányvédelem érhető el, hanem az okmányok ellenőrizhetőségének szempontjából egy olyan képességnövelő hatás is érvényesül, amely révén az azonos biztonsági elemek eredetiségének ellenőrzése nagyságrendekkel kevesebb időt vesz igénybe.

A forráselemzések révén bemutattam, hogy a biztonság nem egy statikus állapot, folyamatos külső és belső hatások érik, amelyek ellensúlyozására, a biztonságot veszélyeztető magatartási formák detektálására, megszüntetésére és megakadályozására mindig megfelelő reagálási képességgel kell rendelkezni.

Az elvégzett elemzőmunka révén igazoltam azt, hogy a határbiztonság közvetlen kapcsolatban van a közbiztonsággal és egyben a biztonság meghatározó dimenziója, amely a biztonságot kívülről veszélyeztető források elleni hatékony fellépések révén nevezhető eredményesnek. A határbiztonság a közbiztonságtól nem elválasztható, annak részeként tekinthető. A külső biztonság megteremtésének leghatékonyabb módszere az integrált határigazgatás nyújtotta lehetőségek egymásra épülő, összehangolt és a tagállamok együttműködésén alapuló megvalósítása.

Véleményem szerint a belső biztonság megteremtésének nélkülözhetetlen eszköze a tagállamok területén végrehajtott, kockázatelemzésen alapuló migrációs ellenőrzéseknek a végrehajtása, amelyek tagállamok közötti összehangolása még nagyobb hatásfokú eredményességet biztosít. Gyakorlati tapasztalataim is ezt támasztják alá, hiszen Magyarország EU-s elnöksége idején az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztálya két hetes összeurópai, az illegális migráció ellen irányuló ellenőrzéssorozatot koordinált MITRAS (Migration, Route and Traffic) elnevezéssel, 22 tagállam részvételével. Az ellenőrzés időtartama alatt a résztvevő tagállamok 1959 fő illegális migráns elfogásáról számoltak be, és 134 esetben merült fel, hogy embercsempészek segítették őket Európába jutni.

A feltárt ismeretek segítségével igazolható, hogy a biztonság megteremtéséhez vezető út egyik meghatározó lépése a megbízható személyazonosítás végrehajtása, amelyhez jogos igényként merül fel az ember biometrikus adatok alapján történő azonosítása, ami közösségi szinten is kinyilvánított akarat, és minden tagállam számára követendő út.

Megítélésem szerint sikerült egy kronológiai és ahhoz kapcsolódó ok-okozati összefüggésen keresztül bemutatni a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtésében nélkülözhetetlenné váló biometrikus adatok személyazonosításban

történő megjelenésének igényét és szükségszerűségét, hiszen a tagállamok 500 milliós létszáma mellett a harmadik országok állampolgárai megbízható személyazonosításának jelenleg és a közeli jövőben szinte egyetlen lehetséges alternatívája.

Az elvégzett elemzések alapján elmondható, hogy a meghozott intézkedések csak abban az esetben járulnak hozzá a biztonsági szint emeléséhez, ha az ellenőrzés oldaláról is kézzelfogható lépések történnek, vagyis az ellenőrzési rendszer garantálja a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás végrehajtását.

2. BIOMETRIKUS ADATOK MEGJELENÉSE AZ OKMÁNYOKBAN

Értekezésem bevezetőjében már említettem, hogy a határok kialakulásával alapvető igényként merült fel azok átlépésének lehetősége is. Ahhoz, hogy valakiről meg lehessen állapítani azt, hogy ki is ő valójában, rendelkeznie kell valamilyen írásos dokumentummal. A dokumentum - megfelelő feltételek egyidejű teljesülése mellett - igazolja tulajdonosának személyazonosságát és utazáshoz való jogát is. Kezdetekben ezen dokumentumok alapvetően az Ajánló Levelek, Oltalomlevelek, Úti Levelek vagy éppen Vándorkönyvek voltak⁶⁵, amelyeket még egyáltalán nem lehet okmányoknak nevezni.

Az emberek „világ felfedezése” iránti igényének hatására, az utazás általánossá válásával, sokkal nagyobb számban vált szükségessé az utazási jogot igazoló okmányok kiállítása, s ez szükségessé tette az adott kor technikai, technológiai fejlettségének igénybevételét is. Ezzel együtt biztosítani kellett azt a jogos igényt is, hogy az utazáshoz használt okmányok rendelkezzenek olyan „egyedi” azonosítóval, amelyek révén ellenőrizhetővé válik az is, hogy az arra jogosult állította azt ki. Régen ilyen azonosítási lehetőséget szolgáltak a viasz pecsétnyomatok vagy éppen a nedves bélyegzőnyomatok.

Az okmányazonosítás mellett másik azonosítási igényként jelentkezett a személyazonosság megállapítása. Nevezetesen az, hogy aki részére az okmányt kiállították, azonos-e azzal, aki azt ellenőrzésre felmutatja. Korábban az utazási iratok, dokumentumok csak minimális személyes adatot, majd személyleírást tartalmaztak. A fényképek alkalmazása az 1800-as évek végén és az 1900-as évek elején kezdett megjelenni az okmányokban, amit a fényképkészítés technikai fejlődése tett lehetővé. Nem szabad elfeledkezni arról a tényről, hogy a személyazonosság megállapítása már a kezdetekben is biztonsági kérdésként merült fel, hiszen az ellenőrzésnek a dokumentum eredetiségének és az utazó személyazonosságának megállapítása mellett az is célja volt, hogy felfedje azokat a személyeket, akik valamilyen oknál fogva (mint például: rossz hírű kereskedő, hamis kártyajátékos, lótolvaj) nemkívánatos személyek voltak az adott állam területén és beutazásuk nem támogatható.

⁶⁵ Nagy György: A Magyar Útlevelek története I. Elektronikus előadás, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest 2006.

2.1. EGYSÉGES FORMÁTUMÚ ÚTLEVÉL AZ EURÓPAI UNIÓBAN

„Az okmányhamisítás elleni védelem az EU bevándorlási politikájának fontos eleme, ezért a határátlépésre, tartózkodásra jogosító okmányok körében az EU egységes, kötelező és részleteiben meghatározott formai és biztonsági követelményeket ír elő a tagállamok részére. A védelmi elemek fejlesztése uniós szinten történik.”⁶⁶

Az egységes formai és tartalmi követelményeknek megfelelő úti okmány igénye az Európai Unió vonatkozásában szinte a Montánunió⁶⁷ megalakulásáig vezethető vissza. Az egységes okmány hozzájárulhat a szabad mozgás jogának gyakorlásához, valamint az okmányelemek egységesítése révén biztosíthatja a tagországoknak az azonos elveken és gyakorlati eljárásokon alapuló ellenőrzési mechanizmusainak kialakítását. A szabad mozgás jogát élvező személyek szempontjából fontos követelmény, hogy az okmányok ellenőrzése csak a szükséges időt vegye igénybe, és lehetőség szerint az ellenőrzés helyszínén kerüljön végrehajtásra. Ebből a szempontból jogos igény az, hogy okmányvizsgáló eszközök nélkül, vagy egyszerű eszközökkel (mint például egy kézi nagyító) és módszerekkel is megállapítható legyen, hogy az okmányban nem végeztek semmilyen külső beavatkozást, azt az arra jogosult hatóság állította ki, megfelel a kiállító hatóság által meghatározott formai és tartalmi követelményeknek, valamint felhasználója azonos azzal, aki részére az okmányt kiállították. Az okmánynak biztosítania kell tehát az azonosíthatóságot és a hamisítások elleni védelmet is.

Az egységes úti okmány az egy közösséghez tartozást is hivatott szimbolizálni, ezzel is hozzájárulva a közösségi szellem identitásának erősítéséhez.

Az egységesítés szempontjából meghatározó jelentőséggel bír a Párizsban, 1974. december 9-10-én megtartott kormányfői találkozó, ahol a résztvevők azzal a kéréssel fordultak az Európai Tanácshoz, hogy vizsgálja meg egy Útlevelel Unió létrehozásának és egy egységes útlevelel bevezetésének a lehetőségét. Az Európai Tanács a felkérésnek eleget téve, közel egy éves szakmai egyeztetés és előkészítő munkát követően, a Rómában 1975. december 3-4-én megtartott ülésén egyetértését

⁶⁶ Dinya Lajos - Raáb Mihály: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat technikai fejlődése a rendszerváltástól napjainkig. 15 éves a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest 2011., - p. 22.

Letöltve: http://www.nbsz.gov.hu/files_15/15_eves_az_nbsz.pdf, 2012. 11. 15.

⁶⁷ Az 1951-ben Franciaország, NSZK, Olaszország, Belgium, Luxemburg és Hollandia által alapított Európai Szén- és Acélközösség.

fejezte ki az egységes tervezésű útleveél bevezetésével kapcsolatban. Döntésüket attól a céltól vezérelve hozták meg, hogy az egységes okmány kibocsátása hozzájárul a tagállamok állampolgárai szabad mozgásának gyakorlásához. A kormányfők 1974-es kérését követően hét év elteltével született meg az Európai Tanács állásfoglalása⁶⁸, amelyben javasolta a tagállamoknak, hogy legkésőbb 1985. január 1-jétől kezdjék meg kibocsátani az egységes úti okmányt. Az állásfoglalás részletesen meghatározta többek között az okmány megjelenésére vonatkozó formai követelményeket (mint például: a színe, a fedőlapon feltüntetendő szöveg, oldalak száma), valamint a tartalmi követelményeket (mint például: hol és milyen személyes adatokat kell feltüntetni, mely oldalak milyen hivatalos bejegyzések rögzítésére szolgálnak).

Az ajánlással kapcsolatosan jogos lehet az a hiányérzet, hogy az okmány azonosíthatósága és hamisítása elleni védelem szempontjából nem került meghatározásra egyetlen egy minimum biztonsági követelmény sem arra vonatkozóan, hogy a hordozó anyagnak milyen biztonsági elemekkel kell rendelkeznie (mint például: biztonsági papír, vízjel, jelzőrostok), vagy milyen nyomtatási eljárásokat kell alkalmazni (mint például: sík nyomtatás, magas nyomtatás, metszet-mély nyomtatás). Értekezésemnek nem része a biztonsági okmányok felépítésének és biztonsági elemeinek bemutatása, ezért ez nem kerül ismertetésre.⁶⁹

Az egységes okmány kiállítása a tagállamok valamennyi útleveélre vonatkozik, viszont speciális esetekben lehetőséget ad arra, hogy egyes útlevelek esetén (mint például: diplomata útleveél, szolgálati útleveél) más formátum kerüljön alkalmazásra. Fontos megjegyezni azt is, hogy az egységes útleveél létrehozásának felvetése és nem kötelező érvényű kiállítása (mivel a tagállamok azt csak megkísérlik) között 11 év telt el, amely jelentős biztonsági kockázatot hordozott magában.

Az egységes útleveél biztonsági védelmére vonatkozóan az Európai Tanács 1982-ben kiegészítő állásfoglalást⁷⁰ fogadott el, mivel az 1981. június 23-i állásfoglalás

⁶⁸ Resolution of the Representatives of the Governments of the Member States of the European Communities, meeting within the Council of 23 June 1981, Official Journal C 241, 19/09/1981 P. 0001 - 0007

⁶⁹ Az okmányok védelmi rendszerének- és az okmányelemek megismerését biztosítja: Varga Norbert - Balla József: Okmányismeret-Okmányhamisítás. Egyetemi jegyzet, Rendőrtiszti Főiskola, Budapest 2006.

⁷⁰ Supplementary Resolution to the Resolution adopted on 23 June 1981 concerning the adoption of a passport of uniform pattern, of the Representatives of the Governments of the Member States of the European Communities, meeting within the Council on 30 June 1982, Official Journal C 179, 16/07/1982 P. 0001 -0002

megvalósításáért felelős munkacsoport arra a következtetésre jutott, hogy az egységes okmány követelményrendszere nem biztosítja az okmányvédelmet. Ennek a szakértői megállapításnak köszönhető, hogy az ajánlás kiegészítésre került az alábbi okmánybiztonsági védelem lehetőségével:

- nyomtatott, hamisítványellenes minta beépítése az útlevél oldalába;
- az útlevél sorozatszámának perforálása az összes oldalon és a hátsó fedőlapon keresztül;
- nemcsak a sorozatszám, hanem egy nyilvántartási szám is rávezethető az útlevélre;
- az oldalakba vízjel is beépíthető;
- rétegelhető a hagyományos azonosító oldal és más oldal is.

Az 1981-es ajánlás módosítására még három alkalommal került sor. Az 1986-os⁷¹ és 1995-ös⁷² módosítás alapvetően csak szín-, illetve szövegmódosításokat tartalmazott. Okmánybiztonsági szempontból meghatározó jelentőségűnek tekinthető a 2000-ben⁷³ megjelent módosítás, amely minimum biztonsági követelményeket állapított meg az egységes okmányokra vonatkozóan.

Az egységes útlevelek kiállítása a tagállamok állampolgárai részére jelentős eltéréseket mutatott a gyakorlatban. Azt egyetlen tagállam sem vitatta, hogy szükség van az okmányok hamisítás elleni védelmére, de az anyagi források több esetben gátat szabtak/szabnak a kor technológiai fejlettségével összhangban lévő és az okmányhamisítók hamisítási képességeinek „ellenálló” útlevelek elkészítésének.

A 90-es években forgalomban lévő útlevelek viszonylag könnyen hamisíthatóak voltak, amely hamisításokkal és utánzatokkal kapcsolatban több írásos anyag is keletkezett, de tudományos műként kiemelném Gaál Gyula doktori (PhD)

⁷¹ Resolution of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, of 14 July 1986 supplementary to the resolutions of 23 June 1981 and 30 June 1982 concerning the introduction of a passport of uniform pattern Official Journal C 185 , 24/07/1986 P. 0001 - 0001

⁷² Resolution of the representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 10 July 1995 supplementary to the resolutions of 23 June 1981, 30 June 1982 and 14 July 1986 concerning the introduction of a passport of uniform pattern Official Journal C 200, 04/08/1995 P. 0001 - 0001

⁷³ Resolution of the representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 17 October 2000 supplementary to the resolutions of 23 June 1981, 30 June 1982, 14 July 1986 and 10 July 1995 as regards the security characteristics of passports and other travel documents (2000/C 310/01)

értekezését⁷⁴, aki átfogóan, rendszerezve mutatja be az okmányhamisítások valamennyi lehetséges változatát.

A közokirat-hamisítások statisztikai adatait 1996-2012 közötti időintervallumra vonatkozóan, hamisítási módszerek szerinti csoportosításban a 2. számú melléklet tartalmazza.

2.2. AZ EGYSÉGES OKMÁNY KÖTELEZŐ KIÁLLÍTÁSA

Az Amerikai Egyesült Államokat 2001. szeptember 11-én ért terrortámadások megváltoztatták és átértelmezésre kényszerítették a fejlett országokban a „biztonság” fogalmát.

A terrortámadások okainak elemzése során ismételten rávilágítottak arra a tényre, hogy a forgalomban lévő utazásra jogosító okmányokat relatíve könnyű hamisítani, majd a hamisított okmányokkal könnyen be lehet utazni az Amerikai Egyesült Államokba. A biztonság szempontjából másik jelentős megállapításként szerepelt, hogy az alkalmazott vízum adatbázisok korszerűtlenek, nem felelnek meg a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harc feltételeinek.

Mindezek hatására az Amerikai Egyesült Államokban törvényileg szabályozták, hogy 2004 júliusától csak azon országok állampolgárai utazhatnak be vízummentesen, amelyek bevezetik az elektronikus adattárolású és biometrikus adatokat is tartalmazó útlevelet. Az US Visa Waiver Programme (a továbbiakban: Vízummentességi Program⁷⁵) keretében meghozott szigorító intézkedések során minden mást háttérbe szorítva egyértelműen a nemzetbiztonsági érdekek kerültek előtérbe.

A Vízummentességi Program megszorításai alól az EU tagállamai sem voltak kivételek, így a megadott határidőre szükségessé vált az új útlevelek kifejlesztése és bevezetése. A tagállamok korábbi okmánykiállítási gyakorlatától eltérően konkrét, egységes és határozott fellépésre volt szükség.

Magyarország 2008. november 17-ével került be a Vízummentességi Programba, amely nem jelent teljes utazási szabadságot, mivel az utazni szándékozók

⁷⁴ Gaál Gyula: Az embercsempész tevékenység megjelenési formáinak és módszereinek változásai a Magyar Köztársaság államhatárán 1991-2003 között. Doktori (PhD) értekezés, ZMNE Budapest 2005.

⁷⁵ 2004-ben bevezetett Vízummentességi Program egyik célja az volt, hogy megakadályozzák a hamis személyazonosságot használó vagy gyanús emberek beutazását. A személyazonosság megállapításához az ujjnyomatot használták.

kötelező egy elektronikus utazás engedélyezési rendszernek a használata, ahol továbbra is fennáll az elutasítás lehetősége. Ebből adódóan az utazás engedélyezése továbbra is az amerikai hatóságokon múlik, még akkor is, ha a beutazáshoz nincs szükség vízumra. Ahhoz, hogy a magyar állampolgárok részesei lehessenek a vízummentes utazásnak az Amerikai Egyesült Államokba⁷⁶, egy komplex belbiztonsági együttműködési mechanizmust kellett kialakítani az amerikai féllel.⁷⁷

A személyazonosság megállapítása érdekében a biometrikus adatoknak az úti okmányokban történő rögzítésére még nem létezett nemzetközi szabályozás. Nemzetközi szinten a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás általános standardjainak a megállapítását a Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet (International Civil Aviation Organization, a továbbiakban: ICAO) végezte. Az ICAO, alapító okmánya⁷⁸ alapján, nem rendelkezik felhatalmazással arra, hogy kötelező érvényű előírásokat határozzon meg tagállamai számára. Ennek ellenére már több mint 50 éve vállal vezető szerepet az úti okmányok egységes elvek alapján történő megjelenésének és megszempélyesítésének megállapításában és alkalmazandó, legjobb gyakorlatként történő ajánlásában.⁷⁹ Mivel szinte minden ICAO részes állam elfogadja az ajánlásokat, ezért a nem részes tagállamokat is arra ösztönzi, hogy kövessék azok megvalósítását, amelynek következtében szinte kizárólagos befolyással bír ezen a területen.

Az ICAO kiemelt figyelmet fordított az okmányok egyszerű és gyors ellenőrzésének végrehajtása érdekében lehetséges eljárások vizsgálatára, mivel az eltérő adattartalommal rendelkező és az adattári ellenőrzésekhez manuálisan rögzítendő adatok jelentős időráfordítást követelnek az ellenőrzést végző személytől, és nagyfokú hibázási arányt eredményezhetnek. Ennek az ellenőrzési problémának a megszüntetésére kezdte az ICAO az úti okmányok kitöltési szabályainak egységesítését, amelynek eredményeként kialakította a gépi olvasási zónát (Machine Readable Zone, a továbbiakban: MRZ) az úti okmányok adathordozó oldalán, és

⁷⁶ Fontos megjegyezni, hogy a magyar állam az amerikai állampolgárok vízumkötelezettségét a rendszerváltás után feloldotta, amely lépés akkor nem talált viszonzásra.

⁷⁷ Stauber Péter: Magyarország felvétele az Egyesült Államok Vízummentességi Programjába. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények X., Pécs 2009., HU ISSN 1589-1674

⁷⁸ Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet 1944. december 7-én alakult meg Chicagóban, a Nemzetközi Polgári Repülésről szóló, 52 állam által aláírt Egyezményvel (Chicagói Egyezmény). Letöltve: <http://www.icao.int>, 2012. 14. 10.

⁷⁹ Machine Readable Travel Documents (MRTDs): History, Interoperability, and Implementation Version: Release 1, Status: Draft 1.4, Date: March 23, 2007.

meghatározta a kötelező felépítésének szabályrendszerét is.⁸⁰ Ezt az eljárásrendet kialakította a vízumoknál és a tartózkodási engedélyeknél is.

Nem szabad megfeledkezni azonban arról sem, hogy 1982-ben az ICAO javaslatára egészítette ki az Európai Tanács az 1981-ben hozott állásfoglalását az egységes úti okmány biztonsági védelmi lehetőségeivel kapcsolatban.

Az Amerikai Egyesült Államok által az úti okmányokban rögzítendő biometrikus adatok alkalmazásának „kényszere” összhangban van a Hágai Programban - és annak végrehajtására elfogadott Cselekvési Tervben rögzített - a biometrikus adatok úti okmányokban történő alkalmazásával (legkésőbb 2006-tól).

Az ICAO ajánlására 2003-ban megállapították a gépi azonosításra alkalmas okmányok új standardjait, és meghatározták a biometrikus azonosítás módszereit.⁸¹ A biometrikus azonosítók közül elsődleges azonosítóként az arcot jelölték meg. Ennek ellenőrzésére a kapcsolat nélküli (kontaktmentes) chipen tárolt nagyfelbontású, digitalizált kép alapján van lehetőség. Másodlagos azonosítónak az ujjnyomat alapján történő azonosításra tettek javaslatot, amely szintén az elektronikus chipen kerül tárolásra. A biometrikus azonosítás harmadik lehetőségeként említést tettek még az írisz alapján történő azonosításra is. Az említett biometrikus azonosítók tárolása minden esetben az elektronikus chipen történik, amelynek következtében egységes központi adatbázis kialakítására nem kerül sor. Az ICAO szerint ezzel biztosítható, hogy valamennyi országban megtörténhessen az azonosítás, és az államok közötti azonosítási átjárhatóság is megvalósulhasson.⁸²

2.3. BIOMETRIKUS ADATOK MEGJELENÉSE AZ ÚTLEVÉLBEN ÉS AZ ÚTI OKMÁNYOKBAN

A Tanács 2004. december 13-án kelt 2252/2004/EK Rendeletében szabályozta először részletesen a tagállamok által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és a biometrikus adatokra vonatkozó előírásokat. A Rendelet megalkotását hármas cél vezérelte:

⁸⁰ International Civil Aviation Organization: Machine Readable Travel Documents Part I, Machine Readable Passports, Volume 1, Passport with Machine Readable Data Stored in Optical Character Recognition Format 2006.

⁸¹ International Civil Aviation Organization: Machine Readable Travel Documents Part I, Machine Readable Passports, Volume 2, Specifications for Electronically Enabled Passports with Biometric Identification Capability 2006.

⁸² A biometrikus adatok gyakorlati alkalmazását részletesen az 5. fejezetben ismertetem.

- az útlevelek biztonságosabbá tétele a harmonizált biztonsági jellemzőkre vonatkozó standardok kötelező érvényű meghatározása révén;
- megbízható, közvetlen kapcsolat biztosítása az útlevél és annak tulajdonosa között a biometrikus azonosítók bevezetése révén;
- annak megvalósítása, hogy az uniós állampolgárok megfeleljenek az Amerikai Egyesült Államok Vízummentességi Programjában meghatározott követelményeknek.

A Rendelet elsődleges biometrikus azonosítóként határozta meg az arcképet, másodlagos azonosítóként pedig az ujjnyomatot. Mind a két elem alkalmazása eltérő időponttól kötelező. Az ujjnyomat kötelező alkalmazását heves, eltérő tartalmú „javaslatháború” előzte meg a Bizottság, az Európai Parlament és a Bel- és Igazságügyi Tanács részéről. *„A Tanács végül a Bel- és Igazságügyi Tanács 2004. október 25-26-i ülésén kiadott tervezete alapján fogadta el 2004. december 13-án a 2252/2004/EK Rendeletet, amelyben nem vette figyelembe a Parlament javaslatait és módosításra vonatkozó kéréseit. A Rendeletet a biometrikus azonosítók alkalmazásának „alaprendeleteként” tarthatjuk számon a közösségi jogban. Preambulumában deklarált célja, hogy a biometrikus azonosítók révén „az okmány és annak valódi birtokosa között megbízható kapcsolat jöjjön létre”, vagyis kiküszöbölje az okmányok csalárd felhasználását. Adatvédelmi indokkal rögzíti, hogy valamennyi tagállamnak egyetlen szervet kell kijelölnie az útlevelek és más úti okmányok előállítására, utal továbbá arra, hogy az útlevelekkel és úti okmányokkal összefüggésben felmerülő adatkezelésre a 95/46/EK⁸³ irányelv szabályait kell alkalmazni. Az arányosság követelményének való megfelelés érdekében a rendelet leszögezi, hogy a benne foglalt rendelkezések által alkalmazott jogkorlátozások nem lépik át a Schengeni Megállapodás végrehajtásához szükséges mértéket.”*⁸⁴

A Tanács 2252/2004/EK Rendelete a megbízható személyazonosítás és a megfelelő okmányvédelmi eljárások szempontjából két területre osztható fel. Egyrészt részletesen meghatározza az útlevelek és úti okmányok minimum biztonsági követelményeit. Teszi ezt úgy, hogy egyes esetekben választási

⁸³ Az Európai Parlament és Tanács 95/46/EK Irányelve (1995. október 24.) a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról. (HL L 281, 23.11.1995. o. 31)

Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1995L0046:20031120>
:HU:PDF, 2012. 07. 10.

⁸⁴ Drinóczi Timea - Kocsis Miklós - Zeller Judit: A személyes adatok védelme és a biometrikus azonosító szerepe a szupranacionális azonosítás tükrében. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX., Pécs 2008., HU ISSN 1589-1674, - p. 9.

lehetőséget biztosít a tagállamok számára, hogy a „felkínált” eljárások közül melyiket részesítik előnyben, illetve melyik biztonsági elemet alkalmazzák. A biztonsági elemek egységes, minimum - és a XXI. század technológiai fejlettségének megfelelő - meghatározása jelentős lépésnek tekinthető az 1974-től szorgalmazott egységes okmány kiállításában.

A másik terület, amit kötelezővé tesz a Rendelet, nem más, mint a biometrikus adatok alkalmazása. Ezen a területen már nincs választási lehetősége a tagállamoknak, mivel a Rendelet kihirdetését megelőzően az ujjnyomattal kapcsolatban lezajlott szakmai vitákat követően taxatív módon meghatározták elsődleges azonosítóként az arckép, másodlagos biometrikus adatként az ujjnyomat⁸⁵ alkalmazását.

Jogosan merülhet fel az a kérdés, hogy miért van szükség a minimum biztonsági követelmények meghatározására, ha az okmányban rögzítésre kerülnek a biometrikus azonosítók, amelyeknek megfelelően védettnek kell lenniük a hamisítás ellen, és azonosítás esetén biztosítják az okmány tulajdonosának és az okmány kiállítójának azonosságát. A válasz viszonylag egyszerű, mégis összetett, ugyanis a minimum biztonsági elemek meghatározásának célja - azon kívül, hogy egységes megjelenést, formátumot adnak az okmánynak - az, hogy biztosítsák az okmány hamisítás elleni védelmét. A minimum biztonsági követelmények az alábbi okmányelemekre terjednek ki:

- az okmány alapanyagára;
- a személyazonosító adatokat tartalmazó oldalra;
- az alkalmazott nyomtatástechnikára;
- a másolás elleni védelemre;
- a kiállítási technikára.

Az okmány minden egyes alkotóelemére kiterjedő biztonsági követelményeket állapítottak meg. A kérdésre a választ egyrészt az adja meg, hogy a Rendelet előírásai a tagállamok állampolgárai részére kiállított, tizenkét hónapnál hosszabb érvényességi idejű útlevélek és úti okmányok esetében alkalmazandó kötelezően. Másrészt azok a személyek, akik az okmányok tulajdonosaivá/használóivá válnak,

⁸⁵ A bal és a jobb mutatóujj sima lenyomata. Abban az esetben, ha az ujjnyomatok minősége nem megfelelő és/vagy a mutatóujj sérült, a középsőujj, a gyűrűsujj vagy a hüvelykujj megfelelő minőségű sima lenyomatát kell rögzíteni.

a schengeni külső határok átlépése során minimum ellenőrzés⁸⁶ alá esnek, így okmányaik ellenőrzését gyors és egyszerű módszerekkel kell végrehajtani. Ehhez az ellenőrzési metodikához szükséges az, hogy az okmányok biztonsági elemeinek eredetisége akár technikai eszközök alkalmazása nélkül is megállapítható legyen. A biometrikus adatok alkalmazása tehát nem helyettesíti, hanem kiegészíti az okmányelemek hagyományos vizsgálatán alapuló ellenőrzését. Abban az esetben, ha az okmány eredetiségével vagy az ellenőrzés alá vont személy személyazonosságával kapcsolatban gyanúok merül fel, akkor a biometrikus adatok ellenőrzése helyben biztosít lehetőséget annak igazolására vagy kizárására.

A kötelező kiállítási határidőkkel kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy nem a Rendelet kihirdetésétől, hanem a rendelet felhatalmazása alapján megállapítandó műszaki előírások meghatározásának időpontjától számítva kellett legkésőbb 18 hónappal az arckép tekintetében és 36 hónap elteltével pedig az ujjnyomat tekintetében alkalmazni az előírásokat.

Az arckép szerepeltetésére vonatkozó műszaki előírások megállapítását a Bizottság 2005. február 28-i határozatában⁸⁷, míg a levett ujjnyomatok tárolására és védelmére vonatkozó műszaki előírások megállapítását a 2006. június 28-i határozatában⁸⁸ fogadta el. Ebből következően az arckép integrálását legkésőbb 2006. augusztus 28-ig, míg az ujjnyomat rögzítését 2009. június 28-ig kellett a tagállamoknak teljesíteniük.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy 2006. augusztus 28-tól a Rendelet hatálya alá tartozó okmányokat⁸⁹ a minimum biztonsági követelményeknek megfelelő formátumban és az arcképet integrálva kell kiállítani.

A Rendelet hatálybalépését követően a műszaki előírások magállapítása során egyre több gyakorlati kivitelezéssel kapcsolatos nehézség adódott, főleg az ujjnyomat rögzítésével kapcsolatosan. A Rendelet elfogadásakor nem álltak

⁸⁶ Az Európai Parlament és Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK Rendelete a személyek határátlépésre irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról L105/1, 7.§

Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:HU:PDF>, 2012. 05. 15.

⁸⁷ A Bizottság Határozata 2005/II/28 a tagállamok által kiállított útlevélekben és úti okmányokban alkalmazott biztonsági jellemzők és biometria szabványaira vonatkozó műszaki előírások megállapításairól, Brüsszel 2005/II/28, K(2005) 409 végleges

⁸⁸ A Bizottság Határozata 2006/VI/28 a tagállamok által kiállított útlevélekben és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírások műszaki leírásainak megállapításáról, Brüsszel 2006/VI/28, B(2006) 2909 végleges, NEM NYILVÁNOS

⁸⁹ Nagyon fontos kiemelni, hogy nem vonatkozik a személyazonosító igazolványokra.

rendelkezésre olyan gyakorlati tapasztalatok, amelyek megfelelő szakmai háttérrel biztosítottak volna ahhoz, hogy a Bizottság valóban felelősségteljes döntést tudjon hozni.

Joggal feltételezhető az, hogy nem voltak alaptalanok az Európai Parlamentben és a Tanácsban felvetett szakmai érvelések. Nem álltak rendelkezésre információk arról sem, hogy az elektronikus chipet hogyan és az okmányon belül hol lehet rögzíteni, mivel ezzel még korábban nem próbálkoztak (alapvetően kártya formátumú okmányokkal kísérleteztek), csak feltételezték, hogy a technológia fejlettségi szintje biztosítja a gyakorlati kivitelezést.

Másik jelentős hiányossága volt a Rendeletnek, hogy nem tett kivételt az ujjnyomat adási kötelezettség alól. Nem vette figyelembe, hogy az életkori sajátosságokból adódóan vannak olyan korcsoportok, akikről nem lehet értékelhető ujjnyomatot venni, illetve vannak olyan személyek, akik a foglalkozásuk miatt (ujjaik folyamatos súrlódásnak, kopásnak vannak kitéve, mint például: fizikai munkások, autófényező, kőműves, stb.) nem képesek azonosításra alkalmas ujjnyomatot adni.

A harmadik szempont, amivel nem számoltak 2004-ben az, hogy miként történjen azon okmányok esetén a biometrikus elemek rögzítése, amelyekkel többen is utazhatnak, például a szülő útlevelében szerepel a gyerek/gyerekek adata/adatai.

A felvetett hiányosságok megszüntetésére az Európai Parlament és a Tanács 2009. május 28-án kiadta a 444/2009/EK Rendeletet⁹⁰, amely kiterjed arra, hogy:

- az okmányokat egyedi okmányként kell kiállítani, egy személy egy okmány;
- a 12. életévüket be nem töltött gyerekek mentesülnek az ujjnyomat adási kötelezettség alól *„azok a tagállamok, amelyeknek 2009. június 26. előtt elfogadott nemzeti joga 12 évnél alacsonyabb korhatárt állapít meg, egy átmeneti időszakban, azaz 2009. június 26-át követő négy évig alkalmazhatják ezt a korhatárt. A korhatár azonban még az átmeneti időszakban sem lehet 6 évnél alacsonyabb”*; ⁹¹
- azok a személyek, akiknél az ujjnyomatvétele fizikailag lehetetlen, mentesülnek a kötelezettség alól;

⁹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 444/2009/EK Rendelete (2009. május 28.) a tagállamok által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról szóló 2252/2004/EK tanácsi rendelet módosításáról

⁹¹ u. o.

- azokat a személyeket, akiknél átmenetileg nem lehetséges az ujjnyomat vétele, maximum egy évig érvényes ideiglenes útlevelemmel kell ellátni.

A módosítás lehetőséget biztosít bizonyos objektív tényezők esetén arra, hogy nem kötelező ujjnyomat vétele. Ezzel együtt megállapítható, hogy a Tanács még mindig nem érezte a helyzet súlyát, és igyekezett a legegyszerűbb módon meghatározni álláspontját. Véleményem szerint az eljárással kapcsolatos ellenérveket az Európai Adatvédelmi Biztos fogalmazta meg legjobban, amikor azt mondta, hogy még mindig elégtelennek tartja a mentességeket, mivel azok nem képesek kezelni a biometrikus rendszerek belső hiányosságaiból eredő valamennyi lehetséges és releváns helyzetet, konkrétan a gyermekekkel és az idős személyekkel kapcsolatos kérdéseket.⁹²

*Az „egy személy – egy útlevelem” elvét csak a vonatkozó korhatárnál idősebb gyerekekre szabad alkalmazni.*⁹³

Figyelemmel kell lenni arra a tényre is, hogy az „egy személy-egy okmány” rendelkezés bevezetésével mindenkinek külön-külön útlevelemmel kell rendelkeznie. A biometrikus adatok alkalmazásával lehetőség nyílik az okmány tulajdonosa és az okmány közötti közvetlen kapcsolat megállapítására, kivéve a gyerekkereskedelem miatt leginkább érintett személyeket, nevezetesen a 6 év alatti gyerekeket. Ezen gyerekek adatai esetenként a szüleik útleveleiben szerepeltek és a szüleikkel együtt utazhattak. Az elv bevezetése nem biztosítja a gyerekkereskedelem visszaszorítását, mivel nem jelent megoldást arra az esetre, ha egy családi útlevelebe nem az arra jogosult hatóság jegyezte be a gyereket, „*elrabolták*” a szüleitől, és megkísérelték átlépni vele az államhatárt. Amennyiben az ujjnyomat adási kötelezettség alsó korhatárát be nem töltő személyek is önálló útlevelemmel rendelkeznek, akkor még nagyobb veszélynek vannak kitéve a gyerekkereskedelem „*áldozatai*”, mivel biometrikus személyazonosítás végrehajtására nincs lehetőség, illetve az igazoltatás és a határfogalom-ellenőrzés során nem, vagy csak nagyon nehezen bizonyítható a gyermek és a felnőtt kísérő közötti (szülő-gyermek) kapcsolat.

Álláspontom szerint ezen logikai okfejtés következtében sokkal nagyobb biztonságot jelent a gyerekkereskedelem megelőzése és visszaszorítása terén, ha az „egy személy-egy okmány” elv csak az ujjnyomat adási kötelezettség alsó

⁹² Az Európai Adatvédelmi Biztos Véleménye a tagállamok által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról szóló 2252/2004/EK tanácsi rendelet módosításáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletjavaslatról, (2008/C 200/01)

⁹³ u. o.

korhatárától válik kötelező érvényűvé. Az ujjnyomat adási kötelezettség alsó korhatáráig a szülők útlevelébe bejegyzett gyerekek lényegesen kisebb mértékben vannak kitéve annak, hogy a gyerekkereskedelem áldozataivá váljanak. Megfontolandó, hogy a gyerekek védelme érdekében a jövőben egy más okmánykiállítási eljárást alakítsanak ki az arra jogosult hatóságok.

Véleményem szerint a tagállamoknak olyan okmánykiállítási eljárást kellene egységesen alkalmazniuk, amelynek során - a biometrikus adat rögzítésére, a meghatározott alsó korhatárt be nem töltött gyerekek esetén - csak a szülő okmányában lehessen rögzíteni a gyerek/gyerekek adatait, és az utazás elsődlegesen csak a szülővel történhessen. Amennyiben nem a szülővel együtt utazik a gyerek, akkor szintén biometrikus adatok alapján legyen igazolható a kapcsolat a szülő és a gyerek felügyeletét ellátó személy között, valamint megállapítható, hogy a szülő engedélyével történik az utazás. Ennek a kapcsolatnak a megállapítására külön adatbázis is szolgálhat, ahol meghatározott eljárásrend alapján összekapcsolásra és az utazás időtartamára tárolásra kerül a szülő és a kísérő biometrikus azonosítója, például az ujjnyomata. Ennek a kapcsolatnak a megállapíthatóságát az ellenőrző hatóságok számára biztosítani kell.

2.4. BIOMETRIKUS ADATOK MEGJELENÉSE AZ EGYSÉGES, SCHENGEN TÍPUSÚ VÍZUMOKNÁL

A biometrikus adatoknak a rendészeti célú személyazonosításban betöltött térhódítása következtében szükségesnek tartom feldolgozni a vízumkötelezettség alá eső harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozóan megjelenő biometrikus személyazonosítási kötelezettség bevezetéséhez vezető utat és az alkalmazandó ellenőrzési lehetőségeket. A biometrikus adatokat tartalmazó okmányok megjelenése és a vízumkötelezett állampolgárok biometrikus adatainak rögzítése, majd ellenőrzése 2010-re ér össze a gyakorlatban, és „fedi le” a schengeni övezet területén tartózkodó, illetve az oda beutazni szándékozó személyek jelentős részét, akik esetében a személyazonosítást biometrikus adatok alapján is el lehet végezni.

Az egységes formátumú és tartalmú, valamint a hamisítás elleni egységes biztonsági elemekkel védett vízum igénye az Európai Uniót létrehozó Maastrichti Szerződés aláírásával a megvalósulás útjára lépett. A Szerződés 100. cikke előírja, hogy az EU Tanácsának 1996. január 1-jéig el kell fogadnia a vízumok egységes

formátumára vonatkozó intézkedéseket, mivel az egységes formátumú vízumok bevezetése fontos lépés a vízumpolitika harmonizációja felé, amely hozzájárul a belső piac megteremtéséhez és a határellenőrzéstől mentes belső határok által összekötött közös térség kialakulásához. Ettől a kötelezettségtől és céltól vezérelve az EU Tanácsa 1995. május 29-én elfogadta a vízumok egységes formátumának meghatározásáról szóló 1863/95/EK Rendeletét.⁹⁴ A Rendelet meghatározta a vízumok egységes formai megjelenését és tartalmát, valamint azt, hogy országonként egyetlen szervezetet lehet kijelölni a vízumok gyártására, amely gyártás során kötelezően alkalmazni kell a hamisítás elleni védelmet nyújtó okmánybiztonsági elemeket.

A Rendelet megalkotása az első lépés volt a tagállamok által korábban kiadott különböző biztonsági elemekkel rendelkező és eltérő tartalommal megszempélyesített vízumok felváltására. Ez az egységesítés az ellenőrzést végző hatóságok munkáját is nagymértékben könnyítette, illetve tovább erősítette a szerződő felek egységének megteremtését.

Az 1863/95/EK rendeletet 2002-ben módosították⁹⁵ először, amely módosítás a vízumok hamisítás elleni védelmét szolgálta. Ahhoz, hogy egy ország vagy közösség területére valaki beutazzon, és ott tartózkodjon, alapesetben útlevele, és ha két- vagy többoldalú szerződések nem teszik lehetővé, akkor vízumra van szükség.

Az EU az útlevelekre vonatkozóan elkezdte, és - amint bemutattam - 2004-ben már el is fogadta azok biometrikus adatokkal történő ellátására vonatkozó Rendeletét. Megállapítható tehát, hogy az útlevelekkel párhuzamosan a vízumok „életében” is elkezdődött a megvalósíthatósági vizsgálat a biometrikus adatok tárolása a személyazonosítás során történő alkalmazása érdekében.

Egy gondolat erejéig visszatérve még a 2002-es módosításhoz, annak lényeges eleme volt a további műszaki előírások meghatározása a hamisítás elleni védelem érdekében. Véleményem szerint viszont biztonsági szempontból a leglényegesebb módosításnak az tekinthető, hogy a vízumon integrált arcképet kellett rögzíteni, amellyel szemben követelmény volt a hamisítás elleni védelem is. Ez volt az első

⁹⁴ A Tanács 1683/95/EK rendelete (1995. május 29.) a vízumok egységes formátumának meghatározásáról

Letöltve: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995R1683:HU:NOT,](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995R1683:HU:NOT,2012.04.10) 2012. 04. 10.

⁹⁵ A Tanács 334/2002/EK Rendelete (2002. február 18.) a vízumok egységes formátumának meghatározásáról szóló 1683/95/EK rendelet módosításáról

Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:04:32002R0334:HU:PDF> 2012. 04. 10.

lépés ahhoz, hogy az okmány tulajdonosa megbízhatóan kapcsolhatóvá váljon az okmányához, és megakadályozza annak jogosulatlan felhasználását. Szinte elképzelhetetlen és felfoghatatlan mai szemmel az, hogy hét évig az egységes vízum nem tartalmazta a tulajdonosa fényképét/arcképét akkor, amikor a vízum tulajdonosának állampolgársága szerinti útlevelének okmányhamisítás elleni védelmére semmilyen „ráhatással” nem volt az EU. A fénykép integrálása a vízumra jelentős lépésnek bizonyult.

Az Európai Tanács a 2002. június 21-22-i sevillai ülésén elsődleges prioritásként fontolóra vette a vízumadatok közös azonosítási rendszerének létrehozását, valamint a 2002. június 13-án a Tanács által elfogadott iránymutatások alapján történő mielőbbi bevezetését szorgalmazta. Ennek hatására 2004-ben elfogadta a VIS létrehozásáról szóló Határozatát⁹⁶. A VIS a vízumadatok tagállamok közötti cseréjét szolgálja, és lehetővé teszi a nemzeti hatóságok számára a vízumadatok bevitelét, illetve az ellenőrző hatóságok számára pedig az adatok elektronikus úton történő megtekintését.

A VIS jelentősége az ellenőrzés oldaláról abban határozható meg, hogy lehetőség nyílik valamennyi tagállam számára, hogy a többi tagállam által kiállított vízumok kiadásakor felvételezett és rögzített adatokat - természetesen megfelelő jogosultságok biztosításával - megtekintse és az adatok valódiságát ellenőrizze. A vízumkiállító hatóságoknak viszont abban nyújt segítséget a VIS, hogy lehetőségük van a vízumkérelmet benyújtó személlyel kapcsolatban előzménykutatót is végrehajtani, amelynek eredményeként kiszűrhetőek a vízumokkal való visszaélések. Megakadályozható az is, hogy vízumkötelezett állampolgárok huzamosan tartózkodjanak a schengeni térség területén.

Egy példa a gyakorlati megközelítés oldaláról. A korábbi „gyakorlat” szerint, valaki kérelmezett egy többszöri beutazásra és rövid idejű tartózkodásra jogosító vízumot Spanyolország ankarai nagykövetségén, amellyel a vízum érvényességi ideje alatt, hat hónapon belül kilencven napig is tartózkodhatott a schengeni térségben (nem csak Spanyolországban). A vízum érvényességi idejének első napján beutazott a schengeni térségbe és egyhuzamban kilencven napig tartózkodott, majd elhagyta a térséget. Ezt követően hazájában kérelmezett egy új útlevelet, amellyel

⁹⁶ A Tanács Határozata (2004. június 8.) a Vízuminformációs Rendszer létrehozásáról (VIS) (2004/512/EK)
Letöltve: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0512:HU: HTML,](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0512:HU: HTML, 2012. 04. 10.)
2012. 04. 10.

bement például Magyarország kisinyovi nagykövetségére és vízumkérelmet adott be. Ha a vízumkiadás feltételei fennálltak, akkor a vízumot kiadták számára, mivel az útlevelel nem lehetett megállapítani, hogy korábban mikor utazott be a schengeni térségbe, illetve a magyar nagykövetségen sem volt információ arra vonatkozóan, hogy korábban mikor és milyen vízummal rendelkezett.

A 2004-ben elfogadott VIS Határozat még nem tartalmazta azt, hogy a vízumkérelmezőktől biometrikus adatot kell rögzíteni. Az erre vonatkozó rendelkezést a 2008-ban elfogadott Rendelet⁹⁷ tartalmazza. A VIS Rendelet 9. cikke a beviteli adatok között határozza meg a kérelmező arcképét és ujjnyomatát. A vízumkérelmek feldolgozásáról és a kiadott vízumok módosításáról szóló Kézikönyv⁹⁸ rendelkezése szerint a kérelmezőtől biometrikus azonosítóként digitális fényképet és digitálisan rögzített, lapos ujjnyomatot kell felvenni mind a tíz ujjáról. Mentessülnek az ujjnyomat adási kötelezettség alól a 12. életévük betöltése előtti napig a gyerekek, illetve azok a személyek, akikről ujjnyomat vétele fizikailag nem lehetséges. Amennyiben nem mind a tíz ujjról lehet ujjnyomatot venni, úgy a lehetséges ujjakról kell ujjnyomatot rögzíteni. Amennyiben viszont egyetlen ujjról sem lehet ujjnyomatot venni, akkor a következő vízumkérelemnél úgy kell tekinteni a személyt, hogy első alkalommal vízumkérelmet benyújtó személynek minősül, és tízüjjas ujjnyomatot kell tőle rögzíteni.

A VIS Rendelet kötelezettségeket állapít meg mind a külső határátkelőhelyeken történő ellenőrzéskor, mind a tagállamok területén végzett ellenőrzés során. A VIS működésének megkezdését követő legfeljebb három évig a keresés kizárólag a vízumbélyeg sorszáma alapján is elvégezhető, majd a három év letelte után a személyazonosítás az ujjnyomattétel alapján is kötelezővé válik. Az útlevelelben tárolt ujjnyomat alapján történő személyazonosítás nem kötelező végrehajtásával ellentétben a vízumok esetében taxatív meghatározásra került, hogy mikortól kell ujjnyomat alapján is elvégezni a személyazonosítást.

⁹⁷ Az Európai Parlament és Tanács 767/2008/EK Rendelete (2008. július 9.) a vizuminformációs rendszerről (VIS) és a rövid távú tartózkodásra jogosító vízumokra vonatkozó adatok tagállamok közötti cseréjéről (VIS Rendelet)
Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:218:0060:0081:HU: PDF>
2012. 04. 10.

⁹⁸ A Bizottság C(2011) 5501 végleges Végrehajtási Határozata (2011. augusztus 4.) a vízumkérelmek feldolgozásáról és a kiadott vízumok módosításáról szóló kézikönyv létrehozásáról szóló, 2010. március 19-i C (2010) 1620 végleges bizottsági határozat módosításáról
Letöltve: http://konzuliszolgalat.kormany.hu/download/a/f9/20000/HU_handbook.pdf, 2012. 04. 10.

Az EU tagállamainak a VIS Rendelet elfogadásakor nyilvánvalóvá vált, hogy a VIS indulásának pillanatától a vízumkérelmezőktől ujjnyomatot kell venni és rögzíteni, illetve a vízümbirtokosokat a schengeni külső határokon történő belépésnél, valamint a tagállamok területén végzett migrációs ellenőrzések során ujjnyomatuk alapján kell azonosítani, mely gyakorlati megvalósítására még három év felkészülést kaptak.

A VIS bevezetésére vonatkozóan a Bizottság úgy döntött, hogy az országokat régiókra osztja, és a vízumliberalizációs folyamatokkal összhangban régióként határozza meg a VIS bevezetésének sorrendjét és ütemezését. Az első három régió meghatározását a 2009-es Bizottsági Határozat⁹⁹ tartalmazza. Első régiónak Algériát, Egyiptomot, Líbiát, Mauritániát, Marokkót és Tunéziát rögzíti. Második régiónak Izraelt, Jordániát, Libanont és Szíriát nevesíti. A harmadik régióba sorolja Afganisztánt, Bahreint, Iránt, Irakot, Kuvaitot, Ománt, Katart, Szaúd-Arábiát, az Egyesült Arab Emírségeket és Jement.

A Határozat fontos rendelkezést tartalmaz a határátkelőhelyen benyújtott vízumkérelmekkel kapcsolatosan, hiszen a külső határátkelőhelyek külön régióknak minősülnek, így az átkelőhelyeken nem csak az ellenőrzésre, hanem a vízumkérelmezésnél az ujjnyomatok levételére is fel kell készülni. Magyarországon a Rendőrség nem vízumkiállító hatóság, de az átkelőhelyeken a vízumkérelmet ő veszi át, amit továbbít a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalhoz, aki dönt a vízum kiállításáról vagy elutasításáról. Amennyiben a vízumkiállítás mellett dönt, akkor a Rendőrségnek kell végrehajtania a VIS-ben történő adatrögzítéseket, köztük az ujjnyomatok levételét is, amelyre fel kell készülni, és a megfelelő technikai és informatikai háttérrel kell biztosítani hozzá. A Rendőrség már rendelkezik a vízumkiadáshoz szükséges feltételekkel a vízumkiadásra feljogosított 25 határátkelőhelyén, ujjnyomat olvasó eszközöket is beszerezett, de a vízumkiadás még nem ujjnyomat rögzítésével valósul meg.

Véleményem szerint a határátkelőhelyeken kérelmezett vízumok esetében célszerű és ésszerű lenne, ha a Rendőrség önállóan bírálhatná el a benyújtott vízumkérelmeket, amelynek eredményeként, a vízumkérelem pozitív elbírálása

⁹⁹ A Bizottság 2010/49/EK Határozata (2009. november 30.) a vizuminformációs rendszer (VIS) működésének megkezdése tekintetében az első régiók meghatározásáról
Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:023:0062:0064:HU:PDF>
2012. 04. 10.

esetén jelentősen csökkenne a vízumkiállítás ideje és ezzel együtt a kérelmező várakoztatása is.

A VIS első régióban történő indulásának 2011. október 11-i időpontját a Bizottság 2011. szeptember 21-i Végrehajtási Határozata¹⁰⁰ állapította meg. Ettől az időponttól kell számolni a három évet, amikor már az ujjnyomat alapján is végre kell hajtani a vízümbirtokos személyazonosítását, amely dátum 2014. október 11.

2.5. A 2. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA

A kutatás eredményeként megállapítható, hogy az EU a tagállamok állampolgárainak biztonságát egyrészt azzal igyekszik biztosítani, hogy olyan útlevéllel látja el őket, amelyekkel megteremtették a tulajdonos közvetlen kapcsolatát a biometrikus adatok révén, így biztosítható a közösséghez való tartozásuk ténye. Másrészt viszont az EU Biztonsági Stratégiája és a Belső Biztonsági Stratégiája is biztonsági kockázatként értékeli az illegális migrációt, amelynek egyik kiszűrési lehetősége a vízumkötelezett országok állampolgárainak kétséget kizáró személyazonosítása, amely a VIS révén garantálható, hiszen a biometrikus adatok felvételezése során a vízum tulajdonosa és a vízum között is létrejön a közvetlen kapcsolat. Ennek a közvetlen kapcsolatnak a minél előbbi megállapítása az EU biztonságát szolgálja, így indokolt az ellenőrzés kezdeti időpontjának konkrét meghatározása is.

A forráskutatás és az elemzés során kitértem a harmadik országok állampolgárainak kiállított tartózkodási engedélyek egységes formátumának vizsgálatára is. Mivel megállapítottam, hogy a biometrikus adatok felvételezésében és tárolásában teljes azonosságot mutat az útlevél biometrikus adataival és tárolásával, ezért külön alfejezetet nem szenteltem annak.

¹⁰⁰ A Bizottság 2011/636/EU Végrehajtási Határozata (2011. szeptember 21.) a vizuminformációs rendszer (VIS) működésének az első régióban történő megkezdése tekintetében az időpont meghatározásáról
Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:249:0018:0020:HU:PDF>
2012. 04. 10.

Az információfeldolgozás eredményeként kijelenthető, hogy az egységes okmány gyakorlati megjelenése talán a mai napig nem történt volna meg, ha nincs egy 2001-es terrorcselekmény, amely rádöbbenette a világot arra, hogy a biztonságunk alapvetően attól függ, hogy tudjuk-e a személyeket azonosítani.

A megszerzett ismeretek birtokában elmondható, hogy a tagállamok az egységes okmányok formai és tartalmi elemeinek egységesítését az ellenőrzés biztonságnövelő oldaláról megközelítve nem tartották fontosnak. Ezt a tényt bizonyítja az a megállapításom, hogy az egységes okmányra vonatkozó javaslat és nem kötelező kibocsátása között 11 év, míg a kötelező kiállítás között 32 év telt el, amely biztonsági szempontból elfogadhatatlan.

A dokumentumelemzések alapján kijelenthető, hogy a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás végrehajthatósága érdekében rögzített biometrikus adatok minden esetben a kor technikai és technológiai fejlettségi szintjével összhangban eredményezik az okmányok biztonsági elemeinek fejlődését. Ezzel biztosítottá válik az okmányok egyszerű eszközökkel és módszerekkel történő azonosítása, illetve a hamisítás elleni védelem is növekszik.

Az okmánykiállítási kötelezettség elemzése során megállapítottam, hogy a biometrikus adatok rögzítése a meghatározott alsó korhatárt be nem töltött gyerekek esetén nem kötelező, amely a gyerekkereskedelem potenciális áldozatává teszi őket, így olyan javaslatot fogalmaztam meg a védelmük érdekében, amely biztosítja a megfelelő kapcsolat ellenőrizhetőségét azzal, akivel utaznak.

Az elvégzett elemzések alapján következtetésként fogalmazható meg, hogy a biometrikus adatok rögzítése és az ezzel megvalósuló okmányelemek fejlődése azt eredményezi, hogy a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás és a hagyományos, okmányba rögzített biztonsági elemek alapján történő személyazonosítás nem nélkülözik egymás jelenlétét, hanem kiegészítik egymást. Minden ellenőrzési mechanizmusnak megvan a kívánt biztonsági szint eléréséhez igazodó helye.

3. SZEMÉLYAZONOSÍTÁS A RENDÉSZETI MUNKÁBAN

Kutatási témám központi kérdésköre a rendészeti célú személyazonosítás végrehajtásának, a személyazonosság megállapításának gyakorlati módszere.

A személyazonosítással és a személyleírással kapcsolatos szakirodalom kutatása és feldolgozása során azt tapasztaltam, hogy a kriminalisztikai azonosítás elmélete és a személyazonosítás kriminalisztikai vonatkozásának témakörében gazdag hazai és nemzetközi szakirodalom áll rendelkezésre neves szaktekintélyektől, mint például Kertész Imre és Katona Géza. Ebben a tekintetben egyik legrégebbinek tekinthető Sebe Bálint (Kövár Vidéki csendbiztos) 1869-es műve a Személyleírásról¹⁰¹. A kriminalisztikai megközelítésű személyazonosítás vonatkozásában, a hazai szakirodalom talán első jelentősebb, rendszerező műve a Vargha László által szerkesztett 1966-os Kriminalisztika című egyetemi jegyzet, amelynek a VI. fejezete a személyazonosítást dolgozza fel.

*„A kriminalisztika az a bűnügyi tudomány, amely a bűncselekmény tárgyi és személyi nyomai keletkezésének, valamint a tárgyi és személyi nyomokból meríthető bizonyítékok büntető jogalkalmazásban történő megismerésének a törvényszerűségeit kutatja.”*¹⁰²

Általánosságban elmondható, hogy köznapi értelemben a kriminalisztika a büntető jogalkalmazás taktikai és technikai kérdéseinek megválaszolására hivatott tudományágként szolgál, annak ellenére, hogy más területeken is hatékony segítség, követendő eljárás lehet a bizonyítékok feltárásában és összevetésében.

Egyetértek azzal a megállapítással, hogy a kriminalisztika egy olyan hatékonyságról szól, ahol az adott feladatot specializáltan, a rendelkezésre álló erővel és eszközökkel, a gyakorlati tapasztalatok és ötletek révén, a legkisebb kockázattal és gyorsan kell megoldani.¹⁰³

A széleskörű alkalmazási területekből adódóan a legfontosabb krimináltechnikai ágazatok közé tartozik a személyleírás és a személyazonosítás. A gyakorlati alkalmazás céljára kidolgozott kriminalisztikai módszerek egyike a kriminalisztikai

¹⁰¹ Sebe Bálint: A Személyazonosításról. Közbiztonság I. évfolyam 19. szám, 1869.

¹⁰² Finszter Géza: A kriminalisztika elmélete és a praxis a büntetőeljárás reform tükrében. - p. 7. Letöltve: users.atw.hu/be/letoltes/Krimjegyzet.doc, 2012. 09. 18.

¹⁰³ Bócz Endre - Lakatos János: A kriminalisztika egyes aktuális elméleti kérdései. Rendőrtiszti Főiskola, Jegyzet, Budapest 2008., - p. 17.

azonosítás, amely arra hivatott, hogy az elváltozások vizsgálatához tudományos elméleti alapokat és alkalmazható gyakorlati módszereket nyújtson.

Értekezésem témájából adódóan nem célom a személyazonosítás kriminalisztikai vonatkozásának feldolgozása és elemzése, ezért alapvetően csak a történetiség miatt teszek róla érintőleges említést.

A kriminalisztikai személyazonosítással ellentétben a rendészeti célú személyazonosításnak alig van tudományos megközelítésű szakirodalma. **A két típusú személyazonosításnak azonos a célja, de véleményem szerint a lényeges különbség a végrehajtásra rendelkezésre álló időben, a végrehajtás helyében és módszerében van.**

A rendészeti célú személyazonosításnak az ellenőrzés helyszínén, az ellenőrzés folyamatába építetten, azonnali választ kell adni az azonosságra vagy eltérésre. Ezen hármas követelményrendszernek megfelelően a gyakorlati végrehajtás során jelentős nehézségeket okoz az azonosítást végző személynek például az ázsiai vagy az afrikai országok állampolgárainak a kétséget kizáró személyazonosítása. Az áttörést a biometrikus elemek megjelenése jelentheti. A biometriáról, mint azonosítási eljárásról számos forrás van, viszont annak ellenőrzési oldaláról szinte egyetlen rendszerező anyag sem jelent még meg, ami jelentősen megnehezítette a kutatásomat.

Magyar állampolgár esetén személyazonosító okmányként elfogadható a személyazonosító igazolvány, útlevele és a kártya formátumú vezetői engedély (a továbbiakban a három okmány: személyazonosító okmány). Nem magyar állampolgár esetén csak olyan okmány fogadható el személyazonosság igazolására, amelyből a tartózkodás jogszerűsége is hitelt érdemlően megállapítható.

Ha az igazoltatott személy személyazonosítása más módon nem biztosítható, akkor a személyazonosság megállapításának lehetséges alternatívája a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás.

A határforgalom-ellenőrzés során a Rendőrség a határátlépésnek az EU kötelező jogi aktaiban és jogszabályokban meghatározott feltételeit ellenőrzi, ennek során jogosult az államhatár átlépésére jelentkező személyek személyazonosságát megállapítani, úti okmányát ellenőrizni, a személy tárgyait és járművét átvizsgálni.¹⁰⁴

¹⁰⁴ A Rendőrségről szóló 1993. évi XXXIV. törvény

Letöltve: <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?dbnum=1&docid=99400034.TV>, 2012. 09. 10.

A felnőtt korú személyek részére kiállított személyazonosításra alkalmas okmányok döntő többsége tíz évig érvényes.

Magyarországon 1991 előtt és még utána is állítottak ki olyan személyazonosító igazolványokat (függetlenül az életkortól), amelyeknek nincs érvényességi ideje, vagyis a tulajdonosának haláláig igazolja a személyazonosságot. A jelenlegi szabályozás szerint a 70. életévét betöltött, igény jogosult személy részére határidő nélküli érvényességgel állítják ki a személyazonosító igazolványt.

Az útlevelek vonatkozásában több ország tíz évnél hosszabb érvényességgel adja ki azokat, illetve lehetősége van az okmány tulajdonosának arra, hogy annak érvényességi idejének lejártá után ne új okmányt kérelmezzen, hanem hatósági bejegyzéssel (általában nedves bélyegzőlenyomattal és aláírással) hosszabbítsák meg az érvényességet akár további tíz évvel (pl: Fehéroroszország által kiállított magán-útlevelek esetében).

A rendészeti célú személyazonosításnál csak abban az esetben lehet kijelenteni azt, hogy az ellenőrzés alá vont személy azonos azzal a személlyel, akinek a személyazonosító okmányt kiállították, ha az ellenőrzés alá vont személy valamennyi tulajdonsága azonos a személyazonosító okmányban rögzített fényképen/arcképen látható személy valamennyi tulajdonságával. Ennek fordítva is igaznak kell lennie, tehát a személyazonosító okmányban rögzített fényképen/arcképen látható személy valamennyi tulajdonsága azonos az ellenőrzés alá vont személy valamennyi tulajdonságával.

A rendészeti célú személyazonosításnál is érvényesülnie kell a kriminalisztikából ismert azonosság törvényszerűségeinek, az egyediség, a különbözőség és a relatív azonosság elvének. A törvényszerűségek kimondják azt, hogy minden tárgy önmagával azonos, minden tárgy különbözik minden más tárgytól és az azonosság adott időszakban és csak egyes sajátosságok vonatkozásában áll fenn,¹⁰⁵ amely abból következik, hogy minden személy csak önmagával lehet azonos.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Kriminalisztika I., Bócz Endre (szerk.), BM Kiadó, Budapest 2004., - p. 71.

¹⁰⁶ Friedrich Wilhelm Joseph Schelling (1775–1854., német filozófus, a klasszikus német idealizmus képviselője) híressé vált mondásában is ezt fogalmazza meg, csak nem személyesítve, hanem általánosságban, amikor azt mondja: „Minden ami létezik, önmagában egy.”

3.1. RENDESZETI CÉLÚ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MEGHATÁROZÁSA

A személyazonosítás az állami igazgatás valamennyi területén fontos feladat, de értekezésemmel összhangban a rendészeti célú személyazonosítás elméletére és gyakorlati végrehajtására kívánok hangsúlyt fektetni. Ebből a megközelítésből a személyazonosítás különböző megfogalmazásaival találkozhatunk, amelyek közül kettőt emelnék ki oly módon, hogy közel egy évtizedes különbséggel íródott szakmai fogalmakat veszek alapul.

„A személyazonosítás, a személyadatok pontosságának, hitelességeinek és valóságának, az arckép-fénykép azonosságának megállapítását szolgáló sokoldalú módszerek, eljárások, intézkedések alkalmazása.”¹⁰⁷

„Személyazonosítás az arckép-fénykép azonosságának, avagy eltérőségének, a személyi adatok hitelességének és valóságának megállapítását szolgáló sokoldalú módszerek, eljárások tudatos alkalmazása.”¹⁰⁸

A két fogalom vizsgálatából megállapítható, hogy azonos tartalommal bírnak, tehát lényegi változás nem következett be az idő múlásával és az okmányok tartalmi és biztonsági elemeinek fejlődésének következtében sem.

A szakirodalom kutatása során nem talákoztam olyan fogalommeghatározással, amely kimondottan a rendészeti célú személyazonosításra vonatkozna, amit jelentős hiánynak értékelek. Megítélésem szerint a rendészeti célú személyazonosítás tartalmi elemeinek tükröznie kell a kor technikai és technológiai fejlettségének megfelelő ellenőrzési technológiát, figyelemmel kell lennie a rendészeti célú személyazonosítással szemben támasztott követelményekre (ellenőrzés helyszínén, az ellenőrzés folyamatába építetten, azonnali választ kell adni az azonosságra vagy eltérésre) és markánsan el kell határolódnia a kriminalisztikai személyazonosítástól. E megközelítésből adódóan **a rendészeti célú személyazonosítás fogalmát az alábbiak szerint definiálom: az ellenőrzés alá vont személy és az általa személyazonosításra átadott okmány közötti közvetlen kapcsolat megállapítása az arckép/fénykép, a személyes adatok és a rögzített biometrikus azonosító által**

¹⁰⁷ Határforgalmi ismeretek I. kötet. Jegyzet a Rendészeti Szakközépiskolák tanulói számára, Belügyminisztérium, Kőrmend 2001., - p. 135.

¹⁰⁸ Rendészettudományi szöszedet, a magyar rendészeti szervek által gyakrabban alkalmazott szakmai szócikkek gyűjteménye. Készült az IRM Oktatási Főigazgatóság, valamint a Magyar Rendészettudományi Társaság, megbízásából, Budapest 2008., - p. 351.
Letöltve: <http://rendeszettud.hu/rendeszeti-szoszedet>, 2012. 05. 17.

az ellenőrzés helyszínén, az ellenőrzés folyamatába építetten és azonnali válaszadással az azonosságra vagy eltérésre.

A személyazonosítás célja annak megállapítása, hogy a személyazonosító okmányt felmutató személy azonos-e azzal, aki részére az okmányt kiállították.

„A személyazonosítás folyamatában meghatározó szerepe van a látási érzékelésnek, amely az azonosító személyről és az okmányban lévő fényképről a legtöbb információt szolgáltatja. A vizuális érzékelés során tárul fel az utas arcformája, annak szimmetriája vagy aszimmetriája, az arcelemek helyzete, fontos tulajdonságai, stb.”¹⁰⁹

Az útlevelezőnek 1999-ben mindösszesen ennyi információ állt rendelkezésére a szabályzatban ahhoz, hogy végrehajtsa a személyazonosítást. A Határőrségnél mindössze három évvel korábban történt meg a sorállomány kivonása a határforgalom-ellenőrzésből, amely feladatot ekkor alapvetően az „utcáról” felvett, útlevelezői képzettséggel nem rendelkező hivatásosok végezték. Azt, hogy mit és hogyan vizsgáljanak a személyazonosítás során, nem tartalmazta a szabályzat.

Az ellenőrzés során a személyazonosítás a lényeges külső jegyek alapján történik. Az egyes karakterisztikus és relatív megváltoztathatatlan jegyek a nagyságuk, helyzetük, formájuk, hajlatuk leírása alapján egy egységes, állandó terminológiát eredményez. Az ismertető/anatómiai jegyek a fejforma, homlok, szemöldök, szem, orr, száj, áll és fül.¹¹⁰

A személyazonosítás feladata a személyazonosító okmányt átadó személy kilétének pontos megállapítása a személyazonosító okmány adatai és a felmutatója közötti azonosság vagy eltérés vizsgálatával. Az ellenőrzést végzőnek *(sok más ismeret mellett)* személyazonosítási képességgel is rendelkeznie kell. Előfordul, hogy két ember a megszólalásig hasonlít egymásra, alkatuk, karakterük majdnem azonos. Ez nevezhető hasonlóságnak. A határforgalom-ellenőrzés során a tiltott határátlépést elkövető személyek, akik más útlevelel kísérik meg a jogellenes határátlépést, ma is többek között a hasonlóságra építenek. Ez, a hagyományos elvek alapján, az anatómiai jegyek összehasonlításán alapuló személyazonosítás nevezhető tudás (információ) alapú azonosításnak.

¹⁰⁹ Szabályzat az útlevelezők részére (a 29/1999 országos parancsnoki parancs 2. számú melléklete), Határőrség Országos Parancsnokság, 1999. - p. 44.

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály

¹¹⁰ Karl-Heinz Fleck, Grenzschutzpraxis Ost, Német Szövetségi Határőrség (BGS) Személyazonosítás Terminológiája című oktatóanyaga.

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály, 2012.

3.2. A SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MÓDSZERE

A személyazonosítási módszerek közül több olyan eljárást is lehet említeni, amelyek az azonosság megállapítását szolgálják. Mivel értekezésemben a biometrikus személyazonosítás biztonságnövelő hatásaival foglalkozom, amely azt feltételezi, hogy az ellenőrzés során a mintavételezés valós személytől történik - tehát a személy jelen van -, ezért a személyazonosítás módszerei közül csak a fénykép/arckép alapján történő azonosítást dolgozom fel.

A fénykép/arckép alapján történő személyazonosítás során a vizsgálat tárgya a személyazonosító okmányban rögzített fénykép/arckép és az okmányt felmutató személy.

Az okmányokban egyedi esetektől eltekintve szembenézeti, esetenként háromnegyed profil beállítású fényképet helyeznek el, optimális képrögzítési feltételek mellett (megvilágítás, távolság, élesség). A személyazonosító tevékenységet nehezíti, hogy sokszor nem ilyen „nézetben” lehet az azonosítást végrehajtani, mivel az esetek döntő többségében nem optimálisak a fényviszonyok és ebből adódóan a kontrasztok, illetve a határforgalom-ellenőrzés során az utasforgalom nagysága is zavaró körülményként hathat. Ezek a tényezők azonban nem zavarhatják meg a személyazonosítást végző gondolati tevékenységének logikai folyamatát.

A személyazonosítást végző személy a személyazonosítás során a folyamat elnevezésével ellentétesen az azonosság vizsgálatát a különbözőség keresésén keresztül valósítja meg. A személyazonosító okmány átvételét követően a személyazonosítást végző személy az okmányt átadó személyre tekintve gondolatban olyan helyzetbe fordítja őt, amilyen helyzetben róla az okmányban rögzített fénykép/arckép készülhetett, majd egy vagy két egyedi vagy sajátos jegyet keres és rögzít tudatában. Ezt követően az okmányban rögzített fényképre/arcképre tekintve a tudatában rögzített jegyeket rávetíti a fényképre/arcképre, s azt vizsgálja, hogy megtalálhatóak-e egyáltalán ezek a jegyek, s ha igen, mennyire térnek el egymástól. Az emberek többségének arcvonásai - külön-külön vizsgálva azokat - megegyeznek, szinte mindenkire „ráillenek”. Ezért lehetőleg két jegy, és azok egymáshoz viszonyított helyzetének gondolati rögzítése és átvetítése, s annak során az eltérés, a különbözőség keresése a helyes gyakorlati eljárás.

Ha a „két jegyes” vizsgálat kevésnek bizonyul a döntéshez, célszerű egy harmadik sajátosnak tűnő jeggyel megismételni az eljárást. Az úgynevezett különös ismertetőjegy önmagában nem lehet elegendő az azonosság kimondásához. Ilyen esetben is ragaszkodni kell a más jeggyel való viszony megállapításához és a folyamat végigvezetéséhez.

Az okmány visszaadásakor, tehát egy azonos döntést követően, ismételt személyazonosítást kell végrehajtani, a folyamatot fordított sorrendben meg kell ismételni. Az okmányba rögzített fényképről/arcképről kell a sajátosnak tűnő jellegzetességeket gondolatilag rögzíteni. Ha a folyamat ismételt végigvezetése során sem állapítható meg olyan különbség, amely kétségesse teszi az azonosságot, a személyazonosítás befejezettnek tekinthető.

A személyazonosítás gyakorlati sorrendje:

- a személy megfigyelése anatómiai jegyek alapján;
- a személyazonosító okmányban lévő fénykép/arckép tanulmányozása;
- a kettő összehasonlítása;
- a személy megfigyelése életkori jegyek alapján;
- a személyazonosító okmányban található személyi adatok tanulmányozása;
- a kettő összehasonlítása;
- a személy megfigyelése személyleírás szemszögéből;
- a személyazonosító okmányban található személyleírás tanulmányozása¹¹¹;
- a kettő összehasonlítása;
- a személyazonosító okmányban található aláírás tanulmányozása;
- a mellékletben lévő aláírás tanulmányozása;
- a kettő összehasonlítása.

A megfigyelés, tanulmányozás során összevethető:

- A személyazonosító okmányba bejegyzett adatok és felmutatója közötti azonosság, illetve különbség.
- A születési év a személy látszólagos korával.

A születési év ismeretében könnyen meghatározható a személy valós kora, ezt kell az ellenőrzést végzőnek összevetnie a személy látszólagos korával. Ez utóbbi már csak jelentős tapasztalat birtokában állapítható meg kis eltéréssel.

¹¹¹ A személyazonosító okmányoknál egyre kevesebb esetben találhatóak ilyen adatok.

- Születési hely és állampolgárság összevetése a személy által beszélt nyelvvel.
Napjainkban a jogellenesen utazni és tartózkodni szándékozó külföldiek egyik kedvelt módszere olyan útlevél felhasználása, amely sok országba vízummentes beutazást tesz lehetővé. Így előszeretettel alkalmazzák a magyar útleveleket is. Ahhoz, hogy felfedhető legyen egy olyan személycsere¹¹², ahol az a felhasznált okmány egy magyar magánútlevél, nem kell mást tenni, mint kontaktust teremteni a személlyel, azaz beszéltetni kell.

Több esetben a nyelvismeret hiánya leplezi le az útlevelet jogellenesen felhasználni szándékozó személyt.

- Az úti okmányba bejegyzett foglalkozása, illetve az úti okmány típusából következtethető foglalkozás összevetése az utas megjelenésével, ápoltságával.

A napjainkban kiállított úti okmányokban szinte nem is lehet megtalálni a foglalkozást. Ez alól kivételek a diplomata vagy a vele egy tekintet alá eső szolgálati, speciális útlevelek, ahol a rang feltüntetésével is utalnak a foglalkozásra. E kategóriák esetén lényeges lehet a foglalkozás összevetése a személy megjelenésével, ápoltságával. Azért is van nagy jelentősége a mentesség alá eső személyeknél végrehajtott személyazonosításnak, mert sok esetben arra alapozva kívánnak az elkövetők az államhatáron hivatalos útlevéllel átjutni, vagy egy igazoltatás következményei alól mentesülni, hogy azokat kevésbé merik a hatóság tagjai ellenőrizni, és még kétséges esetben is haboznak az intézkedés megindításán.

- A születésre, az okmány kiállítására és érvényességére vonatkozó dátumok összevetése.

Ezeknek a dátumoknak az ellenőrzését megkönnyítheti, hogy a gépi leolvasásra alkalmas személyazonosító okmányoknál nem elegendő csak az adathordozó oldal adatos mezőjében megváltoztatni a dátumot, hanem az MRZ mezőben is változtatásokat kell végrehajtani.

Az igazoltatás és a határforgalom-ellenőrzés során is végre kell hajtani a kétszeri személyazonosítást. Az ellenőrzés folyamatában ez a két részelem tökéletes

¹¹² Személycsere: az elkövető a más nevére kiállított valódi személyazonosító okmányt változtatás nélkül használja fel, amellyel közokirat-hamisítást követ el.

összpontosítást és figyelemkoncentrációt igényel, amely feltételezi a fej anatómiai ismereteinek képesség szintű gyakorlati alkalmazását. A személyazonosítási képesség tanulható, fejleszthető, és az azonosítási idő csökkenthető.

3.3. A SZEMÉLYAZONOSÍTÁS VÉGREHAJTÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A személyazonosítás végrehajtását befolyásoló tényezőket többféleképpen is lehet csoportosítani. Én egy olyan szelektálást kívánok alkalmazni, amely objektív és szubjektív negatív hatásokat vizsgál, függetlenül attól, hogy azok a személyazonosítást végző személy részéről, az ellenőrzés alá vont személy részéről, illetve az ellenőrzés helyéül szolgáló környezeti tényezők miatt gyakorolnak hatást az azonosításra. Teszem ezt azért, mert az ellenőrzés folyamatában a negatív szubjektív hatások megszüntetésével van arra lehetőség, hogy a kor technikai és technológiai fejlődéséből adódó eljárások biztonságnövelő hatásként érvényesüljenek a személyazonosítás során.

Az egyszerűbb bemutatás és szemléltetés érdekében táblázatba foglalom a negatív befolyásoló tényezőket.

Szubjektív tényezők	Objektív tényezők
- <u>Az azonosítást végző személy egyéniségéből adódó tényezők:</u> - felkészültsége, tapasztalata; - személyazonosítási készsége; - érzelmi, akarati, hangulati tényezői; - a szolgálatban eltöltött idő; - az ellenőrzésre fordított idő. - <u>Az azonosított személy egyéniségéből adódó tényezők:</u> - az utas viselkedése; - az útlevelező leköltése beszélgetés kezdeményezésével; - az arc letakarása napszemüveggel, sállal; - alvás színlelése utasként; - az utastársakkal történő intenzív társalgás.	- <u>Az azonosítást végző személy egyéniségéből adódó tényezők:</u> - szemének állapota; - a szolgálat ellátásának helye; - évszak, napszak, időjárás; - az ellenőrzésre fordítható idő mennyisége. - <u>Az azonosított személy egyéniségéből adódó tényezők:</u> - életkori sajátosságok; - az utas betegségéből adódó sajátosságok. - <u>Egyéb tényezők:</u> - az ellenőrzéshez szükséges fényerő; - az ellenőrzés helyének megvilágítása; - a fénykép minősége; - a fénykép készítése óta eltelt idő.

1. számú ábra

A személyazonosítás végrehajtását befolyásoló tényezők¹¹³

¹¹³ Készítette: Balla József

A csoportosítás alapján megállapítható, hogy az objektív tényezők többsége olyan, amelyek megfelelő anyagi erőforrások biztosításával optimalizálhatóak, és biztosíthatják a személyazonosítással szemben támasztott követelmények érvényesülését. Az igazoltatást végző rendőrnek mind közúton, mind közterületen lehetősége van megválasztani azokat a helyeket¹¹⁴, ahol minden feltétel adott ahhoz, hogy a személyazonosítás biztonságosan és eredményesen végrehajtható legyen. Az igazoltatás helyének a mindenoldalú biztosítás elvén alapuló megválasztásával a személyazonosítás végrehajtását negatívan befolyásoló objektív körülmények jelentős mértékben csökkenthetőek.

A határforgalom-ellenőrzés során azonban nincs lehetőség az ellenőrzési hely megválasztására, azok adottak. A határátkelőhelyen az átkelőhely rendjében foglaltak szerint kell az ellenőrzést végrehajtani, amely ellenőrzési technológiában az utasoknak önállóan kell határforgalom-ellenőrzésre jelentkezniük. Az ellenőrzéshez szükséges feltételeket jogszabály alapján az üzemeltetőnek kell folyamatosan biztosítani, többek között a határátkelőhely és ellenőrzési hely megvilágítását is.¹¹⁵ Magyarország schengeni külső határain a közúti határátkelőhelyek a Nemzeti Adó- és Vámhivatal üzemeltetésében vannak, ebből adódóan a Rendőrség által jogszabályi kötelezettségek alapján teljesítendő határforgalom-ellenőrzési feladatoknak az ellenőrzés biztonságos végrehajtásához szükséges feltételeket más hatóságnak kell biztosítani. A gyakorlati tapasztalataim alapján azt kell mondanom, hogy ezen feltételek biztosítása anyagi források hiányában nem maradéktalan, egyik sarkalatos probléma az ellenőrzési hely megvilágítása.

A szubjektív tényezők negatív befolyásoló hatásainak megszüntetése már személyfüggő. Mind a személyazonosítást végző, mind az azonosítandó személy részéről megfelelő hozzáállást, magatartást és aktív tevékenységet igényel. A személyazonosítás legkritikusabb pontja maga az ember. Az azonosítás eredményessége azon múlik, hogy a személyazonosítást végző hogyan tudja magát függetleníteni a negatív szubjektumoktól, illetve hogyan tudja az azonosítandó személyt együttműködésre ösztönözni.

¹¹⁴ Az előre tervezhető ellenőrzéseknél mindig meghatározó szempont az ellenőrzés biztonságos végrehajthatóságának vizsgálata, amely csak megfelelően megvilágított helyen történhet.

¹¹⁵ A határátkelőhely és az ideiglenes határátkelőhely megnyitásáról és működtetéséről, valamint a határátlépési pontról szóló 332/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet
Letöltve: http://jogszabalykereso.mhk.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=111421.591978, 2012. 09. 20.

A személyazonosítás egy olyan gondolati tevékenység, amelynek során döntést kell hozni arra vonatkozóan, hogy az okmányt ellenőrzésre átadó személy azonos-e azzal a személlyel, aki részére az okmányt az arra jogosult hatóság kiállította. Az azonosítandó személy és az általa átadott okmány közötti kapcsolatot az ellenőrzést végzőnek kell megállapítania. Az okmány és tulajdonosa között nincs olyan közvetlen kapcsolat, amit gyanúok esetén technikai eszközök segítségével ellenőrizni lehetne. Ebből adódóan a személyazonosítás nagyon sokszor az ellenőrző személy megérzésén alapul, amely nem minden esetben szavatolja a megfelelő döntést.

A bizonytalan személyes megérzésekből eredő rossz döntéseket hivatott megszüntetni a biometrikus adatok felhasználásán alapuló személyazonosítás.

3.4. A SZEMÉLYAZONOSÍTÁS OKTATÁSA

A személyazonosítási képesség fejlesztésének szinte egyetlen lehetősége a gyakorlati képzés. A 90-es éveket megelőzően, illetve még az azt követő néhány évben is, korlátozottak voltak a gyakorlati felkészülések lehetőségei, és alapvetően csak a személyazonosítást végző határőr vagy rendőr mentorálása melletti megfigyelésekre korlátozódtak.

A gyakorlati képzés alapvetően csak a Határőrség állományánál valósult meg, mivel a felfedett közokirat-hamisításokról minden esetben dokumentációt kellett készíteni, amelynek tartalmi követelménye volt az analóg fényképezőgépekkel készített fekete-fehér fényképek megjelenítése is. Ezen dokumentációkat a személycserés okmányokról is el kellett készíteni, amelyek az oktatásban jelentős segítséget nyújtottak, mert fejleszteni lehetett a határőröknek az anatómiai jegyek azonosítására épülő megfigyelőképességét. A valósághoz hozzátartozik, hogy ebben az időszakban minimális számban kerültek felfedésre közokirat-hamisítások, és azok is inkább a nagyobb forgalmú határátkelőhelyeken, mint például Férihegyen, Hegyeshalomnál vagy Záhonyban. A Rendőrség állományának nem volt ilyen lehetősége, mivel az okmányszakértői véleményeknek nem volt kötelező eleme a fényképes megjelenítés, illetve nem volt hozzáférhető és az oktatásban felhasználható.

Az iskolarendszerű képzések keretében a gyakorlati foglalkozásokon végrehajtott igazoltatások során a személyazonosítási képesség elsajátításának hatásfoka alacsony

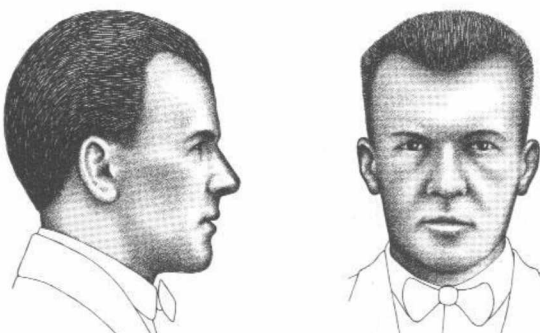
volt, mivel alapvetően a hallgatók közül kerültek kijelölésre az azonosítandó személyek. Ennek következtében a személyazonosítás elemei nem érvényesültek.

Véleményem szerint a személyazonosítás gyakorlati oktatása abban az esetben hatékony, ha az azonosítást végző nem ismeri az azonosítandó személyt, és ennek hatására rögzül az azonosítás sorrendje, amely hozzájárul a feladat készség szintű végrehajtásához.

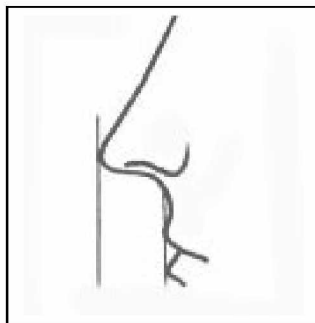
A gyakorlati képzések minőségében az sem tudott jelentős előrelépést eredményezni, hogy színházi maszkmesterek által készített maszkok fotóit is alkalmazták az oktatásban, mivel azok száma véges volt, és az imént, a gyakorlati igazoltatásnál negatívumként említett megismerést eredményezte.

Az iskolai elméleti oktatások során az írásvetítő föliára az oktató által kézzel rajzolt fejforma anatómiai jellemzői alapján történt az oktatás, vagy sematikus ábrák alapján. Elképzelhető, hogy milyen „torzított” rajzot kellett ahhoz készíteni, hogy szemléltethetővé váljanak az alábbi anatómiai jellemzők, amelyeket a személyazonosításnál vizsgálni kell és össze kell hasonlítani az okmányban található fényképpel¹¹⁶:

- Arc formája : ovális, kerek, szögletes;
- Szemek : normál, távol ülő, kidülledő, mélyen ülő, előre meredő, magas ívelésű, távol-keleti;
- Orr : karakterisztikája (hossza, szélessége, egyenes, ferde, orrlyukak);
- Szájrész : karakterisztikája (formája, nagysága, színe, helyzete);
- Ajkak : átlagos, telt, keskeny;
- Fülek : fejhez simuló, elálló, orrhoz és szájhoz viszonyított helyzete.

¹¹⁶ Ezen felvetésemet támasztja alá az a tény is, hogy még a 2001-ben kiadott Határforgalmi ismeretek I. kötet személyazonosításról szóló VI. fejezete (129-157. oldal) sem tartalmazott szemléltető képeket és ábrákat az anatómiai jegyekről.

2. számú ábra
Sematikus ábrák a személyazonosítás oktatásához¹¹⁷

Ezzel a rövid felsorolással csak azt szeretném érzékeltetni, hogy a személyazonosítás elméleti oktatásában nagy szerepe volt az oktató kezűgyességének, de ezzel együtt elmondható, hogy ennek a megszerzett elméleti tudásnak viszonylag kis része volt „életképes” a gyakorlatban. Természetesen nem azért, mert az oktató információátadási készsége vagy a hallgató információ befogadási hajlandósága nem érte volna el a kellő szintet, hanem egyszerűen azért, mert nem voltak meg a technikai feltételek, és nem volt kialakult gyakorlata a személyazonosítás iskolarendszerben történő gyakorlati oktatásának. Az összehasonlító vizsgálatok pedig az alkalmazott módszerrel szinte lehetetlenek voltak. Az oktatás nem tankönyvekből, hanem az oktatók által készített segédanyagokból történt, amelyeket sokszor a beosztás átadása, átvétele során valóságos értéként hagyományoztak egymásra. A határőr tisztképzésben az 1980-as évek végére szinte meg is szűnt az úti okmányokban szereplő fénykép alapján történő személyazonosítás érdemi oktatása. Erre vonatkozóan alig állnak rendelkezésre források, hiszen az oktatók előadásvázlatai szinte már nem is lelhetőek fel.

Napjainkban már elektronikus személyazonosító programok biztosítják a képesség fejlesztését, amelyek alkalmasak mind az önálló tanulásra, mind az irányított, felügyelet melletti ismeretbővítésre. Ezek a programok a 2000-es évek elején kerültek alkalmazásra Magyarországon, és főleg az osztrák és a német képzésekből származnak. Személy szerint én 2003-ban, amikor a Rendőrtiszti Főiskola Határrendészeti Tanszékének határforgalmi oktatója lettem, azt tapasztaltam, hogy még mindig a kézzel rajzolt személyazonosítás oktatása valósul meg, ezért ekkor kezdtem el power pointos prezentációkat készíteni, és a valós

¹¹⁷ Szádvári László: Határforgalmi ismeretek személyazonosítás oktatási anyag. Rendőrtiszti Főiskola Határrendészeti Tanszék, Budapest 2003.

helyzetet szimuláló személyazonosítási szituációkat tárni a hallgatók elé, akiknek döntést kellett hozni az azonosságra vagy különbözőségekre vonatkozóan is.¹¹⁸

E programok nagy előnye, hogy nem csak a rendészeti szakközépiskolai és a főiskolai képzésben alkalmazhatóak, hanem az aktív hivatásos állománynak a napi munkavégzése során is lehetőséget biztosítanak az ismeretek frissítésére és a folyamatos tréningezésre. Lehetőség nyílik arra, hogy a rendészeti szakközépiskolákban, ahol a Rendőrség végrehajtó állományának képzése történik, az alacsony okmányismereti és személyazonosítási óraszámok¹¹⁹ mellett is megfelelő tudást sajátítsanak el a hallgatók az egyéni felkészülés keretében.

3.5. SZEMÉLYAZONOSÍTÁS A HATÁRFORGALOM-ELLENŐRZÉS SORÁN

Az úti okmány többek között akkor jogosít fel az államhatár átlépésére, ha felmutatója azonos azzal, akinek a részére azt kiállították. A határrendésznek tehát az azonosságot kell vizsgálnia, és döntést kell hoznia az azonosságról vagy az eltérésről, függetlenül az ellenőrzés tartalmától, nevezetesen, hogy minimum vagy alapos ellenőrzést¹²⁰ kell végrehajtania. Az ellenőrzés során végrehajtandó feladatok és azok sorrendje között az úti okmány alapján az utas állampolgárságának, vízummentességének, vízumkötelezettségének megállapítását követően a személyazonosítást kell elvégezni.

A személyazonosság ellenőrzésben betöltött szerepét és fontosságát mutatja az a tény is, hogy az ellenőrzés sorrendjében¹²¹ csak személyazonosítás után következik például az úti okmány eredetiségének és érvényességének megállapítása, és belépő irányban a beutazás feltételeinek ellenőrzése is.

Az ellenőrzési feladatok végrehajtását követően az úti okmány visszaadása egy ismételt személyazonosítás mellett történhet. Abban az esetben, ha a

¹¹⁸ Balla József: A személyazonosítás elmélete és gyakorlata a határforgalom ellenőrzésben. ZMNE Tudományos Diákköri Dolgozat, Budapest 2007., 2-5. melléklete

¹¹⁹ A határrendészeti szakképzést kivéve nem éri el a tíz órát az intézményi óraszám.

¹²⁰ Az Európai Parlament és Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK Rendelete a személyek határátlépésre irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról L105/1, 7. §

Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:HU:PDF> 2012. 05. 15.

¹²¹ A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 6. § (3) bekezdés a) pontban kapott felhatalmazás alapján a Rendőrség Határrendészeti Szabályzatáról 8/2008. (OT 6.) ORFK utasítás 61. és 67. pontja, Szám: 5-1/8/2008. TÜK

személyazonosítások bármelyikénél - ellenőrzés kezdetén és befejezésénél - felmerül a gyanú, hogy az átlépésre jelentkező személy nem azonos azzal, aki részére az átadott okmányt kiállították, akkor elkülönített helyen végrehajtott ellenőrzés során kell a gyanúokat igazolni vagy kizárni. Ezen ellenőrzést már nem az ellenőrzési ponton, hanem az elkülönített helyen kell végrehajtani, amely az átkelőhely rendjében rögzített szolgálati helyiség.

Az elkülönített helyen végrehajtott ellenőrzés keretében van lehetőség az ismételt, több személy általi személyazonosításra, az utasnál található - ilyen esetben indokolt a ruházat és csomag átvizsgálása a személyazonosság megállapításához szükséges más okmány előtalálása érdekében - más okmány alapján történő személyazonosításra is.

Az ellenőrzési ponton végrehajtott személyazonosítás eredménytelenségénél természetesen azt kell alapul venni, hogy a határrendész ismeri az anatómiai jellemzőket, a személyazonosítás menetét, rendelkezik megfelelő szintű személyazonosító készséggel, csak valamely befolyásoló körülménytől nem tudta magát függetleníteni (pl. utas viselkedése, fénykép készítése óta eltelt idő stb.). A határrendésznek a határátkelőhelyen minden technikai eszköz a rendelkezésére áll ahhoz, hogy az okmányok eredetiségét és érvényességét megállapítsa, illetve okmányolvasó eszköz segítségével tudja szinte valamennyi okmányt ellenőrizni az adattárakban.

3.6. SZEMÉLYAZONOSÍTÁS A KÖZÚTI ÉS A KÖZTERÜLETI ELLENŐRZÉS SORÁN

„A rendőr a feladata ellátása során igazoltathatja azt, akinek a személyazonosságát a közrend, a közbiztonság védelme érdekében, bűnmegelőzési vagy bűnüldözési célból, a tartózkodása jogszerűségének megállapítása céljából, közlekedésrendészeti ellenőrzés során, továbbá az igazoltatott vagy más természetes, illetve jogi személy és egyéb szervezet jogainak védelme érdekében kell megállapítani.”¹²²

Az igazoltatás - a határforgalom-ellenőrzéssel ellentétben - nem egy folyamatos tevékenység, hanem alapvetően akkor kerül rá sor, ha a rendőr jogsértő cselekményt

¹²² 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről, 29.§

Letöltve: http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=21269.239647, 2012. 05. 15.

észlel, illetve kockázatelemzés alapján dönt az igazoltatás kezdeményezése mellett. Ezzel együtt rendelkeznie kell azon elméleti ismeretekkel és gyakorlati tapasztalatokkal, amelyek birtokában végre tudja hajtani a személyazonosítást és a személyazonosság igazolására átadott okmány eredetiségének és érvényességének ellenőrzését. Amennyiben nem magyar állampolgár igazoltatására kerül sor, akkor személyazonosság igazolására csak olyan okmány fogadható el, amelyből megállapítható a jogszerű tartózkodás is. Az igazoltatás menete szinte teljes mértékben azonos a határforgalom ellenőrzése során alkalmazott ellenőrzés sorrendjével, tehát a személyazonosítást itt is kétszer kell végrehajtani, amelyhez hasonló ismeretekkel kell rendelkezni, mint a határrendészeknek.

A gyakorlatban sajnos jelentős hiányosságok vannak mind a személyazonosítás, mind az okmányvizsgálat terén, és alapvetően nem az állomány akaratával van a probléma, hanem azzal, hogy egyedül van az igazoltatás során a járőrpár, és nem állnak rendelkezésükre olyan technikai eszközök és adatbázisok, amelyek segítenék őket a döntéseik meghozatalában. Az esetek döntő többségében a személyazonosítás a megérzésen és a rutinon alapul, illetve az okmány eredetiségének és érvényességének vizsgálata az okmány érvényességi idejének ellenőrzésében merül ki. Állítom ezt azért, mert 2010-ben és 2011 első negyedében, mint az Országos Rendőr-főkapitányság Határrendészeti Főosztály Dokumentációs Osztályának vezetője szerveztem az ország valamennyi rendőrkapitányságán megtartott okmányismereti képzést. A képzéseken oktató kollégáim a tapasztalatokról tett jelentéseik során szinte minden esetben hasonló megállapításokat fogalmaztak meg.

A terület fejlesztése érdekében fontosnak tartom megemlíteni a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Határőr Tanszékének és a Rendőrség Tudományos Tanácsának együttműködésében 2006-ban folytatott közös tevékenységet, amely kidolgozó munkának egyik célkitűzése volt *„a helyszíni beavatkozó erők (járőrök) tevékenységének segítése a helyszínen és annak körzetében tartózkodó személyek, járművek kilétének, jogos ott tartózkodásának gyors és biztonságos megállapítása céljából mobil okmányleolvasó készülék alkalmazásával.”*¹²³

A projekt már 2006-ban olyan előremutató javaslatokat fogalmazott meg, amelyek már akkor is a gyakorlati tevékenység támogatásának hiányát jelezték. Olyan mobil

¹²³ Zsigovits László - Kovács Gábor: Jelentés az „Európai Unió által előírt Check-Net (migrációt ellenőrző háló) keretében megvalósuló rendőri és határőr tevékenység informatikai korszerűsítésének kutatási eredményeiről”, a ZMNE Határőr Tanszék és a Rendőrség Tudományos Tanácsa együttműködése keretében folytatott projekt alapján, ZMNE 2006.

okmány és ujjnyomat olvasó eszköz rendszerben történő alkalmazását javasolta (DSVII-PA), amely kiváltja azt, hogy a járőrök a terepről a priorálást rádióan keresztül szóban folytassák, és személyes, illetve minősített adatok nyíltan kerüljenek továbbításra. A projektben javasolt fejlesztések sajnos még nem történtek meg, de a jelenleg már folyamatban lévő 112-es projekt keretében a közterületi szolgálatot ellátó járőrök adatkommunikációra alkalmas eszközöket is kapnak majd. Ezzel biztosíthatóvá válhat a személyazonosítás objektív tényeken alapuló végrehajtása is.

3.7. A 3. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA

Ennek a fejezetnek a feldolgozásánál a rendelkezésre álló irodalom mellett kiemelt hangsúlyt fektettem arra is, hogy a személyazonosítás oktatásában jártas személyek, mint Nagy György, Szádvári László és Varga János tapasztalatait¹²⁴, és az általam szerzett oktatási tapasztalatokat is megjelenítsem, feldolgozzam és hasznosításra átadjam.

A személyazonosítás fogalommeghatározásainak elemzése alapján és a rendészeti célú személyazonosítással szemben támasztott követelmények meghatározásával elhatároztam a kriminalisztikai célú személyazonosítástól a rendészeti célú személyazonosítást, és definiáltam a fogalmát.

Az elvégzett dokumentumelemzések eredményeként bizonyítottam azt, hogy az anatómiai jegyek alapján végrehajtott személyazonosítást olyan szubjektív tényezők befolyásolják, mind az ellenőrző, mind az ellenőrzött személy részéről, illetve a környezeti hatások által, amelyek negatív hatást gyakorolnak a személyazonosítás eredményes végrehajtására. Rávilágítottam arra és bemutattam azt is, hogy leginkább az ellenőrzést végző személy oldaláról vannak olyan befolyásoló tényezők, amelyek képzéssel, körültekintő szolgálatsszervezéssel mérsékelhetőek, de teljesen nem küszöbölhetőek ki.

¹²⁴ Amely tapasztalatokat közös oktató munkánk, illetve szakmai együttműködésünk során gyűjtöttem.

A forráselemzések alapján igazoltam, hogy a személyazonosítás vonatkozásában nem lehet különbséget tenni az igazoltatás során és a határforgalom-ellenőrzés során végrehajtott ellenőrzés tartalma között. A közúti és közterületi igazoltatások végrehajtása során elvégzett személyazonosítás azonos tartalmú a határforgalom-ellenőrzés során végzett, így azonos képzettséget és felkészültséget igényel. Elmondható az is, hogy a gyakorlati tapasztalat sokkal nagyobb a határforgalom-ellenőrzésben dolgozó rendőrök körében, mint a közúti és közterületi igazoltatásokat végzőknél, mivel ők nem folyamatos tevékenységként hajtják végre az igazoltatást, hanem kockázatelemzés alapján.

Megállapítottam, hogy a két terület eltérő számban végrehajtott személyazonosítása eltérő felkészültséget eredményez, s ez hatással van a személyazonosítás minőségére is.

Az oktatási anyagok elemzésével bizonyítottam, hogy a személyazonosítás oktatásában jelentős fejlődés következett be a 90-es évektől, amely pozitív hatást eredményez, viszont az iskolarendszerű képzések óraszámai csak további önálló tanulással tudják biztosítani a személyazonosítási ismeretek megszerzését.

Következtetésként állapítható meg, hogy a megbízható személyazonosítás végrehajtásához olyan eljárást kell alkalmazni, amely biztosítja mind a három tényező negatív hatásainak megszüntetését. A szubjektív tényezők negatív hatásainak megszüntetése biztonságnövelő hatást eredményez, míg az objektív tényezőket kezelni kell, és az ellenőrzési metodikánál figyelemmel kell lenni azokra.

4. BIOMETRIKUS ADATOK ALKALMAZÁSA A SZEMÉLYAZONOSÍTÁSBAN

Napjainkban nagyon sokan úgy tekintenek a biometriára, hogy az egy olyan tudományos-fantasztikus jövőbeli technológia, amelyet a napenergiával hajtott autókkal és élelmiszer tablettákkal együtt fognak használni, valamikor a közeli jövőben. Ezzel együtt a mindenki által ismert biometrikus azonosítónak, az ujjnyomtatnak a tudományos alapokon nyugvó vizsgálata és megismerése már a XVII. században kezdődött, amikor Malpighi¹²⁵ feltárta az emberi bőr szerkezetét. Purkyne a bőrfodorszál-mintázatok rendszerességének vizsgálatán alapuló kutatásainak eredményeként az 1823-ban kiadott orvosi munkájában már 9 főcsoportba sorolta az ujjnyomokat. Sir Francis Galton¹²⁶ részleteiben foglalkozott az ujjak bőrvonalrajzaival, és az 1892-ben kiadott „Fingerprints” (Ujjnyomatok) című könyvében összegezte azokat az ismereteket, amelyek az ujjak és a tenyér mintázataról rendelkezésre álltak. Könyvében leírta az ujjnyomat típusokat, meghatározta a legfontosabb törvényszerűségeket, amelyek közül legfontosabbak, hogy két személynek nem lehet azonos az ujjnyomata, és az ujjak mintázata az ember élete során nem változik. Nevéhez fűződik az ujjnyomatok osztályozásának első rendszere is. Sir Edward Henry¹²⁷ az ujjnyomatok rendszerezésének és nyilvántartásának kérdéseit kutatta, és megállapításait az 1905-ben kiadott „Classification and Uses of Fingerprints” (Az ujjnyomatok osztályozása és alkalmazása) könyvében összegezte. Olyan rendszert alkotott, amely alkalmas volt nagyszámú adat tárolására, illetve biztosította a visszakereshetőséget is.¹²⁸

Elmondható, hogy a biometrikus azonosítás nem a XXI. század újdonsága, hiszen a bűnügyi munkában közel kétszáz éves „hagyománya” van, viszont a biometriai azonosítás térhódítása az elmúlt évtizedre, míg rendészeti célú azonosításban történő alkalmazása napjainkra tehető.

Véleményem szerint a rendészeti területen az ujjnyomat alapján történő azonosítás a leginkább alkalmazható eljárás, mert ehhez adottak a legoptimálisabb mintavételezési körülmények, függetlenül attól, hogy a személyazonosítás egy

¹²⁵ Marcello Malpighi (1628-1694) olasz tudós

¹²⁶ Sir Francis Galton (1822-1911) angol antropológus

¹²⁷ Sir Edward Henry (1859-1930) londoni rendőrfőnök

¹²⁸ Balláné Füzster Erzsébet: Nyomtan és Daktiloszkópiái alapismeretek. Kriminálisztikai Jegyzetek és Tanulmányok, Rejtjel Kiadó, Budapest 2004.

autópálya pihenőjében, egy forgalmas közút mellett, a vonaton, a buszon, a repülőtéren az útlevélező pultjánál vagy a közúti határátkelőhely útlevélező fülkéjénél történik.

A biometria legjobban úgy fogalmazható meg, mint mérhető testi, illetve viselkedésbeli jellemvonások, amelyek mérése alkalmas arra, hogy egy személy azonosságát ellenőrizni lehessen. Ezen megközelítésből következik, hogy biometrikus adatok alapján történik minden olyan okmány tulajdonosának az azonosítása, amely okmány tartalmazza a tulajdonosának arcképét. Az arckép az arc geometriájának leképezése, amely képet az azonosítás során összehasonlítunk az eredeti arccal. *„Ha ezt továbbgondoljuk, rájövünk, hogy biometria adatok alapján azonosítunk mindenkit, aki velünk szembe jön az utcán, vagy aki felhív telefonon, ha az emlékezetünkben tárolt emlékképet hasonlítjuk össze ismerősünk arcával vagy hangjával.”*¹²⁹

A biometrikus adatok alkalmazása, illetve az erre a célra szolgáló adatgyűjtés felfogható úgy is, mint az emberi test egyes vonásainak eszközként való felhasználása. Ezt hivatott megakadályozni az emberi méltósághoz való jog, amelyet szokás az általános személyiségi jog megfogalmazásának tekinteni.

A biometria vizsgálatok minden olyan területen érdeklődésre tarthatnak számot, ahol lényeges a személyek azonosítása. Kezdetekben leginkább a különösen nagy biztonságot igénylő létesítményekben történő belépési jogosultság megállapítására alkalmazták, de napjainkban már egyre több területen lehet találkozni az alkalmazásukkal.

*„A biometrikus azonosítást már világszerte alkalmazzák, elsősorban beléptető rendszereknél, ahol a megbízhatóság alapját a nem átadható adat jelenti, így sem elveszíteni, sem ellopní nem lehet. Biometrikus azonosítónkat mindenhol magunkkal vesszük, az olvasó szerkezetek kezelése pedig általában mindenki számára rendkívül egyszerű.”*¹³⁰

A biometrikus azonosításban leginkább két újdonság figyelhető meg. Az egyik az, hogy már nem csak a korábban alkalmazott ujjnyomatot és a DNS-t lehet az azonosításban felhasználni, hanem például a retina- és íriszazonosítást, a

¹²⁹ Szabó Máté Dániel: Biometrikus azonosítás és adatvédelem. - p. 1.

Letöltve: <http://szabomat.hu/tanulmany/biometria.pdf>, 2012. 06. 29.

¹³⁰ Tajti Balázs: A biometrikus ujjnyomat azonosítás alkalmazásának új lehetőségei. Hadmérnök VII. évfolyam 1. szám, - p. 49.,

Letöltve: http://hadmernok.hu/2012_1_tajti.php, 2012. 06. 29.

kézeometriai vizsgálatot, a hanganalízist vagy éppen az arcfelismerést. Ezeket az azonosítási lehetőségeket a tudomány és a technológia fejlődése teszi lehetővé, amelyből következik a második újdonság is, mégpedig az, hogy az azonosítást az ellenőrzést végző személytől függetlenül is el lehet végezni. Ez nem azt jelenti, hogy már nincs szükség az ellenőrzést végző személy szakértelmére, hanem azt jelenti, hogy akkor van szükség a személyazonosítási képességére, ha a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás végrehajtása valamilyen oknál fogva nem lehetséges, vagy az azonosítás folyamatában hiba jelentkezik. A rendészeti célú azonosítást végző személy részéről nem indokolt speciális szakértelem a biometrikus adatok alapján történő azonosításhoz.

4.1. BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

„Aki televíziót néz, látja a hírműsorokat vagy a sorozatokat, amelyekben bűncselekményeket derítenek ki, az pontosan tudja, hogy nem becsülhető le a biometrikus azonosítás ereje. Segíthet a legálisan beutazóknak abban, hogy gyorsabban átjussanak az ellenőrzéseken, de egyúttal kiszűrhetők a biztonsági kockázatot jelentő személyek vagy terroristák, akik megpróbálnak elbújni előlünk. A megoldással azonban nem sérül az emberek alapvető, a magánélethez való joga és egyszerűbbé, gyorsabbá válik az adatbázisok összehasonlítása is.”¹³¹

A fokozott biztonság megkívánja, hogy az okmányellenőrzés folyamatába beépítésre kerüljenek olyan emberi tényezők, amelyek az adott személy azonosítását leginkább elősegítik. A testre szabott úti okmány megjelenése annyit jelent, hogy megnövekedett adathalmazt kell bevinni és rögzíteni elsősorban digitalizált formában egy adathordozóra vagy adatbázisba, amely majd tökéletesen alkalmas lesz egy személy azonosítására.

„A biometria adatok használata korábban a DNS- és az ujjnyomat-azonosításra korlátozódott, ezeket az adatokat első sorban büntető eljárásokhoz kapcsolódóan gyűjtötték. Manapság viszont ezeket a speciális, egy-egy meghatározott személy, viselkedési és fiziológiai jellegzetességeit megjelenítő, és a személy egyedi azonosítását lehetővé tevő adatokat a büntető eljáráson kívül is gyakran használják

¹³¹ Michael Chertoff Department of Homeland Security Secretary, Washington (CNN), DHS now collecting 10 fingerprints from foreign travelers, 10. 12. 2007.
Letöltve: <http://edition.cnn.com/2007/TRAVEL/12/10/visitors.fingerprints/>

ellenőrzési, bizonyítási, igazolási és azonosítási célokra, különösen fizikai vagy virtuális területekre való belépésre való jogosultság fennállásának eldöntésére. Az egyre szélesebb körű felhasználás együtt jár ezeknek az adatoknak a sokkal több helyen való tárolásával, ami pedig magában rejti annak veszélyét, hogy mások azokat saját, az eredetétől teljesen eltérő céljaikra használják fel. Az egyre szélesebb körű felhasználás végső soron azzal a veszéllyel járhat, hogy megszűnik az emberek érzékenysége ezen adataikat használó rendszerekre, és a biometrikus azonosítás teljesen mindennapivá válik az élet minden területén.”¹³²

Ahogy a technika és a tudomány fejlődik, úgy fejlődik a személyazonosítás is. Újabb módszereket, eljárásokat dolgoznak ki a személyazonosítás tökéletesítésére, hogy minél pontosabban és gyorsabban lehessen elvégezni azt a feladatot.

A rendészeti célú személyazonosítás területén a biometrikus azonosítás az elmúlt évtizedben kezdett kiteljesedni, és napjainkra már a tárolt biometrikus azonosítók ellenőrzési gyakorlata az, amely a legszélesebb körű megoldásra vár.

4.1.1. A BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS TÖRTÉNETE

A biometria ellenőrzés alapelvei régmúlta tekintenek vissza, hiszen az emberek a kereskedelemben és számos üzleti helyzetben már időszámításunk előtt is formálisan azonosították egymást egyedi fizikai, fiziológiai paramétereik alapján (sebhelyek, arcvonások, szem színe, magasság, stb.).

Természetesen elődeink a kor technikai fejletlenségéből adódóan nem rendelkeztek a biometrikus adatok kezeléséhez detektorokkal és számítógépes hálózatokkal, de az azonosítási alapelvek megegyezők voltak.

A XIX. században megnőtt az érdeklődés a terület iránt, a kriminalisztikai kutatások megpróbálták a fizikai jellegzetességeket összekapcsolni a bűnügyi irányzatokkal. Ennek érdekében különféle mérőeszközöket állítottak elő és nagyszámú adatot gyűjtöttek össze. Az eredmények alapján nem lehetett végső következtetéseket levonni, de az egyén fizikai jellemvonásainak mérése gyakorlat maradt: az ujjnyomat-ellenőrzés nemzetközi módszerré vált a bűnüldöző hatóságoknál.

¹³² Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: Az elektronikus személyazonosítás adatvédelmi követelményei, készült a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség megrendelésére 2007., - p. 88.
Letöltve: http://www.ekint.org/ekint_files/File/tanulmanyok/e_szemelyazonositas_adatvedelem_ekint-1.pdf, 2012. 04. 10.

Gyakran vitatják az ujjnyomatok abszolút egyediségét vagy különbözőségét. Az ujjnyomatok ellenőrzésére használt kritériumok számos országban különböznek abban, hogy több vagy kevesebb minutia-pont¹³³ szükséges az azonosításhoz. Ennek ellenére annak idején ez volt a legjobb rendelkezésre álló módszer, és még ma is az elsődleges eljárás a rendőrhatalóságok számára, bár napjainkban az ujjnyomatok azonosítási eljárását már automatikus módszerekkel végzik.

Ezzel a háttérrel már egyáltalán nem meglepő, hogy az elektronika és a mikroszámítógépek teljesítményének kihasználásával a személyazonosítás automatizálására mind a katonai, mind a polgári szektorban számos elgondolás született és gyakorlati megoldás is van.

Az 1990-es évek végén a biometrikus azonosító rendszerek ipara az egyetemek és a tudományos kutatóintézetek laboratóriumainak fellegváraiban működő, termékeik eladásával küszködő marginális ágazatból jelentős alkalmazások tekintélyes mennyiségű eszközt szállító globális iparággá fejlődött.¹³⁴

4.1.2. ALKALMAZOTT BIOMETRIA INTÉZET

Magyarországon a tudományos biometrikus kutatásban meghatározó szerepet tölt be az Alkalmazott Biometria Intézet (a továbbiakban: ABI), amely jelenlegi formájában 2011-ben alakult meg az Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Karának keretein belül. Az ABI létrehozásában kiemelt szerepet játszott az, hogy a biometrikus személyazonosítás terén meglévő (vagy inkább meg nem lévő) ismeretek és az alkalmazható tudás lemaradásban volt a biometrikus azonosító eszközök alkalmazásában vezető szerepet betöltő országokhoz képest.

Ennek következtében a biometrikus azonosítás tartalmát sokan sokféleképpen értelmezik. Ezzel együtt a biztonsági kockázatok csökkentésének érdekében a megbízható személyazonosításhoz nélkülözhetetlen a biometrikus azonosítás alkalmazása. Véleményem szerint a legnagyobb hiányosságnak viszont az tekinthető, hogy objektív értéktételek nem igazán álltak rendelkezésre az eszközök alkalmazási gyakorlatáról. Ennek a kritériumnak abban van jelentősége, hogy az adott azonosításhoz a legmegfelelőbb eszköz kerüljön alkalmazásra, és ne csupán

¹³³ A minutia-pontokban az ujjnyomat redői elágaznak vagy megszűnnek.

¹³⁴ Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet (Applied Biometrics Institute – ABI)
Letöltve: <http://abibiometrics.com/biometria/biometria-tortenete/>, 2012. 07. 10.

gazdasági érdekek befolyásolják az alkalmazást, mivel ez azt eredményezheti, hogy olyan eszközök kerülnek beszerzésre, amelyekkel nem lehet a kívánt azonosítási célt elérni, vagy nem olyan szinten, csak a teljesítmény rovására lehet azt elérni. Az ABI az említett szempontok miatt jött létre, és úgy is megfogalmazható, hogy jelentős információs hiánypótlás teszi szükségessé létét és adja létjogosultságát, amely gazdasági érdekektől független oktatási intézményként működik, és hitelesen, szakmai szempontok alapján vizsgálja a biometrikus technológiákat és rendszereket.

4.1.3. A BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS JELENTŐSÉGE

A biometrikus személyazonosítás jelentősége abban rejlik, hogy a módszer ténylegesen magát a személyt azonosítja. Megfelelő eszköz, illetve technológia alkalmazásával meg lehet győződni arról, hogy a mintavételezés valós, élő személytől származik-e, ezzel jelentősen csökkentve a megtévesztés lehetőségét. Az ellenőrzést végző személy részéről az ismeretalapú (tudásalapú) azonosítással ellentétben itt a szubjektív tényezők megszüntethetők.

Lényeges szempont az ellenőrzésre fordítható idő mennyiségének csökkentése, illetve 1:N-hez¹³⁵ viszonyított keresés esetén is a rövid idő alatti ellenőrzés lehetősége.

Annak érdekében, hogy egységes elvek mentén történjen az azonosítás, szükséges egy követelményrendszer meghatározása a biometrikus azonosító jegyekkel szemben, amellyel kapcsolatosan én a „Handbook of Biometrics”¹³⁶ (Biometrikus kézikönyv) kritériumait tartom elfogadhatónak és követendőnek. Ezek a következők:

- állandóság: az adott jellemvonásnak időben közel állandónak kell lennie (Nem jó biometrikus azonosító, amely a személy korának előrehaladtával jelentősen változik);
- egyediség: az adott jellemvonásnak személyenként egyedinek kell lennie;
- egyetemesség: minden személynek birtokolnia kell ugyanazon tulajdonságot (pl: legyenek ujjai, szeme, arca, DNS-e);
- elfogadhatóság: az adott személynek engednie kell a biometrikus adatok rögzítését;

¹³⁵ Az 1:N-hez viszonyított keresés olyan eljárás, amikor adott egy személyről a biometrikus adat, és azt keresem, hogy egy adatbázisban tárolt biometrikus adatok közül van-e egyezés, azonosság.

¹³⁶ Anil K. Jain - Patrick Flynn - Arun A. Ross: Handbook of Biometrics. Springer Science+Business Media, LLC. 2008., ISBN-13:978-0-387-71040-2

- megtéveszthetőség: mennyire nehéz vagy könnyű az adott technológiát megtéveszteni;
- mérhetőség: az adott jellemvonásnak mérhetőnek és rögzíthetőnek kell lennie úgy, hogy az ne okozzon jelentős kényelmetlenséget;
- teljesítmény: a pontosságnak és a szükséges erőforrásoknak egyensúlyban kell lenniük.

Véleményem szerint a biometrikus azonosító jegyekkel szemben támasztott általános követelmények mellett szükséges meghatározni a rendészeti célú alkalmazás követelményrendszerét is, hiszen e két követelményrendszer együttes érvényesülése révén van reális esély a gyakorlati alkalmazásra. A biometrikus azonosító jegyek rendészeti célú alkalmazásának követelményrendszerére vonatkozóan még nem létezik szakirodalom. **A probléma megoldására módszer- és eszköz-specifikus alkalmazhatósági szempontrendszert állítottam fel.**

A) Módszer-specifikus szempontrendszer, vagyis a módszer biztosítsa azt, hogy a személyazonosítás:

- 1) **mindenkinél alkalmazható (egyetemesség);**
- 2) **eltérő helyszíneken, azonos eredményességgel végrehajtható (stabil és mobil módon: közúti, vasúti, vízi és légi határátkelőhelyen; közúton; épületekben), (helyszín-függetlenség);**
- 3) **eltérő ellenőrzési körülmények között is végrehajtható (éjszaka és nappal; jó és rossz megvilágítás esetén; változó időjárási paraméterek, eltérő hőmérsékleti viszonyok), (körülmény-függetlenség);**
- 4) **az ellenőrzés folyamatában zajlik (beépülés a rezsimbe);**
- 5) **belső biometrikus azonosítás alapján történik (nehéz eltulajdoníthatóság);**
- 6) **higiéniai szempontok figyelembevételével kerül végrehajtásra: az azonosításhoz használt eszköz és az azonosítandó személy közötti kontaktmentes kapcsolaton alapul (érintésnélküliség);**
- 7) **nem eredményezi az ellenőrzési idő jelentős növekedését (időkorlát);**
- 8) **eredménye azonnali, csak két lehetséges kimenetel van („GO – NO GO”: elfogadás – elutasítás).**

B) Eszköz-specifikus szempontrendszer, vagyis az eszköz legyen képes a személyazonosítást végrehajtani:

- 1) a megoldandó feladathoz célorientáltan illeszkedve, vagyis felesleges alkalmazásokat nem tartalmazva (feladatorientált felépítés);
- 2) extrém időjárási körülmények között (szélsőséges hideg vagy meleg, magas páratartalom, vertikális és horizontális gyorsulás, stb.), folyamatos mintavételezés, illetve a mintának nagyszámú maszkkal történő összevetése (1:N) esetén is üzembiztosan (működési stabilitás);
- 3) egyszerűen, a felhasználótól megkövetelt speciális képességek nélkül (felhasználóbarát).

A gyakorlati tapasztalatok bővülésével szükségesnek tartom ezen követelmények pontosítását és kiegészítését, illetve figyelembevételét a biometrikus azonosítási eljárások meghatározásánál és az eszközök fejlesztésénél is. Álláspontom szerint nem lehet prioritási sorrendet meghatározni, mivel valamennyi követelménynek teljesülnie kell ahhoz, hogy a személyazonosítás mindenhol és mindenkor végrehajtható legyen.

A különböző biometrikus rendszerek biztonságának mérésére szolgáló mutatók közül értekezésemmel összhangban a pontossági mutatókat emelem ki¹³⁷. A pontossági mutatók esetében az eszköz rendeltetésszerű működésének tekinthető az, hogy a tárolt mintát az azonosítandó személytől levett mintával egyezőnek tekinti, és a személyt jogosultként kezeli, illetve az azonosítandó személytől levett mintát nem találja azonosnak, és a személyt jogosulatlanként kezeli. A két esemény vonatkozásában lényeges, hogy az eszköz százalékosan milyen mértékű hibát követ el. Ez alapján az eszköz minősítésére alkalmazott két legfontosabb mutató:

- FAR (*False Accepting Rate* - *téves elfogadási arány*): hibás elfogadás mértéke, ami megadja, hogy az eszköz milyen arányban ismert fel jogosulatlan felhasználót jogosultként;
- FRR (*False Rejecting Rate* - *téves elutasítási arány*): hibás elutasítás mértéke, ami megadja, hogy az eszköz százalékosan milyen arányban utasít el jogosult felhasználót.¹³⁸

¹³⁷ Annemarie Nadort: *The Hand Vein Pattern Used as a Biometric Feature*. Vrije Universiteit, Amsterdam 2007.

¹³⁸ Árendás - Bachraty - Jeges - Körmöczi - Molnár - Barczikay - Demcu - Csurgay - Szász - Máté - Nehéz - Posony - Tizedes - Veresegyházi: *Integrált biometrikus azonosító rendszerek*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest 2005., - p. 16.

Általában biztonsági, de okmányellenőrzési szempontból is nagyobb veszélyt a hamis elfogadási arány jelenti, ugyanis ebben az esetben olyan személyeket enged átléptetni a rendszer, akik nem jogosultak arra (így például körözött személyek is mentesülhetnek az elfogás alól). A rendszerekkel kapcsolatosan ennek az aránynak a nullához történő közelítése a kívánatos cél.

A jogosult felhasználó elutasítása nem vet fel biztonsági kockázatot, viszont az ellenőrzött személy részéről okoz kellemetlenséget, amelynek tisztázására szinte minden esetben a helyszínen sor kell, hogy kerüljön.

Néhány biometrikus rendszer FAR mutatója¹³⁹:

- hangazonosítás: 500 : 1;
- arcfelismerés: 2000 : 1;
- ujjnyomat-azonosítás: 1 000 000 : 1;
- íriszvizsgálat: 10 000 000 : 1;
- retinavizsgálat: 10 000 000 : 1.

4.2. A BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MÓDSZEREI

A biometrikus adatok alapján történő személyazonosításnak legalább 10-15 lehetséges változata van, amelyek alkalmazhatóak a kétséget kizáró azonosság megállapítására. Ezek eltérő azonosítási eljárásokat, technikai infrastruktúrát és szakértelmet feltételeznek és igényelnek. Ebből adódóan a rendészeti célú személyazonosításban jelenleg három olyan eljárás van, amelyek megfelelnek a biometrikus személyazonosítással szemben támasztott szakmai követelményeknek is, s amelyeket az ICAO, az Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség (a továbbiakban: Frontex) is preferál és támogat, illetve a személyazonosítás során már az EU-ban alkalmazandó vagy jogi norma alapján alkalmazni kell a jövőben. Az ICAO számos biometrikus azonosítási technológiát is vizsgált, amelyek közül a 2001-es értékelése során az arcfelismerésen, az íriszen, az ujjnyomaton, a kézgeometrián, a hang és az aláíráson alapuló azonosítási eljárásokat tartotta az okmányvizsgálatok során

¹³⁹ Kovács Tibor: A személyazonosítási módszerek általában. Digitális jegyzet 2010., - p. 1-2.
Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet (Applied Biometrics Institute – ABI)

alkalmazhatónak, és ezek közül az arcfelismerésen, az íriszen és az ujjnyomaton alapuló személyazonosítást támogatja.¹⁴⁰

A Frontex a biometrikus azonosítókkal összefüggésben szintén ezen három azonosítási eljárást támogatja, viszont a Automatizált Határellenőrző Rendszer (Automatic Border Control System, a továbbiakban: ABC rendszer) és a Regisztrált-utas Program (Registered Traveller Programme, a továbbiakban: RTP rendszer)¹⁴¹ esetében azt mondja, hogy amennyiben a rendszer nem támaszkodik a biometrikus elemeket tartalmazó úti okmány alkalmazására, akkor külön mintavételezés alapján más biometrikus azonosító is szolgálhat személyazonosításként.¹⁴²

A biometrikus jellemzőknek két nagy csoportja különíthető el: a biológiai és a viselkedési jellemzők. A biológiai jellemzők közé sorolható a bőrmintázat (ujjnyom, ujjnyomat, ujjlenyomat, tenyérynymat, talplenyomat), a kézgeometria, az érhálózat (ujjerezet, tenyérerezet), az arc és annak hőképe, a szem (retina, írisz), a DNS és az illat. Viselkedési jellemzők közé tartozik a kézírás, a beszédhang és a járásmód.¹⁴³

A biometrikus adatok alapján történő személyazonosítási eljárások közül véleményem szerint az alábbi eljárásoknak lehet relevanciája a rendészeti célú alkalmazás területén:

1. DNS alapján történő személyazonosítás;
2. kézgeometriai elemzésen alapuló személyazonosítás;
3. retina azonosításon alapuló személyazonosítás;
4. arc-hőképf vizsgálaton alapuló személyazonosítás;
5. hanganalízisen alapuló személyazonosítás
6. arcfelismerésen alapuló személyazonosítás (2D, 3D);
7. ujjnyomat alapján történő személyazonosítás;
8. írisz azonosításon alapuló személyazonosítás;
9. ujj- és kézhálózaton alapuló személyazonosítás.

¹⁴⁰ Machine Readable Travel Documents (MRTDs): History, Interoperability, and Implementation Version: Release 1, Status: Draft 1.4, Date: March 23, 2007; - p. 19

¹⁴¹ Automatizált Határellenőrző Rendszert (ABC rendszer) a szabad mozgás közösségi jogával rendelkező személyek, míg a Regisztrált-utas Programot (RTP rendszer) a schengeni külső határ átlépése során a harmadik országból származó, előzetesen átvilágított és ellenőrzött gyakori utazók használják. Mind a két rendszer biometrikus adatok alapján történő automatizált személyazonosítást végez.

¹⁴² Frontex, European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European: BIOPASS Study on Automated Biometric Border Crossing Systems for Registered Passenger at Four European Airports, Warsaw, August 2007.

¹⁴³ Ketskémty Gábor: Biometrián alapuló személyazonosító rendszerek. Szakdolgozat, Budapesti Műszaki Főiskola Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar. Budapest, 2008., - p. 7.

A felsorolás nem tükröz fontossági, rendészeti célú alkalmazási sorrendet, illetve FAR mutatók alapján javasolt alkalmazási rendet. Azokat az eljárásokat soroltam fel, amelyek a kutatásaim alapján a biometrikus személyazonosítás során alkalmazható eljárások.

Az alkalmazhatóságot, értekezésem témájával összhangban, a módszer-specifikus követelményrendszer alapján vizsgálom. A következőkben röviden ezek lényegi ismérveinek elemzését végzem el, de mint rendészeti célú, alkalmazandó eljárásokkal az arcfelismerésen alapuló, az ujjnyomat alapján történő és az írisz azonosításon alapuló technikákkal foglalkozom részletesen.

4.2.1. DNS ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

A DNS (dezoxiribonukleinsav) molekulát, felépítését és a DNS működésének alapjait 1953-ban három, Angliában dolgozó kutató (James Watson, Francis Crick és Maurice Wilkins) fedezte fel. Munkájukért megkapták a Nobel-díjat.

A DNS a fogantatás pillanatától megtalálható az ember minden egyes sejtjében, és az élet során általában nem változik meg külső körülmény (*sérülés, betegség, gyógykezelés, stb.*) hatására. Ez az eljárás a biometrikus személyazonosítás abszolút alapja, mivel ezzel függ össze minden más biometrikus elemen alapuló azonosítási eljárás is: a DNS határozza meg az arc formáját, a kéz alakját, az ujj bőrerezetét, az írisz mintázatát, stb.

Magyarországon a DNS-mintának a felvételére csak egyes bűncselekmények miatt, büntetőeljárás alatt álló vagy bűncselekmény elkövetése miatt jogerősen elítélt személytől van lehetőség. Mintavételt a gyanúsítottal szemben nyomozást végző nyomozó hatóság erre kijelölt és a mintavételről oktatásban részesült tagja hajtja végre, és a mintavételt abban az esetben lehet megkezdeni, ha az azt megelőző húsz percben a terhelt sem ételt, sem italt nem fogyasztott.¹⁴⁴

A DNS alapján történő személyazonosítással kapcsolatban egyetértek Hautzinger Zoltán azon megállapításával, hogy a korlátozás nem szolgálja kellő mértékben a kisebb súlyú bűnelkövetők jövőbeni súlyosabb cselekményeik bűnelkövetésének megelőzését, illetve azzal, hogy futurisztikus és szélsőséges példája lenne a DNS

¹⁴⁴ 21/2009. (VI. 19.) IRM rendelet a bünygyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartása részére történő adatközlés, valamint az ujj- és tenyérynymatvétel és a szájnnyálcakártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól.

Letöltve: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=124131.244085, 2012. 07. 20.

alkalmazásának az, ha egy személyazonosító rendszer részeként minden emberre kiterjesztenék az eljárást.¹⁴⁵

Ezt az eljárást nevezhetjük 100%-os azonosításnak, viszont ezzel együtt talán a legfelszereltebb technikai háttérrel igényli. A mintavételezést végző személy részéről külön felkészültséget igényel, és a DNS azonosítást végző személy részéről szakértői képességet követel.

Módszer-specifikus alkalmazás szempontrendszer alapján a személyazonosítás: mindenkinél alkalmazható; nem biztosítja az eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények közötti felhasználhatóságot; nem építhető az ellenőrzés folyamatába; belső biometrikus azonosítón alapul; a kapcsolat nem kontaktmentes; az ellenőrzési idő jelentős növekedését eredményezi, és nem biztosít azonnali eredményt.

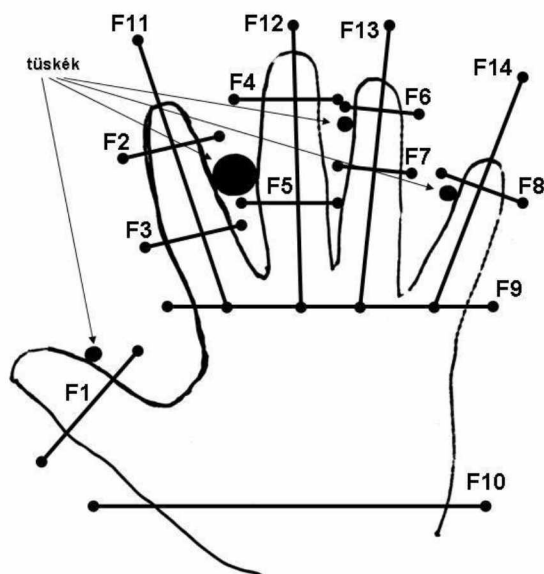
Véleményem szerint rendészeti célú személyazonosításra nem alkalmas.

4.2.2. KÉZGEOMETRIAI ELEMZÉSEN ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

Ez az eljárás olyan méréseken alapul, amelynek során a kéz és az ujjak egymáshoz viszonyított helyzetét, méretét vizsgálják, ahol meghatározott pozícióban (pozicionáló tűskés) történnek a mérések, és így határozzák meg a kéz térbeli paramétereit. A mérések alapjául szolgál az ujjak hossza és szélessége, a kézfej szélessége, valamint a tenyér és az ujjak méretaránya.

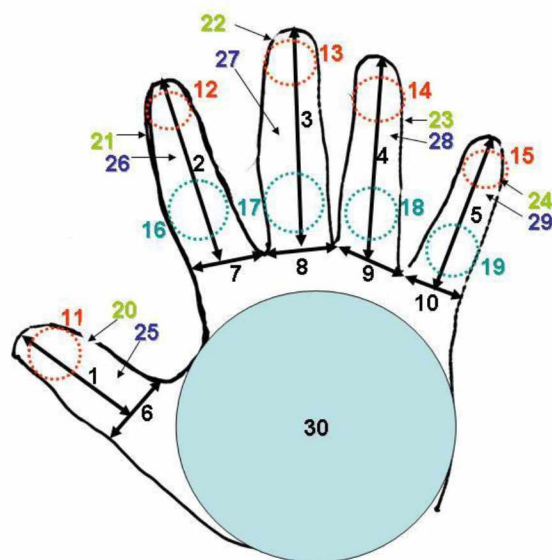
Az eljárás gyors és rövid idejű ellenőrzést tesz lehetővé, viszont a pozicionált mintavételezésből és azonosításból adódóan több tényező is befolyásolhatja az eljárást (jelentős fogyás, ízületi gyulladás, stb.).

¹⁴⁵ Hautzinger Zoltán: Néhány gondolat az emberi DNS kriminalisztikai vizsgálatáról. Orvosok és jogászok a büntető igazságszolgáltatásban. Dezső László Emlékkötet. (szerk./ed.: Tremmel Flórián, Mészáros Bence, Fenyvesi Csaba) PTE ÁJK Pécs 2005.

3. számú ábra
Kézgeometriai elemzés pozicionáló tűske alkalmazásával¹⁴⁶

Abban az esetben, ha nem pozicionáló tűskék alkalmazásával történik a mintavételezés, akkor a kézről úgynevezett sajátossági értékeket vesznek fel: az ujjak hossza (1-5), az ujjak szélessége azok tövéénél (6-10), a beírt körök sugara az ujjakon felül (11-15) és alul (16-19), az ujjak kerületének hosszúsága (20-24), az ujjak területe (25-29) és a tenyérbe írható kör sugara (30).

4. számú ábra
Kézgeometriai elemzés sajátossági értékek alapján¹⁴⁷

¹⁴⁶ Kovács Tibor: Kézgeometria azonosítás. Digitális jegyzet 2010., - p. 1.

Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet (Applied Biometrics Institute – ABI)

¹⁴⁷ u. o., - p. 2.

Az eljárás viszonylag új módszernek tekinthető, és a gyakorlati alkalmazása a forráskutatások alapján a rendészeti célú személyazonosítással kapcsolatosan még nem merült fel. Az azonosítási eljáráshoz külön adatbázis létrehozása szükséges, ahol tárolásra kerülnének a minták, amelyhez viszonyítva végrehajtható az azonosítás. Egy új és csak nemzeti szinten használt rendszer kialakítása és fenntartása jelentős anyagi ráfordítást igényel. Mivel a minta egyedisége nem állandó, nagy a kockázata a FAR és FRR mutatók csökkenésének és ebből adódóan a megbízható működésnek.

Módszer-specifikus alkalmazás szempontrendszere alapján a személyazonosítás: részben mindenkinél alkalmazható; eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények között is felhasználható; az ellenőrzés folyamatába építhető; nem belső biometrikus azonosítón alapul; nem kontaktmentes a kapcsolat; nem eredményezi az ellenőrzési idő jelentős növekedését, és azonnali eredményt biztosít.

Véleményem szerint a rendészeti célú személyazonosításra részben alkalmas.

4.2.3. RETINA AZONOSÍTÁSON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

A szem alapján történő személyazonosítással kapcsolatban már az 1900-as évektől folynak kutatások, amelynek egyik gyakorlati lehetősége a retina vizsgálata. *„Az első szemtükröt Helmholtz 1851-ben fejlesztette ki, ezzel utat nyitva a szemfenéki betegségek vizsgálatára. Az 1990-es évek elején Huang és munkatársai egy új vizsgálati módszerről számoltak be, az optikai koherencia tomográfiáról, amely egy fénynyalábot használ a vizsgálati minta leképezéséhez.”*¹⁴⁸

A retina (ideghártya) fényérzékelő sejtekkel borított hártya, a szem külső hártyája, amely a fényt érzékeli. *„A szemgolyóba jutó fény a retina különböző rétegeiről optikai denzitásuk függvényében visszaverődik. Amikor a fényforrás és az adott réteg távolsága megegyezik a fényforrás és a referenciatükör közötti távolsággal, a két visszaverődő fénynyaláb között interferencia lép fel.”*¹⁴⁹

A retina alapú azonosítási eljárás lényege, hogy egy alacsony intenzitású fénnel világítják meg a szemfenéken található érhálózatot, a retinát. Az infravörös fény használatát az indokolja, hogy a retinán található vérerek gyorsabban nyelik el az

¹⁴⁸ Tátrai Erika: A retina szerkezet patológiás változásainak vizsgálata optikai koherencia tomográfias képek szegmentálásával. Doktori értekezés 2012., Semmelweis Egyetem Klinikai Orvostudományok Doktori Iskola, - p. 6.

Letöltve: http://phd.sote.hu/mwp/phd_live/vedes/export/tatraierika.d.pdf, 2012. 08. 02.

¹⁴⁹ u. o., - p. 7.

ilyen fényt, mint a környező szövetek. A retina-mintázatot formázó képet ezután visszatükrözik egy videokamerára, amely rögzíti a mintát. Az erekben levő vér az oxigéntartalomtól függően jobban elnyeli az infravörös fényt, mint a környező szövet. A mintázatot formázó fényt ezután visszatükrözik egy CCD szenzorra, ami a képrögzítést végzi.¹⁵⁰

Ez az eljárás az egyik legpontosabb személyazonosítást biztosítja, viszont hátránya, hogy a letapogatónak, olvasónak közvetlen fizikai kontaktust kell kialakítania a szem közvetlen környezetével, ami a mintavételezés során higiéniai problémákat és jelentős fertőzésveszélyeket eredményez/eredményezhet. A módszer legnagyobb hátránya, hogy a felhasználók által nehezen elfogadható a mintavételi eljárás. A retina érhálózata a betegségek (pl.: cukorbetegség) hatására változhat, így nehezítheti az azonosítást is. Alkalmazása hosszadalmas betanítást igényel az azonosítandó személyek részéről.

Az ICAO a retina alapon végzett biometrikus személyazonosítást már vizsgálta 2001-ben, de végül, mint az okmányok alapján történő személyazonosítás lehetséges gyakorlati megvalósítását nem látta kivitelezhetőnek, így nem támogatta azt.

Módszer-specifikus alkalmazás szempontrendszer alapján a személyazonosítás: részben mindenkinél alkalmazható; nem biztosítja az eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények közötti felhasználhatóságot; az ellenőrzés folyamatába építhető; belső biometrikus azonosítón alapul; nem kontaktmentes a kapcsolat; az ellenőrzési idő jelentős növekedését eredményezi, és azonnali eredményt biztosít.

Véleményem szerint a rendészeti célú személyazonosításra nem alkalmas, és egyetértek az ICAO döntésével.

4.2.4. ARC-HŐTÉRKÉP VIZSGÁLATON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

A hőtérekép készítéséhez hőkamera alkalmazására van szükség, amely biztosítja az arc hőtéreképének elkészítését. A hőtérekép készítése során az eljárás figyelembe veszi a környezeti tényezőket, a külső hőmérsékletet, és egy azonosító algoritmus alkalmazása révén függetleníteni lehet az eljárást attól is, hogy az azonosítás alá vont személy hány éves vagy milyen egészségi állapotban van (például lázas beteg).

A hőkamera az arc felszínéről érkező hősugárzást érzékeli és méri. A legkisebb

¹⁵⁰ Kovács Tibor - Milák István - Otti Csaba: A biztonságstudomány biometria aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., Pécs 2012., HU ISSN 1589-1674, - p. 496.

hőmérsékleti eltérésekre is reagál, és a hőkamerához csatlakoztatott számítógép biztosítja, hogy a hőkamerától érkező adatokat színes képekké konvertálja és hőtérkép formájában jelenítse meg a monitoron.

Az azonosítás előnye, hogy kontaktmentes kapcsolat révén történik, és nem terheli az azonosítandó személyt. Az azonosítási eljáráshoz külön adatbázis létrehozása szükséges, ahol tárolásra kerülnének a minták, amelyhez viszonyítva végrehajtható az azonosítás. Egy új és csak nemzeti szinten használt rendszer kialakítása és fenntartása jelentős anyagi ráfordítást igényel. Rendészeti célú gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos vizsgálatok sem történtek, amelyek választ adnának a FAR és az FRR mutatókra.

5. számú ábra
Az arc hőtérképe¹⁵¹

Módszer-specifikus alkalmazás szempontrendszere alapján a személyazonosítás: mindenkinél alkalmazható; részben eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények között is felhasználható; az ellenőrzés folyamatába építhető; részben belső biometrikus azonosítón alapul; kontaktmentes a kapcsolat; az ellenőrzési idő jelentős növekedését eredményezi, és azonnali eredményt biztosít.

Véleményem szerint a rendészeti célú személyazonosításra csak részben alkalmas.

4.2.5. HANGANALÍZISEN ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

A hanganalízisen alapuló személyazonosítás lényege, hogy a mindennapi életben, a személyközi kapcsolatokban meghatározó szerepet tölt be a beszéd alapú kommunikáció, amely révén lehetőség van a személyazonosítás elvégzésére is.

¹⁵¹ Forrás: Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet

Ehhez szükséges egy eltárolt, előre rögzített hangminta egy szóról, esetleg mondatról, és az azonosítási eljárás során az azonosítandó személytől „levett” hangminta összehasonlítása révén van lehetőség az azonosság megállapítására vagy kizárására.

A hangazonosítás központi feladata a hangösszehasonlítás. A hangazonosítás kriminalisztikai vizsgálatával ellentétben - ahol az esetek döntő többségében a beszédjavítást, a háttérzaj elemzést és a távközlés-specifikus ismertető jegyes elemzést is végre kell hajtani¹⁵² - véleményem szerint a rendészeti célú hangazonosításnál csak a háttérzaj elemzést kell elvégezni. A megállapításomat azzal támasztom alá, hogy a rendészeti célú azonosításhoz a mintavételezésnek - amihez majd az azonosítás történik - optimális körülmények között, zavaró hatásoktól mentes környezetben kell történnie, és az azonosításhoz az azonosítandó személytől is közvetlen hangmintát kell venni, ahol az ellenőrzés helyéből adódóan csak háttérzajok lehetségesek.

Az eljárás egyik javítandó része a különböző ellenőrzési helyszíneken, a környezeti zajforrások mellett levett hangminták összehasonlítási minőségének javítása. Az azonosítási módszer az azonosítandó személy aktív közreműködését igényli. Az azonosítandó személy számára az egyszerű eljárás nem kellemetlen. Jelenleg statikus körülmények között alkalmazható a legbiztonságosabban.

Módszer-specifikus alkalmazás szempontrendszer alapján a személyazonosítás: részben mindenkinél alkalmazható; eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények között csak részben felhasználható; az ellenőrzés folyamatába építhető; belső biometrikus azonosítón alapul; kontaktmentes a kapcsolat; az ellenőrzési idő jelentős növekedését eredményezi, és azonnali eredményt biztosít.

Véleményem szerint a rendészeti célú személyazonosításra, helyszíntől függően csak részben alkalmas.

4.2.6. ARCFELISMERÉSEN ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

Az arcfelismerésen alapuló személyazonosítás sok esetben félreértésre adhat okot annak következtében, hogy az azonosítást végző személy igénybe vesz-e technikai, szoftveres segítséget az eljáráshoz, vagy sem. A 2. fejezetben már bemutattam, hogy az úti okmányoknál, vízumoknál és tartózkodási engedélyeknél az elsődleges biometrikus

¹⁵² Kriminalisztikai Tankönyv és Atlasz. Tremmel Frórián - Fenyvesi Csaba (szerk.), Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2002., - p. 158-159.

azonosító elem az arckép. Az arckép tárolása, amelyet az okmány kiállításánál felvételeznek, történhet az okmányba épített/rögzített elektronikus chipen vagy egy adatbázisban is. Az ellenőrzés alá vont személy arckép alapján történő személyazonosítása kétféle eljárással történhet:

1. Az azonosítást végző személy a tárolt arcképet megjeleníti a rendelkezésére álló eszközön (számítógép monitorja, Tablet, stb.), és az összehasonlítást is ő maga végzi el hagyományos módon, az anatómiai jegyek alapján. Ez az eljárás annyiban teszi biztonságosabbá a személyazonosítás folyamatát, hogy az ellenőrzés alá vont személynek, illetve az okmány tulajdonosának nincs lehetősége arra, hogy az elektronikus chipen - megfelelő hamisítás elleni védelemmel ellátott arcképet – vagy az adatbázisban tárolt arcképet megváltoztassa. Ebből adódóan az ellenőrzést végző személynek az okmány kiállításakor felvételezett arckép áll a rendelkezésére az azonosításhoz, s ez biztonságosabbá teszi az eljárást.
2. Az azonosítást összehasonlító szoftver végzi. A leolvasás két lépésben történik. Az első lépés során az azonosítandó személyről készített képen meg kell keresni az arc körvonalát, majd el kell távolítani a nem kívánt háttérrel. A második lépés az arc összevetése az adatbázisban tárolt adatokkal. Erre két, matematikai transzformáción és analízisen alapuló eljárást használnak. Az egyik a minta alapú, a másik a geometriai alapú azonosítás. A minta alapú azonosítás az arcról készült képet mint különböző árnyalatú foltok halmazát vizsgálja (A szem, az orr, a száj és az összegzett/összesített tulajdonságait veti össze a tárolt arckép összesített tulajdonságaival.). A geometriai alapú azonosítás egy olyan összehasonlító módszer, amelynek során az arc egyes elemeinek egymáshoz viszonyított helyzetét, arányát, méretét határozzák meg.

„Fontos azonosítási paraméterek:

- *a jobb és a bal szem két szélső pontja;*
- *a jobb és a bal orrcimpa két szélső pontja;*
- *a száj középpontja (stabilabb, mint a két szélső pont);*
- *az áll jobb és bal pozíciójának vízszintes pozíciója;*
- *az áll közepének függőleges pozíciója;*
- *a jobb (bal) szemöldök függőleges pozíciója;*

- *a jobb (bal) fülcimpa vízszintes pozíciója.*”¹⁵³

Az összehasonlításra léteznek egyéb, pl. neurális hálókat használó módszerek is, valamint egyes rendszerek több irányból készített felvételek segítségével az arc háromdimenziós modelljét állítják elő, és vizsgálják. Az arcon kiemelkedő és mélyedési területek/pontok vannak, ezek a csomópontok. Az arcon 80 ilyen pont van (antropológia), ebből a biometria csak 15-20-at használ. Ennél a háromdimenziós eljárásnál az azonosítandó személy arcára a rendszer színes egyenes fényvonalakat vetít, amelyek az arc „domborzata” szerint görbe vonalakká torzulnak az arcot „rögzítő” videokamera képén. A rendszer ezekből automatikusan előállítja az arc hálós maszkját, a háromdimenziós képet. Ehhez az azonosítási módszerhez viszont az okmány kiállításakor is tárolni kell a háromdimenziós képet. Ez az eljárás megbízhatóbb a kétdimenziós azonosításhoz viszonyítva.

Az azonosítást nehezíti, hogy milyen minőségben, milyen pozícióban készült képhez viszonyítva kell az összehasonlítást elvégezni. Ezen képfelvételezési eltérések megszüntetése érdekében a személyazonosító okmányok esetében létezik egy egységes eljárásrend (műszaki követelményrendszer), amely meghatározza, hogy milyen nézetből, milyen távolságról, milyen pozícióban kell a képet elkészíteni. Én az alábbiakban az úti okmányokra vonatkozóan ismertetném a legfontosabb követelményeket¹⁵⁴:

- a képnek 45x35 mm és 32x26 mm közötti méretűnek kell lennie;
- az arcnak a kép 70-80%-át kell kitöltenie;
- szembenézeti képet kell készíteni úgy, hogy az arc a kép közepén legyen;
- pontosan a kamerába kell nézni;
- a háttér nem lehet erős tónusú, a természetes fényhez kell közelítenie a képnek;
- a képet úgy kell készíteni, hogy ne legyen piros a szem;
- az arcot úgy kell megvilágítani, hogy a képen ne legyen árnyék;
- ha szemüveges az illető, akkor úgy kell készíteni a képet, hogy a szemüveg ne tükröződjön, ne csillogjon, illetve ne takarja a szemet;
- nem lehet sapkát viselni úgy, hogy az takarja az arc egy részét;

¹⁵³ Kovács Tibor: Arcfelismerés. Digitális jegyzet 2010., - p. 1.

Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet (Applied Biometrics Institute – ABI)

¹⁵⁴ International Civil Aviation Organization: Machine Readable Travel Documents Part I, Machine Readable Passports, Volume 1, Passporth with Machine Readable Data Stored in Optical Character Recognition Format 2006., - p. 95-98.

- a fejkendőt, arckendőt vallási okokból viselő személyeknél is úgy kell a képet készíteni, hogy az arc teljes mértékben látható legyen.

Ez a követelményrendszer vonatkozik az útlevelekre, úti okmányokra és vízumokra is. Hasonló képkészítési eljárásrend van a tartózkodási engedélyeknél és a személyazonosító igazolványoknál is, mivel csak így biztosíthatók az ellenőrzési lehetőségek. Például egy spanyol állampolgár biometrikus adatokat tartalmazó magánútlevelének elektronikus chipjén tárolt arckép összehasonlítása a magyar Rendőrség rendelkezésére álló azonosító szoftver segítségével csak abban az esetben lehetséges, ha a kép készítése megfelel a szabványosított műszaki követelményeknek; bármely EU-s tagállam vonatkozásában elmondhatjuk ezt a szempontot. Más országok - amelyekre nézve nem kötelezőek ezek a szabályrendszerek - is igyekeznek ezen paraméterek alkalmazására, mivel a biztonságos ellenőrzés kölcsönösen csak így lehetséges.

Az arcfelismerés alapú személyazonosításnak meghatározó szerepe van a rendészeti munkában; jelenleg még a hagyományos személyazonosítás révén, de a későbbiekben az összehasonlító szoftverek alkalmazásával. Nagy előnye ennek az azonosítási módszernek, hogy más biometrikus azonosító rendszerhez képest nem igényli az azonosítandó személy aktív közreműködését. Az azonosítandó személy számára az egyszerű eljárás nem kellemetlen.

Módszer-specifikus alkalmazás szempontrendszere alapján a személyazonosítás: mindenkinél alkalmazható; eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények között részben felhasználható; az ellenőrzés folyamatába építhető; nem belső biometrikus azonosítón alapul; kontaktmentes a kapcsolat; nem eredményezi az ellenőrzési idő jelentős növekedését, és azonnali eredményt biztosít.

Véleményem szerint a rendészeti célú személyazonosításra alkalmas, és az összehasonlító szoftverek felhasználásával történő alkalmazása a követendő eljárás.

4.2.7. UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

Ez a személyazonosítási eljárás az úti okmányokban, vízumoknál és tartózkodási engedélyeknél az elsődleges biometrikus azonosító elem (az arckép) mellett a másodlagos biometrikus személyazonosítási lehetőség. A rendészeti célú alkalmazása során a gyakorlati

alkalmazására általában akkor kerülhet sor, ha az elsődleges biometrikus elem alapján történő azonosítás nem vezet eredményre, és szükséges a további vizsgálat¹⁵⁵.

Ez az egyik legrégebbi és legelterjedtebb biometrikus személyazonosító módszer, amelynek hivatalos vizsgálata több mint 100 éves múltra tekint vissza. Az ujjnyomatok jellemzőinek kutatásával, azok vizsgálatával, összehasonlításával, illetve azonosításával a daktiloszkópia foglalkozik. „A daktiloszkópia a krimináltechnikának az az ága, amelyik az ujjak és a tenyér bőrfelületén található bőrfodorszál rájzolatok nyomainak és lenyomatainak kriminalisztikai vizsgálatával foglalkozik.”¹⁵⁶ A daktiloszkópia alkalmazása leginkább bünygyi célú, a bűncselekmények felderítését és a bűnelkövető büntetőjogi felelősségre vonásának megalapozását szolgálja. Először a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás lépett fel az ujjnyomatok vizsgálatának tudományos szintű igényével.

Az ujjak bőr felszínének a bőrláncolatok által létrehozott mintázottsága egyedi és nem változik. Természetesen a kéz méreteinek változásával arányosan változik, egyedisége azonban változatlan marad. Amennyiben az ujjat fizikai sérülés éri (például: horzsolás, vágás, stb.), akkor a mintázat általában 14-40 napon belül regenerálódik, kivéve, ha mélyebb a sérülés, mert akkor egyedi heg alakul ki, ami szintén egyedi azonosító jegyként funkcionálhat az azonosítás során.

Értekezésem forráskutatása során az ujjnyom, az ujjnyomat és az ujjlenyomat vonatkozásában eltérő szóhasználatokkal találkoztam. A kriminalisztikán belül a nyom és a nyomat közötti különbséget a krimináltechnikának a nyomtannal foglalkozó ága határozza meg pontosan. Az ujjnyom és az ujjnyomat használata az általános, és az ujjlenyomat megfogalmazás csak eseti, de a kriminalisztikai írásokban is eltérő az alkalmazásuk. Az idegen nyelvről fordított szövegeknél pedig fordítófüggő.

A biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás forráskutatásai során az ujjnyom, az ujjnyomat és az ujjlenyomat kifejezésekkel találkoztam, ezért a rendészeti célú személyazonosítás vonatkozásában az egységes szakterminológia alkalmazása érdekében - összhangban az Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Méréstechnikai és Információs Rendszerek

¹⁵⁵ Kivételt képeznek azok az esetek, amikor a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás kötelező, mint például a vízumnál.

¹⁵⁶ Balláné Füstler Erzsébet: Nyomtan és Daktiloszkópiái alapismeretek. Kriminalisztikai Jegyzetek és Tanulmányok, Rejtjel Kiadó, Budapest 2004., - p. 84.

Tanszékének fogalommeghatározásával - az alábbi kifejezések használatát tartom indokoltnak:

- ujjnyom, látens ujjnyomat (latent fingerprint): rossz minőségű, általában csak részleges nyoma az ujjnak (mintázat-fragmentum), ami például egy poháron keletkezik. Tipikusan a bűnügyi nyomozások használják, informatikai azonosításhoz nem megfelelő minőségűek.
- ujjnyomat (flat fingerprint vagy fingerprint): egy ujjról készült olyan lenyomat, ami egy adott alkalommal egy sík felületen keletkezik, úgy ahogyan azt a felhasználó egy felületre természetesen odahelyezi. Ezen ujjnyomatoknak tehát sajátja, hogy síkon leképezhetők.
- ujjlenyomat (rolled fingerprint vagy fingerroll): általában a bűnügyi nyilvántartásban alkalmazott, az ujj teljes felületéről vett lenyomat, amely az adott ujj körbeforgatásával keletkezik.¹⁵⁷

Miután a műszaki követelményekből egyértelműen megállapítható a sík felületű lenyomattvételei kötelezettség, ezért az nem az ujjlenyomat, hanem az ujjnyomat. Ennek következtében értekezésemben következetesen az „ujjnyomat kifejezést” használom.

Napjainkban a bűnügyi munka során az ujjnyomat alapján történő azonosítás még nagyon sok esetben manuális módszerrel (papír alapú), szakértő közreműködésével történik. A rendészeti alkalmazás területén erre nincs lehetőség, ezért a személyek ujjnyomat alapján történő azonosítására olyan eljárásrendet kellett kialakítani, amely a személyazonosság egyértelmű megállapítására helyben, rövid idő alatt nyújt lehetőséget. Ehhez azonban szükséges az ujjnyomatok digitalizált formában történő tárolása, amelyhez a viszonyítás történik. *„A digitalizált ujjnyomat legyen megfelelő minőségű, nagy teljesítményű ujjnyomat azonosító rendszerek révén (Automated Fingerprint Identification System, AFIS) biztosítsa a megegyező ujjnyomatok összehasonlíthatóságát.”*¹⁵⁸

¹⁵⁷ Árendás - Bachraty - Jeges - Körmöczi - Molnár - Barczikay - Demcu - Csurgay - Szász - Máté - Nehéz - Posony - Tizedes - Veresegyházi: Integrált biometrikus azonosító rendszerek. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest 2005., - p. 39.

¹⁵⁸ Machine Readable Travel Documents (MRTDs): History, Interoperability, and Implementation Version: Release 1, Status: Draft 1.4, Date: March 23, 2007., - p. 29.

Az újra ránézve kis barázdákat, vonalakat látunk, amelyeket fodorszálnak¹⁵⁹, illetve fodorvonalnak neveznek. Ezek a fodorszálak határozzák meg az ujjnyomat globális és lokális jellemzőit, amelyek alapján az azonosítás történik. Ezeket nevezhetjük összehasonlítási, azonosítási pontoknak is. Az egy ujjnyomaton található azonosítási pontok száma meghaladhatja a százat is, viszont az azonosításhoz a 8-12 pontos azonosítás már megfelelő találati valószínűséget biztosít.

Az ujjnyomat azonosítás előnye, hogy alacsony a FAR, és inkább használatbeli hibákkal lehet találkozni alkalmazása során. A technikai megoldások felhasználóbarátok, egyszerűen telepíthetők, kis méretekkel rendelkeznek és üzemeltetésük viszonylag egyszerű. Hátránya, hogy a nyomat eredménye függ a nyomás nagyságától, az ujjak nedvességétől, a személy munkájától (a sokat gépelő emberek ujjain a mintázat megkophat), az ujjak szennyezettségétől (például kamionsofőrök).

Módszer-specifikus alkalmazás szempontrendszer alapján a személyazonosítás: részben mindenkinél alkalmazható; eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények között is felhasználható; az ellenőrzés folyamatába építhető; nem belső biometrikus azonosítón alapul; nem kontaktmentes a kapcsolat; nem eredményezi az ellenőrzési idő jelentős növekedését, és azonnali eredményt biztosít.

Véleményem szerint a rendészeti célú személyazonosításra alkalmas.

4.2.8. ÍRISZ AZONOSÍTÁSON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

Az írisz alapú azonosítás - hasonlóan a retina alapú azonosításhoz - az egyik legbiztonságosabb azonosítási módszer, és a biometrikus azonosítási eljárások közül a legmodernebb technológiának, csúcstechnológiának nevezhető.

A szem középső burkának szabad szemmel is jól látható része a szivárványhártya, latinul írisz. A szivárványhártya színe attól függően változik, hogy mennyi benne a színezőanyag, a pigment (festékanyagok). A szivárványhártya színe barna, ha sok színezőanyag található benne, és zöld vagy kék abban az esetben, ha kevés. Ezen kívül vannak olyan emberek, akiknek piros a szeme. Esetükben arról van szó, hogy a szivárványhártyájuk vagy nagyon kevés színezőanyagot tartalmaz, vagy egyáltalán nincs jelen. Ők az albínók (a színezőanyag hiánya miatt a szivárványhártya

¹⁵⁹ Értekezésemben nem célom, hogy a fodorszálak lehetséges mintázatait bemutassam, mivel ezzel kapcsolatban nagyon sok tudományos értékű írás is született, illetve a technológiai eljárások is lehatárolásra kerültek.

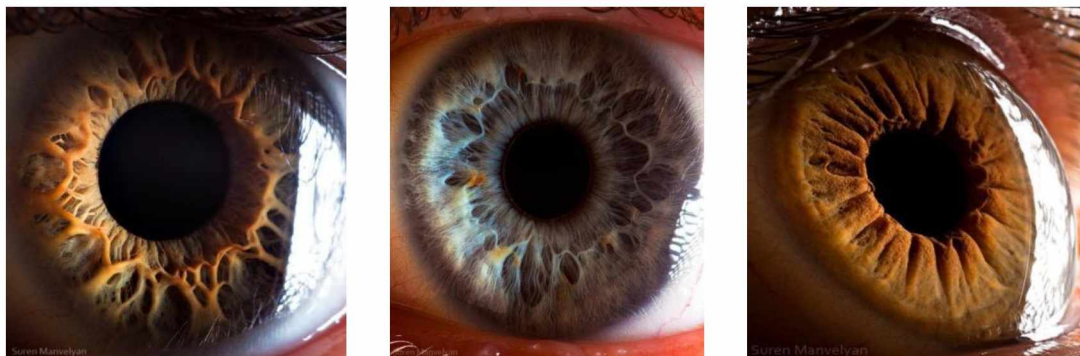
áttetszősége következtében válnak láthatóvá a vérerek, amelynek hatására a szem rózsaszínes-piros színű).

Az írisz több rétegből áll, és a színeken kívül mélyedéseket, kiemelkedéseket, valamint különböző formákat (köröket, árkokat, koronákat) is hordoz.

Az írisz több érhártyából (ezek az érhártyák alkotják a rétegeket) áll, amelyek különböző pigmentek megkötésére alkalmasak, ebből következik, hogy az íriszben található egyes érhártyák mind más színűek.

„Az írisz kialakulása az embrionális élet harmadik hónapjában kezdődik meg. A felszínén található egyedi mintázat az első évben alakul ki, míg a stroma pigmentációja az első néhány évre tehető. A mintázatok kialakulása véletlenszerű és nem köthető semmilyen genetikai faktorhoz. Az egyetlen gén által meghatározott jellemzője a pigmentáció, ami a színt határozza meg. Így még egyazon személy két írisze is teljesen különböző mintázatú lehet, viszont kialakulása után változatlan marad egész életen át. Ezek alapján a mintázat ideális biometrikai jellemző, egyedisége és stabilitása folytán.”¹⁶⁰

Az írisz állandósága és egyedisége miatt talán a legalkalmasabb biometrikus azonosítónak tekinthető, ugyanis a minta, ami tárolásra kerül, az ember élete végéig azonos, nem változik, és mivel a szemnek egy vékony fátolszerű része, így mint belső szerv nehezen változtatható, módosítható.

6. számú ábra
A szem íriszének egyedi mintázatai¹⁶¹

Az írisz alapú személyazonosítás még nem nagy múltra tekint vissza, függetlenül attól, hogy már az 1900-as évek első felében felismerték a szivárványhártya egyediségét. Több eljárásmodot vizsgáltak az írisz alapú azonosítás végrehajtására, de az első működőképes

¹⁶⁰ Csercsa Richárd - Lombai Ferenc - Szilágyi Tünde: Biometrika Írisz alapú személyazonosítás. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs Technológiai Kar, 2004., - p. 2-3.
Letöltve: digitus.itk.ppke.hu/~cseri/edu/Biometrika_irisz4.doc, 2012. 01. 12.

¹⁶¹ Letöltve <http://idegenszovet.blogspot.hu/2011/02/szivavanyhartya-portrek-suren.html>, 2012. 06. 25.

automata íriszfelismerő rendszert 1994-ben szabadalmaztatta John Daugman, cambridge-i kutató, aki 1998-ra már 400 különböző tulajdonságot mutatott ki a szem szivárványhártyáján, amelyek mindegyike alkalmas az azonosításra. A Dougman által kidolgozott rendszert szinte folyamatosan tesztelték, és mindig 100%-os eredményt adott; képes tökéletesen azonosítani a személyeket.

„Annak az esélye, hogy két írisz megegyezzen 10^{70} nagyságrendű, míg a föld népessége csupán 10^{10} nagyságrendű. További előnye, hogy 400 azonosítási jellemző vizsgálatára képes (napjainkban hozzávetőleg csak 260-at használnak), valamint az élőminta vizsgálata könnyen megvalósítható a pupilla reflexek figyelésével.”¹⁶²

Az írisz alapú személyazonosítás alkalmazása a rendészeti munkában biztonsági szempontból nagy lehetőségeket rejt még magában. Értekezésemben többször utaltam arra, hogy az EU tagállamainak állampolgárai részére kiállított magánútlevélek, illetve a tagországok által kiállított tartózkodási engedélyek és vízumok a biometrikus személyazonosításhoz az elektronikusan tárolt arcképet és az ujjnyomatot alkalmazzák.

Az írisz alapú azonosítás alkalmazási létjogosultságát igazolja az is, hogy a mintavételezés és azonosítás szabványa is kiadásra került (ISO/IEC 19794-6), amely többek között az alábbi szempontokat is meghatározza: *„Amikor az írisz kép rögzítésre kerül, akkor a fejet függőlegesen kell tartani és a szemet teljesen ki kell nyitni. A fényviszonyokat úgy kell kialakítani, hogy a pupilla mérete 7 mm vagy annál kisebb legyen, mivel a túlzott pupilla tágulás negatívan befolyásolhatja az azonosítás folyamatát. A szemüveget és a kontaktlencsét el kell távolítani. A szemet 700 és 900 nanométer közötti infravörös fénnel kell megvilágítani.”¹⁶³*

Az írisz alapú személyazonosítást mind az ICAO, mind a Frontex is javasolja, mivel az eljárás rövid idő alatt biztosítja az azonosítást, és szinte lehetetlen, hogy jogosulatlan személyt azonosítson jogosultnak. Az azonosítási eljáráshoz külön adatbázis létrehozása szükséges, ahol tárolásra kerülnének a minták, amelyhez viszonyítva végrehajtható az azonosítás. Egy új és csak nemzeti szinten is csak korlátozottan használt rendszer kialakítása és fenntartása jelentős anyagi ráfordítást igényel. Kérdéses, hogy egy közúti igazoltatás során hogyan lehetne mintavételezést végrehajtani az

¹⁶² Kovács Tibor - Milák István - Otti Csaba: A biztonságstudomány biometria aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., Pécs 2012., HU ISSN 1589-1674, - p. 495.

¹⁶³ Machine Readable Travel Documents (MRTDs): History, Interoperability, and Implementation Version: Release 1, Status: Draft 1.4, Date: March 23, 2007., - p. 35.

éjszaka sötétjében vagy a szikrázó napsütésben (természetesen speciálisan kialakított járműben végrehajtható, de költségigényes megoldás). Hasonló a helyzet a közúti átkelőhelyen is, azzal a különbséggel, hogy ha nem minden utas esetében, csak kockázatelemzés alapján kell alkalmazni, akkor helyben adottak az infrastrukturális feltételek az ellenőrzéshez. Az eljárás hátrányaként lehet említeni még azt, hogy jelentős technikai háttérrel igényel.

Módszer-specifikus alkalmazás szempontrendszer alapján a személyazonosítás: mindenkinél alkalmazható; eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények között csak korlátozottan felhasználható; az ellenőrzés folyamatába építhető; belső biometrikus azonosítón alapul; kontaktmentes a kapcsolat; az ellenőrzési idő jelentős növekedését eredményezi, és azonnali eredményt biztosít.

Véleményem szerint a rendészeti célú személyazonosításra jelenleg csak korlátozottan alkalmas. Elsősorban repülőtéren az ABC rendszert és az RTP rendszert alkalmazó utasok esetében lehetséges.

4.2.9. UJJ- ÉS KÉZÉRHÁLÓZATON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

Az emberi test érhalózata egy olyan zárt rendszer, amelyet csőszerű erek alkotnak, és amelyben vér áramlik. A véráramlást a szív biztosítja, amelynek segítségével a szervek megkapják többek között az oxigént is. A vér a legfontosabb oxigénszállítási funkciója mellett biztosítja a termelődött szén-dioxid elszállítását is a szövetekből. Az ereknek több fajtája van, de a két fő csoportba tartozik az artéria, amely a szívtől a szövetek felé halad, valamint a véna, amely a szövetektől a szív felé halad. Az ezek között levő szöveteket hajszálérhálózat köti össze, amelyek a kapillárisokat és a sejteket látják el közvetlenül tápanyagokkal és oxigénnel. A vérben kötött formában levő oxigénben dús vér a szöveteknek leadja az oxigént, ezáltal dezoxidálódik, majd visszatér a szívbe. Az oxigénben dús vér és a dezoxidált vér másként nyeli el és veri vissza az infravörös hullámhossz tartományú sugárzást. Mivel az oxigénben dús vér és a dezoxidált vér oxigén tartalmában csak 20-30%-os eltérés van, így az azonosítás alapja maga az infravörös fény elnyelése vagy „nem elnyelése”.

Az azonosítási eljárás során infravörös fénnel kell az ujjat vagy a kezét (tenyeret) megvilágítani. Az ujj és a kéz erezetében levő vér az infravörös sugarakat eltérő mértékben nyeli el, amelynek hatására a képelemző szoftver egy vonalas grafikát generál. Az erek metszéspontjainak egymáshoz viszonyított helyzetét, távolságát, az

egymással bezárt szögeket, az erek vastagságát (amelyek lényegében az azonosítás során kerülnek „visszaolvasásra”) egy algoritmus adathalmazként kinyeri a képből, és ezt tárolja a szoftver. A kéz infravörös fénnel megvilágított képe nem kerül tárolásra, aminek célja a kisebb méretű adattárolás.¹⁶⁴ Az azonosítási eljárás során a letárolt mintához történik az összehasonlítás, és az eszköz szoftvere hoz döntést az azonosítandó minta elfogadásáról, illetve elutasításáról. A tenyérerezetről készült felvételeket a 3. számú melléklet tartalmazza.

Az azonosítás végrehajtását befolyásolhatják a különböző élettani és biológiai elváltozások, valamint egyes betegségek is. Ezek a befolyásoló körülmények hatást gyakorolhatnak egyrészt az érrendszer alakjára, másrészt a vér összetételére, így a szállított oxigén tartalmára is. Az oxigéntartalom mennyiségének változásából adódóan változik a vér infravörös hullámhosszú fényelnyelő képessége is. Az azonosítás végrehajtását befolyásoló betegségek és elváltozások lehetnek az érrendszeri és keringési betegségek, a magas vérnyomás és a cukorbetegség is.

Módszer-specifikus alkalmazás szempontrendszer alapján a személyazonosítás: részben mindenkinél alkalmazható; eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények között is felhasználható; az ellenőrzés folyamatába építhető; belső biometrikus azonosítón alapul; kontaktmentes a kapcsolat; nem eredményezi az ellenőrzési idő jelentős növekedését, és azonnali eredményt biztosít.

Véleményem szerint a rendészeti célú személyazonosításra alkalmas.

4.3. A 4. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA

Kutatási céljaim között kiemelt szerepet kapott annak vizsgálata, hogy a biometrikus azonosítók valóban képesek-e átvinni a személyazonosítás folyamatában az ellenőrzést végző személytől az anatómiai jegyek alapján történő azonosítás helyét. Ennek megállapítása érdekében meghatároztam a biometrikus azonosító jegyek rendészeti célú alkalmazási követelményrendszerének módszer-, és eszköz-specifikus szempontrendszerét.

¹⁶⁴ Milák István: Sérülékenységi vizsgálatok, különös tekintettel az érhálózat azonosításra. Szakdolgozat, Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet, Budapest 2012.

Értekezésem témájával összefüggésben a módszer-specifikus szempontrendszerrel összefüggésben vizsgáltam és elemeztem az egyes azonosítási eljárásokat. Az azonosítási lehetőségeknél kiemelt hangsúlyt fektettem az ellenőrzés eltérő alkalmazási helyszíneire és körülményeire is.

A biometrikus adatok alapján történő azonosítási eljárások közül a forráselemzések alapján kiválasztottam azt a kilenc eljárást, amelyek rendészeti célú alkalmazása megfontolandó. A kilenc eljárásnak a rendészeti célú alkalmazás módszer-specifikus szempontrendszeréhez igazodó vizsgálati eredményeit az alábbi táblázatban összesítettem:

		RENDESZETI CÉLÚ BIOMETRIKUS SZEMÉLYAZONOSÍTÁS								
		1. DNS	2. kézgeo.	3. retina	4. hőtér.	5. hang	6. arc	7. ujj	8. írisz	9. érháló.
A BIOMETRIKUS AZONOSÍTÓ JEGYEK RENDESZETI CÉLÚ ALKALMAZÁSÁNAK MÓDSZER-SPECIFIKUS SZEMPONTRENDSZERE	1)	I	R	R	I	R	I	R	I	R
	2)	N	I	N	R	R	R	I	K	I
	3)	N	I	N	R	R	R	I	K	I
	4)	N	I	I	I	I	I	I	I	I
	5)	I	N	I	R	I	N	N	I	I
	6)		N	N	I	I	I	N	I	I
	7)	E	NE	E	E	E	NE	NE	E	NE
	8)	N	I	I	I	I	I	I	I	I
KÖVETKEZ- TETÉS		N	R	N	R	R	I	I	R/I	I

Jelmagyarázat:

N
I

nem
igen

E
NE

eredményez
nem eredményez

K
R

korlátozottan
részben igen

7. számú ábra
Összehasonlító táblázat¹⁶⁵

¹⁶⁵ Készítette: Balla József

A rendészeti célú alkalmazás módszer-specifikus szempontrendszerénél azokat az azonosítási eljárásokat, amelyek betegség, végtaghiány vagy halláskárosodás miatt nem minden személynél alkalmazható, részben alkalmazhatónak tekintettem.

A részletes forráselemzés alapján megállapítottam, hogy két azonosítási eljárás rendészeti célú alkalmazása nem lehetséges. Ezek az eljárások a DNS alapján történő személyazonosítás és a retina azonosításon alapuló személyazonosítás.

Három eljárásról megállapítottam, hogy a rendészeti célú alkalmazásuknak részben lehet létjogosultsága, de a nemzeti szinten történő alkalmazásuknál - a külön mintavételezési adatbázis és összehasonlítást biztosító technikai eszközök miatt - nagy valószínűséggel feltételezhető, hogy a kívánt biztonságnövelő hatás nincs arányban a ráfordított anyagi forrásokkal. Ennek következtében a kézgeometriai elemzésen, az arc-hőterkép vizsgálaton és a hanganalízisen alapuló személyazonosítást, mint jövőbeni, „tartalék” eljárást lehet figyelembe venni.

A dokumentumelemzések eredményeként négy eljárás esetében sikerült bizonyítanom a rendészeti célú módszer-specifikus alkalmazás lehetőségét és létjogosultságát, amelyek az arcfelismerésen alapuló, az ujjnyomat alapján történő, az írisz azonosításon és az ujj- és kézérhálózaton alapuló személyazonosítás. Az írisz azonosításon alapuló személyazonosítás vonatkozásában megállapítottam, hogy az alkalmazás helyének és az alkalmazás körülményeinek történő megfelelése csak korlátozott, így leginkább a repülőtereken van létjogosultsága.

Sikerült igazolnom az arcfelismerésen alapuló személyazonosítás és az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás rendészeti célú módszer-specifikus alkalmazásának széles körű lehetőségeit azzal a fenntartással, hogy az arcfelismerésen alapuló személyazonosítás végrehajtásához is megfelelő ellenőrzési körülményeket kell biztosítani, amelyek jelenleg szintén csak a repülőtereken vannak. Az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás a legáltalánosabban alkalmazható eljárás a rendészeti célú személyazonosításban.

Bizonyítottam azt, hogy az ICAO ajánlásai és az EU kötelező érvényű jogi szabályozása a biometrikus azonosító jegyek alkalmazására vonatkozóan

összhangban van az elérni kívánt biztonsági szinttel, és azt, hogy a biometrikus adatok nem minden ellenőrzési helyszínen válthatják ki teljes mértékben az anatómiai jegyek alapján történő személyazonosítást.

Az ellenőrzési technológiába illeszthetőség és a biztonsági kockázat szintjéhez igazodó személyazonosítás rendészeti célú alkalmazásánál elsődleges biometrikus azonosítóként jelölöm meg az arcfelismerésen alapuló személyazonosításnak a humán erőforrással végzett típusát és másodlagos azonosítóként pedig az ujjnyomat alapján történő személyazonosítást. A repülőtereken a biztonsági kockázathoz igazodóan az írisz alapján történő azonosítást és az arcfelismerésen alapuló személyazonosítás szoftveresen történő végrehajtását tartom célszerűnek és szükségesnek.

Új, rendészeti célú biometrikus személyazonosítási eljárásként jelölöm meg az ujj- és kézérhálózaton alapuló személyazonosítást, amelyet valamennyi ellenőrzési helyen és ellenőrzési körülmény között alkalmazhatónak tartok.

5. A BIOMETRIKUS ADATOK GYAKORLATI ALKALMAZÁSA

A biometrikus adat a személyazonosításban preferált helyét csak abban az esetben képes betölteni, ha lehetőség van annak ellenőrizhetőségére és azonnali válasz biztosítására, amelyekkel garantálható a közvetlen kapcsolat megállapítása az okmány és annak tulajdonosa között. Az ellenőrzés biztonságos végrehajtását csak ebben az esetben lehetséges biztosítani.

Az emberek számára nyilvánvaló és elfogadott eljárás, amikor személyazonosításuk, személyazonosságuk megállapítása során az általuk átadott okmányból az ellenőrzést végző személy megnézi a fényképét/arcképét, majd ránéz, és végrehajtja az azonosítást. Az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás végrehajtásával kapcsolatosan az emberek már sokkal bizalmatlanabbak, mivel párhuzamot vonnak azzal, hogy ujjnyomatot csak a bűnözőktől vesznek, akiknek az ujjnyomat adatai bekerülnek egy nyilvántartásba, és így bármikor azonosíthatóvá válnak, mert úgymond nyilvántartottak. Az ilyen negatív előítéleteken nehéz túllendíteni a társadalmat, még akkor is, ha egyértelművé válik az emberek számára, hogy az ilyen típusú személyazonosítás pontosan az ő biztonságukat szolgálja, vagy adott esetben ez az eljárás segít majd például az eltűntnek hitt szerettük megtalálásában.

Ezek után elképzelhető, hogy milyen véleménye lehet az embereknek az írisz azonosításon alapuló személyazonosításról, egy olyan eljárásról, ahol közelről bele kell nézni valamibe, amiről nem tudni, hogy mit is csinál, milyen adatokat tárol majd, illetve a tévhitek terjesztésének következtében az feltételezhető, hogy az eljárás károsítja a szemet, és ha sokszor kell ilyen ellenőrzésen átesni, akkor biztosan vakságot okoz. Sajnos az emberek többsége ilyen és hasonló hozzáállást tanúsít a fejlett technológiák iránt.

Értekezésem eddigi fejezeteiben alapvetően elméleti oldalról közelítettem meg a biometrikus adatok alkalmazási lehetőségeit a rendészeti célú személyazonosításban. Szükségesnek és indokoltnak tartom az ellenőrzés végrehajtására gyakorolt hatásokat és a valós helyzetekben történő alkalmazhatóságot is megvizsgálni, amelynek során mind a hazai, mind a nemzetközi tapasztalatokat fontos mérlegelni és az ellenőrzésre gyakorolt hatásait figyelembe venni. A vizsgálat tárgyát a rendészeti célú alkalmazhatóság szempontjából elfogadott és a személyazonosító okmányok esetében már alkalmazott biometrikus adatok alkotják.

5.1. A NEMZETKÖZI HATÁRRENDÉSZETI KONFERENCIA AJÁNLÁSA

A biometrikus azonosítók közül az ujjnyomat alapú azonosítás a meghatározó eljárás, amelyet az úti okmányokban történő kötelező alkalmazása révén a Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Határforgalom-ellenőrzési Munkacsoportja a rendészeti célú ellenőrzés oldaláról vizsgált 2006-ban és 2007-ben. A munkacsoportot a Határőrség Országos Parancsnokságának határrendészeti főosztályvezetője irányította. A munkacsoport tevékenységébe tizenegy ország szakértői vettek rész, ahol a Határőrséget én képviseltem.

A munkacsoport albizottsági ülésére 2007. január 25-26. között Németországban került sor a Bajor Tartományi Rendőrség Passaui Hivatalánál, ahol Ausztria Szövetségi Belügyminisztériumának, Németország Szövetségi Rendőrségének és Bajor Tartományi Rendőrségének, valamint Svájc Határőr Testületének képviselőivel közösen „Ajánlást” dolgoztunk ki a biometrikus adatokkal ellátott útlevelek ellenőrzésére.

Az ajánlás kidolgozását az indokolta, hogy a biometrikus adatok ellenőrzésére nem volt elfogadott eljárásrend, az ellenőrzési oldalon szinte minden ország gyerekcipőben járt. Új helyzetet teremtett ugyanis, hogy a tagállamok állampolgárait - akik minimum ellenőrzés alá esnek a schengeni külső határok átlépésénél, illetve a schengeni térségen belüli szabad mozgásuk biztosított - hogyan lehet biometrikus adataik alapján ellenőrizni. A résztvevő országok alapján láthatjuk, hogy ez nem csak Magyarországnak a problémája, hanem az EU vezető tagállamainak is megoldandó kérdést jelentett.

Kidolgozásra várt tehát, hogy mikor, kinél és hogyan kell, illetve lehet a biometrikus adatok alapján a személyazonosítást végrehajtani, és az hogyan érinti a szabad mozgáshoz való jogot, hiszen az érintett állampolgársági kategóriát nem lehet szisztematikusan adattárakban ellenőrizni, arra csak kockázatelemzés alapján és szűrőpróbaszerűen kerülhet sor.

Megvitatandó kérdés volt, hogy a minimum ellenőrzés során végrehajtandó személyazonosításnak kötelező elemét képezze-e a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás, vagy sem.

Hosszas szakmai egyeztetések és szakterminológiai megfogalmazások pontosítását követően elkészült az „Ajánlás” a biometrikus adatokkal ellátott útlevelek ellenőrzésére.

Az „Ajánlás”-t 2007-ben a XV. JUBILEUMI Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Plenáris Ülésének több mint hatvan ország küldötte zárónyilatkozatban fogadta el, amelynek teljes szövegét a 4. számú melléklet tartalmazza.

Az ellenőrzés során figyelembe veendő szempontok közül az alábbiakat emelem ki, amelyek véleményem szerint a meghatározó elemei a biometrikus adatok alapján végrehajtott személyazonosításnak¹⁶⁶:

- a biometrikus azonosítók ellenőrzése a hagyományos határellenőrzést csak kiegészítik és nem helyettesítik;
- a biztonsági nyereség a hagyományos eljárásoknak és a biometria technikai lehetőségeinek kombinációjából adódik;
- a biometrikus adatokkal ellátott úti okmányok helyszíni ellenőrzése az okmányokkal történő visszaélés gyanúja esetén lerövidíti az ellenőrzési időt;
- a biometrikus adatokkal ellátott útlevélek támogatják a rendőrt a személyazonosítás során;
- a biometrikus adatok alkalmazása mellett elsősorban az okmányvizsgálat hagyományos kritériumait kell figyelembe venni;
- fokozott figyelmet kell fordítani a személyazonosítás végrehajtására, mert az arckép elektronikus tárolásával összesen nem két, hanem három „képet” kell összehasonlítani;
- az, hogy a tárolt biometrikus adatokat nem lehet kifogástalanul leolvasni (pl. technikai veszélyforrások), nem jelenti automatikusan, hogy az okmányt jogtalanul használják;
- az ellenőrző helyeket úgy kell kiépíteni, hogy egy jogosulatlan személy hozzáférése az RFID chipen tárolt biometrikus adatok leolvasásának időpontjában ne legyen lehetséges.

Ezek az ellenőrzési szempontok valamennyi személyazonosító okmány esetében alkalmazhatóak, kivéve, ha az ellenőrzési technológiában nincs kötelező azonosítási eljárás meghatározva bizonyos biometrikus azonosítókra vonatkozóan. A VIS rendelet alapján a VIS bevezetését követően (2011. október 11.) legkésőbb három évvel valamennyi vízumbírtokos harmadik ország állampolgárát szisztematikusan, minden schengeni külső határ átlépése alkalmával ujjnyomat alapján kell

¹⁶⁶ „Ajánlás” a biometrikus adatokkal ellátott útlevélek ellenőrzésére.
Forrás: Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Titkársága, 2009.

azonosítani, tehát ebben az esetben nincs lehetőség a hagyományos személyazonosítás során felmerült gyanúok igazolására vagy kizárására.

5.2. A VÍZUMBIRTOKOSOK UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ AZONOSÍTÁSÁNAK KÍSÉRLETI PROJEKTJE

A Bel- és Igazságügyi Tanács a 2008. júniusi ülésén elfogadta az 562/2006/ EK Rendeletre¹⁶⁷ vonatkozó módosítását az Európai Parlamentnek és Tanácsnak, amely a VIS-nek a Schengeni határ-ellenőrzési kódex (a továbbiakban Kódex) keretében történő alkalmazását javasolta. A Kódex módosítása kötelezővé teszi a határellenőrzést végző hatóságoknak a VIS-ből történő lekérdezést a vízümbirtokos harmadik országbeli állampolgárok esetében - ahogyan a VIS rendelet is meghatározza -, első ízben a vízum sorszáma, majd az ujjnyomat alapján. A lekérdezést szisztematikusan mindig el kell végezni.

A tagállamok Tanácsa minősített többséggel, míg az Európai Parlament egyhangúlag fogadta el a Kódex módosítását arra történő hivatkozással, hogy az Európai Unió biztonsága megköveteli a schengeni külső határokon a modern technológia alkalmazását, és minden intézkedést meg kell tenni annak érdekében, hogy a jogszerű belépéssel kapcsolatos visszaélések kiszűrhetőek legyenek.

Annak ellenére, hogy a tagállamok állampolgáraik részére már az elsődleges biometrikus azonosítókkal ellátott útleveleket állították ki - és az utolsó fázisában voltak a másodlagos biometrikus személyazonosítónak, az ujjnyomat rögzítési kötelezettségének -, még mindig csak elméleti síkon volt az ujjnyomat alapján történő azonosítás gyakorlati megvalósulása. Ezt az elméleti síkot támasztja alá a Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Plenáris Ülése által 2007-ben elfogadott „Ajánlás” is.

A gyakorlati tapasztalatok hiánya miatt az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás kötelező bevezetése a szárazföldi, vasúti és vízi határátkelőhelyeken ismeretlen következményekkel járhat¹⁶⁸. Ennek az

¹⁶⁷ Az Európai Parlament és Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK Rendelete a személyek határátlépésre irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról L105/1,
Letöltve: <http://eur-x.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:0032:HU:PDF>,
2012. 05. 15.

¹⁶⁸ A légi határátkelőhelyek vonatkozásában a biometrikus adatok alapján történő személyazonosításnak ekkor már volt gyakorlati tapasztalata több európai uniós repülőtérén.

ismerethiánynak a megszüntetése érdekében a Kódex módosítási tervezet tárgyalása során Magyarország, Lengyelország¹⁶⁹ és Szlovénia támogatásával, javaslatot tett egy, az EU által finanszírozott kísérleti projektre, még a kötelező ujjnyomat alapján történő azonosítás bevezetése előtt.

A magyar javaslatot az Európai Bizottság előremutatónak tartotta és támogathatónak ítélte, így belefoglalta a Külső Határok Alap 2008-as közösségi kezdeményezéseket tartalmazó munkaprogramjába. A pályázati kiírást 2009. február 26-án jelentette meg.

A Rendőrség 2009. április 8-án „A közép-európai régió kísérleti projektje: a Vizuminformációs Rendszer külső határokon és a harmadik országokban lévő konzulátusokon történő alkalmazása - CEUVIS projekt” címmel adta be pályázatát, amely konzorciumi együttműködésben valósult meg. A projekt vezetője a magyar Rendőrség volt, míg partnerei a Lengyel Köztársaság Határőrsége és a Szlovén Köztársaság Rendőrsége. A Szlovák Köztársaság Belügyminisztériuma és a Román Köztársaság Határrendőrségének Főfelügyelősége megfigyelőként vett részt a munkában.

Mind a három ország érintett szervezetei megalakították a projektszervezetüket. A magyarországi projektszervezetben mint projektmenedzser tag vettem részt, és a projekt gyakorlati végrehajtásának felügyeletéért és a projekt gyakorlati végrehajtásával kapcsolatos döntések meghozataláért voltam felelős¹⁷⁰. E feladatom alapján a projekt valamennyi megvalósítási fázisát végigkövettem, és szembesültem a felmerülő problémákkal, amelyek megoldására a projektzáró jelentésben rögzített ajánlások megfogalmazásával tettünk javaslatokat.

A CEUVIS célja volt a VIS-ben történő ellenőrzéshez és az ujjnyomat vételhez a legmegfelelőbb eszközök és szoftverek meghatározása, az optimális ellenőrzéstechnológiai rend kialakítása, a várakozási idő minimalizálása, a személyazonosítás biztonságának garantálása, valamint a legjobb gyakorlatok kidolgozása és dokumentálása.

¹⁶⁹ Magyarországhoz hasonlóan jelentős schengeni külső szárazföldi határszakasszal rendelkezik, ahol a határforgalom-ellenőrzéshez szüksége volt az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás várható hatásainak vizsgálata.

¹⁷⁰ Projekttalapító Dokumentum a közép-európai régió kísérleti projektje: a Vizuminformációs Rendszer külső határokon és a harmadik országokban lévő konzulátusokon történő alkalmazása - CEUVIS projekt végrehajtásáról, 513/46/2011. ált. számon
Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Gazdasági Főigazgatóság Nemzetközi Támogatások Osztály

A résztvevő országokkal közösen meghatároztuk a vízumkiadásba bevonásra kerülő konzulátusokat, mivel a VIS indulásakor csak az első régióban kell az ujjnyomatokat rögzíteni a vízumkérelmezőktől, amely állampolgársági kategóriák száma nem releváns a projektben résztvevő országok határátlépői között, így veszélyeztette volna a projekt eredményességét. E megközelítés alapján Magyarország részéről a kisinyovi, az isztambuli és az ankarai, Lengyelország részéről a kuala lumpuri, a bakui és a yereváni külképviseleteket vontuk be, míg Szlovénia külképviseletei önállóan nem vettek részt. A mintaadásra kötelezhetőek voltak a vízumkérelmezők, mivel minden tagállam saját döntése, hogy a VIS indulását követően mikor és hol vezeti be az ujjnyomátvételt (csak bejelentési kötelezettsége van a Bizottság felé), viszont a határforgalom-ellenőrzés során, az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás csak a VIS bevezetése után három évvel kötelező, tehát a projekt időtartama alatt nem. Ebből adódóan csak önkéntességi alapon működhetett az ellenőrzés; ha az utas beleegyezett. Ez a körülmény jelentősen csökkentette a mintavételezési lehetőséget.

A határátkelőhelyek közül 16 átkelőhely bevonása történt meg az alábbiak szerint:

Magyarország:

- Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér ;
- Mohács vízi határátkelőhely;
- Kelebia vasúti határátkelőhely;
- Részke autópálya határátkelőhely;
- Záhony közúti és vasúti határátkelőhely;
- Ártánd közúti határátkelőhely;

Szlovénia:

- Gruškovje közúti határátkelőhely;
- Dobova vasúti határátkelőhely;

Lengyelország:

- Terespol közúti határátkelőhely;
- Terespol vasúti határátkelőhely;
- Kukuryki közúti határátkelőhely;
- Kuźnica Białostocka közúti határátkelőhely;
- Kuźnica Białostocka vasúti határátkelőhely;
- Warsaw – Okecie nemzetközi repülőtér;
- Gdynia tengeri határátkelőhely.

A gyakorlati végrehajtás szerinti hét hónapos tesztfázis a VIS indulásának többszöri csúszása, illetve a közbeszerzési eljárások elhúzódása miatt alapvetően öt hónapra csökkent, amely időintervallum alatt mind az asztali, mind a mobil ujjnyomat olvasó eszközök rendelkezésre álltak az ellenőrzéshez. Magyarország határátkelőhelyein alkalmazott ujjnyomat olvasók darabszámát és elosztását az 5. számú melléklet tartalmazza.

A CEUVIS zárójelentésében megfogalmazott legjobb gyakorlatok és ajánlások között szerepel az utasinformáció, a határellenőrzés, az információcsere, a szükséges eszközök, a VIS követelmények, a kiépítendő infrastruktúra, a képzés és a jogi szabályozás területe is. Értekezésemmel összefüggésben csak a biometrikus személyazonosítás gyakorlati végrehajtásából releváns ajánlásokat ismertetem, amelyek az alábbiak:

- *„A harmadik országbeli vízumkötelezett állampolgárok részére tájékoztató anyagot kell továbbítani a konzulátusokra és a határátkelőhelyekre az ujjnyomat vétel folyamatáról (monitor, információs táblák, posztterek, szórólapok, rövid filmek, fotók, piktogramok).*
- *Az információs anyagokat az ujjnyomat vevő készülékhez közel kell elhelyezni.*
- *A határforgalom ellenőrzését ajánlott az útlevéltkezelő fülkén kívül végrehajtani. A technikai eszközöket oly módon kell elhelyezni, hogy fülkén kívül és belül is használhatóak legyenek.*
- *A tehergépjárművek ellenőrzéséhez a legoptimálisabb megoldás az egy ujjas mobil ujjnyomat olvasó készülék alkalmazása számítógépes összeköttetéssel, melynek következtében a vezetőfülkében tartózkodó személyek ellenőrzése könnyebbé válik.*
- *Az egy ujjas ujjnyomat olvasó készülék alkalmazása esetén ajánlott a hüvelykujj ujjnyomatának levétele, mert pontosabb és gyorsabb eredményt ad, mint a többi ujj ujjnyomatának ellenőrzése.*
- *A közúti határátkelőhelyeken asztali, a vasúti határátkelőhelyeken pedig mobil eszközöket ajánlott használni.*
- *A dokumentumok hagyományos ismertető jegyeinek vizsgálata is szükséges. A biometrikus adatok ellenőrzése önmagában nem elegendő.*

- *Az ujjnyomat és okmányolvasó készülékeknek (különösen mobil okmányolvasó) extrém magas és alacsony hőmérsékleten is üzembiztosan kell működniük. A kijelzőnek víz, izzadság és páralecsapódásnak ellen kell állnia.*
- *A készülékeknek üzembiztosan kell működniük 0 és -20 C, vagy alacsonyabb hőmérsékleten is. Szükséges beszerezni olyan integrált eszközöket, amelyek egyesítik a különböző készülékek funkcióit.*
- *Higiéniai okokból javasolt a határőr és az utas közötti fizikai kontaktus elkerülése. Az utaspanaszok elkerülése érdekében és egészségügyi okokból az eszközöket rendszeresen fertőtleníteni kell.*
- *A közúti és légi határátkelőhelyeken az asztali okmány és ujjnyomat olvasó készülékeket alkalmazásuk során javasolt egy a fülkéből kihajtható, vagy annak oldalához illeszkedő, talapzatra rögzített, időjárási viszonyoktól védett dobozban rögzíteni.*
- *A vasúti és vízi határátkelőhelyeken ajánlott hordtáskát vagy szíjat használni az okmány és ujjnyomat olvasók esetében.*
- *Az ellenőrzés első vonalában használt készülékeknek minél kevesebb manuális alkalmazással kell rendelkeznie.*
- *Biztonsági okokból ajánlott a fizikai kontaktus elkerülése az utas és az ellenőrző személy között (az utasnak tilos belépnie a fülkébe ujjnyomat ellenőrzés céljából).*
- *A határellenőrzésben szolgálatot ellátók, valamint a konzulátusok munkatársai részére rendszeres képzéseket kell tartani az ujjnyomat ellenőrzés és az ujjnyomat vétel hatékony végrehajtása céljából, ezen kívül konfliktuskezelő tréningeket is szükséges végrehajtani.*¹⁷¹

A CEUVIS projekt eredményeként, a szerzett gyakorlati tapasztalatok és az ezzel kapcsolatban megfogalmazott ajánlások ismeretében kijelenthető, hogy jelenleg a közúti, vasúti és vízi határátkelőhelyek infrastrukturális feltételei, és az abból következő határforgalom-ellenőrzési eljárások nem biztosítják teljes mértékben az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás biztonságos és kulturált végrehajtását,

¹⁷¹ Final Report „CEUVIS pilot project” - JLS/2008/EBFX/CA/1006, The action has received funding from the Community, Best practices / recommendations, DG JLS/C4 LX46 8/101 DG Home Affairs European Commission B-1049 Brussels
 Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály, 2012.

és várakozásokat eredményeznek. Az ellenőrzéshez szükséges technikai és informatikai fejlesztések végrehajtását követően, az ahhoz alakított határforgalom-ellenőrzési technológia eredményeként az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás nem növeli majd jelentősen az ellenőrzési időt, biztonságosan végrehajtható és biztonság növelő hatást eredményez.

5.3. ÍRISZ AZONOSÍTÁSON ALAPULÓ SZEMÉLYAZONOSÍTÁSI TANULMÁNY, KÍSÉRLET

Az azonosítási eljárás lényege az, hogy a mintavételezéshez az írisz „letapogató” kamerához viszonylag közel kell állni, a távolságnak a szemtől mérve mintegy 15 cm-nek kell lennie minimálisan.

A Budapesti Műszaki Főiskola, Bánki Donát Gépészmérnöki Kar, Gépszerkezettani és Biztonságtechnikai Intézete, Biztonságtechnikai Laboratóriumában 2006. február 8-a és augusztus 11-e között a törvényi előírásokra és etikai szabályokra tekintettel, az adott félévben a laboratóriumot használó levelező, illetve távoktatásban tanuló hallgatók közül önkéntességi alapon 59 fő (1 nő és 58 férfi) részvételével egy vizsgálat és elemzés került végrehajtásra.¹⁷² A vizsgálat célja annak megállapítása volt, hogy a résztvevők hogyan viszonyulnak (attitűd) az írisz felismerésen alapuló beléptető rendszer alkalmazásához, idegenkednek-e attól. A vizsgálat eredményeként a rendszerrel kapcsolatos első attitűdként megállapították, hogy a résztvevők 70%-a vélekedett pozitívan, 20% nem nyilatkozott, illetve 10% a rendszer lassúsága miatt negatívan vélekedett. A rendszerrel kapcsolatos értékítélet, gondolati elfogadottság tekintetében 36 fő nyilatkozott, akik közül 43% biztonságosnak tekintette a rendszert, 10% a semleges „nem zavar” kategóriába sorolható, amíg 20% bíráló volt és aggályosnak tartotta az eljárást. Összességében a beléptető rendszer nagy tetszést aratott a megkérdezettek körében, az újdonság erejével hatott.

¹⁷² Suplicz Sándor - Fúzi Beatrix - Horváth Sándor: Írisz felismerésen alapuló beléptető rendszer által keltett attitűdök és averzív reakciók vizsgálata. 6. Nemzetközi Mechatronikai és Biztonságtechnikai Szimpózium, Budapesti Műszaki Főiskola, 2006., ISBN 978-963-7154-59-1, Forrás: Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet (Applied Biometrics Institute – ABI), 2012.

A 20%-os elutasító arány magasnak mondható annak tükrében, hogy a vizsgálatban csak felsőfokú képzésben résztvevő, a kor technológiai fejlődésével lépést tartó, tanult és felvilágosult emberekről van szó.

A vizsgálat eredményeit tekintve joggal valószínűsíthető az, hogy a rendészeti célú ellenőrzések során az írisz alapú azonosítást az emberek „*túlzónak*” ítélnék, amely az ellenőrző hatóságokra nézve is negatív értékítéletet eredményezne. Ahogyan már írtam, minden biometrikus azonosítási eljárásnak meg kell találni a legcélszerűbb alkalmazási helyet, és így véleményem szerint ellenőrzéstechnológiai szempontból ennek az azonosítási eljárásnak a legoptimálisabb környezete a repülőtéri alkalmazás.

5.4. BIOMETRIKUS ADATOK ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS NÉHÁNY EURÓPAI UNIÓS ORSZÁGBAN

A biometrikus elemek alapján történő személyazonosítás magyarországi helyzetének elemzéséhez szükséges annak rövid feldolgozása, hogy milyen gyakorlati megvalósulásai ismertek más országokban, amelyek követendő példaként szolgálhatnak. Más országok által alkalmazott eljárásrendek megismerése, az ott jelentkező, a megvalósítást negatívan befolyásoló tényezők feldolgozása hozzájárulhat a hazai alkalmazás sikeréhez. Az előző fejezetben bemutattam, hogy a biometrikus azonosítók közül a rendészeti célú személyazonosításban az arc, az ujjnyomat és speciális körülmények között, alapvetően a repülőtereken az írisz alapú azonosítás az, amely szinte minden országban az azonosítási eljárás alapját alkotja, illetve az ujj- és kézérhálózaton alapuló személyazonosításnak is lehet létjogosultsága.

Szembetűnő és a gyakorlatban is érzékelhető változás a már többször hivatkozott 2001-es események hatására következett be, amely nem az egyetlen biztonságot fenyegető terrortámadás volt, hiszen megemlíthető az EU területén elkövetett 2004. március 11-ei madridi, vagy a 2005. július 7-ei és 21-ei londoni merényletek is, amelyek még inkább instruálták a biometrikus személyazonosítás mindennapi alkalmazását. Ezek a kézzelfogható változások leginkább a repülőtereken érzékelhetőek, amelyet egyrészt a forgalom nagysága, másrészt állampolgársági összetétele is indokol, valamint az, hogy az ABC rendszerek gyorsabb ellenőrzést

biztosítanak, mint a humánerővel végrehajtott ellenőrzések, így növelve a repülőterek áteresztő képességét is.

5.4.1. PORTUGÁLIA¹⁷³

A biometrikus elemek alapján történő személyazonosításban meghatározó szerepet nyújtott Portugália, ahol 2007 végére már egy olyan automatizált átléptető rendszert fejlesztett ki, amely alkalmas volt a gyakorlati alkalmazásra és 2008-ban megkezdte működését a lisszaboni repülőtéren. Az ellenőrző rendszer a biometrikus adatokat tartalmazó útlevelekre alapozza az azonosítási eljárást, így elsősorban az EU állampolgárainak tudja biztosítani a rövidebb idejű ellenőrzést. Az ellenőrzés nem az ujjnyomat azonosítása alapján történik. Az ellenőrzés első részében megtörténik az okmány adathordozó oldalának ellenőrzése és a chipen tárolt adatok kiolvasása. Az okmányolvasó ellenőrzi az adathordozó oldal biztonsági elemeit is. Ezt követően a személyazonosítás arcfelismerés alapján történik. Az utasról digitális arcképet készítenek, amelyet egy arcfelismerő szoftver összehasonlít az adathordozó oldalon rögzített arcképpel, illetve a chipről kiolvasott arcképpel. Amennyiben a három arckép egyezősége, azonossága megállapítható, akkor az átléptetés megtörténik. A határátlépés átlagosan 20 másodpercet vesz igénybe.¹⁷⁴ A rendszer beruházási költsége 400 ezer utas átléptetésével térült meg.

8. számú ábra
Átléptető rendszer kialakítása Portugáliában¹⁷⁵

¹⁷³ Megvalósíthatósági tanulmány a Feriegy 2 nemzetközi repülőtéren biometrikus zsilliprendszer kialakítására, KHA 2008/3.5.1., Országos Rendőr-főkapitányság, 2010. június

¹⁷⁴ A CEUVIS projekt tapasztalatai szerint az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás mintegy 30 másodperccel növeli az ellenőrzés idejét.

¹⁷⁵ u. o., 173

5.4.2. NÉMETORSZÁG

A frankfurti repülőtéren két biometrikus azonosítási elven működő automatizált átléptető rendszer működik.

Az első rendszer az írisz alapú azonosítást alkalmazza. Az ABG (Project Automted Border Control) elnevezésű rendszert az EU állampolgárai használhatják. A rendszer használatának nem feltétele a biometrikus elemeket tartalmazó útlevele megléte, mivel az sem tartalmazza az írisz azonosítót, ezért az átléptető kapukat csak azok a regisztrált utasok használhatják, akiknek az íriszét előzetesen rögzítették és egy adatbázisban tárolták. A programhoz a repülőtéren alakították ki a regisztrációs központot. Az ellenőrzésnél a személyazonosítás az írisz alapján történik. Az utas íriszéről digitális kamera készít felvételt, amit szoftveresen összehasonlítanak a regisztrálás alkalmával rögzített azonosítóval. Azonosság esetén a személy átléptetése megtörténik.

9. számú ábra
Írisz alapú átléptető rendszer Németországban¹⁷⁶

10. számú ábra
Írisz regisztráció Németországban¹⁷⁷

¹⁷⁶ Gregor Pelzl Federal Police Headquarters Potsdam, Border Checks 2015.

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály

¹⁷⁷ Christof Ferdinand Bundespolizeipräsidentium Referat 22 Grenzpolizei: AG Grenzverkehrs-kontrolle, Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Határforgalom-ellenőrzési Munkacsoport Ülés Budapest, 2008. november 17-18.

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály

A második rendszer az arcfelismerés alapján működő úgynevezett Easy-Pass rendszer. A rendszer használatához az utasoknak biometrikus adatokat tartalmazó útlevéllel kell rendelkezniük. A rendszer arcfelismerés alapján működik az utasról készült fotó és a chipen szereplő fotó összehasonlításával. Itt nem kell regisztráció, bármelyik biometrikus adatokat tartalmazó útlevél birtokosa jogosult a kapuk használatára. Az ellenőrzési mechanizmus azonos a lisszaboni repülőtér rendszerével. Az ellenőrzés átlagos ideje 10-15 másodperc.

11. számú ábra
Arcfelismerő rendszer Németországban¹⁷⁸

5.4.3. HOLLANDIA

Az amszterdami Schipol nemzetközi repülőtéren a PRIVIUM elnevezésű automata átléptető rendszer üzemel, amely írisz alapú biometrikus személyazonosítás alapján működik. A rendszert csak az EU állampolgárai vehetik igénybe. Az írisz alapú azonosításnak a feltétele egy regisztráció (10-15 percet vesz igénybe). A regisztráló íriszét rögzítik egy adatbázisban, és ahhoz történik majd az utazások során az összehasonlításra alapuló személyazonosítás. A regisztráció során az úti okmány eredetiségét és érvényességét ellenőrzi egy tisztviselő, aki indoklás nélkül megtagadhatja a regisztrációt. Hetente közel 600 regisztrációt teljesítenek. Az azonosítási eljárás azonos a frankfurti ABG rendszerével.

¹⁷⁸ Christof Ferdinand Bundespolizeipräsidium Referat 22 Grenzpolizei: AG Grenzverkehrskontrolle, Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Határforgalom-ellenőrzési Munkacsoport Ülés Budapest, 2008. november 17.-18.

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály

12. számú ábra
PRIVIUM rendszer Hollandiában¹⁷⁹

AZ EU-ba még több repülőtérén is működik automatizált átléptető rendszer, de szinte mindegyik az említett azonosítási eljárásokat használja. Az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás végrehajtásának egyik hátránya az ABC rendszereknél a hitelesítési eljárásoknak a rendszere, amelyről még részletesen lesz szó az okmányban tárolt ujjnyomat alapján történő azonosítás alfejezetben.

A Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtérre is arcfelismerésen alapuló automatikus átléptető rendszer kialakítása javasolt a hivatkozott megvalósíthatósági tanulmány alapján.

5.5. ADATBÁZISBAN TÁROLT UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS MAGYARORSZÁGON

A személyazonosítást végző rendőrök szempontjából az egyszerűbb eljárás a VIS-nél is alkalmazott központi adatbázisba történő adatbevitel. „A *Vízuminformációs Rendszer egy centralizált architektúrán alapul, és egy központi információs rendszerből ..., a tagállamok megfelelő illetékes nemzeti hatóságaival kapcsolatot biztosító tagállami interfészekből ..., valamint a Központi Vízuminformációs Rendszer és a Nemzeti Interfészek közötti kommunikációs infrastruktúrából áll.*”¹⁸⁰ Az adatrögzítés lényege, hogy a biometrikus adatok a vízumkérelmező kérelem beviteli adataihoz kerülnek rögzítésre.

¹⁷⁹ Frontex: BIOPASS Study on Automated Biometric Border Crossing Systems for Registered Passenger at Four European Airports. Warsaw, August 2007., - p. 35.

¹⁸⁰ A Tanács Határozata (2004. június 8.) a Vízuminformációs Rendszer létrehozásáról (VIS) (2004/512/EK)

Letölthető: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0512:HU:HTML,](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004D0512:HU:HTML,2012.04.10) 2012. 04. 10.

Az ellenőrzés során biztosítani kell, hogy az ellenőrzés alá vont személytől levett ujjnyomat a vonatkozó műszaki minőségi előírásoknak megfeleljen, hasonlóan a vízumkérelmezéskor rögzített ujjnyomathoz. Az ujjnyomat olvasók tudják biztosítani a megfelelő minőségű ujjnyomat képet. Az ujjnyomat leolvasási technikák csoportosítását a 6. számú melléklet tartalmazza.

Amennyiben az ellenőrzéskor levett ujjnyomatot nem megfelelő minőségűnek jelzi az ujjnyomat olvasó, akkor az ujjnyomat olvasót és az ujjat meg kell tisztítani, és ismételten el kell végezni a mintavételezést. A VIS-ben a kérelmezőnek mind a tíz ujjáról levett ujjnyomat rögzítésre kerül, tehát az ellenőrzéskori azonosítási eljárás során lehetőség van az egyujjas, illetve a több ujjas¹⁸¹ azonosítás elvégzésére.

13. számú ábra
A Rendőrségnél rendszeresített ujjnyomat olvasók¹⁸²

A CEUVIS projekt során a RealScanD, az ASF510-es és az ARE3+ típusú eszközök kerültek tesztelésre. Ahogyan a projekt legjobb gyakorlati ajánlásai között is szerepel, nem szükséges mind a tíz ujjról lenyomatot venni az ellenőrzés során, mivel 1:1-ben történő azonosítás végrehajtására kerül sor, vagyis annak igazolására, hogy a vízumkérelmezéskor levett ujjnyomattal azonos-e az ellenőrzéskor levett ujjnyomat.

A Rendőrség ujjnyomat olvasó eszközökkel csak a határforgalom ellenőrzésében érintett szervezeti elemek esetében rendelkezik, mivel valamennyi eszköz beszerzése a Külső Határok Alap felhasználásával valósult meg, amely a mélységi ellenőrzési, a közlekedésrendészeti és a közrendvédelmi területet nem támogatja.

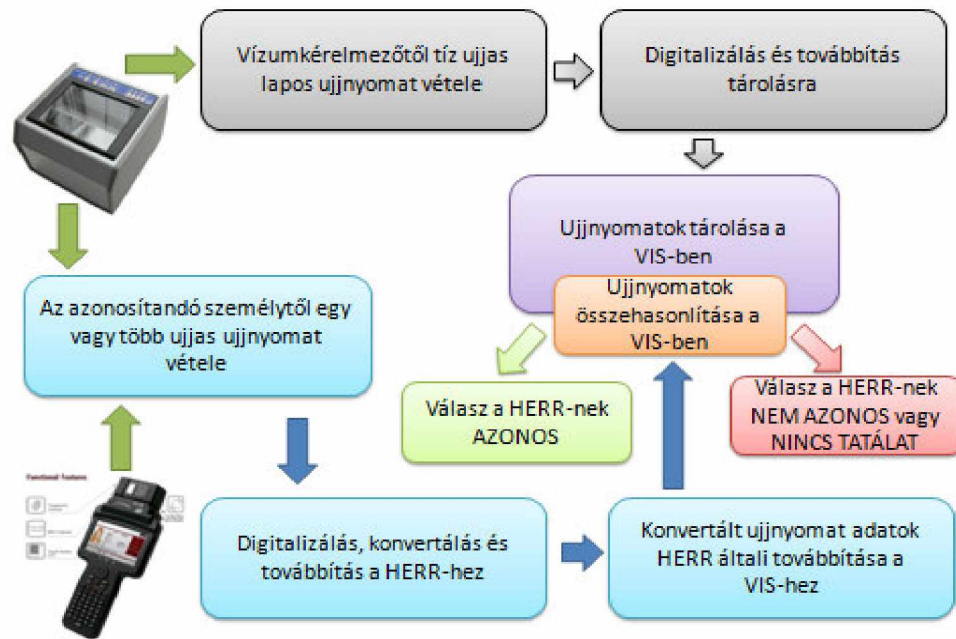
¹⁸¹ A több ujjas ujjnyomat olvasók közül a négyujjas olvasók az elterjedtek és alkalmazottak.

¹⁸² Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály

Az ország területén végrehajtott igazoltatások során végrehajtható biometrikus adatok alapján történő személyazonosság megállapításához szükséges ujjnyomat olvasók beszerzésére megfelelő lehetőséget biztosít majd a Külső Határok Alapot 2014 és 2020 között felváltó Belső Biztonsági Alap, amely - már összhangban van az EU Belső Biztonsági Stratégiájával - támogatja ezen területek fejlesztését is.

A határforgalom ellenőrzése során a végrehajtó állomány tevékenységének könnyítése, illetve az ellenőrzés gyorsítása érdekében egy segédprogram, a Határellenőrzési és Regisztrációs Rendszer (a továbbiakban: HERR) alkalmazása történik. A HERR az ellenőrzési folyamatban azt biztosítja, hogy a határforgalom ellenőrzése során az ellenőrizendő adatokat egy időben valamennyi olyan adattárba elküldi, amelynek alkalmazására jogszabályi felhatalmazása van a Rendőrségnek (A vízumbírtokosok esetében a VIS-be is.). Mivel az ujjnyomat olvasó eszközök HERR-hez történő integrálása és az adatkapcsolatok biztosítása nem ellenőrzéstechnológiai feladat, hanem informatikai, így ezt a területet nem érintem. A HERR-nek biztosítani kell a levett ujjnyomat előírás szerinti adatformátumban (tömörített fájl formátum) való továbbítását.

Az azonosítási, összehasonlítási eljárás a VIS-ben történik, így az ellenőrzést végző személy részéről nincs szükség speciális képzettségre, ujjnyomat azonosítási szakértelemre, mindösszesen annyi feladata van, hogy az ellenőrzés alá vont személytől levett ujjnyomat megfelelő minőségű legyen. Az elküldött ujjnyomat alapján választ kap az azonosságra vagy eltérésre, illetve arra, hogy nem található a vízumkérelemhez rögzített ujjnyomat.

14. számú ábra
Ujjnyomat alapján történő azonosítás VIS-ben tárolt ujjnyomatok esetén¹⁸³

A vázolt folyamatábra valamennyi adattárban tárolt azonosítás esetén értelmezhető, és természetesen bármilyen segédprogram lehet a HERR helyett, például a Rendőrségnél a nem határforgalom-ellenőrzés során végrehajtandó személyazonosítás esetén a Robotzsaru.

A CEUVIS projekt hozzájárult ahhoz, hogy ezt az ellenőrzési eljárást a gyakorlatban is tesztelje a Rendőrség, a jelentkező hiányosságokat feltárja és beazonosítsa, valamint javaslatot fogalmazzon meg a megszüntetésükre.

Az adattárban tárolt ujjnyomat alapján történő személyazonosítással kapcsolatosan szükségesnek tartom megemlíteni a SIS II, illetve a Dublini Egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló „Eurodac” Rendszert.

5.5.1 A SCHENGENI INFORMÁCIÓS RENDSZER

Az SVE IV. címének rendelkezései értelmében létrehozott Schengeni Információs Rendszer (a továbbiakban: SIS) és az annak alapján kifejlesztett SIS 1+ alapvető eszközt jelent az EU keretébe illesztett schengeni vívmányok rendelkezéseinek alkalmazása tekintetében.

¹⁸³ Készítette: Balla József

Véleményem szerint a SIS, a tagállamok között megvalósuló folyamatos információcsere elengedhetetlen adatbázisa, amely létrehozásának céljával összhangban a gyakorlati alkalmazása révén szolgálja a Szerződő Felek területén a közrend és a közbiztonság fenntartását, valamint a nemzetbiztonsági érdekek érvényesülését is.

A SIS létrehozása elsődlegesen a határellenőrzési és vámellenőrzési tevékenységek támogatását szolgálta, amely napjainkra - figyelemmel a célhoz kötöttségre és hatásköri illetékességre - kiszélesedett többek között a rendőri, igazgatásrendészeti és idegenrendészeti hatóságok tevékenységének támogatására is. Az adatbázisban olyan figyelmeztető jelzések elhelyezésére kerül sor, amelyek beutazási és tartózkodási tilalom alatt álló személyekre és körözött személyekre illetve tárgyakra vonatkoznak a tagállamokban.

A Kódex előírásainak megfelelő határforgalom-ellenőrzés során a harmadik országok állampolgárainak beutazása esetében alkalmazott alapos ellenőrzés keretében kötelezően végre kell hajtani a személy és a gépkocsi adatainak ellenőrzését a SIS-ben is, amely ellenőrzéssel biztosítható a figyelmeztető jelzés alatt álló személyek és tárgyak felfedése.

Véleményem szerint kockázati tényezőt jelent az, hogy a schengeni külső határokon belépésre jelentkező, a szabad mozgás uniós jogával rendelkező személyek esetén a Kódex előírásai szerint minimum ellenőrzést kell végrehajtani, amely nem tartalmazza például a SIS-ben történő ellenőrzést. A SIS-ben nem csak a harmadik országok állampolgáraival szemben elrendelt körözések vannak, hanem a tagállamok állampolgáraival szemben elrendelt körözések is szerepelnek. Az EU belső biztonsága szempontjából lényeges kérdés, hogy ezen körözött személyeket hol és hogyan lehet kiszűrni.

A Schengeni Információs Rendszer második generációjának (a továbbiakban: SIS II) kifejlesztéséről szóló 2424/2001/EK Tanácsi rendelet értelmében a Bizottságot bízták meg a SIS második generációjának, a SIS II kifejlesztésével. A SIS II Rendelet¹⁸⁴ értelmében lehetőség van az ujjnyomatok rögzítésére is, de csak abban az esetben, ha teljesülnek a minimum adatminőségi előírások azok levétele során. Fontos kritérium, hogy fényképek és ujjnyomatok kizárólag olyan harmadik országbeli állampolgár

¹⁸⁴ Az Európai Parlament és Tanács 1987/2006/EK Rendelete (2006. december 20.) a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SISII) létrehozásáról, működtetéséről és használatáról
Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:381:0004:0023:HU:PDF>
2012. 06. 10.

személyazonosságának megerősítésére használhatóak, akit a SIS II-ben végzett alfanumerikus keresés alapján találtak meg. Ebből adódóan, a gyakorlati végrehajtás során kétlépcsős keresést kell végrehajtani, és csak a második lépcsőben van lehetőség a biometrikus azonosító alkalmazására. A SIS II Rendelet lehetőséget ad azonban arra is, hogy a tárolt ujjnyomatokat a harmadik ország állampolgárainak személyazonosság megállapítására is lehet használni akkor is, ha rájuk vonatkozóan nincs alfanumerikus találat a SIS II-ben.

Az ujjnyomat alapján történő személyazonosság megállapítására csak a harmadik országok állampolgárai esetében lesz lehetőség. Ez összhangban van a tagállamok állampolgárainak kiállításra kerülő, biometrikus adatokat tartalmazó útlevéllel, hiszen az ő személyazonosságukat az útlevélben tárolt ujjnyomat alapján kell végrehajtani, nem pedig esetlegesen az SIS II-ben tárolt ujjnyomat alapján.

5.5.2. EURODAC RENDSZER

Az Eurodac rendszer¹⁸⁵ egy olyan számítógépes adatbázis (a hozzá kapcsolódó adatátviteli rendszerrel és eszközökkel), amely lehetővé teszi az EU tagállamai számára a menedékjogot kérő személyek, valamint az EU külső határainak jogellenes átlépése miatt elfogott személyek ujjnyomat alapján történő személyazonosságának kétséget kizáró megállapítását. Az ujjnyomat adatok összehasonlításának módszerével a tagállamok képessé válnak annak megállapítására, hogy az EU egyik tagállamában engedély nélkül (illegálisan) tartózkodó, és menedékjog iránt folyamodó harmadik ország állampolgára korábban kért-e már menedékjogot egy másik tagállamban, illetve jogellenesen lépett-e az EU területére.¹⁸⁶ Az Eurodac rendszer rendeltetése, hogy biztosítsa a Dublini Egyezmény¹⁸⁷ hatékony végrehajtását.

„Az Egyezmény meghatározza, hogy mely állam felelős a Közösségen belül menedéket kérő ügyének vizsgálatáért. Az Egyezmény célja a humanitárius tradíciók fenntartása, a kérelmezők kétségek között töltött idejének lecsökkentése és a

¹⁸⁵ A Tanács 2725/2000/EK Rendelete (2000. december 11.) a dublini egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló „Eurodac” létrehozásáról. Letöltve: ur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R1560:HU:HTML, 2012. 02. 10.

¹⁸⁶ A VIS rendszer is erre a metodikára épül, mert lehetőséget biztosít a tagállamoknak, hogy milyen „vízumtörténete”, előzménye van a kérelmező személynek.

¹⁸⁷ Az 1990. június 15-én aláírt és 1997. szeptember 1-jén hatályba lépett Egyezmény legfontosabb rendelkezése, hogy az Európai Unió területén benyújtott menedékkérelmet csak egy tagállam köteles megvizsgálni, és elutasítás esetén azzal a többi tagállammal már nem kell foglalkoznia.

*menedékjogi politika harmonizálásának elősegítése is. A Dublini Egyezményben kihasználta a Közösség, hogy hiányzik az 1951. évi Genfi Egyezmény hatáskörre vonatkozó rendelkezése, ezért az államok gyakran elzárkóztak a kérelmek vizsgálatától, miközben más országokra mutogattak.*¹⁸⁸

Az ujjnyomat vételi kötelezettség vonatkozik minden 14. életévét betöltő személyre. Ujjnyomatot lehetőség szerint mind a tíz ujjról, de minimum a mutatóujjakról kell venni.

*„A központi adatbázis nyilvántartásába kizárólag a következő adatokat veszik fel: a származási hely szerinti tagállam, a menedékjog iránti kérelem benyújtásának helye és időpontja; az ujjlenyomatadatok; az érintett személy neve; a származási hely szerinti tagállam által használt referenciaszám; az ujjlenyomattétel dátuma; az adatok a központi egységhez történő továbbításának dátuma; az adatok a központi adatbázisba történő bevitelének dátuma; a továbbított adatok címzettjének/címzettjeinek adatai és a továbbítás dátuma(i).”*¹⁸⁹

Az ujjnyomat adatok feldolgozását digitálisan kell végrehajtani, és a meghatározott adatformátumban (tömörített fájlformátum) továbbítani. A rendszer a tagállamok által megküldött ujjnyomat adatokat minőségi szempontból megvizsgálja. Ha az ujjnyomat adatok nem alkalmasak a számítógépes ujjnyomattfelismerő-rendszer alkalmazásával történő összehasonlításra, a rendszer a lehető legrövidebb időn belül felkéri a tagállamot megfelelő minőségű ujjnyomat adatok továbbítására. Az ujjnyomatok alapján történő azonosítás alapvetően a kérelmek beérkezésének sorrendjében történik.¹⁹⁰

Az Eurodac rendszer kötelezően rögzítendő adatai alapján megállapítható, hogy az ujjnyomat alapján történő azonosítás nem 1:1-hez, hanem 1:N-hez történik, mivel nincs az ujjnyomathoz név rendelve, tehát az adatbázisban tárolt összes ujjnyomathoz viszonyítva történik a keresés, amely időigényesebb eljárás, mint az 1:1-hez történő azonosítás.

¹⁸⁸ Bényey Noémi: A menedékjog magyar és külföldi szabályozása. Jura 2009. 15. évf. 1. sz. - p. 169.

¹⁸⁹ A Tanács 2725/2000/EK Rendelete (2000. december 11.) a Dublini Egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló „Eurodac” létrehozásáról. Letöltve: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R1560:HU:HTML, 2012. 02. 10.

¹⁹⁰ A Tanács 407/2002/EK rendelete (2002. február 28.) a Dublini Egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló "Eurodac" létrehozásáról szóló 2725/2000/EK rendelet végrehajtására vonatkozó egyes szabályok megállapításáról. Letöltve: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R0407:HU:NOT>, 2012. 02. 10.

Gyakorlati szempontból viszont érthető, hogy személyes adatok miért nem kerülnek rögzítésre, hiszen az illegális migránsok döntő többsége nem rendelkezik személyazonosító okmánnyal, és nyilatkozatuk alapján lehet csak rögzíteni személyes adataikat. Ennek hitelesége azonban nehezen ellenőrizhető.

5.6. OKMÁNYBAN TÁROLT UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS

Az Európai Unió tagállamai által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírások műszaki leírásainak megállapításáról szóló Bizottsági Határozat nem nyilvános minősítésű, így ezzel kapcsolatos feldolgozásra nincs lehetőségem. Ez a tény azonban nem akadályozza meg az értekezésemmel összefüggésben bemutatni kívánt ellenőrzési technológia részletezését, hiszen - ahogyan a téma lehatárolásánál már jeleztem - nem célom a biometrikus személyazonosítás technológiai, informatikai követelmény-rendszereinek, illetve az ujjnyomat tárolás műszaki paramétereinek részletes bemutatása. Ezzel együtt úgy vélem, hogy az ellenőrzést végző személynek szükséges azon ismeretek birtokában lennie, hogy ennek az azonosítási eljárásnak milyen sajátosságai vannak, így ebből a megközelítésből kívánom feldolgozni az adott azonosítási folyamatot.

5.6.1. BIOMETRIKUS ADATOK TÁROLÁSA

A biometrikus adatokat tartalmazó útlevelekben, úti okmányokban a biometrikus adatok rögzítését úgynevezett rádiófrekvenciás azonosító eszközön (Radio-Frequency IDentification, RFID, a továbbiakban: chip) valósítják meg.

15. számú ábra
Két darab RFID kártya¹⁹¹

¹⁹¹ Forrás: <http://cardsupplier.en.made-in-china.com/product/YoyxAXfPalcl/China-Clear-RFID-PVC-Card.html>, 2012. 06. 10.

A chip felépítése egyszerű, ahogyan az ábrán is látható egy mikrochipből és a hozzá csatlakozó antennából áll. Ebben az esetben az olvasó és a kártya közötti kommunikáció rádiófrekvenciás úton történik. Csoportosíthatóak a működési frekvencia, az olvasási távolság, az energiaellátás módja szerint és a végezhető műveletek szerint is.

Az energiaellátás módja szerinti csoportosításnál *„működésükben eltérnek a passzív, aktív és szemi-passzív típusok. A passzív kártyák olvasása úgy történik, hogy a kártyát az olvasóhoz közelítve, belépve annak elektromágneses erőterébe, a benne lévő antennában feszültség indukálódik, amely biztosítja a kommunikációhoz és a belső chip működéséhez szükséges energiát. Az aktív tag amint detektálja az olvasó erőterét, saját energiaforrásból sugároz, így nagyobb olvasási távolság érhető el. A szemi-passzív tag a saját működését belső energiaforrásból biztosítja, a kommunikációhoz viszont az olvasó által sugárzott jelet használja (csak reflektál).”*¹⁹²

Az úti okmányoknál használt chipeknek a kereskedelmi forgalomban megtalálható chipkekhez viszonyítva sokkal tartósabbnak kell lenniük, mert amellett, hogy az okmányok időbeni érvényességé általában tíz év, nagyon sok esetben tartós mechanikai igénybevételeknek vannak kitéve. Mivel az úti okmányok alapanyaga még az esetek jelentős részében biztonsági papír, így az esetleges sérülések bekövetkezése lényegesen nagyobb lehet, mint az úgynevezett kártya formátumú (műanyag) okmányok esetében¹⁹³, ahol az okmányba integrált chip tartósan védettnek tekinthető. A chipnek biztosítania kell a tárolt adat megőrzését az okmány érvényességi idejének végéig. Az úti okmányok esetében a chip elhelyezése leggyakrabban az okmány borítójába vagy az adatos oldalba kerül integrálásra, ahogyan az alábbi ábrán is látható:

¹⁹² Bunyitai Ákos: A ma és a holnap beléptető rendszereinek automatikus személyazonosító eljárásai biztonságtechnikai szempontból. Hadmérnök VI. évfolyam 1. szám, - p. 27.

Letöltve: http://hadmernok.hu/2011_1_bunyitai.pdf, 2012. 06. 29.

¹⁹³ A tartózkodási engedély és a személyazonosító igazolvány is ilyen.

16. számú ábra
RFID elhelyezése az okmányban¹⁹⁴

A kontaktmentes chip rögzítési helyére nincs egyértelmű szabály. Minden kiállító állam maga dönti el a helyét, viszont azokba az oldalakba nem kerül integrálásra, amelyek a határátlépések tényét igazoló bélyegzőlenyomatok, vízumok, vagy éppen tartózkodási engedélyek rögzítésére szolgálnak, illetve hivatalos bejegyzéseknek vannak fenntartva. Ezeken a helyeken ugyanis nagyobb fizikai igénybevételnek lennének kitéve.

Az ICAO logikai adatstruktúra (Logical Data Structure) értelmében a chip tároló kapacitását úgy kell kialakítani, hogy azon tárolhatóak legyenek az okmány gépi leolvasását biztosító mezőnek az alfanumerikus adatai, a digitális okmány biztonsági adatai és a biometrikus azonosítók.

Az MRZ mező tartalmazza az okmány tulajdonosára vonatkozó személyes adatokat és az okmány érvényességére vonatkozó adatokat is, amelyek az MRZ mező fölött az adatos oldalon is megtalálhatóak. Biztonsági szempontból is jelentősége van az MRZ adatok chipen történő tárolásának, hiszen összevethető, összehasonlítható az adatok tartalma, így ha az adatos oldalon olyan tartalmi hamisítást hajtottak végre, amit az ellenőrzés első vonalában rendelkezésre álló egyszerű eszközök és módszerek segítségével nincs lehetőség felfedni, akkor a chipen tárolt adatok leolvasásával egyértelművé válik a módosítás.

¹⁹⁴ Szerkesztette: Balla József

Forrás: Machine Readable Travel Documents (MRTDs): History, Interoperability, and Implementation Version: Release 1, Status: Draft 1.4, Date: March 23, 2007.

5.6.2. A BIOMERTIKUS ADATOK ALAPJÁN TÖRTÉNŐ AZONOSÍTÁSHOZ SZÜKSÉGES HITELESÍTÉSI ELJÁRÁSOK

A második generációs útleveleken tárolt adatok kétszintű védelmi rendszerrel rendelkeznek.

Az alapszintű hozzáférés-ellenőrzés biztosítja az útlevél adatos oldalán rögzített személyes adatok chipről történő olvasását. A bővített hozzáférés-ellenőrzés eljárással olvasható csak ki az ujjnyomat adat, amely szenzitív személyes adat.

A két hozzáférés-ellenőrzés különböző hitelesítési (aktív, passzív és chip hitelesítés) eljárások és tanúsítványok kiadásán alapszik. Ahhoz, hogy a más országok által kiállított, biometrikus adatokat tartalmazó úti okmányok tulajdonosait biometrikus adatok alapján ellenőrizni lehessen, szükséges a tanúsítványok úgynevezett kereszthitelesítése és cseréje.

A magyar okmányok esetében az Országos Aláíró Hitelesítő Hatóságot (CSCA) és az Okmány Aláíró (DS), valamint az Országos Ellenőrző Hitelesítő Hatóságot (CVCA) és az Okmány Ellenőrzőt (DV) a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala (a továbbiakban: KEKKH) üzemelteti a külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. tv., illetve a végrehajtását szabályozó 101/1998. (V.22.) Korm. rendelet felhatalmazása alapján, de nem feladata más országok tanúsítványainak a beszerzése.

A Nemzeti Vízum- és Okmány Bizottság 2009. április 29-én megtartott ülésén az a lehetőség körvonalazódott, hogy a magyar okmányellenőrző hatóságnak minden olyan ország Országos Ellenőrző Hitelesítő Hatóságától (CVCA) tanúsítványt kell igényelnie, amely ország állampolgárainak ujjnyomatát ki szeretné olvasni az útlevélből. A beszerzett tanúsítványokat telepíteni kell az okmányolvasó eszközökre, valamint folyamatos frissítéseket kell végrehajtani, mivel a tanúsítványokat rendszeresen kell változtatni. Ennek a javasolt eljárásnak a gyakorlati kivitelezése szinte lehetetlen, és a Rendőrség feladatrendszeréhez nem igazodik, hiszen okmányellenőrzésre más hatóságok is jogosultak, akiknek részéről szintén jogos igényként jelentkezhet a biometrikus elemek alapján történő személyazonosítás végrehajtása.

Az EU Bizottságának C(2008) 8657 számú határozata¹⁹⁵ alapján minden nemzeti tanúsítvány-hitelesítő hatóságnak (CSCA, CVCA) ki kell alakítani egy tanúsítvány-

¹⁹⁵ COMMISSION DECISION of 22.12.2008 laying down a certificate policy as required in the technical specifications on the standards for security features and biometrics in passports and travel

hitelesítő központot, melynek legfőbb feladata az útlevelel tanúsítványok kezelése és hitelesítése. Ezen túlmenően egy 2009-es Bizottsági Határozat¹⁹⁶ alapján minden tagországnak kötelező kialakítania egy kapcsolattartási pontot (Single Point of Contact, SPOC), amely biztosítja az on-line kommunikációt a tagországok között a tanúsítványok cseréjéhez, amelynek eredményeként lehetősége lesz a Rendőrségnek a 2252/2004/EK Rendelet által meghatározott biometrikus adatokkal ellátott úti okmányok ellenőrzésére.

Kutatásom zárásának időpontjában már kezdeti stádiumban funkcionál a KEKKH-nál a tanúsítvány-hitelesítő hatóság és a SPOC, illetve Magyarország csatlakozott az ICAO Nyílt Kulcsú Adattárához (ICAO Public Key Directory, ICAO PKD) is. Az ICAO PKD kötelező tagságára nincs szabályzó, ebből adódóan nem csak az EU tagállamait tudja tagjai között, hanem olyan harmadik országokat is (pl.: Kína, Japán, Nigéria, Kanada, Amerikai Egyesült Államok), amelyek biometrikus adatokat tartalmazó okmányokat állítanak ki.

Az ICAO PKD szintén biztosítja tagjai számára a tanúsítványcserék és hitelesítések végrehajtását, de a SPOC-hoz viszonyítva azzal a különbséggel, hogy a bővített hozzáféréshez szükséges tanúsítványokat nem tartalmazza, tehát az ujjnyomat alapján történő azonosításhoz nincs hozzáadott értéke. Továbbra is megoldásra vár a harmadik országok által kiállított, biometrikus adatokat tartalmazó úti okmányok tulajdonosainak ujjnyomat alapján történő azonosítása.

Megítélésem szerint az EU tagállamainak állampolgárainál rövid időn belül lehetősége lesz a Rendőrségnek is az ujjnyomat alapján történő személyazonosítás végrehajtására a határforgalom-ellenőrzés és más célú igazoltatásai alkalmával is.

5.6.3. OKMÁNYBAN TÁROLT UJJNYOMAT ALAPJÁN TÖRTÉNŐ SZEMÉLYAZONOSÍTÁS FOLYAMATA ÉS ESZKÖZEI

Ennél a személyazonosítási eljárásnál olyan biometrikus azonosító rögzítési eljárásról van szó, amikor az emberek az ujjnyomatukat a zsebükben hordják az okmányukban, és biztosítani kell a kiállító hatóságok részéről annak sérthetetlenségét, illetve ha az okmányt a tulajdonosa elveszíti vagy ellopják tőle,

documents issued by Member States and updating the normative reference documents, Brussels, 22.12.2008 C(2008) 8657 final, Nem nyilvános minősítésű, részleteket nem ismertetek.

¹⁹⁶ COMMISSION DECISION of 5.10.2009 amending Commission Decision (C/ 2008) 8657 final) laying down a certificate policy as required in the technical specifications on the standards for security features and biometrics in passports and travel documents issued by Member States, Brussels, 5.10.2009 C(2009) 7476 final

akkor meg kell akadályozni, hogy kinyerjék abból az ujjnyomatot, és visszaéljenek azzal. Napjainkban a biometrikus elemek alapján történő személyazonosítás térhódítását éli a társadalom. Ezzel azonosítanak pénzügyi tranzakciónál, objektumokba történő beléptetéseknél, egészségügyi ellátásnál, adóhatóságnál és még sorolhatóak az alkalmazási területek.

El lehet képzelni, hogy milyen kár érheti az okmány eredeti tulajdonosát, ha az okmányból megszerzik az ujjnyomatát. Ennek tükrében azt gondolom, hogy indokolt a bonyolultnak tűnő azonosítási eljárás, amelyből az azonosítást végző személy alapvetően semmit nem vesz észre, nem szükséges a munkájához, mivel a jelenlegi ellenőrzési mechanizmusát csak az ujjnyomat levételével kell kiegészíteni, úgy, mint a VIS-ben történő azonosításhoz.

Az okmányban tárolt ujjnyomat alapján történő azonosítás folyamatát az alábbi ábrán szemléltetem, amely egyértelműen mutatja az ellenőrző személy tevékenységét és döntési lehetőségeit:

17. számú ábra
Ujjnyomat alapján történő személyazonosítás folyamata
az okmányban tárolt biometrikus ujjnyomat esetén¹⁹⁷

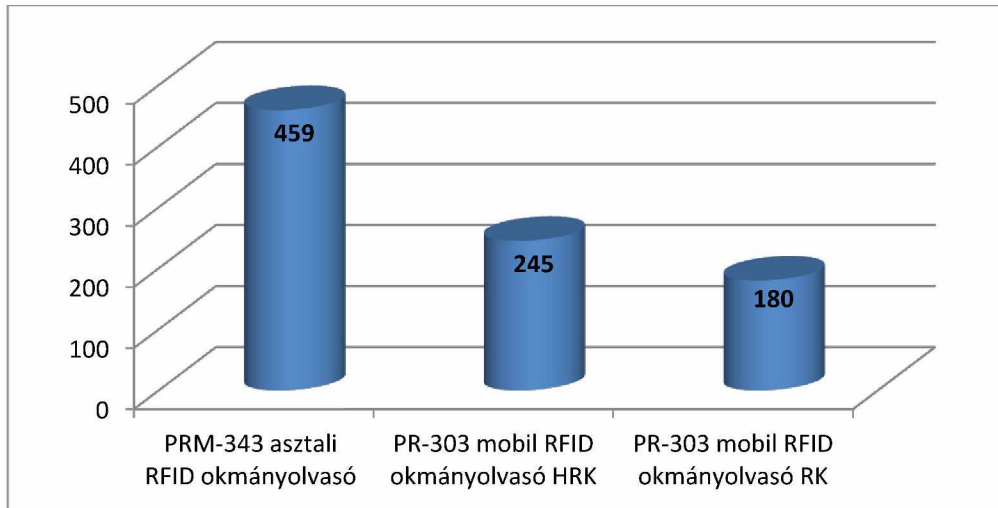
¹⁹⁷ Készítette: Balla József

Az ujjnyomat összehasonlításához szoftver szükséges, amely összehasonlítja a chipen tárolt és az ellenőrzésnél levett ujjnyomat adatokat. Az ellenőrzést végző személynek nincs szüksége ujjnyomat vizsgálati ismeretekre.

A Rendőrség a schengeni külső határain és a Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtéren valamennyi útlevélkezelő fülkében rendelkezik az MRZ zónával ellátott okmányok olvasását végző okmányolvasó eszközökkel.

A Schengen Alapból beszerzett mobil okmányolvasó eszközök alkalmasak az MRZ mező olvasására, de a chip tartalmának megismerésére, illetve az ujjnyomat vételére már nem. Ezek az eszközök nem csak a schengeni külső határokon, hanem a schengeni külső határterületen kívüli rendőrkapitányságokon is megtalálhatóak. A mobil okmányolvasók modernizációs cseréjére és darabszámának növelésére - hasonlóan az ujjnyomat olvasó eszközökhöz - a Belső Biztonsági Alap felhasználása adhat lehetőséget.

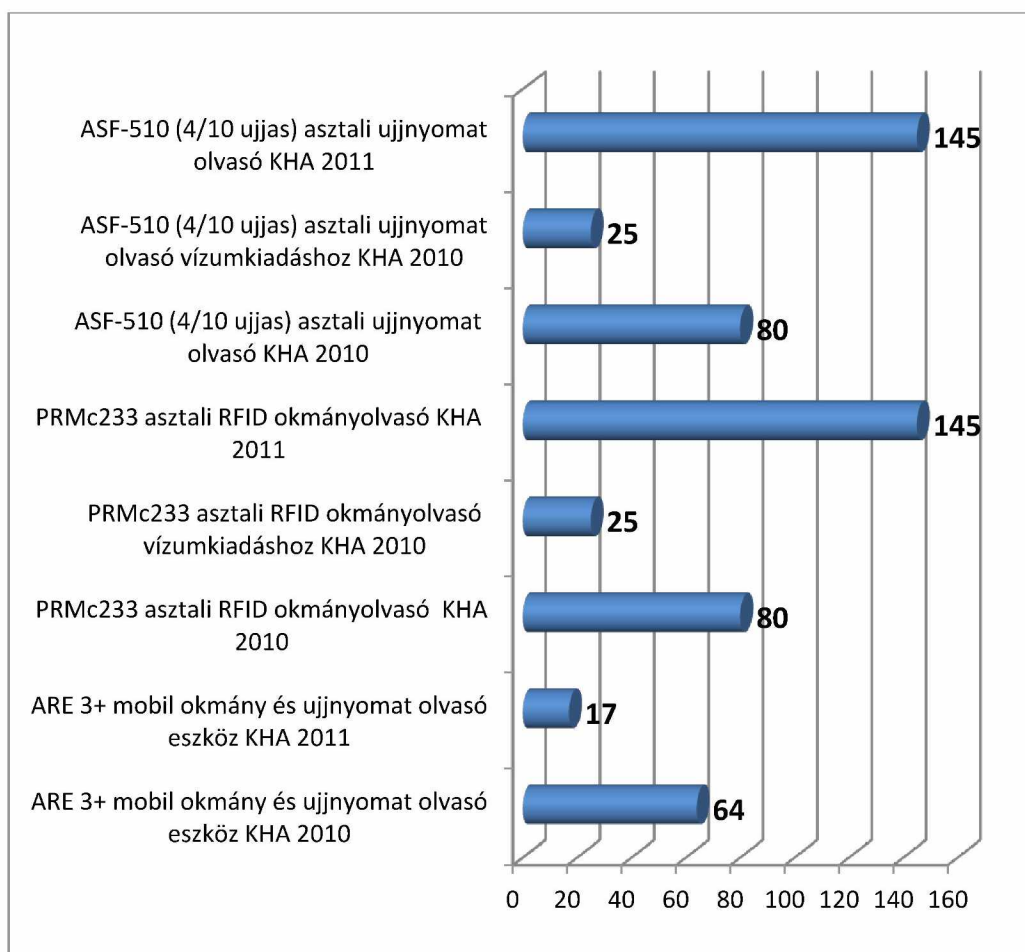
Az eszközök modernizációs cseréje már folyamatban van, amely 2013. június végéig két ütemben befejeződik, valamint ujjnyomat olvasó eszközök is beszerzésre kerültek/kerülnek az alábbi darabszámban:

18. számú ábra
Schengen Alapból 2006-ban beszerzett eszközök¹⁹⁸

¹⁹⁸ Készítette: Balla József

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály

19. számú ábra
Külső Határok Alapból beszerzett eszközök¹⁹⁹

A biometrikus adatok alapján a rendészeti célú személyazonosítás végrehajtásához beszerzett asztali olvasókhoz az adatok gyors és folyamatos kezeléséhez szükséges még a megfelelő kapacitással rendelkező kliens számítógép biztosítása, illetve az okmányokban rögzített elektronikus chipen tárolt adatok megjelenítésére is szolgáló okmányolvasók biztosítása. A mobil okmány és ujjnyomat olvasó eszközök önállóan is képesek az említett feladatok végrehajtására, nem szükséges más eszköznek a biztosítása.

A következő ábrán azt kívánom bemutatni, hogy milyen anyagi ráfordítást igényelt az, hogy a Rendőrség a biztonság szempontjából leginkább veszélyeztetett schengeni külső határain felkészüljön a biometrikus adatok alapján történő személyazonosításra.

¹⁹⁹ Készítette: Balla József

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály

ARE 3+ mobil okmány és ujjnyomat olvasó	ASF-510 (4/10 ujjas) asztali ujjnyomat olvasó	PRMc233 asztali RFID okmányolvasó	Kliens számítógép
81 db	250 db	250 db	250 db
1 100 000 Ft/db	420 000 Ft/db	430 000 Ft/db	230 000 Ft/db
89 100 000 Ft	105 000 000 Ft	107 500 000 Ft	57 500 000 Ft
194 100 000 Ft			
301 600 000 Ft			
359 100 000 Ft			

20. számú ábra
Biomertikus adatok kezelésére alkalmas munkaállomások költségvonzata²⁰⁰

A feltüntetett darabárak tartalmazzák az eszközökhöz tartozó garanciák összegeit is, valamint a feltüntetett összegek kerekített összegek, mivel az eszközök árai között az egyes beszerzések során is eltérések lehetnek, attól függően, hogy milyen mennyiségű megrendelésről van szó. A gyakorlati tapasztalatok alapján a forgalmazók a darabszám növekedésével csökkentik az egységárat.

A táblázat alkalmas a mobil és a stabil (asztali) munkaállomások beszerzési költségeinek összevetésére. A mobil okmány és ujjnyomat olvasóhoz nem szükséges kliens számítógép csatlakoztatása, így önmagában képes a biometrikus adatok kezelésére. A stabil (asztali) munkaállomás működtetéséhez biztosítani kell egy ujjnyomat olvasót és egy okmányolvasót, valamint ezen eszközöket csatlakoztatni kell egy kliens számítógéphez, így e három részegység alkot egy szerves egészet és válik alkalmassá a biometrikus adatok kezelésére.

Az összegek elemzése során megállapítható, hogy a mobil és a stabil munkaállomás szinte azonos pénzügyi forrást igényel, viszont különböző alkalmazási körülmények között teszik lehetővé a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítást.

Az adatok elemzéséből az a következtetés vonható le, hogy a 331 munkaállomás költsége mintegy 359 MFt. A mobil munkaállomás költségének csökkentésére nincs lehetőség, mivel egy egységből áll. Ezzel ellentétben viszont a stabil munkaállomás

²⁰⁰ Készítette: Balla József

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Külső Határok Alapból beszerzett eszközök szállítási szerződésai.

költsége csökkenthető a kliens számítógép árával abban az esetben, ha van olyan számítógép, amely alkalmas az ujjnyomat olvasó és az okmányolvasó által továbbított adatok kezelésére. Ebben az esetben egy munkaállomás közel 850 000 Ft-ba kerül.

5.7. AZ 5. FEJEZET ÖSSZEGZÉSE ÉS KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA

A biometrikus adatok személyazonosítás céljából történő tárolásának csak abban az esetben lehet biztonságnövelő hatása, amennyiben az ellenőrzésre jogosult hatóságok képesek ezen adatokat a gyakorlati ellenőrzéseik során is felhasználni, alkalmazni. A dokumentumok elemzése és a nemzetközi gyakorlati tapasztalataim eredményeként megállapítottam, hogy a biometrikus adatok személyazonosítás során történő alkalmazásának eljárásrendje nem csak Magyarországon jelent még megoldandó feladatot. Ezt a megállapításomat alátámasztottam a Nemzetközi Határrendészeti Konferencia által elfogadott „Ajánlással”, illetve a CEUVIS projekt során megfogalmazott ajánlásokkal is.

Kutatási tevékenységem eredményeként arra a következtetésre jutottam, hogy a repülőtereken működő ABC rendszerek alapvetően egyazon azonosítási eljárás alapján működnek, így megfelelő gyakorlati tapasztalatok állnak rendelkezésre ahhoz, hogy a Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtéren a helyi sajátosságok figyelembevételével azonos ellenőrzési eljárás kerüljön kialakításra. Az ellenőrzési technológia összhangban van az úti okmányokban alkalmazott elsődleges biometrikus azonosító felhasználása alapján történő személyazonosítási koncepcióval. Ezzel együtt bizonyított az is, hogy az írisz letapogatáson alapuló személyazonosítás alkalmazása összhangban van az ICAO és a Frontex ajánlásaival.

Az elemző-értékelő munka során megállapítottam, hogy a különböző adatbázisban tárolt ujjnyomat alapján történő személyazonosítás ellenőrzési folyamatára nincs hatással az, hogy mely adatbázisban történik az összehasonlítás, amennyiben azonos műszaki követelmények alapján történik az ujjnyomat rögzítése, tárolása és mintavételezése. Amennyiben a szoftveres összehasonlítás nem az

adatbázisban történik, hanem az ellenőrzés helyén kell megvalósulnia, az ellenőrzést végző személy tevékenységére nincs befolyásoló hatással.

A dolgozatomban bemutatott ellenőrzési folyamatábrák segítségével bizonyítottam, hogy az adatbázisban tárolt ujjnyomat alapján történő személyazonosítás és az okmányban tárolt ujjnyomat alapján történő személyazonosítás gyakorlati végrehajtására nincs hatással a biometrikus adatok tárolási helye, és az ellenőrzést végző személynek nem kell eltérő ellenőrzési metodikát alkalmaznia.

A biometrikus adatok alapján történő ellenőrzéshez a Rendőrség, a biztonság növelése szempontjából frekvenciált helyeken már rendelkezik a megfelelő darabszámú ujjnyomat olvasó eszközzel, amely darabszám növelésére és minél több szervezeti elemhez történő rendszeresítésére adottak a pályázati lehetőségek is. Ezzel együtt az eszközök alkalmazása során elvárt biztonságnövelő hatáshoz az okmányban tárolt ujjnyomat alapján történő személyazonosítás megállapítása esetében eddig nem járult hozzá. E megállapításomat támasztja alá a dokumentumelemzések eredményeként megállapított hitelesítési eljárások hiánya.

A kutatómunka eredményeként megállapítottam, hogy a vízummentes harmadik országok által kiállított biometrikus adatokat tartalmazó úti okmányok tulajdonosainak ujjnyomat alapján történő személyazonosítására gyakorlatilag nincs lehetőség. Nincs kialakítva az azonosításhoz szükséges tanúsítvány beszerzési, hitelesítési protokoll, amely feltétele a személyazonosítás elvégzésének. Ebből adódóan ezen állampolgársági kategória személyazonosság megállapítására gyakorolt biztonsági kockázati szintje nem csökken.

Az elvégzett elemzések révén bizonyítottam, hogy Magyarországon a biometrikus adatok alapján végrehajtható személyazonosítások gyakorlati megvalósulása által elérni kívánt biztonságnövelő hatás jelenleg még nincs összhangban és arányban a ráfordított anyagi forrásokkal.

6. A KUTATÓ MUNKA ÖSSZEGZÉSE

6.1. ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtésére irányuló törekvések elemzése során megállapítottam, hogy annak gyakorlati érvényesüléséhez és kézzelfogható hatásainak „megéléséhez” csak közösségi összefogás és intézkedési hajlandóság útján van reális esély. A tenni akarás kikényszeríthető, viszont igazi hozzáadott értéket az képvisel, ha a tagállamok önként is felismerik a biztonságukra, illetve az EU biztonságára veszélyt jelentő kockázatokat, és intézkedéseket fogantatosítanak azok megszüntetésére. A biztonság nem egy statikus állapot, így folyamatos információgyűjtést, elemzéseket, értékeléseket elvégzését igényli, és természetesen mindig megfelelő reagáló képességet feltételez.

Az EU biztonságára külső és belső dimenziók egyaránt hatást gyakorolnak. Ezen dimenziókat veszélyezteti az illegális migráció, melynek megszüntetése a világban tapasztalható politikai, társadalmi és gazdasági hatások miatt szinte lehetetlen, ezért a kezelésére kell a hangsúlyt fektetni. Az illegális migráció nem ismer határokat. Összehangolt intézkedéseket igényel, amelyeket a kiinduló országoktól a tranzit országokon keresztül, a schengeni külső határokon és a schengeni térségben is folyamatosan végezni kell. Az EU biztonságát más tényezők is veszélyeztetik. Ezek közé tartozik a szervezett bűnözés és a terrorizmus is.

A dokumentumelemzéseim azt bizonyították és azt támasztják alá, hogy a biztonság megteremtésének egyik fontos alkotóeleme a kétséget kizáró személyazonosítás végrehajtása, ahol a tudománnyal és a technológiai fejlettséggel összhangban reális alternatívaként jelenik meg az ember biometrikus adatai alapján történő személyazonosítás. Kijelenthető, hogy a biometrikus adatok alapján történő személyazonosításnak a bűnügyi munkában már hagyománya van, de a rendészeti célú személyazonosításban „egy új korszak” kezdetét jelenti, amely közvetlen hatást gyakorol az okmányok kiállítására, azok ellenőrzési metodikájára, és közvetett hatást gyakorol a közbiztonságra és a határbiztonságra.

Az EU tagállamainak biztonságát és a szabad mozgás gyakorlásának jogát egyrészt azzal igyekszik garantálni, hogy állampolgárait biometrikus adatokat tartalmazó útlevelel és úti okmánnyal látja el, másrészt a vízumkötelezett

állampolgárok és a tartózkodási engedélyre jogosult személyek esetében is megteremtette a biometrikus adatok alapján végrehajtható személyazonosítás lehetőségét. Az ellenőrzési feltételeket a tagállamoknak ehhez kell igazítaniuk. A biometrikus adatok segítségével kialakul a közvetlen kapcsolat az okmány tulajdonosa/használója és az okmány között, amely kapcsolat megállapítása sarkalatos része az azonosítási eljárásnak.

A kutatásom során egyértelmű megállapítást nyert és bizonyítható, hogy a biometrikus adatok kötelező érvényű alkalmazása kimozdította „szunnyadó álmából” az egységes formai és tartalmi elemekkel ellátott úti okmányok gyakorlati kivitelezését, és mintegy három évtized után az elgondolást tett követte. Ezen tett oly mértékű volt, hogy az okmányelemek biztonsági jellemzőire is hatást gyakorolva lehetővé teszik azok egyszerű eszközökkel és módszerekkel történő, megbízható elsődleges ellenőrzését is.

A személyazonosítás végrehajtása valamennyi rendőri intézkedésnek kötelező mozzanata, így annak tartalmi elemei azonosak, függetlenül például attól, hogy mely szolgálati ág képviselője hajtja azt végre. Nincs különbség közlekedésrendészeti, közrendvédelmi vagy éppen a határrendészeti célú ellenőrzés során végrehajtott személyazonosítás között. Ezen igazolt megállapításból következtethető és levezethető az, hogy azonos személyazonosító készséggel és felkészültséggel kell rendelkeznie minden ellenőrzést végző személynek, függetlenül a személyazonosítás végrehajtásának rendszerességétől/rendszeretelenségétől. Az állomány képzési rendszere jelentős változáson ment át az elmúlt évtizedben, és napjainkra már a kor oktatási színvonalához igazodó segédletek és programok biztosítják a személyazonosítási készség fejlesztését mind az oktatásban, mind a munkahelyen. A személyazonosítási készség mindenkinél más és más szinten fejleszthető, ezért a személyazonosítást negatívan befolyásoló szubjektív körülmények megszüntetésére kell törekedni. Erre megoldást jelenthet a biometrikus adatok alkalmazása.

A biometrikus adatok nem mindegyike alkalmas a rendészeti célú személyazonosításra, mivel nem lehetséges többek között az eltérő ellenőrzési környezetben és az azonnali válasz biztosításával történő alkalmazása. Minden biometrikus adaton alapuló személyazonosításnak megvan a biztonság növelésében betöltött helye és szerepe. Az elérni kívánt biztonságnövelő hatáshoz figyelembe kell venni, hogy milyen reális anyagi és humán erőforrás igény indokolt, és annak megfelelően kell az alkalmazandó biometrikus azonosítót kiválasztani. Az elvégzett

elemzések alapján kijelenthető, hogy jelenleg a rendészeti célú alkalmazás során az arckép és az ujjnyomat alapú személyazonosítási eljárás az, ami összhangban van az elérni kívánt céllal. Az ellenőrzést végző személynek azonnali választ ad az azonosságról vagy a különbözőségről, és megfelelő megvilágítás esetén eltérő ellenőrzési körülmények között is alkalmazható. Speciális helyeken, mint például a repülőtereken, a személyazonosítás alapja lehet az írisz letapogatáson alapuló eljárás. Új, rendészeti célú biometrikus személyazonosítási eljárásként jelöltem meg az ujj- és kézérhálózaton alapuló személyazonosítást, amelyet valamennyi ellenőrzési helyen és ellenőrzési körülmény között alkalmazhatónak tartok.

A kutatásom során megállapítottam, hogy az általam megvizsgált, és rendészeti célú alkalmazásra kiválasztott biometrikus adatok összhangban vannak az ICAO ajánlásaival, és az EU-nak a biometrikus azonosító jegyek alkalmazására vonatkozóan kötelező érvényű jogi szabályozásával is.

A személyazonosítás biztonságosabbá tételéhez elengedhetetlen a rendelkezésre álló biometrikus adatok azonosítási lehetőségének megteremtése, hiszen milyen pozitív hatása van egy olyan okmánykiállításnak, ahol a tárolt biometrikus azonosítók ellenőrzésére nincs lehetőség? A Rendőrség technikai eszközök tekintetében és az alkalmazandó ellenőrzési metodika kialakításával felkészült a személyazonosítás biometrikus adatok alapján történő végrehajtására, első ütemben a biztonságot leginkább veszélyeztető schengeni külső határain. Megfelelő számú és minőségű ujjnyomat olvasó eszközzel rendelkezik, amelyek alkalmazását kísérleti projekt keretében már a gyakorlatban is tesztelte. Folyamatos alkalmazásukra a szükséges hitelesítési eljárások, a tanúsítványcserék végrehajtását követően nyílik lehetőség, amely feladat nem a Rendőrség feladatrendszerébe tartozik, de rövid időn belül várható annak megvalósulása.

6.2. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Doktori értekezésem elkészítése során végzett, a tudományos kutatás módszerein alapuló dokumentumelemzésekre és azok egymásra gyakorolt hatásainak ok-okozati összefüggéseinek vizsgálatára tekintettel új tudományos eredményként kívánom feltüntetni a következőket:

- 1) Az 1. hipotézis vonatkozásában bizonyítottam, hogy a szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtését célzó szerződések és

programok a személyazonosság kétséget kizáró megállapítására a biometrikus adatok alkalmazását tartják elfogadhatónak, amely megfelelően járulhat hozzá a schengeni övezet biztonságának növeléséhez, de a biztonsági növekedés jelenleg még nincs összhangban a kitűzött céllal.

- 2) A 2. hipotézis vonatkozásában bizonyítottam, hogy az útlevelek és úti okmányok kötelező biztonsági jellemzők és biometrikus adatok alapján történő kiállítás az okmány és tulajdonosa/használója közötti közvetlen kapcsolat konstataciója révén hozzájárul a személyazonosítás kétséget kizáró megállapításához. Bizonyítottam továbbá azt, hogy a biometrikus adatok rögzítése önmagában nem eredményez biztonságnövelő hatást.
- 3) A 3. hipotézis vonatkozásában tudományos elemzés útján igazoltam, hogy csak az anatómiai jegyek alapján történő személyazonosítás nem tekinthető biztonságosnak, szükség van olyan eljárás alkalmazására, amely biztosítja a szubjektív tényezők negatív hatásainak megszüntetését, és az ellenőrzési metodikában képes kezelni az objektív tényezők negatív hatásait is.
- 4) A 4. hipotézis vonatkozásában bizonyítottam, hogy a hagyományos anatómiai jegyek alapján történő azonosítást a biometrikus adatok ellenőrzése kiegészíti, de teljes mértékben nem nélkülözi. Biztonságnövelő hatást a hagyományos eljárás és a biometrikus adatok ellenőrzési lehetőségének kombinációja adja.
A személyazonosság megállapításának igénye független az állampolgárságtól, viszont a biztonsági kockázatok figyelembevételével az ellenőrzés során érvényesülnie kell a szelektivitáson és differenciáltságon alapuló ellenőrzési metodikának.
- 5) Az 5. hipotézis vonatkozásában bizonyítottam, hogy a biometrikus adatok eltérő tárolásából adódóan a személyazonosítás során azonos eljárást kell végrehajtani. Megcáfoltam azt a kiinduló hipotézisemet, hogy eltérő ellenőrzési mechanizmust kell alkalmazni.
Bizonyítottam azt is, hogy a biometrikus adatok ellenőrzésére fordított anyagi befektetés jelenleg még nincs arányban a biztonság növekedésének szintjével.

6.3. A TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA, AJÁNLÁSOK

Doktori értekezésem elkészítése során több olyan célt fogalmaztam meg, amelyek teljesítésével szeretnék hozzájárulni ahhoz, hogy megállapításaim hasznosíthatóak legyenek mind a képzési, mind a technikai eszközök fejlesztési, mind az ellenőrzési technológiák alkalmazási területén.

- 1) A schengeni térség biztonsága és a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás vizsgálata során az ok-okozati összefüggések, valamint az egymásra gyakorolt hatások elemzése és bemutatása megfelelő alapot biztosíthat az oktatásban, és a már végrehajtásban dolgozó kollégák általános szakmai ismereteinek bővítéséhez. Fontosnak és szükségesnek tartom ezen ismeretek átadását, hiszen a gyakorlati tapasztalataim azt mutatják, hogy a biometrikus adatok alkalmazásának indokoltságával és szükségességével kapcsolatosan jelentős ismeretbeli különbségek vannak, amelyek negatívan befolyásolják a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás egyéni és társadalmi elfogadottságát. Ebből adódóan alkalmasnak tartom az értekezést egy olyan tájékoztató tevékenység végrehajtásához is, amely a lakosság ismereteinek bővítését szolgálja abból a célból, hogy mindenkiben tudatosítsa a biztonság jelentőségét, fontosságát, illetve, hogy a szubjektív biztonságra és a szubjektív biztonságérzetre milyen pozitív hatást gyakorolhat, ha a személyazonosítás kétséget kizáróan végrehajtható.
- 2) A kötelező érvényű okmánykiállítások és az ellenőrzési lehetőségek közötti jelentős időbeni eltérés bemutatása révén az értekezés alapul szolgálhat ahhoz is, hogy milyen időintervallumokat célszerű biztosítani egy kötelező érvényű norma megfogalmazása és bevezetése között, ha annak végrehajtása technikai és informatikai fejlesztéseket is feltételez.
- 3) A biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás gyakorlati végrehajtásra gyakorolt hatásainak elemzése során levont következtetések alapul szolgálhatnak egy olyan cselekvési, felkészülési terv elkészítéséhez, amely figyelembe veszi az ellenőrzést végző személy felkészüléséhez/felkészítéséhez, az ellenőrzött személy magatartásához/tevékenységéhez, a szükséges technikai eszközök és

informatikai fejlesztések szempontjából végrehajtandó feladatokat és időszükségleteket. Egy ilyen terv elkészítésével garancia lehet a biometrikus adatok alapján történő személyazonosítás mindenoldalú biztosítására.

- 4) A dokumentumelemzések és a gyakorlati tapasztalatok alapján készített ellenőrzési folyamatábrák hozzájárulhatnak a szükséges technikai és informatikai fejlesztések pontos meghatározásához, és a jelenlegi helyzethez viszonyítottan a szükséges beavatkozási szintek és azok mértékének egyértelmű megismeréséhez. E beavatkozási területek ismeretében a kötelező alkalmazást megelőzően készíthető egy olyan időszámvetés, amely reálisan számol a fejlesztések és eszközbeszerzések előkészítési, beszerzési és kivitelezési fázisaival, és a jelenlegi rossz gyakorlattól eltérően megfelelő felkészülési időt biztosít a végrehajtó állomány számára is mind az elméleti, mind a gyakorlati ismeretek megszerzéséhez.
- 5) Alkalmazásával teljesen új alapokra helyezhető a mélységi okmányellenőrzés rendszere, amelynek következtében az eredményessége is javulhat, hatékonyabbá válhat.

6.4. JAVASLAT A KUTATÁS TOVÁBBI FOLYTATÁSÁRA

Doktori értekezésem forráskutatása során tett megállapítással összefüggésben olyan értekezés készítését tűztem ki célul, amely tudományos alapot szolgáltat az általam érintett területek további elemzéséhez és kutatásához.

A célom megvalósításával összhangban az alábbi területek kutatását tartom célszerűnek, indokoltnak és időszerűnek:

- 1) A személyazonosító és jogosultságot igazoló okmányok tartalmi elemeinek fejlesztését, az egységes okmánykiállítást és a biometrikus adatok alkalmazását célzó intézkedések kronológia összekapcsolódásának vizsgálatát. Az elemzés megfelelő lehetőséget biztosít arra, hogy az adott évtizedekben jellemző technikai és technológiai fejlettséggel párhuzamba állítva olyan prognózis alapjául szolgáljon, amely azt mutatja meg, hogy rövid, közép és hosszú távon milyen okmánykiállítással kell majd számolni, amely biztosítja az

ellenőrzésére történő felkészülés lehetőségét is. Egy ilyen prognózis alapja lehet egy szakmai stratégiának, és ezzel együtt egy technológiai fejlesztési koncepció kidolgozását és megvalósítását is biztosítaná. Lehetőséget teremtené arra, hogy megfelelő felkészülési idő álljon rendelkezésre az ellenőrző hatóságoknak az ellenőrzési technológia kialakítására, és a szükséges fejlesztések és eszközbeszerzések végrehajtására.

- 2) Az okmányok biztonsági elemeiben bekövetkezett változások milyen hatással vannak a felfedett közokirat-hamisítások elkövetési módszereire, hamisítási típusaira. Az új biztonsági elemek milyen hamisítási típus elkövetésére gyakorolnak hatást. Mi az, amit csökkentenek, és mi az, amit erősítenek. Milyen biztonsági szintnél lehet azt mondani, hogy a ráfordított anyagi forrás már nincs összhangban a várható biztonságnövelő hatással.
- 3) A biometrikus adatok alkalmazásának az adatvédelemre és a személyiségi jogok érvényesülésére gyakorolt hatásának vizsgálata. Az arányosság elvére tekintettel mikor és milyen mértékben használhatóak fel a biometrikus adatok a személyazonosítás megállapításában. Jogok gyakorlását lehet-e biometrikus adatokon alapuló személyazonosításhoz kötni „önkéntesség” vállalásával?
- 4) A biometrikus azonosító jegyek rendészeti célú alkalmazásának eszköz-specifikus szempontrendszerének vizsgálata, és annak eredményeivel összefüggésben az ellenőrzéshez szükséges technikai és informatikai feltételek, valamint eszközök és hálózatok meghatározása.
- 5) A biometrikus adatokon alapuló személyazonosítás rendészeti célú alkalmazásának ellenőrzéstechnológiára gyakorolt hatásának vizsgálata, ellenőrzési metodikák módosítási szükségletei.

Az értekezésem témájával kapcsolatban mindenképpen szükségesnek és indokoltnak tartok egy olyan piaci érdekektől mentes kutatás-fejlesztési helyet, intézményt kijelölni, amely megvalósíthatósági és gyakorlati alkalmazhatósági alapon vizsgálja a személyazonosítás technológiai lehetőségeit. Ellenőrzésre alkalmas eszközöket vizsgál vagy fejleszt. Javaslati és döntései meghatározóak, és biztosított a legalkalmasabb eszközök beszerzésének lehetősége.

BEFEJEZÉS

„A biztonság alapvető egyéni, nemzeti és közösségi(szövetségi) érték, olyan állapot, vagy helyzet, amely a fenyegetések és a veszélyek tudatosan (hallgatólagosan) elfogadott, elviselt szintjén valósul meg. Alapját a külső fenyegetettségétől való megbízható védelem, a (védendő, vagy védelmi) rendszer belső stabilitása, rendezettsége képezi. A biztonság nem lehet állami, vagy hatósági monopólium, hanem „immateriális társadalmi (össz)termék”, amely érdekközelítés útján, egyeztetett cselekvés, tudatos kooperáció útján jön létre.”²⁰¹

Az EU belső biztonsági stratégiájának megteremtése a tagállamok közös érdeke és felelőssége. A szabadság, a biztonság és a jog térségének megteremtése csak konszenzuson alapuló döntéshozatallal, ha kell, akkor nemzeti érdekekről történő lemondással, ha kell kezdeményező és mások számára is követendő példamutatással, következetes és sokszor konfliktusokat nem nélkülöző magatartási formák gyakorlásával biztosítható.

Ahhoz, hogy bizonyosak legyünk az EU tagállamainak területén élő, ott tartózkodó, vagy oda utazni szándékozó embereknek a szabad mozgás jogának közösségéhez tartozásáról, vagy jóhiszemű, jogkövető kilétéről, elengedhetetlen a személyazonosság megállapítása, valamint a jogsértő magatartást tanúsító és a közösségre veszélyt jelentő személyek kiszűrése. A közösségre való veszélyeztetés fokát az eltérő súlyú jogsértő magatartások természetesen nem azonos mértékben érintik, de ettől függetlenül minden olyan személy beazonosítása szükséges, akinek a jelenléte kockázatot hordoz magában, tekintet nélkül arra, hogy körözött személy, vagy éppen illegális migráns. A szankció az, ami meghatározza az elkövetett cselekmény súlyát.

Ahhoz, hogy a személyazonosítás kétséget kizáróan megállapítható legyen, nélkülözhetetlen a XXI. század fejlettségéhez igazodó eljárások - pl.: biometrikus adatok - alkalmazása.

De ne felejtjük el Immanuel Kant gondolatait Az erkölcsök metafizikájának alapvetése című művéből: *„az ember és általában minden eszes lény öncélként*

²⁰¹ Rendészettudományi szószedet, a magyar rendészeti szervek által gyakrabban alkalmazott szakmai szócikkek gyűjteménye. Készült az IRM Oktatási Főigazgatóság, valamint a Magyar Rendészettudományi Társaság, megbízásából, Budapest 2008., - p. 77-78.
Letöltve: <http://rendeszettud.hu/rendeszeti-szoszedet>, 2012. 05. 17.

létezik, s nem pusztán eszközként, amely egy másik akarat tetszés szerinti használatára szolgál”.

Az ember mindig csak cél lehet, soha nem szolgálhat eszközként valamely cél eléréséhez!

Bízom abban, hogy az általam összegyűjtött és közzétett ismeretanyag elősegíti ezen személyazonosítási eljárás elfogadottságának növekedését, és annak megértését, hogy nem ellenünk, hanem értünk alkalmazzák.

FELHASZNÁLT IRODALOM

PUBLIKÁCIÓK, TUDOMÁNYOS MUNKÁK, TANULMÁNYOK

Advances in Fingerprint Technology: Henry C. Lee and R. E. Gaensslen (edited by), CRC Press, Boca Raton London New York Washington, 2001.

AGÁRDI Tamás: A kézírásvizsgálat, kézeredet-, (személy-) azonosítás új lehetőségei az igazságszolgáltatásban. Rendészeti Szemle 2007/6, - p. 33., - p. 45.

ANIL K. Jain - PATRIC Flynn - ARUN A. Ross: Handbook of Biometrics. Springer Science+Business Media, LLC. 2008., ISBN-13:978-0-387-71040-2

„Ajánlás” a biometrikus adatokkal ellátott útlevelek ellenőrzésére.

Forrás: Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Titkársága, 2009.

ÁRENDÁS - BACHRATY - JEGES - KÖRMÖCZI - MOLNÁR - BARCZIKAY - DEMCU - CSURGAY - SZÁSZ - MÁTÉ - NEHÉZ - POSONYI - TIZEDES - VERESEGYHÁZI: Integrált biometrikus azonosító rendszerek. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest 2005., - p. 16.

BAJTAI Csaba - GUBICZA József - KÓNYA József: Az Európai Unió határpolitikája, a határbiztonság és az integrált határigazgatás fejlődésének alternatívái. Határrendészeti Tanulmányok, Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanács Határrendészeti Munkacsoport, Budapest 2009., VI. évfolyam 1. szám, 2009/1. különszám, ISSN: 1786-2345

BALLA József: Biztonság növelése a határforgalom-ellenőrzésben. Határrendészeti Tanulmányok, Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanács Határrendészeti Munkacsoport, Budapest 2010., VII. évfolyam 1. szám, 2010/1. szám, ISSN 1786-2345 (nyomtatott) ISSN 2061-3997 (online)

BALLA József: A személyazonosítás elmélete és gyakorlata a határforgalom ellenőrzésben. ZMNE Tudományos Diákköri Dolgozat, Budapest 2007.

BALLÁNÉ FÜSZTER Erzsébet: Nyomtan és Daktiloszkópiái alapismeretek. Kriminalisztikai Jegyzetek és Tanulmányok, Rejtjel Kiadó, Budapest 2004.

BALLÁNÉ FÜSZTER Erzsébet - LAKATOS János - NYILASI Tibor - SZAKÁCS Zsolt - VÍGH András: Kriminalisztikai Alapismeretek. Jegyzet, Rendőrtiszt Főiskola, Budapest 2005.

Best Practice Technical Guidelines for Automated Border Control (ABC) Systems Frontex – Research and Development Unit, Last reviewed on 31/08/2012, Version 2.0

BÉNYEY Noémi: A menedékjog magyar és külföldi szabályozása. JURA 2009., 15. évf. 1. sz. - p. 167-169.

Biometrics at the Frontiers: Assessing the Impact on Society For the European Parliament Committee on Citizens' Freedoms and Rights, Justice and Home Affairs (LIBE), February 2005., EUR 21585 EN, - p. 31.

Biometrics Theory, Methods, and Applications: Nikolaos V. Boulgouris, Konstantinos N. Plataniotis, Evangelia Micheli-Tzanakou (edited by). Wiley, New Jersey 2010., ISBN 978-0470-24782-2

BIOPASS Study on Automated Biometrics Border Crossing Systems for Registered Passenger at Four European Airports, FRONTEX Libertas Securitas Justitia, Warsaw, August 2007., - p. 9.

BUNYITAI Ákos: A ma és a holnap beléptető rendszereinek automatikus személyazonosító eljárásai biztonságtechnikai szempontból. Hadmérnök VI. évfolyam 1. szám, - p. 24-25., - p. 27.
Letöltve: http://hadmernok.hu/2011_1_bunyitai.pdf, 2012.06.29.

BÓCZ Endre - LAKATOS János: A kriminalisztika egyes aktuális elméleti kérdései. Rendőrtiszti Főiskola, Jegyzet. Budapest 2008.

BÖKÖNYI István: Magyarország nemzeti biztonsági stratégiája, az Európai Unió belső biztonsági stratégiája, a megújuló magyar jogi szabályozás hatása a rendészettudományra. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., Pécs 2012., HU ISSN 1589-1674

CHRISTOF Ferdinand Bundespolizeipräsidium Referat 22 Grenzpolizei: AG Grenzverkehrskontrolle, Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Határforgalom-ellenőrzési Munkacsoport Ülés Budapest, 2008. november 17-18.

CHRISTIAN Platzer: Az EU biztonsági stratégiája és Észak-Afrika. Biztonságpolitikai Szemle, Nemzet és Biztonság, 2011/10. szám

COMMON CORE CURRICULUM EU Border Guard Basic Training, Alapszintű Képzési Program az EU-ban szolgálatot teljesítő határőrök részére, Frontex 2007.

CSERCSEA Richárd - LOMBAI Ferenc - SZILÁGYI Tünde: Biometrika Írisz alapú személyazonosítás. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs Technológiai Kar, 2004., - p. 2-3.

CSERESNYÉS Ferenc: A Magyar Köztársaság integrálása a szabadság, a jog és a biztonság térségébe. A magyar határellenőrzés feladatai a közeljövőben Ausztria példája alapján. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények III., Pécs 2004., HU ISSN 1589-1674

CSERÉP Attila: Az integrált biztonság koncepciója. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IV., Pécs 2005., HU ISSN 1589-167

DAVID Zhang – FENGXI Song – YONG Xu – ZHIZHEN Liang: Advanced Pattern Recognition Technologies with Applications to Biometrics. Medical Information science reference, New York 2009., ISBN 978-1-60566-200-8

DEÁK Péter: Határok, bevándorlás, biztonsági együttműködés. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI., Pécs 2006., HU ISSN 1589-1674

DINYA Lajos - RAÁB Mihály: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat technikai fejlődése a rendszerváltástól napjainkig. 15 éves a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest 2011., - p. 22.

DRINÓCZI Tímea - KOCSIS Miklós - ZELLER Judit: A személyes adatok védelme és a biometrikus azonosítók szerepe a szupranacionális szabályozás tükrében. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX., Pécs 2008., HU ISSN 1589-1674, - p. 9.

Egyetemes Lexikon. Nova kiadó 1994., ISBN 963 8185 872, - p. 123.

Eötvös Károly Közpolitikai Intézet: Az elektronikus személyazonosítás adatvédelmi követelményei, készült a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség megrendelésére 2007., - p. 88.

Letöltve: http://www.ekint.org/ekint_files/File/tanulmanyok/e_szemelyazonositas_adatvedelem_ekint-1.pdf, 2012. 04. 10.

FEJES Zsuzsanna - SALLAI János - SOÓS Edit - TÓTH Judit (szerk.) - VÁJLOK László: Schengenre hangolva. Európai Műhelytanulmányok, Budapest 2007. 113. szám. - p. 4.

Final Report „CEUVIS pilot project” - JLS/2008/EBFX/CA/1006, The action has received funding from the Community, Best practices / recommendations, DG JLS/C4 LX46 8/101 DG Home Affairs European Commission B-1049 Brussels
Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály 2012. augusztus

FINSZTER Géza: A rendészeti funkciók és a Határórség integrációja. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VII., Pécs 2007., HU ISSN 1589-1674, - p. 21.

FINSZTER Géza: A rendészeti stratégia alkotmányos alapjai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI., Pécs 2010., HU ISSN 1589-1674

FINSZTER Géza: A rendészeti rendszer alkotmányos és közjogi alapjai 2. számú előtanulmány az átfogó rendészeti stratégia társadalmi vitájához, a Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanácsa, Budapest 2008.

Letöltve: www.police.hu/data/cms529192/alkotmanyos_es_kozjogi_elemzes.doc, 2012. 07. 09.

FINSZTER Géza: A kriminalisztika elmélete és a praxis a büntetőeljárás reform tükrében. Jegyzet, - p 7.

Letöltve: users.atw.hu/be/letoltes/Krimjegyzet.doc, 2012. 09. 18.

FÓRIZS Sándor: A schengeni belső határ határrendészetének lehetséges feladatai, módszerei Magyarország csatlakozása esetén. Beszámoló tanulmány az európai uniós ismeretek alaptanfolyam számára, Budapest 1999.

Frontex: BIOPASS Study on Automated Biometric Border Crossing Systems for Registered Passenger at Four European Airports. Warsaw, August 2007, - p. 35.

Frontex, European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European: BIOPASS Study on Automated Biometric Border Crossing Systems for Registered Passenger at Four European Airports, Warsaw, August 2007.

FURJÁN Attila - ZSIGOVITS László: A mélységi migrációs háló térinformatikai támogatása. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények III., Pécs 2004., HU ISSN 1589-1674

GAÁL Gyula határőr alezredes: Az embercsempész tevékenység megjelenési formáinak és módszereinek változásai a Magyar Köztársaság államhatárán 1991-2003 között. Doktori (PhD) értekezés, ZMNE Budapest 2005., - p. 5.

GAZDAG Ferenc: Bruce Schneier a biztonságról. Biztonságpolitikai Szemle, Nemzet és Biztonság, 2011/2. szám

GAZDAG Ferenc: A biztonságot veszélyeztető tényezőkről III. Biztonságpolitikai Szemle, Nemzet és Biztonság, 2008/9. szám

GAZDAG Ferenc - TÁLAS Péter: A biztonságot veszélyeztető tényezőkről II. Biztonságpolitikai Szemle, Nemzet és Biztonság, 2008/6. szám

GÖRBE ATTILÁNÉ ZÁN Krisztina: Az Európai Unió Biztonság és védelempolitikája. Határrendészeti Tanulmányok, Határőrség Tudományos Tanácsa, Budapest 2004., I. évfolyam 2. szám, 2004/2 szám, HU ISSN: 1786-2345

GÖRBE ATTILÁNÉ ZÁN Krisztina: Még néhány gondolat a biztonságról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI., Pécs 2006., HU ISSN 1589-1674

GÖRBE ATTILÁNÉ ZÁN Krisztina: A magyarországi migráció helyzete, kezelésének feltételei és lehetőségei. Doktori (PhD) értekezés, ZMNE Budapest, 2010. - p. 4., - p. 42.

GREGOR Pelzl Federal Police Headquarters Potsdam: Border Checks 2015.
Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály

Hadtudományi Lexikon I. kötet. Budapest 1995., Magyar Hadtudományi Társaság, ISBN 963 04 5227 8, - p. 144.

Határforgalmi ismeretek I. kötet. Jegyzet a Rendészeti Szakközépiskolák tanulói számára, Belügyminisztérium, Kőrmend 2001., - p. 135.

HAUTZINGER Zoltán: Néhány gondolat az emberi DNS kriminalisztikai vizsgálatáról. Orvosok és jogászok a büntető igazságszolgáltatásban. Dezső László Emlékkötet. Tremmel Flórián - Mészáros Bence - Fenyvesi Csaba (szerk.), PTE ÁJK Pécs 2005.

HAVASI Zoltán: A komplex biztonság időszerű kérdései. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények II., Pécs 2003., HU ISSN 1589-1674

HEGYALJAI Mátyás: A vízuminformációs rendszer rendvédelmi célú alkalmazása. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VII., Pécs 2007., HU ISSN 1589-1674

HEGYALJAI Mátyás: Változások és a belbiztonsági stratégia. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., Pécs 2012., HU ISSN 1589-1674

HORPÁCSI Ferenc: A mélységi ellenőrző háló helye, szerepe az Európai Unió biztonságában. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények III., Pécs 2004., HU ISSN 1589-1674

IGNÁTH Éva: a 2002-ben és a 2004-ben született magyar nemzeti biztonsági stratégiák összehasonlítása. - p. 1.

Letöltve: http://www.grotius.hu/doc/pub/WPNYUQ/2009_159_ignath_eva_nemzeti_bizti_strat.pdf, 2012. 03. 07.

IMMANUEL Kant: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése. Gondolat kiadó 1991., ISBN: 9632824776

International Civil Aviation Organization: Machine Readable Travel Documents Part I, Machine Readable Passports, Volume 1, Passporth with Machine Readable Data Stored in Optical Character Recognition Format 2006., - p. 95-98.

International Civil Aviation Organization: Machine Readable Travel Documents Part I, Machine Readable Passports, Volume 2, Specifications for Electronically Enabled Passperts with Biometric Identification Capability 2006.

IRK Ferenc: A közbiztonság kihívásai Európa új demokráciáiban. Például Magyarország. Országos Kriminológiai Intézet, Tanulmány 2008.,

Letöltve: http://www.okri.hu/images/stories/pdf_files/if_2008_a%20kozbiztonsag%20kihivasai%20europa%20uj%20demokraciaiban.pdf, 2012. 05. 16.

JAROSLAV Rapčan - MICHAELA Rapčanova: Az Európai Unió állampolgársága és a szabadság, biztonság és a jog térségének összefüggései. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI., Pécs 2010., HU ISSN 1589-1674

JOZEF Balga: A mozgás szabadsága és az uniós polgárok biztonsága az Unió jogrendszerében. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI., Pécs 2010., HU ISSN 1589-1674

JOZEF Balga: Az Európai Unió belső biztonságának jogi és rendészettudományi aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., Pécs 2012., HU ISSN 1589-1674

KACZIBA Antal: A szabadság rendje – a közbiztonsági stratégia alapvetései. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX., Pécs 2008., HU ISSN 1589-1674, - p. 68.

KARL-HEINZ Fleck, Grenzschutzprasidium Ost, Német Szövetségi Határőrség (BGS) Személyazonosítás Terminológiája című oktatóanyaga.

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály, 2012.

KARSAI Krisztina: A közrend európai (jogi) fogalma. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII., Pécs 2011., HU ISSN 1589-1674

KATONA Géza: A rendészettudomány terminológiája. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., Pécs 2012., HU ISSN 1589-1674

KORINEK László: Mire jó a kriminológia? Kriminológiai Tanulmányok 47. (ünnepi) kötet, OKRI, Budapest 2010.

KORINEK László: Kriminológiai kutatási módszerek. OKRI Szemle, 1. kötet, Budapest 2009., ISBN 978-963-7373-16-9

KETSKEMÉTY Gábor: Biometrián alapuló személyazonosító rendszerek. Szakdolgozat, Budapesti Műszaki Főiskola Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar, Budapest 2008.

KOVÁCS Balázs: Életminőség - boldogság - stratégiai tervezés. Polgári Szemle, 2007.

Letöltve: http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=166, 2012. 09. 10.

KOVÁCS Gábor: A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „schengen” után. Magyar Rendészet 2008. (1-2.) Budapest 2008.

KOVÁCS Gábor: A balkáni stabilizáció, a további EU bővítés kulcsa. Macedónia Határbiztonsága. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX., Pécs 2008., HU ISSN 1589-1674

KOVÁCS Tibor - MILÁK István - OTTI Csaba: A biztonságstudomány biometriaival aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., Pécs 2012., HU ISSN 1589-1674, - p. 495 - 496.

KOVÁCS Tibor: A személyazonosítási módszerek általában, Kézgeometria azonosítás, Arcfelismerés. Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet (Applied Biometrics Institute – ABI), Digitális jegyzet, Budapest 2010.

Kriminalisztikai Tankönyv és Atlasz. Tremmel Flórián - Fenyvesi Csaba (szerk.), Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2002.

Kriminalisztika I., Bócz Endre (szerk.), BM Kiadó, Budapest 2004.

Machine Readable Travel Documents (MRTDs): History, Interoperability, and Implementation Version: Release 1, Status: Draft 1.4, Date: March 23, 2007.

Megvalósíthatósági tanulmány a Ferihegy 2 Nemzetközi Repülőtéren Biometrikus zsiliprendszer kialakítására, KHA 2008/3.5.1., Országos Rendőr-főkapitányság, 2010. június

MILÁK István: Sérülékenységi vizsgálatok, különös tekintettel az érhálózat azonosításra. Szakdolgozat, Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet, Budapest 2012.

MICHAEL Chertoff Department of Homeland Security Secretary, Washington (CNN), DHS now collecting 10 fingerprints from foreign travelers, December 10, 2007.

Letöltve: <http://edition.cnn.com/2007/TRAVEL/12/10/visitors.fingerprints/>

NAGY György: A Magyar Útlevelek története I., Elektronikus előadás, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest 2006.

NÉMETH József: Integrált határigazgatás Schengen után. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények X., Pécs 2009., HU ISSN 1589-1674

ŐSZI Arnold - LEUNG Yuen Ting – KOVÁCS Tibor: Biometrikus azonosító eszközök műszaki paramétereinek függése az alkalmazási körülményektől. Magyar tudomány ünnepe 2011., Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Kar

PETŐVÁRI Bence: A Hágai Program kihívásai – akadályok a szabadság, biztonság és a jog térségének megteremtése előtt. Határrendészeti Tanulmányok, Határőrség Tudományos Tanácsa, Budapest 2006., III. évfolyam 4. szám, 2006/4. különszám, ISSN: 1786-2345

Projektalapító Dokumentum a közép-európai régió kísérleti projektje: a Vízuminformációs Rendszer külső határokon és a harmadik országokban lévő konzulátusokon történő alkalmazása – CEUVIS projekt végrehajtásáról, 513/46/2011. ált. számon

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Gazdasági Főigazgatóság Nemzetközi Támogatások Osztály, 2012.

Regulations for the ICAO Public Key Directory. ICAO PKD, B-Tec/36, last modification 07.03.2011

Rendészettudományi szószedet, a magyar rendészeti szervek által gyakrabban alkalmazott szakmai szócikkek gyűjteménye. Készült az IRM Oktatási Főigazgatóság, valamint a Magyar Rendészettudományi Társaság, megbízásából, Budapest 2008.

Letöltve: <http://rendeszet.hu/rendeszeti-szoszedet>, 2012. 05. 17.

RITECZ György: A magyar Határőrség szerepe az európai biztonságban. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények III., Pécs 2004., HU ISSN 1589-1674, - p. 1.

RITECZ György: A határrendészeti kihívások változásai az EU országait és Magyarországot érintően az elmúlt évtizedben. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII., Pécs 2011., HU ISSN 1589-1674

RITECZ György: Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre. Doktori (PhD) értekezés, ZMNE Budapest 2002. - p. 43.

ROGER Dube: Hardware-Based Computer Security Techniques to Defeat Hackers From Biometrics to Quantum Cryptography. Wiley, New Jersey 2008., ISBN 978-0-470-19339-6

SALLAI János: A schengeni integráció folyamata és jövője. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IV., Pécs 2005., HU ISSN 1589-1674

SAMU István: A magyar Határőrség az Európai Unió határbiztonsági rendszerében. Határrendészeti Tanulmányok, Határőrség Tudományos Tanácsa, Budapest 2005., II. évfolyam 1. szám, 2005/1. különszám, ISSN: 1786-2345

SAMU István: Az integrált határigazgatás szerepe a globális illegális migrációs áramlatok visszaszorításában (elektronikus előadás). XVI. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia, Balatonalmádi, 2008. 05. 25.

SÁNDOR Vilmos: Biztonság, határbiztonság – komplexitás, kompetencia. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI., Pécs 2006., HU ISSN 1589-1674, - p. 1.

SEBE Bálint: A személyleírásról. Közbiztonság I. évfolyam 19. szám, 1869.

SUPLICZ Sándor - FÜZI Beatrix - HORVÁTH Sándor: Írisz felismerésen alapuló beléptető rendszer által keltett attitűdök és averzív reakciók vizsgálata, 6. Nemzetközi Mechatronikai és Biztonságtechnikai Szimpózium, Budapesti Műszaki Főiskola, 2006., ISBN 978-963-7154-59-1,

STAUBER Péter: A bel- és igazságügyi együttműködés aktuális kérdései az Európai Unióban. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI., Pécs 2006., HU ISSN 1589-1674

STAUBER Péter: Magyarország felvétele az Egyesült Államok Vízummentességi Programjába. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények X., Pécs 2009., HU ISSN 1589-1674

SOLYMOSI Józsefné: A schengeni követelmények megvalósulásának kriminalisztikai támogatása. Határrendészeti Tanulmányok, Határőrség Tudományos Tanácsa, Budapest 2005., II. évfolyam 6. szám, 2005/5. különszám, ISSN: 1786-2345

Szabályzat az útlevélezékek részére (a 29/1999 országos parancsnoki parancs 2. számú melléklete), Határőrség Országos Parancsnokság, 1999. - p. 44.
Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály

SZABÓ József: Az Európai Ideától a Schengeni Egyezményen át, Magyarország teljes jogú Schengeni csatlakozásáig vezető út – benne hazánk határrendészeti szerepvállalása. Határrendészeti Tanulmányok, Rendőrség Tudományos, Technológiai és Innovációs Tanács Határrendészeti Munkacsoport, Budapest 2008., V. évfolyam 1. szám, 2008/1. szám, ISSN: 1786-2345, - p. 25.

SZABÓ Lajos: Mi a biztonság? Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., Pécs 2012., HU ISSN 1589-1674

SZABÓ Máté Dániel: Biometrikus azonosítás és adatvédelem, - p. 1.
Letöltve: <http://szabomat.hu/tanulmany/biometria.pdf>, 2012. 06. 29.

SZÁDVÁRI László: Határforgalmi ismeretek személyazonosítás oktatási anyag. Rendőrtisztai Főiskola Határrendészeti Tanszék, Budapest 2003.

SZEMBÉNYI Ferenc: A nemzetközi biztonságpolitika aktuális kihívásai, a globális veszélyforrások elleni fellépés módok. Határrendészeti Tanulmányok, Határőrség Tudományos Tanácsa, Budapest 2005., II. évfolyam 6. szám, 2005/5. különszám, ISSN: 1786-2345

TAJTI Balázs: A biometrikus ujjnyomat azonosítás alkalmazásának új lehetőségei. Hadmérnök VII. évfolyam 1. szám, - p. 49., - p. 52.
Letöltve: http://hadmernok.hu/2012_1_tajti.php, 2012. 06. 29.

TÁTRA Erika: A retina szerkezet pathológiás változásainak vizsgálata optikai koherencia tomográfiás képek szegmentálásával. Doktori értekezés 2012., Semmelweis Egyetem Klinikai Orvostudományok Doktori Iskola, - p. 6-7.
Letöltve: http://phd.sote.hu/mwp/phd_live/vedes/export/tatraierika.d.pdf, 2012.08.02.

TEKE András: Határőrség – Biztonság – Bűnmegelőzés. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények II., Pécs 2003., HU ISSN 1589-1674

TEKE András: Határbiztonság az EU bővítés után. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények III., Pécs 2004., HU ISSN 1589-1674

TEKE András: A veszélyhelyzetek kezelése és a határbiztonság. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VI., Pécs 2006., HU ISSN 1589-1674

TEKE András: Határrendészeti Igazgatás. Rendészeti Alap- és Szakvizsga Bizottság, Tansegédlet, Budapest 2008., - p. 15.

TÓTH ÁRPÁDNÉ MASUKA Edit: A szabadság, biztonság, jog európai térségének reformja az európai alkotmányozás tükrében. Európai Műhelytanulmányok 2004., Miniszterelnöki Hivatal, ISSN 17861306, ISBN 963 9284 90 4, - p. 7.

TÓTHNÉ DEMUS Mária: Az államhatár rendjének jogi védelme az EU-csatlakozás tükrében. Doktori (PhD) értekezés, Határrendészeti Tanulmányok, V. évfolyam 3. szám, 2008/2. különszám, Budapest 2008. ISSN: 1786-2345, - p. 91.

VÁJLOK László: „A gyarmatok bosszúja”- Európába irányuló afrikai illegális migráció. Kutatási anyag; 2006. - p. 3.

VARGA Norbert: A határbiztonság realitái Schengen tükrében. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX., Pécs 2008., HU ISSN 1589-1674

VARGA Norbert - BALLA József: Okmányismeret-Okmányhamisítás. Egyetemi jegyzet, Rendőrtiszti Főiskola, Budapest 2006.

VARGHA László (szerk.): Kriminálisztika. Egyetemi Jegyzet, 1966.

VIRÁNYI Gergely: A biztonság-fogalomról, másként. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., Pécs 2012., HU ISSN 1589-1674

ZÁMBÓ Katalin: A FRONTEX szervezete és működése. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI., Pécs 2010., HU ISSN 1589-1674

ZLINSZKY János: Római büntetőjog. Tankönyvkiadó, Budapest 1991., - p. 11.

ZSIGOVITS László: A rendészeti tudományos kutatások alakulása az új Nemzeti Közzolgálati Egyetem létrejöttével. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII., Pécs 2011., HU ISSN 1589-1674

ZSIGOVITS László - KOVÁCS Gábor: Jelentés az „Európai Unió által előírt Check-Net (migrációt ellenőrző háló) keretében megvalósuló rendőri és határőr tevékenység informatikai korszerűsítésének kutatási eredményeiről”, a ZMNE Határőr Tanszék és a Rendőrség Tudományos Tanácsa együttműködése keretében folytatott projekt alapján, ZMNE 2006.

III. Nemzetközi Határrendészeti Konferencián résztvevő, 20 ország határrendészeti képviselői által elfogadott **CHARTA**, Siófokon 1995. május 2-3.

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály, 2011.

EURÓPAI UNIÓS SZABÁLYOZÁSOK ÉS AJÁNLÁSOK

Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió Államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről 1985. június 14-én kötött Schengeni Megállapodás Végrehajtásáról (Schengeni Végrehajtási Egyezmény), 1-3.§

A Tanács Határozata (2007. december 6.) a schengeni vívmányok rendelkezéseinek a Cseh Köztársaságban, az Észt Köztársaságban, a Lett Köztársaságban, a Litván Köztársaságban, a Magyar Köztársaságban, a Máltai Köztársaságban, a Lengyel Köztársaságban, a Szlovén Köztársaságban és a Szlovák Köztársaságban történő teljes körű alkalmazásáról (2007/801/EK)

Az Európai Parlament és Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK Rendelete a személyek határátlépésre irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról L105/1, Preambulum (6) bekezdés

A Tanács 2252/2004/EK Rendelete (2004. december 13.) a tagállamok által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról L 385/1

Az Európai Parlament és Tanács 1987/2006/EK Rendelete (2006. december 20.) a Schengeni Információs Rendszer második generációjának (SISII) létrehozásáról, működtetéséről és használatáról

A Tanács Határozata (2004. június 8.) a Vízuminformációs Rendszer létrehozásáról (VIS) (2004/512/EK)

A Tanács 2725/2000/EK Rendelete (2000. december 11.) a Dublini Egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjnyomatok összehasonlítására irányuló „Eurodac” létrehozásáról, L316/L

Hágai Program: A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének erősítése az Európai Unióban, (2005/C 53/01),

A Tanács és a Bizottság cselekvési terve az Európai Unióban a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülése megerősítéséről szóló Hágai Program végrehajtásáról, (2005/C 198/01)

Stockholmi program - A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa (2010/C 115/01)

A stockholmi program végrehajtásáról szóló cselekvési terv, COM(2010) 171 végleges, Brüsszel, 2010.4.20.

A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának A jog érvényesülése, a szabadság és a biztonság Európában 2005 óta: A Hágai Program és Cselekvési Terv értékelése, Brüsszel, 10.6.2009, COM(2009) 263 végleges

Az Európai Tanács által 2003. december 12-én „Egy biztonságos Európa egy jobb világban” címmel elfogadott európai biztonsági stratégia

Az Európai Parlament 2009. február 19-i állásfoglalása az európai biztonsági stratégiáról és az EBVP-ről (2008/2202(INI)), (2010/C 76 E/13)

Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája, Az európai biztonsági modell felé, Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2010., ISBN 978-92-824-2685-2

A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak Az EU belső biztonsági stratégiájának megvalósítása: öt lépés a biztonságosabb Európa felé, Brüsszel, 2010.11.22., COM(2010) 673 végleges

A Bizottság Közleménye EURÓPA 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája COM(2010) 2020 végleges, Brüsszel, 2010.3.3.

A külső határellenőrzésre, kiutasításra és visszafogadásra vonatkozó európai uniós schengeni katalógus frissített változata (7864/09), 2009. – p. 8.

Okmányszakértők összehangolt igénybevételére a Végrehajtó Bizottság 1998. december 16-ai

Határozata alapján van lehetőség (SCH/Com-ex (98) 59 rev.)

Resolution of the Representatives of the Governments of the Member States of the European Communities, meeting within the Council of 23 June 1981, Official Journal C 241, 19/09/1981 P. 0001 – 0007

Supplementary Resolution to the Resolution adopted on 23 June 1981 concerning the adoption of a passport of uniform pattern, of the Representatives of the Governments of the Member States of the European Communities, meeting within the Council on 30 June 1982, Official Journal C 179, 16/07/1982 P. 0001 -0002

Resolution of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, of 14 July 1986 supplementary to the resolutions of 23 June 1981 and 30 June 1982 concerning the introduction of a passport of uniform pattern Official Journal C 185, 24/07/1986 P. 0001 – 0001

Resolution of the representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 10 July 1995 supplementary to the resolutions of 23 June 1981, 30 June 1982 and 14 July 1986 concerning the introduction of a passport of uniform pattern Official Journal C 200 , 04/08/1995 P. 0001 – 0001

Resolution of the representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 17 October 2000 supplementary to the resolutions of 23 June 1981, 30 June 1982, 14 July 1986 and 10 July 1995 as regards the security characteristics of passports and other travel documents (2000/C 310/0)

Az Európai Parlament és Tanács 95/46/EK Irányelve (1995. október 24.) a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, (HL L 281, 23.11.1995, o. 31)

A Bizottság Határozata 2005/II/28 a tagállamok által kiállított útlevélekben és úti okmányokban alkalmazott biztonsági jellemzők és biometria szabványaira vonatkozó műszaki előírások megállapításairól, Brüsszel 2005/II/28, K(2005) 409 végleges,

A Bizottság Határozata 2006/VI/28 a tagállamok által kiállított útlevélekben és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírások műszaki leírásainak megállapításáról, Brüsszel 2006/VI/28, B(2006) 2909 végleges, NEM NYILVÁNOS

Az Európai Parlament és a Tanács 444/2009/EK Rendelete (2009. május 28.) a tagállamok által kiállított útlevélek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és

biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról szóló 2252/2004/EK tanácsi rendelet módosításáról,

Az Európai Adatvédelmi Biztos Véleménye a tagállamok által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról szóló 2252/2004/EK tanácsi rendelet módosításáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletjavaslatról, (2008/C 200/01)

A Tanács 1683/95/EK rendelete (1995. május 29.) a vízumok egységes formátumának meghatározásáról

A Tanács 334/2002/EK Rendelete (2002. február 18.) a vízumok egységes formátumának meghatározásáról szóló 1683/95/EK rendelet módosításáról

Az Európai Parlament és Tanács 767/2008/EK Rendelete (2008. július 9.) a vízuminformációs rendszerről (VIS) és a rövid távú tartózkodásra jogosító vízumokra vonatkozó adatok tagállamok közötti cseréjéről (VIS-rendelet)

A Bizottság C(2011) 5501 végleges Végrehajtási Határozata (2011. augusztus 4.) a vízumkérelmek feldolgozásáról és a kiadott vízumok módosításáról szóló kézikönyv létrehozásáról szóló, 2010. március 19-ei C (2010) 1620 végleges bizottsági határozat módosításáról

A Bizottság 2010/49/EK Határozata (2009. november 30.) a vízuminformációs rendszer (VIS) működésének megkezdése tekintetében az első régiók meghatározásáról

A Bizottság 2011/636/EU Végrehajtási Határozata (2011. szeptember 21.) a vízuminformációs rendszer (VIS) működésének az első régióban történő megkezdése tekintetében az időpont meghatározásáról

A Tanács 407/2002/EK rendelete (2002. február 28.) a Dublini Egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló "Eurodac" létrehozásáról szóló 2725/2000/EK rendelet végrehajtására vonatkozó egyes szabályok megállapításáról

COMMISSION DECISION of 22.12.2008 laying down a certificate policy as required in the technical specifications on the standards for security features and biometrics in passports and travel documents issued by Member States and updating the normative reference documents, Brussels, 22.12.2008 C(2008) 8657 final

COMMISSION DECISION of 5.10.2009 amending Commission Decision (C(2008) 8657 final) laying down a certificate policy as required in the technical specifications on the standards for security features and biometrics in passports and travel documents issued by Member States, Brussels, 5.10.2009 C(2009) 7476 final

Az Európai Adatvédelmi Biztos Véleménye a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló, a polgárok szolgálatában álló térségről szóló, a Tanácshoz és az Európai Parlamenthez intézett bizottsági közleményről (2009/C 276/02)

Az Európai Adatvédelmi Biztos Véleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának címzett, Rádiófrekvenciás azonosítás (RFID) Európában: lépések egy politikai keret felé COM(2007) 96 című bizottsági közleményéről (2008/C 101/01)

Az Európai Adatvédelmi Biztos Véleménye „Az EU belső biztonsági stratégiájának megvalósítása: öt lépés a biztonságosabb Európa felé” című, az Európai Parlamenthez és a Tanácshoz intézett bizottsági közleményről (2011/C 101/02)

Az Európai Parlament és Tanács 1105/2011/EU Határozata (2011. október 25.) a külső határok átlépésére jogosító és vízummal ellátható úti okmányok listájáról, valamint az e lista összeállítására irányuló eljárás meghatározásáról

A Tanács 1030/2002/EK Rendelete (2002. június 13.) a harmadik országok állampolgárai tartózkodási engedélye egységes formátumának megállapításáról

A Tanács 380/2008/EK Rendelete (2008. április 18.) a harmadik országok állampolgárai tartózkodási engedélye egységes formátumának megállapításáról szóló 1030/2002/EK rendelet módosításáról

A Bizottság Közleménye az Európai Tanácsnak és a Parlamentnek a szabadság, biztonság és igazságosság övezete: a tamperei program mérlege és az új iránymutatások, COM(2004) 401 végleges, Brüsszel, 2.6.2004 {SEC(2004)680 et SEC(2004)693}

A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Az Európai Unió Határigazgatása terén teendő újabb lépések előkészítéséről. COM (2008) 69 végleges, Brüsszel, 13.2.2008.

A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, Intelligens határellenőrzés - választási lehetőségek és a követendő út COM(2011) 680 Brüsszel, 2011.10.25.

Forrás valamennyi hivatkozás esetében:

- CD Jogtár
- <http://eur-lex.europa.eu>
- <http://www.euvonal.hu>
- <http://consilium.europa.eu>

HAZAI TÖRVÉNYEK, RENDELETEK, HATÁROZATOK, UTASÍTÁSOK

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

1998. évi XII. törvény a külföldre utazásról

2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról

1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról

2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

2007. évi CXII. törvény a Belga Királyság, a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, a Holland Királyság és az Osztrák Köztársaság között a határon átnyúló együttműködés fokozásáról, különösen a terrorizmus, a határon átnyúló bűnözés és az illegális migráció leküzdése érdekében létrejött Szerződés (Prümi Szerződés) kihirdetéséről, valamint ehhez kapcsolódóan egyes törvények módosításáról

332/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a határátkelőhely és az ideiglenes határátkelőhely megnyitásáról és működtetéséről, valamint a határátlépési pontról szóló

86/1996. (VI. 14.) Korm. rendelet a biztonsági okmányok védelmének rendjéről

101/1998. (V. 22.) Korm. rendelet a külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény végrehajtásáról

2145/2003. (VII. 1.) Korm. határozat a Nemzeti Vízum- és Okmánybizottság létrehozásáról és a biztonsági okmányokkal kapcsolatos kormányzati feladatokról

1021/2011. (II. 11.) Korm. határozat a Nemzeti Vízum- és Okmánybizottságról és a biztonsági okmányokkal kapcsolatos kormányzati feladatokról

2144/2002 (V.6) Korm. határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról

2073/2004. (IV. 15.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról

1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

30/2011. (IX.21.) BM rendelet a Rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló

37/1998. (VIII. 18.) BM rendelet a külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény végrehajtásáról

21/2009. (VI. 19.) IRM rendelet a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartása részére történő adatközlés, valamint az ujj- és tenyérintérvétel és a szájnyalakárhártya-törlet levételének részletes technikai szabályairól.

94/1998. (XII. 29.) országgyűlési határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelem-politikájának alapelveiről

115/2003. (X. 28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról

115/2003. (X. 28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról

8/2010. (II.19.) IRM-SZMM-PM-KHEM együttes utasítás az illegális migráció és az ahhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények elleni hatósági fellépés hatékonyságának növeléséről, illetve összehangolásáról

8/2008. (OT 6.) ORFK utasítás a Rendőrség Határrendészeti Szabályzatáról

21/2008. (OT 11.) ORFK utasítás az illegális migrációval összefüggő jogsértések kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására

INTERNETES HONLAPOK

- <http://rvki.hu>
- <http://rendesznet.hu>
- <http://pecshor.hu>
- <http://hadmernok.hu>
- <http://abibiometrics.com>
- <http://www.recoware.hu>
- <http://www.rtf.hu>
- <http://police.hu>
- <http://icao.int>
- <http://phd.sote.hu>
- <http://tudasbazis.sulinet.hu/>
- <http://www.euvonal.hu>
- <http://euvonal.hu>
- <http://net.jogtar.hu>
- <http://www.kormany.hu>
- <http://jogszabalykereso.mhk.hu>
- <http://www.njt.hu>
- www.login.hu
- <http://www.sg.hu>
- <http://idegenszovet.blogspot.hu>
- <http://digitus.itk.ppke.hu>
- <http://www.ekint.org>
- <http://edition.cnn.com>
- <http://szabomat.hu>
- <http://misk.hu>
- <http://users.atw.hu>
- <http://www.grotius.hu>
- www.polgariszemle.hu
- <http://www.ekint.org>

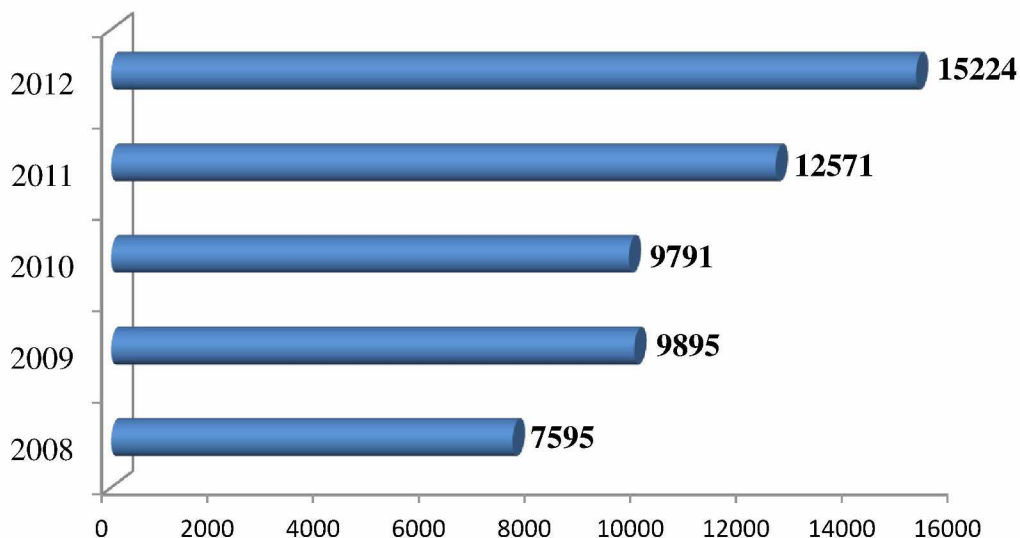
A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE

- 1) A megbízható személyazonosítás, a biztonságos határforgalom-ellenőrzés garanciája. (Határrendészeti Tanulmányok ISSN: 1786-2345 2007., IV. évfolyam 3. szám, - p. 20-25.)
- 2) A személyazonosítás végrehajtását befolyásoló tényezők a Határőrségnél. (Magyar Rendészet HU-ISSN: 1586-2895 /nyomtatott/, HU-ISSN 1787-050X /online/, 2007., VII. évfolyam 1-2. szám, - p. 151-157.)
- 3) A biometrikus azonosítás biztonságnövelő hatása? (Rendőrtiszt Főiskola Rendvédelmi Füzetek ISSN 1585-1249, 2010/1. szám - p. 11-16.)
- 4) Biztonság növelése a határforgalom-ellenőrzésben. (Határrendészeti Tanulmányok HU ISSN 1786-2345 /nyomtatott, HU ISSN 2061-3997 /online/ 2010., VII. évfolyam 1. szám - p. 97-105)
- 5) A biometrikus adatokat tartalmazó úti és személyazonosító okmányok biztonságnövelő hatása a határ és közbiztonság alakulására. (Nemzeti Közföldügyi Egyetem Abstract Füzet 2012., ISBN: 978-963-89546-9-5, - p. 15-20.)
- 6) Automatizált határellenőrzési rendszer. (Belügyminisztérium Oktatási, Kiképzési és Tudományszervezési Főigazgatóság, Rendvédelem Tudományos Folyóirat II. évfolyam 4. szám, 2013., - p. 21-35.)
- 7) A biometria megjelenése a szabadság, a biztonság és a jog szolgálatában. (Belügyminisztérium Oktatási, Kiképzési és Tudományszervezési Főigazgatóság, Rendvédelem Tudományos Folyóirat II. évfolyam 4. szám, 2013., - p. 4-20.)
- 8) Az integrált határigazgatási rendszer működtetése Magyarországon. (Rendészeti Alap- és Szakvizsga Bizottság, Határrendészeti Igazgatás Tansegédlet 2013., II. Fejezet 2. alfejezet, - p. 70-93.)
- 9) Biometric data in documents. (www.biztonságpolitika.hu, 2013. július, - p. 1-13., ISSN 2062-4379)
- 10) A személyazonosítás elmélete és gyakorlata a határforgalom ellenőrzésben. (tudományos diákköri dolgozat, a XXVIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia 10. Hadtudományi szekciójának Határrendészet és határvédelem III. tagozatában I. helyezés, 2007., /- p. 59/)

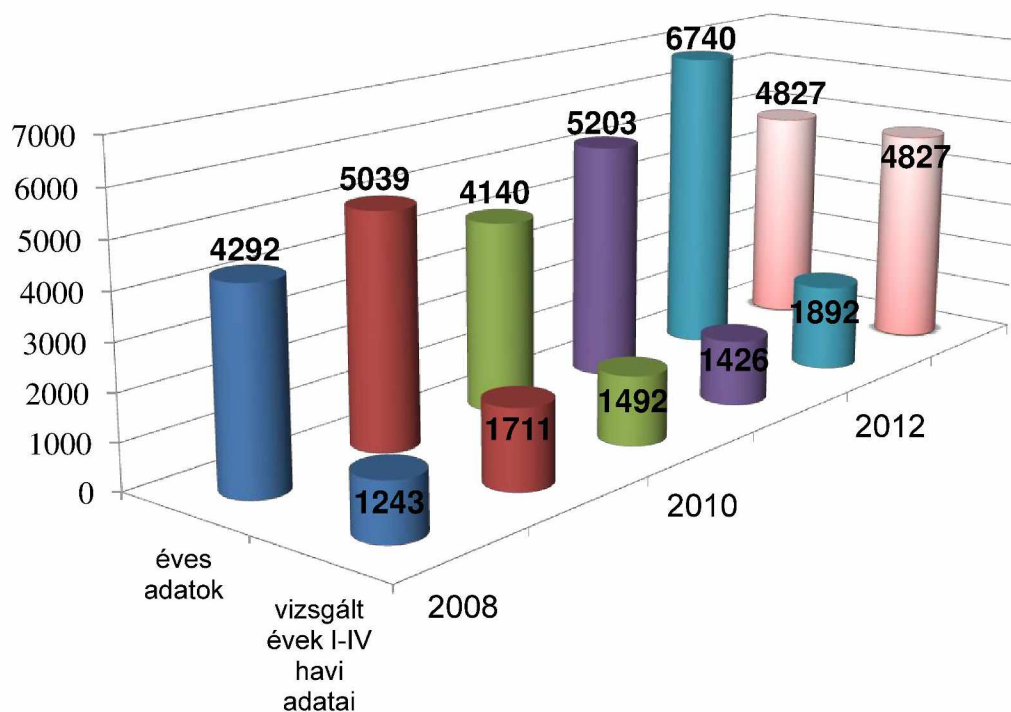
- 11) Társ szerző: Varga Norbert, Okmányismeret-okmányhamisítás. (Egyetemi Jegyzet, 2006., Kiadja: Rendőrtiszti Főiskola, /- p. 130, 50-50%/)
- 12) Társ szerző: Nagy Attila, A biometrikus személyazonosítás biztonságnövelő hatása a határforgalom-ellenőrzésben.
(A Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára, a Belügyi Tudományos Tanács elnöke, 2006-ban tudományos témakutatói pályázati felhívása a belügyi ágazatban tevékenykedők számára, Tudományos Témakutató I. helyezés, 2006. /- p. 65, 50-50%/)
- 13) Társ szerző: Otto Gruber - Dieter Vogel - Gerhard Hofmann - Rolf Huber, „Ajánlás” a biometrikus útlevelek és úti okmányok ellenőrzésére (magyar, angol, orosz és német nyelven). (Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Titkársága, 2007. /- p. 5/)
- 14) Elektronikus tananyag (jegyzet) orosz nyelven. (Документы с биометрическими элементами, Смена должностных лиц и интеллектуальная подделка, Опыт Европейского Союза в области защиты документов, Группирование документов, структура документов и их конструктивные элементы) ICMPD /International Centre for Migration Policy Development/ szervezésében az AENEAS UKRAINE *„Az okmányhamisítások elleni küzdelem és az okmánybiztonság növelése”* európai uniós projekt keretében elektronikus tananyag az ukrán határőrök részére 2008. Elérhető a Khmelnyickij Katonai Akadémián és az Ukrán Határőrség belső elektronikus hálóján)
- 15) On the IT systems supporting the security of the border checks.
(Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Titkársága, 2009., A XVII. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia Plenáris ülésén résztvevő valamennyi ország és szervezet számára elektronikusan továbbítva. /- p. 4/)
- 16) Applying Biometric Data For Personal Identification.
(www.biztonsagpolitika.hu, 2013. augusztus, - p. 1-11., ISSN 2062-4379)
- 17) Biometrikus adatok a személyazonosításban. (Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs 2013., - p 1-7., ISSN 1589-1674)

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

1. számú melléklet: Illegális migrációs cselekmények Magyarországon
2. számú melléklet: Közokirat-hamisítás módszerei
3. számú melléklet: Tenyérerezetről készült felvételek
4. számú melléklet: Ajánlás a biometrikus adatokkal ellátott úti okmányok ellenőrzésére
5. számú melléklet: A CEUVIS projekt ujjnyomat olvasó eszközeinek elosztása Magyarországon
6. számú melléklet: Ujjnyomat leolvasási technikák

ILLEGÁLIS MIGRÁCIÓS CSELEKMÉNYEK MAGYARORSZÁGON²⁰²

Összes migrációs cselekmény Magyarország területén
 (embercsempészség, közokirat-hamisítás, beutazási és tartózkodási tilalom megsértése, tiltott határátlépés, külföldiek rendészetével kapcsolatos szabálysértés)

Befele irányuló cselekmények Magyarország külső határán
 (tiltott határátlépés, embercsempészség, közokirat-hamisítás)

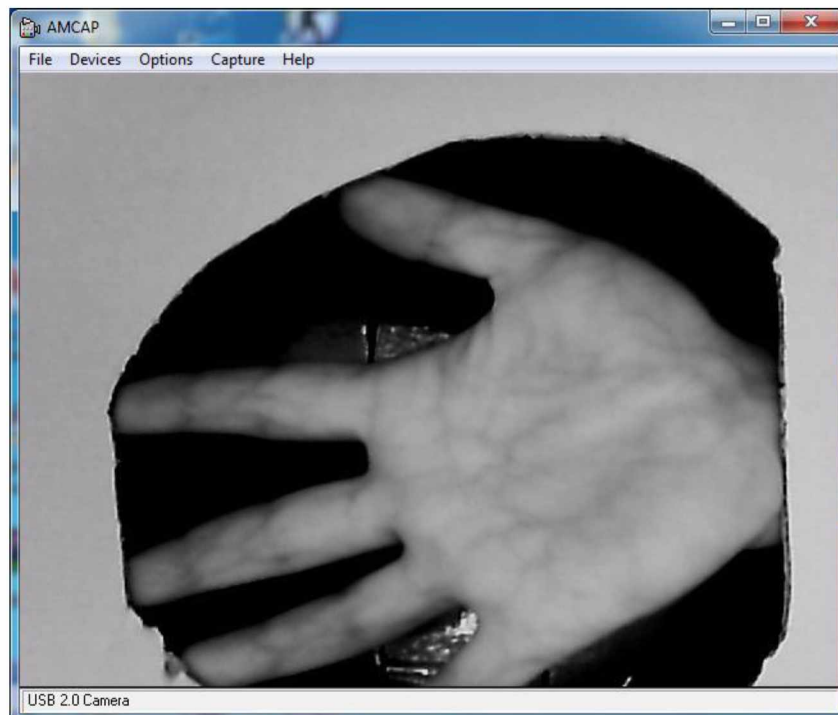
²⁰² Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály, 2013.

	KÖZOKIRAT-HAMISÍTÁS MÓDSZEREI ²⁰³								Össz.
	Személycsere	Fényképcsere	Törlés, átírás	Lapcsere, laphiány	Bélyegző hamisítás	Utánzott és fiktív okmány	Jogtalan kitöltés (biankó)	Vízum és tart. engedély hamisítás	
1996.	261	908	740	152	204	40	53	222	2580
1997.	206	1017	672	177	137	94	24	149	2476
1998.	412	2077	305	113	98	110	57	202	3374
1999.	335	1462	143	112	104	160	47	241	2604
2000.	188	1330	141	148	78	206	30	268	2389
2001.	199	1352	149	124	88	128	48	352	2440
2002.	140	782	124	115	193	142	17	326	1839
2003.	392	731	124	130	375	179	29	717	2677
2004.	315	820	174	168	431	154	23	1244	3329
2005.	447	608	217	231	495	216	46	3196	5456
2006.	199	352	305	237	283	559	32	790	2757
2007.	253	176	185	72	264	928	19	375	2272
2008.	32	68	188	30	168	488	7	301	1282
2009.	47	59	86	18	140	526	40	172	1088
2010.	53	47	298	27	443	162	55	336	1421
2011.	75	35	266	28	581	188	78	289	1540
2012.	40	20	274	11	651	335	41	188	1560

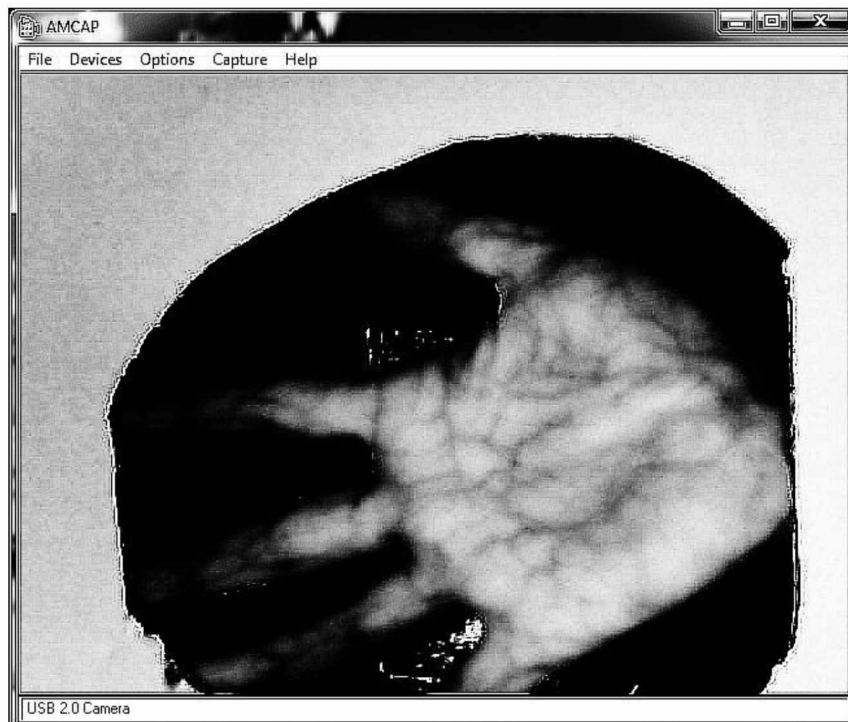
²⁰³ Készítette: Balla József

Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály Dokumentációs Osztály, 2013. 02. 20.

TENYÉREZERETRŐL KÉSZÜLT FELVÉTELEK²⁰⁴

Tenyérezetről készült felvétel, szerkesztés nélkül

Tenyérezetről készült felvétel szerkesztve

²⁰⁴ Milák István: Sérülékenységi vizsgálatok, különös tekintettel az érhálózat azonosításra. Szakdolgozat, Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar Alkalmazott Biometria Intézet, Budapest 2012.

Tenyérerezetről készült felvétel negatívvá konvertálva

AJÁNLÁS **a biometrikus adatokkal ellátott útlevelek ellenőrzésére**

A XV. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia résztvevői számára határozathozatal céljából a Határforgalom-ellenőrzési Munkabizottság a 2006. május 31. és június 1. között Siófokon (Magyarországon) megtartott XIV. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia plenáris ülésén résztvevő küldöttek javaslatára a következő Ajánlást dolgozta ki a biometrikus adatokkal ellátott útlevelek ellenőrzésére.

1) Általános helyzet

„A Berlini (1991) és Budapesti Konferencia (1993), valamint a Siófoki Nemzetközi Határrendészeti Konferencia CHARTA-ja (1995) szellemében:

- *a határok összekötnék és nem elválasztanak;*
- *átjárhatóak és mégis biztonságosak;*
- *a határforgalom-ellenőrzés a megfelelő ellenőrzési alapelvek és technológiák szerint történjen és jelentsen **biztonsági szűrőt**;*
- *a határforgalmat várakozás nélkül kell kezelni;*
- *az ellenőrzések akadályozzák meg a **jogellenes cselekmények** elkövetését.*

A határellenőrzés akkor hatékony, ha az ellenőrzési rendszer időben felismeri a biztonságra ható veszélyforrásokat, és megelőző intézkedésekkel garantálja a közbiztonság és közrend fenntartását.

2) Az okmányok eredetiségvizsgálatának jelentősége a rendészeti munkában

Az útlevelek és más úti okmányok eredetiségének / érvényességének vizsgálata (tekintettel a belbiztonság minden területére) minden ellenőrzés alapkövetelménye – a határon vagy az ország belsejében egyaránt – és főként a rendőri/határőri intézkedés legfontosabb kezdő mozzanata.

Útlevelek és a kiegészítő okmányok lehetővé teszik az azonosítást, igazolják a tulajdonosa állampolgárságát és státuszát, ezért a közbiztonság és közrend érdekében alapvető jelentőséggel bírnak.

A gyakorlat azt mutatja, hogy az okmányhamisítások kellő időben történő felismerésének jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni.

Rendszerint a hamis/hamisított okmány felhasználása nem öncélú, hanem különböző bűncselekmények - a szervezett bűnözést is beleértve - alapja, kiindulása és segédeszköze.

Különösen igaz ez a határon átnyúló bűnözés minden formájára, azaz a jogellenes beutazásra és embercsempészésre, illetve az ezekkel összefüggő bűncselekményekre.

A határátlépés elválaszthatatlan a jogosultságot igazoló okmányoktól. A hamisítványok utasforgalomból történő kiszűrése érdekében, főként a határrendészeti szervek tisztviselői éveken át, széles körben elismert képességet szereztek.

Annak ellenére, hogy a hamisítók mind professzionálisabban dolgoznak és a legújabb technikai megoldásokat használják, mégis sikerül nagyszámú kvalifikáltan hamisított okmányt felismerni és a felelősöket (hamisító / felhasználó) eljárás alá vonni.

Az eredményes küzdelem stratégiájának feltételét leginkább a rendőr/határőr tisztviselők ezen bűncselekmények felderítése során szerzett magas szintű ismerete, gyakorlati tapasztalata adja.

Azért, hogy ezt az ismeretszintet a közokirat-hamisítás bűncselekmények elleni harcban a lehető legmagasabb színvonalon biztosítani lehessen, intenzív alap- és továbbképzéseken túl gyakorlati felkészítések is szükségesek.

Ez már a alapképzés során megköveteli az szakismeretek megalapozott közvetítését az utánpótlásnak, a hamisítások (pl. fényképcsere), a bírák okmányok, az igazolványokkal történő visszaélések terén, valamint a multiplikátorok, specialisták folyamatos továbbképzését az adott szolgálati helyeken.

3) A biometrikus elemek alkalmazásának célja

A 2001. szeptember 11-i terrortámadások után a biztonsági helyzet világszerte megváltozott. A felismerés, hogy mindenhol számolni kell a terrorfenyegetettséggel, valamennyi államot elérte. A nagyszámú intézkedések és új technikai eszközök, a biometrikus adatokkal ellátott útlevélek bevezetése, a határellenőrzés eredeti feladatai mellett a belföldi körözési ellenőrzéseket is érinti.

A biometria olyan emberi jellemzőket használ azonosításra, amelyek egyediek és gépileg is könnyen kezelhetők / olvashatóak. A különböző egyedi azonosítási lehetőségek közül jelenleg az arckép és az ujjnyomat a legalkalmasabb arra, hogy a különböző helyzetekben (pl. közúti, vasúti, vízi és légi határátkelőhelyeken és az ország mélységében végrehajtott ellenőrzésnél) lehetővé tegye az azonosítást és javítsa biztonságot.

A biometrikus azonosítók rögzítése az útlevélekben (a jövőben a személyi igazolványokba, tartózkodási engedélyekbe és vízumokba is) hozzájárulnak az adott dokumentumok hamisítás elleni védelméhez, ezzel együtt az általános biztonság növeléséhez.

A biometrikus személyazonosítás jelentősége abban van, hogy

- a módszer magát a személyt azonosítja;
- megbízható kapcsolatot létesít az okmány és annak jogos tulajdonosa között,

ezzel nagyobb védelmet biztosít az ellen, hogy a valódi útlevéllel jogtalan személyek visszaéljenek.

4) Az ellenőrzés során figyelembe veendő szempontok

- a) A biometrikus azonosítók ellenőrzése **a hagyományos határellenőrzést** (belföldi ellenőrzés is) **csak kiegészítik, és nem helyettesítik.**

A biztonsági nyereség a hagyományos eljárásoknak és a biometria technikai lehetőségeinek kombinációjából adódik.

- b) A biometrikus adatokkal ellátott úti okmányok helyszíni ellenőrzése, az okmányokkal történő visszaélés gyanúja esetén **lerövidíti az időigényes rendőri/határőri ellenőrzést** és az azzal szükségszerűen összefüggő személyi szabadság-korlátozását.

Meglévő azonosság esetén a nyilvántartási rendszerekben/adattárakban a körözési lekérdezéseket és kereséseket eredményesebben lehet végrehajtani.

- c) A biometrikus adatokkal ellátott útlevélek támogatják a **rendőri/határőri munkát az okmányvizsgálat és a személyazonosítás során.**

- d) A biometrikus adatok alkalmazása mellett, elsősorban az okmányvizsgálat hagyományos kritériumait kell figyelembe venni. Az ellenőrzés során elsődleges az egyes okmányelemek ellenőrzése (pl. vízjel, kinegram stb.), ezt követi a

biometrikus adatok ellenőrzése, hogy az elsődleges ellenőrzés eredményeit megerősítse, vagy kizárja.

- e) Fokozott figyelmet kell fordítani a személyazonosítás végrehajtására, mert az arckép elektronikus tárolásával összesen nem két, hanem három „képet” (az adathordozó oldalon rögzített fénykép, az ellenőrizendő személy maga és az elektronikusan tárolt fénykép) kell összehasonlítani és a különbségeket megállapítani. Az ellenőrző tisztviselő személyazonosítási képességét folyamatos továbbképzéssel kell növelni.
- f) Az, hogy az RFID chipen tárolt biometrikus adatokat nem lehet kifogástalanul leolvasni (pl. technikai veszélyforrások), nem jelenti automatikusan, hogy az okmányt jogtalanul használják. Ilyen esetekben az ellenőrzés alá vont személy azonosságát külön ellenőrizni kell. Ennek során a személy azonosságát további okmányok ellenőrzésével vagy adatbanki (nyilvántartási) lekérdezéssel kell megállapítani.
- g) Egy nem olvasható RFID chipről az útlevél tulajdonosát – amennyiben nem ismerhető fel okmányhamisítás jele – tájékoztatni kell azzal a felhívással, hogy forduljon a kiállító hatósághoz.
Ezen kívül a tényállást a szolgálati helyen dokumentálni kell.
- h) Az ellenőrző helyeket úgy kell kiépíteni, hogy egy jogosulatlan személy hozzáférése az RFID chipen tárolt biometrikus adatok leolvasásának időpontjában ne legyen lehetséges.
- i) A biometrikus adatokat tartalmazó útlevelek helyszíni összehasonlítása a személy biometrikus adataival a hitelesítés keretében nem nyújt védelmet a teljes hamisítások és az intellektuális kiállítások ellen.

5) Kitekintés

Az útlevelek magasabb hamisításbiztonságának tekintetében a biometrikus biztonsági elemek integrációjával sokat nyerünk, azonban a biztonsági nyereség második dimenziója csak a nemzetközi együttműködés keretében realizálódhat. Jelentős lépés ehhez az **új, biometrikusan támogatott ellenőrzési rendszer, mely világszerte egységes standardokon alapszik az okmányok és a leolvasó-készülékek vonatkozásában.**

A biometria, a belső biztonság növelésénél csak akkor lesz kulcstechnológia, ha a **telepített leolvasó-készülékek mellett mobil eszközök is** rendelkezésre állnak, hogy a mélységi területek is lefedettek legyenek.

**A CEUVIS PROJEKT UJJNYOMAT OLVASÓ ESZKÖZEINEK
ELOSZTÁSA MAGYARORSZÁGON**²⁰⁵

CEUVIS keretében beszerzett

(2 db Real Scan-D asztali ujjnyomat olvasó és 10 db ARE 3+ mobil (egy ujjas) okmány és ujjnyomat olvasó)

MEGLÉVŐ

(23 db ASF-510 (4/10 ujjas) asztali ujjnyomat olvasó)

Határátkelő-helyek	Meglévő	Belépő All Passport sávok/Terminál				CEUVIS eszközök elosztása
	Asztali eszköz / db.	Személy-forgalmi sáv	Busz sáv	TGK terminál	Busz terminál	
Záhony vasút	1	0	0	0	0	1 db mobil eszköz
Záhony közút	7	3	2	1	1	1 db mobil eszköz
Röszke közút	7	4	2	2	1	1 db mobil eszköz
Kelebia vasút	1	0	0	0	0	1 db mobil eszköz
Mohács vízi	2	0	0	0	0	1 db mobil eszköz
Ártánd közúti	0	3	2	1	1	2 db asztali eszköz

Határátkelő-hely	Meglévő	Útlevelezkező fülke		CEUVIS eszközök elosztása
	Asztali eszköz / db.	Belépő útlevelezkező fülke (db)	Átszálló útlevelezkező fülke (db)	
Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér	5	8	4	5 db mobil eszköz

²⁰⁵ Forrás: Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztály 2013. 02. 20.

UJJNYOMAT LEOLVASÁSI TECHNIKÁK²⁰⁶

1. **Az alkalmazott fizikai képvételi elv szerint** a leolvasási technikák többféle szempontból osztályozhatóak. Csoportosíthatók optikai, kapacitív, rádiófrekvenciás, ultrahangos és nyomásérzékelés elvén alapuló típusokba.

Optikai elven működő ujjnyomat olvasók:

A feldolgozandó képet optikai rendszerrel egy képbontó eszköz felületére képzik le, amely elektromos jellé alakítja azt. A felhasznált optikai rendszer alapján további csoportosítás adható meg: totálreflexiós elvű, holografikus, diffrakciós és direkt chip-szenzor.

Totálreflexiós elvű:

A leképezendő ujj egy prizma felületén helyezkedik el, amit a másik oldalán világítanak meg. Az ellentétes oldalon helyezkedik el a képbontó eszköz, aminek a felszínére képződik le az ujjnyomatról a prizma által visszavert kép.

Holografikus elvű:

A totálreflexiós elvhez hasonlóan itt is alkalmaznak prizmat, azonban itt az ujjat nem a prizma felszínén, hanem egyik oldalán helyezik el. A módszer előnye a jó képminőség, torzításmentesség és a kitűnő kontraszt, hátránya az optikai úthosszak miatti nagyobb méretű olvasó

Diffrakciós elvű:

A működése a totálreflexiós elvű olvasókéhoz hasonló, azonban a diffrakciós eszközökben az olvasó méretének csökkentése érdekében nem prizmat használnak, hanem speciális felületű üveglemezt. A lencse felületi kialakítása elemi prizmák sokaságával egyenértékű optikai hatást nyújt.

Direkt chip-szenzor:

A szenzor felületére helyezett ujjat közvetlenül képzi le a képbontó eszköz felületére. Nem alkalmaz összetett optikai rendszert, hanem az ujj képe elemi üvegszálakon keresztül közvetlenül jut a szenzorhoz. A közvetlen képvétel legfőbb előnye a torzításmentes kép.

Kapacitív elven működő ujjnyomat olvasók:

A szenzor felületére helyezett ujj eltérő kapacitást mutat az ujj felületén lévő völgyek és fodorszálok függvényében. Ezt az eltérő kapacitást detektálják és elektromos jellé alakítva továbbítják. Ezzel a technológiával kisméretű és közepes minőségű szenzorok készíthetők. A kapacitív jellegből adódóan érzékenyek az elektrosztatikus kisülésekre.

Rádiófrekvenciás elven alapuló ujjnyomat olvasók:

A szenzor keretén keresztül rádiófrekvenciás jelet juttatnak az ujjra, amely adóantennaként visszasugározza azt a vevőantennaként szolgáló szenzor felületre. A szenzor által alkotott kép nemcsak az ujj felületét képzi le, hanem mélységi képalkotást is szolgáltat. Ennek köszönhetően a képalkotás sérült, nagyon száraz vagy szennyezett ujjak esetén is sikeres lehet.

²⁰⁶ Árendás - Bachraty - Jeges - Körmöczi - Molnár - Barczikay - Demcu - Csurgay - Szász - Máté - Nehéz - Posony - Tizedes - Veresegyházi: Integrált biometrikus azonosító rendszerek. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest 2005., - p. 44-51.

Ultrahangos elven alapuló ujjnyomat olvasók:

A szenzor ultrahangot (frekvenciája 20 kHz körüli) bocsát a ráhelyezett ujjra és a visszaverődő hullámokból képet alkot. A leképezés mélységi, tehát a technológia jól alkalmazható szennyezett ujjak esetén. Jó minőségű képalkotást tesz lehetővé.

Nyomásérzékelés elvén alapuló ujjnyomat olvasók:

A szenzor felülete alatt érzékeny piezo-elektromos nyomásérzékelő mátrix található, amely detektálja az ujjfelület egyenetlenségeit és ezekből képet alkot. Az így készült kép közepes minőségű viszont a felületi szennyeződések nem zavarják a képalkotást.

2. **Az alkalmazott képvétel (leképezés) módja szerint** megkülönböztethetők teljes ujjnyomat képet készítő, vonal és rolled szkennertípusok.
- a teljes képet készítő szkennertípus egy időben mindig az ujj teljes sík felületéről (vagy annak nagyobb részéről) készít képet.
 - a vonal szkennertípus egy időben mindig az ujj kis részéről (vonalnyi felületről) alkot képet, amelyet a teljes ujj lehúzása után elektronika rak össze teljes képpé.
 - a rolled szkennertípus teljes (körbe forgatott) ujjlenyomat képet készít, amelyeket elsősorban bünyügyi nyilvántartási célokra használnak fel.